

T.C.
İSTANBUL GEDİK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

6413 SAYILI TSK DİSİPLİN KANUNU'NDA YER ALAN DİSİPLİN
CEZALARI İLE BU DİSİPLİN CEZALARINA KARŞI İTİRAZ VE YARGI
YOLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Halil Akın AKAR

Kamu Hukuku Anabilim Dalı

Kamu Hukuku Tezli Yüksek Lisans Programı

EYLÜL 2023
İSTANBUL

T.C.
İSTANBUL GEDİK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

6413 SAYILI TSK DİSİPLİN KANUNU'NDA YER ALAN DİSİPLİN
CEZALARI İLE BU DİSİPLİN CEZALARINA KARŞI İTİRAZ VE YARGI
YOLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Halil Akın AKAR
(211231006)
0009-0006-5342-4132

Kamu Hukuku Anabilim Dalı

Kamu Hukuku Tezli Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Gülsün Ayhan AYGÖRMEZ

İstanbul 2023

T.C.
İSTANBUL GEDİK ÜNİVERSİTESİ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü

Jüri Tez Onay Formu

22.09.2023

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Bu çalışma 22.09 2023 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Kamu Huku Anabilim
Kamu Hukuku (Tezli Yüksek Lisans) Programı Yüksek Lisans Tezi olarak kabul
edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ

Prof. Dr. Gülsün Ayhan AYGÖRMEZ

Danışman

İstanbul Gedik Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Aras

TÜRAY

Üye (İmza)

İstanbul Gedik Üniversitesi

Prof. Dr. Erdal

YERDELEN

Üye (İmza)

Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “6413 sayılı TSK Disiplin Kanun’unda Yer Alan Disiplin Cezaları ile Bu Disiplin Cezalarına Karşı İtiraz ve Yargı Yolu” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim. (22.09.2023)

Halil Akın AKAR

ÖNSÖZ

Tezimin tüm aşamalarında bana yol gösteren, yardımını ve desteğini esirgemeyen, içtenlikle bilgi ve tecrübelerini paylaşan tez danışmanım Prof. Dr. Gülsün Ayhan AYGÖRMEZ'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Eylül 2023

Halil Akın AKAR

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	viii
ÖZET.....	ix
ABSTRACT	x
1. GİRİŞ	1
2. DİSİPLİN HUKUKUNA İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR VE İLKELER .4	4
2.1 Disiplin.....	4
2.2 Disiplin Cezası	5
2.3 Disiplinsizlik ve Disiplin Suçu.....	7
2.4 Disiplin Amiri ve Disiplin Amirleri	7
2.5 Disiplin Soruşturmacısı ve Disiplin Soruşturması	8
2.6 Disiplin Hukukuna İlişkin Temel İlkeler	10
2.6.1 Soruşturmasız ceza olmaz	11
2.6.2 Savunma hakkının dokunulmazlığı.....	13
2.6.3 Gizlilik ilkesi.....	14
2.6.4 Ölçülülük ilkesi	15
2.6.5 Disiplin cezalarının gerekçeli olması	16
2.6.6 Başvuru yollarının gösterilmesi	18
2.6.7 Kanunilik ilkesi	19
2.6.8 Şüpheden sanık yararlanır ilkesi	22
2.6.9 Yargı yolu güvencesi	23
2.6.10 İnsan haysiyetinin dokunulmazlığı ilkesi.....	24
2.6.11 Eşitlik ilkesi.....	27
2.6.12 Disiplin soruşturmasının adli soruşturma ya da kovuşturmadan bağımsızlığı.....	28
3. 6413 SAYILI TSK DİSİPLİN KANUNU'NUN GENEL İTİBARIYLA UYGULAMASI	30
3.1 6413 Sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda Yer Alan Disiplinsizlikler.....	31
3.1.1 Uyarma disiplin cezasını gerektiren disiplinler.....	32
3.1.1.1 Emri mütalaa etmek	33
3.1.1.2 Görevde kayıtsızlık	35
3.1.1.3 Hizmet dışındayken amir veya üste saygısızlık	36
3.1.1.4 Mesai çizelgesine uymamak	38
3.1.1.5 Kılık ve kıyafeti bozuk olmak.....	39
3.1.1.6 Usulsüz müracaat veya şikâyetle bulunmak	40
3.1.1.7 İsraf etmek.....	41
3.1.1.8 Saygısız davranmak	42
3.1.1.9 Başkalarını kötülemek.....	43
3.1.1.10 Askeri nezaket kurallarına uymamak.....	44
3.1.1.11 Hizmet haricinde yalan söylemek	44

3.1.1.12 Selamlama yapmamak	45
3.1.1.13 Zamana riayet etmemek	46
3.1.1.14 Mesai dışında aşırı alkol kullanımı	47
3.1.1.15 Görev dönüşü tekmil vermemek	49
3.1.1.16 Kişisel ve çevre temizliğine dikkat etmemek.....	49
3.1.1.17 Kendini geliştirmede yetersiz kalmak	50
3.1.2 Kınama disiplin cezasını gerektiren disiplinsizlikler	51
3.1.2.1 Amir veya üste nezaketsizlik	51
3.1.2.2 Meslek etiğine aykırı davranışta bulunmak	53
3.1.2.3 Küfürlü konuşmak.....	53
3.1.2.4 Askeri silsileyi bozarak hareket etmek	54
3.1.2.5 Uygun olmayan hitaplarda bulunmak	55
3.1.2.6 Sorumluluktan kaçmak	56
3.1.2.7 Askeri eşyayı uygun kullanmamak	57
3.1.2.8 Sağlığın korunması kurallarına uymamak	58
3.1.3 Hizmete kısmi süreli devam cezasını gerektiren disiplinsizlikler.....	59
3.1.3.1 Üste saygısızlık	59
3.1.3.2 Görev yerini izinsiz terk etmek	61
3.1.3.3 Temaruz.....	62
3.1.3.4 Uygunsuz davranışlarda bulunmak	63
3.1.3.5 Ketum davranmamak	64
3.1.4 Aylıktan kesme cezasını gerektiren disiplinsizlikler	65
3.1.4.1 Amire saygısızlık	65
3.1.4.2 Yalan söylemek.....	67
3.1.4.3 Hizmetle ilgisi olmayan emir vermek	68
3.1.4.4 Maiyetinin gözetiminde ihmal göstermek.....	70
3.1.4.5 Ayrımcılık yapmak.....	71
3.1.4.6 Yasak edilen yerlere girmek.....	72
3.1.4.7 Kayırma talep etmek	73
3.1.4.8 Maiyetinden hediye kabul etmek	74
3.1.4.9 Hizmetteyken siyasi içerikli konuşmak	75
3.1.4.10 Yasaklanmış faaliyetlere katılmak	76
3.1.4.11 İzinsiz olarak garnizonu terk etmek	76
3.1.4.12 Ulaşım güvenliğini ihlal etmek	77
3.1.5 Hizmet yerini terk etmeme cezasını gerektiren disiplinsizlikler.....	78
3.1.5.1 Emre itaatsizlik.....	78
3.1.5.2 Kısa süreli kaçmak	80
3.1.5.3 İzin süresini geçirmek	81
3.1.5.4 Hizmete mahsus eşyaya zarar vermek	82
3.1.5.5 Hediye istemek veya borç almak	83
3.1.5.6 Maiyetinin disiplinsizliği hakkında soruşturma yapmamak	84
3.1.5.7 Asta kötü muamele yapmak.....	85
3.1.5.8 Nöbet talimatına aykırı hareket etmek	86
3.1.5.9 Hoşnutsuzluk yaratmak.....	87
3.1.5.10 Tahrik	88
3.1.5.11 Sarhoşluk.....	88
3.1.5.12 Kumar oynamak	89
3.1.5.13 Yasak edilen malzemeyi bulundurmak	90
3.1.5.14 İzinsiz üyelik	91
3.1.5.15 Disiplin cezasının yerine getirilmesine karşı gelmek.....	91

3.1.5.16 Kavga etmek.....	92
3.1.6 Silahlı kuvvetlerden ayırma cezasını gerektiren disiplinsizlikler	93
3.1.6.1 Aşırı borçlanmak ve borçlarını ödeyememek	93
3.1.6.2 Ahlaki zayıflık.....	94
3.1.6.3 Hizmete engel davranışlarda bulunmak	95
3.1.6.4 Gizli bilgileri açıklamak.....	96
3.1.6.5 İdeolojik veya siyasi amaçlı faaliyetlere karışmak	97
3.1.6.6 Uzun süreli firar etmek.....	98
3.1.6.7 Disiplinsizliği alışkanlık hâline getirmek	98
3.1.6.8 İffetsiz bir kimse ile evlenmek veya böyle bir kimse ile yaşamak	99
3.1.6.9 Gayri tabii mukarenette bulunmak.....	101
3.1.6.10 Terör örgütleriyle ilişkisi olmak.....	101
3.2 6413 Sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda Yer Alan Disiplin Cezaları	102
3.2.1 Sb./Asb./Uzm. Erb. /Söz. Erb.ve erler hakkındaki disiplin cezaları	103
3.2.1.1 Uyarma	103
3.2.1.2 Kınama	104
3.2.1.3 Hizmete kısmi süreli devam	104
3.2.1.4 Aylıktan kesme.....	105
3.2.1.5 Hizmet yerini terk etmeme.....	105
3.2.1.6 Oda hapsi.....	106
3.2.1.7 Silahlı kuvvetlerden ayırma	107
3.2.2 Askeri öğrenciler hakkındaki disiplin cezaları.....	108
3.2.2.1 Askeri öğrenci tanımı.....	108
3.2.2.2 Askeri öğrencilerin hiyerarşik konumu.....	109
3.2.2.3 Askeri öğrencilere verilebilecek disiplin cezaları	110
3.2.2.3.1 Kınama	111
3.2.2.3.2 İzinsizlik.....	111
3.2.3 Erbaş/erler hakkındaki disiplin cezaları	111
3.2.3.1 İzinsizlik.....	112
3.2.3.2 İlave Hizmet Yükleme	113
3.2.3.3 Oda hapsi.....	114
3.2.3.4 Hizmetten men	116
4. DİSİPLİN CEZALARINA KARŞI İTİRAZ VE YARGI YOLU (YARGI DENETİMİ).....	117
4.1 Disiplin Cezalarına Karşı İtiraz.....	117
4.2 Disiplin Cezalarına Yönelik Yargı Yolu (Yargı Denetimi)	119
4.3 Disiplin Cezalarına Karşı Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru	121
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	125
KAYNAKLAR	129
ÖZGEÇMİŞ.....	141

KISALTMALAR

AHİM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AsCK.	: Askeri Ceza Kanunu
As.Yrg.	: Askeri Yargıtay
AYM	: Anayasa Mahkemesi
AYİM	: Askeri Yüksek İdare Mahkemesi
AYİBK	: Askeri Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulu
Bkz	: Bakınız
BİM	: Bölge İdare Mahkemesi
C.	: Cilt
CMK.	: 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu
DMK.	: Devlet Memurları Kanunu
DMD	: Danıştay Mürettep Dairesi
DNŞ.	: Danıştay
DİDDGK	: Danıştay İdari Davalar Dairesi Genel Kurulu
E.	: Esas
GKDHK.	: 7068 Sayılı Genel Kolluk Disiplin Hükümleri Hakkında Kanun
İÇHK.	: 211 Sayılı TSK İç Hizmet Kanunu
İÇHY	: İç Hizmet Yönetmeliği
K.	: Karar
KKK	: Kara Kuvvetleri Komutanlığı
M.	: Madde
MSB	: Milli Savunma Bakanlığı
TCK.	: Türk Ceza Kanunu
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDKS.	: Türk Dil Kurumu Sözlüğü
TSK	: Türk Silahlı Kuvvetleri
S.	: Sayfa
Vd.	: ve devam

6413 SAYILI TSK DİSİPLİN KANUN'UNDA YER ALAN DİSİPLİN CEZALARI İLE BU DİSİPLİN CEZALARINA KARŞI İTİRAZ VE YARGI YOLU

ÖZET

Disiplin kavramının tanımından yola çıkarak yapılan bu çalışmada, bu kavramın özellikle etkin bir silahlı kuvvetler oluşumunda ne denli önemli bir yer teşkil ettiği örnekler verilerek ifade edilmeye çalışılmaktadır. Bu kapsamda disiplinin tesisini sağlayacak en önemli araçların başında yer alan disiplin mevzuatının genel anlamda çerçevesi belirlenerek, bu mevzuatın temelinde yer alan 16 Şubat 2013 tarihinde yürürlüğe giren 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun uygulaması kaynağını insan haklarına ilişkin uluslararası anlaşmalar, Anayasa ve ceza kanunlarından alan temel ilkeler çerçevesinde irdelenerek genel hatlarıyla ifade edilmeye çalışıldı. Bu uygulamada yer alan itiraz ve kanun yoluna da değinilerek, hangi disiplin cezalarında hangi kanun yollarına başvurulabileceği hususlarına da özellikle yapılan çalışmada yer verilmiştir.

Yürütülen çalışmada yokluk denetimi olarak adlandırılan denetim hali de mevcut yargı kararları üzerinden aktarılmaya çalışılmıştır. Yapılan çalışmada 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun sistematik düzeni de incelenen hususlar arasında yer almıştır.

2013 yılında yapılan değişiklik sonrasında yürürlüğe giren 6413 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu'nun uygulaması açısından, yakın sayılabilecek bir zamanda yürürlüğe girmiş olması ve 2017 yılında yapılan Anayasa değişikliği sonrasında, askeri yargı alanında yapılan köklü değişiklikler nedeniyle yaşanan uygulama sıkıntılarının giderilebilmesi amacıyla yürütülen bu çalışmanın, özellikle Türk Silahlı Kuvvetleri'nde disiplin amiri, disiplin subayı ya da disiplin kurullarında görev yapan personele yol göstermesi hedeflenmiştir.

Anahtar Sözcükler: *Disiplin Cezası, Disiplin Suçu, Yokluk Denetimi, İtiraz, İptal Davası*

OBJECTION AND JURISDICTION AGAINST THE DISCIPLINE PUNITIONS AND DISCIPLINES IN THE DISCIPLINE LAW NO. 6413

ABSTRACT

In this study, based on the definition of the concept of discipline, it is tried to express by giving examples how important this concept is, especially in the formation of an effective armed forces. In this context, the general framework of the disciplinary legislation, which is one of the most important tools to ensure the establishment of discipline, has been determined and the implementation of the Turkish Armed Forces Disciplinary Law No. 6413, which came into force on February 16, 2013, which is the basis of this legislation, is based on international agreements on human rights, the Constitution and criminal laws. It was tried to be expressed in general terms by examining it within the framework of the principles. The objection and legal remedies in this practice were also touched upon, and the issues that could be resorted to in which disciplinary punishments were made in particular were included in the study.

In the study conducted, the audit situation called absence audit was tried to be conveyed through existing judicial decisions. In the study, the systematic order of the Turkish Armed Forces Disciplinary Law No. 6413 was also among the issues examined.

Turkish Armed Forces Law No. 6413, which came into force after the amendment made in 2013 in a near future in terms of the implementation of the Forces Disciplinary Law, after it entered into force and the Constitutional amendment made in 2017, this study, which was carried out in order to eliminate the implementation problems experienced due to the radical changes made in the field, is aimed to guide especially the disciplinary chiefs, disciplinary officers or personnel serving in disciplinary boards in the Turkish Armed Forces.

Keywords: *Disciplinary Punishment, Disciplinary Offense, Absence Control, Objection, Action for Annulment*

1. GİRİŞ

Çalışmanın konusunu teşkil eden 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda yer alan disiplin disiplinsizlikler, disiplin cezaları ile söz konusu disiplin cezalarına karşı itiraz ve yargı yolu konularının aydınlatılması amacıyla öncelikle mezkûr Kanun'da yer alan tanımlar, disiplin hukukuna ilişkin kaynağını insan haklarına ilişkin uluslararası anlaşmalar, Anayasa ve Ceza Kanunlarından alan temel ilkeler, 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda yer alan disiplinsizlikler ile bu disiplinsizliklere ilişkin ceza-i müeyyideler, bu cezalara ilişkin yargı kararları ile son olarak 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun uygulaması noktasında tespit edilen eksikliklere yönelik olarak sunulan teklif ve öneriler yer almaktadır.

Disiplin bir ordunun en temel öğelerinden birisidir. Ordunun temeli olan disiplin ve disiplini sarsılmaz bir şekilde tesis etmek için yapılan hukuki düzenlemeler çok eski tarihlere dayanmaktadır. Tarihten bugüne her devlet; milli varlığını korumak, dış tehditlere karşı gerekli güvenliğini sağlayabilmek amacıyla güçlü bir orduya ihtiyaç duyar ve bu ihtiyacı yapmış olduğu özel hukuki düzenlemelerle kurumsal hale getirir. İşte bu noktada Askeri Ceza ve Disiplin Hukuku, ordunun ideal olarak işleyişini sürdürmesinde en önemli unsurların başında gelmektedir (Değirmenci, 2015: 29; Yılmaz, 2005: 375; Erman, 1983: 1; Taşkın, 1943: 4-5; Duran, 2012: 7; Ulukanlıgil, 2001: 5; Şimşek, 2010: 3; Işık, 2004: 99). Ülkelerin askeri düzenlemelerinin ortak noktası; asker kişilerin eğitimi, yetiştirilmesi, mutlak itaate dayalı sarsılmaz bir disiplin anlayışının oluşturulması ve nihai olarak ordunun harbe hazırlanmasıdır (Taşkın, 1943: 4-5; Bröckling, 2001: 23-24; Değirmenci, 2008-1).

Hayatın her safhasında başarıya ulaşma yolunda tesis edilmesi gereken disiplin anlayışı, askeri kurumlar nezdinde çok daha önemli bir yer teşkil etmektedir. Yapılan işin doğası uyarınca karşılaşılan güçlükler ancak disiplin anlayışının tam olarak teşekkülü ile aşılabilecektir. Bu bağlamda güçlü bir ordudan bahsedebilmek için, en öncelikli aranacak unsur, şüphesiz ki disiplinin tam olarak tesis edilmiş olmasıdır (Koç, 2013: 52). Her ne kadar günümüzde güçlü ordular sahip oldukları

yüksek teknolojik silahlar ile anılsalar da sahip oldukları yüksek teknolojik silahların yanı sıra etkin bir disiplin anlayışına sahip olmamaları halinde, hali hazırdaki silah gücünün etkin bir şekilde kullanımından söz etmek pek mümkün olmayacaktır.

Türk Silahlı Kuvvetleri açısından etkin bir disiplin anlayışının varlığı, 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda 68 (altmış sekiz) adet disiplinsizliğin detaylı bir şekilde düzenlenmesiyle kendisini göstermektedir. Kanun koyucu tarafından disiplin bozucu eylem olarak kabul edilebilecek her türlü söz ya da fiil mezkûr kanunda detaylıca düzenlenmiştir. Yapılan bu detaylı düzenlemenin yanı sıra 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun 8/2'nci bendinde disiplin amir ya da disiplin kurullarına kanunda yer alan 68 disiplinsizliğin yanı sıra ağırlıkları bakımından benzer eylemler teşkil ettiği düşünülen disiplin bozucu eylemlerin de cezalandırılacağı hususuna yer verilmiştir. Yapılan bu detaylı düzenlemeler Türk Silahlı Kuvvetleri açısından disiplin konusunun ne denli önemli olduğunu ortaya koyması bakımından önemli olduğu, ancak mezkûr Kanun maddesinde yer alan düzenlemenin kanunilik ve öngörülebilirlik ilkelerine aykırılık teşkil ettiği düşünülmektedir.

6413 sayılı TSK Disiplin Kanun, yapılan çalışmada sistematik açıdan incelenmiştir. Yapılan inceleme neticesinde 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda, öncelikle disiplin cezalarının ayrıntılı tanım ve açıklamaları sonrasında ise, disiplinsizlik olarak tabir edilen disiplin bozucu söz ve eylemlere yer verilmesinin hatalı olduğu, sistematik açıdan öncelikle disiplin bozucu söz ve eylemlerin detaylı bir düzenlemesi ardından bu disiplin bozucu eylemlere yönelik belirlenmiş olan disiplin cezalarının tanım ve açıklamalarına yer verilmesinin daha uygun olacağı düşünülmektedir.

Genel itibarıyla 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu uyarınca Türk Silahlı Kuvvetlerinde görev yapan personelin statüleri göz önüne alınarak; askeri hâkimler hariç subaylar, astsubaylar, uzman erbaşlar, sözleşmeli erbaş ve erler hakkındaki disiplin hükümleri, erbaş ve erler bakımından disiplin hükümleri ve askeri öğrencilere yönelik disiplin hükümleri ayrı ayrı düzenlenmiştir (Askeri hakimler bakımından disiplin hususları 357 sayılı Askeri Hakimler Kanunu'nda ayrıca düzenlenmiştir). Çalışmamızda personelin statüsü gözetilerek yapılan ayrıma yönelik olarak 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda yer alan disiplinsizlikler ve disiplin cezaları incelenmiştir. Bu bağlamda askeri öğrenciler bakımından disiplinsizlik olarak tanımlanan disiplin bozucu eylemlerin mezkûr Kanun'da düzenlenmeyişinden

dolayı, askeri öğrencilere ilişkin kısımda askeri öğrencilerle ilgili disiplinsizliklere değinilmemiş, sadece 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda yer bulan askeri öğrencilere ilişkin genel düzenlemeler incelemeye alınmıştır.

2. DİSİPLİN HUKUKUNA İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR VE İLKELER

Kaynağını insan haklarına ilişkin uluslararası anlaşmalardan, Anayasadan ve ceza kanunlarından alan ve disiplin hukukuna dair belirlenen temel kavram ve ilkeler çalışmanın bu bölümünü teşkil etmektedir. Disiplin hukukuna ilişkin kavramların detaylandırılması kanunilik ve öngörülebilirlik ilkelerinin gerekleri arasındadır. Bu bağlamda yapılan çalışmada disiplin hukukuna ilişkin temel kavram ve ilkelere değinilmiştir.

2.1 Disiplin

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun kavranabilmesi açısından öncelikli olarak disiplin kavramı ile disiplin cezası kavramlarına değinmenin bir gereklilik olduğu düşünülmektedir. Disiplin hayatın içinde yer bulan eğitim sistemi, iş yaşantısı ve aile içi eğitimler esnasında temas edilen bir noktadır. Ancak askeri hiyerarşi içerisinde yer alan disiplin, disiplini temeline oturtmuş silahlı kuvvetler açısından çok daha önemli bir yer teşkil etmektedir. 1.Dünya Savaşı esnasında Çanakkale Cephesi'nde, Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün 57'nci Piyade Alayı'na yönelik olarak vermiş olduğu **“Ben size taarruzu değil, ölmeyi emrediyorum.”** emri sonrasında, 57'inci Piyade Alay Komutanı Yarbay Hüseyin Avni Bey de dâhil olmak üzere hepsi, bu emrin gereğini yerine getirerek şehit olmuşlardır (Ruşen, 2010: 98). Aynı taarruzu İngiliz General Hamilton şöyle ifade etmiştir. **“Gebe dağlar Türk doğurmakla devam ediyor.”** (Akşit ve Tezel, 1982: 115) Gerektiğinde vatan ve yurt savunması için canını feda edeceğini bile bile verilen bir emrin gereğini yerine getirmek, yüksek bir vatan sevgisinin yanında, etkin bir disiplin anlayışının da varlığını gerektirmektedir.

Terminolojik açıdan çalışmanın temelinde yer alan disiplin kelimesinin anlamı incelendiğinde, bu kelimenin Fransızca temelli “discipline” kelimesinden geldiği ve anlamının bir topluluğun yasalarına ve düzenle ilgili yazılı ya da yazısız kurallarına, titizlikle ve önemle uyması durumunu ifade ettiği tespit edilmiştir (TDKS, 1992: 383). Disiplin kelimesinin yapılan açıklamasından ziyade hukuksal

çerçevede, tanımını konusunda tam bir görüş birliği bulunmamasına karşın, genel olarak disiplin, “*hukuksal anlamda kabul edilmeyen bir eylem ya da fiilin sonucu olarak, mezkûr eyleme uygulanan müeyyide*” şeklinde ifade edilmektedir (Değirmenci ve Tanrıverdi, 2013: 63). Disiplin kelimesinin genel kabul gören tanımlarından yola çıkarak bu kavramdan bahsedebilmek için öncelikle var olması gereken bir otorite, bu otoriteyi idare edebilecek kural ve şahıslar, sistem içerisinde yer alan kişilerin bu otoritede belirlenen kurallara genel itibarıyla uygun şekilde davranması, aksi şekilde davranan kişiler için belirli müeyyidelerin uygulanması ve genel itibarıyla sistemin devamlılığını sağlayacak denetleyici ve düzenleyici kurumların varlığı gerekmektedir (Koçyiğit, 2017: 5).

Askeri kurum ve kuruluşları diğer devlet kurumlarından ayıran başlıca özellik disiplin anlayışının farklılığından ileri gelmektedir. Türk Silahlı Kuvvetlerinde etkin bir disiplin anlayışının tesisi ve idamesini sağlamak amacıyla yürürlükte bulunan 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu’nun 3/1’nci fıkrasında amir, disiplinsizlik, disiplin amiri, disiplin amirleri, disiplin cezası, disiplin soruşturması, tahkikat ve üst disiplin amirleri kavramlarının açıkça tanımları yapılmışken, mezkûr Kanun’da “*disiplin*” kelimesinin tanımı yapılmamıştır. 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu’nda yer almayan terim ve açıklamalar bakımından 211 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu’nun referans alınacağı 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu’nun 3/2’nci fıkrasının gereğidir. Ancak 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu’na ismini veren “*disiplin*” kelimesinin mezkûr Kanun’da, tanımının yer almaması bir eksiklik olarak görülmektedir.

211 sayılı İç Hizmet Kanunu m. 13’te “*Disiplin; kanunlara, nizamla ve amirlere mutlak itaat ve astının ve üstünün hukukuna riayet*” şeklinde tanımlanmıştır. Yapılan tanımda kullanılan mutlak itaat kavramı, kayıtsız ve şartsız verilen bir emrin gereğinin harfiyen yerine getirilmesi anlamında olup askerlik dışında hiçbir kurumun disiplin mevzuatında yer almamaktadır. Bu durum disiplin kavramı bağlamında askerlik kurumunu diğer devlet kurumlarından ayıran en önemli farklılıktır (Değirmenci, 2016: 485).

2.2 Disiplin Cezası

Disiplin cezası için genel olarak “İdare tarafından belirlenmiş kural ve kaidelerin dışında, belirlenen bu kural ve kaidelere aykırı hareket eden idarenin

ajanlarına yönelik olarak yapmış olduğu aykırı fiil ya da eylemin karşılığı olan müeyyide” demek mümkündür. Anayasa Mahkemesince, yapılan bir yargılama esnasında yüksek mahkeme disiplin cezalarını “Kamu faaliyetlerinin yürütülmesi maksadıyla belirlenmiş, yapma veya yapmama şeklinde oluşan kuralların ihlali neticesinde uygulanan idari yaptırımlar” şeklinde tanımlamıştır (AYM T:13.01.2016, E.2015/85,K.2016/3).

Bir üst başlıkta disiplin kavramına yönelik olarak yapılan açıklamada belirtildiği üzere Türk Silahlı Kuvvetlerinin organik yapısı ve üstlenmiş olduğu görev fonksiyonu bünyesinde barındırdığı hatta temeline almış olduğu disiplin diğer tüm kurumlardan çok daha farklı bir konumdadır. Türk Silahlı Kuvvetlerinin üstlenmiş olduğu görev fonksiyonu da göz önüne alındığında disiplini temeline oturtmuş olmasının ne denli yerinde bir anlayış olduğu ortaya çıkacaktır.

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu’nda disiplin cezası, “*Disiplinsizlik nedeniyle yetkili kişi veya kurullar tarafından verilen ve bu kanunda gösterilmiş olan yaptırımlar*” biçiminde ifadesini bulmuştur. (TSK Disiplin Kanunu M.3/1d) 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu’nda toplam 68 (altmış sekiz) adet disiplinsizlik belirlenmiştir. Belirlenen bu disiplinsizliklere yönelik düzenlenen disiplin cezaları da aynı kanunda belirlenmiştir. 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu’nda yer alan disiplin cezalarının amacı, söz konusu disiplinsizliklere yönelik olarak tekrarı önlenmek, diğer personele örnek teşkil etmek ve genel olarak disiplinin tesisini sağlamaktır.

Mezkûr kanunda disiplin cezalarının idari işlemlere etkisi başlıklı 30. maddesi uyarınca personelin almış olduğu disiplin cezası, ilerleyen dönemde personelin görev yapabileceği görev yerleri ve görev pozisyonları, yurt dışı görevlendirmeleri gibi birçok hususa etki etmektedir. Bu yönüyle değerlendirildiğinde personelin almış olduğu disiplin cezaları personelin mesleki yaşantısına ciddi anlamda olumsuz bir etki yaratmaktadır.

Genel itibarıyla 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu’nda yer alan disiplin cezalarının aynı disiplinsizliklerin tekraren ortaya çıkmasının önüne geçmeyi amaçlamış olduğu mezkur Kanun’un 14’üncü maddesinde yer alan birden fazla disiplin cezası alınmış olması halinde bu durumun ağırlaştırıcı bir unsur olarak kabul edilip, tekraren ortaya çıkan disiplinsizlik karşısında bir derece daha ağır disiplin cezasıyla tecziye edilmesi şeklindeki düzenlemeyle ortaya çıktığı görülmektedir.

2.3 Disiplinsizlik ve Disiplin Suçu

Askeri disiplin hukukunda kullanılan “*disiplinsizlik*” ve “*disiplin suçu*” görünüş itibarıyla benzerlik gösterse de içerik bakımından bütünüyle farklı kavramlar olup yanlış kullanımların yaygınlığı göz önüne alınarak yapılan çalışmada bu iki kavramın da açıklamasına yer verilmiştir.

Öncelikle disiplinsizlik, 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu’nun 3/1(b) bendinde belirtildiği üzere mezkûr Kanun’da yer alan disiplin cezası ile cezalandırılan fiil ve eylemleri ifade etmektedir. Dolayısıyla 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu’nda yer alan disiplin bozucu eylemlerden bahsederken kullanılması gereken ifade “*disiplinsizliktir*”. Bunun yanı sıra zaman bakımından barış şartlarında yürürlükte olmayıp sadece savaş ve seferberlik halinde yürürlükte bulunan 477 sayılı Disiplin Mahkemeleri, Kuruluşu, Yargılama Usulü ve Disiplin Suç ve Cezaları Hakkında Kanun uyarınca mezkûr Kanun’un 41’inci maddesinde belirtilen oda hapsi ve göz hapsi cezaları ile tecziye edilen eylemler olarak “*disiplin suçu*” olarak tanımlanmıştır. Dolayısıyla barış şartları altında 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu kapsamında yer alan disiplin bozucu eylemlerin “*disiplin suçu*” olarak nitelendirilmesi yanlış bir kullanımdır.

Her iki kelime görünüş itibarıyla birbirlerinin yerlerine kullanılabilir gibi görünseler de düzenlendikleri kanunların ve içeriklerinin farklı anlamlar taşıdığı görülmektedir.

2.4 Disiplin Amiri ve Disiplin Amirleri

Disiplin amiri ile amir kavramları içerikleri açısından bütünüyle farklıdır. Amir tabiri, 211 sayılı İç Hizmet Kanunu’nun 9. maddesinde belirtildiği üzere “*Makam ve memuriyet itibarıyla emretme salâhiyetine haiz kimsedir.*” 211 sayılı İç Hizmet Kanunu’nda yer alan bu tanımın yanı sıra, 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu’nda da amir kelimesinin tanımı yapılmıştır. 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu’nun 3/1(a) bendinde belirtildiği üzere, “*Amir, kadro ve kuruluş yönünden bağlı olunan kimse ile amir olarak yetkilendirilmiş olan diğer kişileri*” ifade etmektedir. 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu’nda yer alan “*amir*” vasfı sadece kadro ve kuruluş bakımından kazanılan bir pozisyon değildir. Mezkur kanunda yer alan “*amir*” kelimesinin tanımındaki amir olarak yetkilendirilmiş diğer kişiler, kadro ve

kuruluş itibarıyla disiplin bozucu eylemi gerçekleştiren şahısla birlikte görevli olmayan ancak disiplin bozucu eylemi gerçekleştiren şahıstan rütbe ve kıdemce büyük olan kimseleri ifade etmektedir. Şöyle ki 211 sayılı İç Hizmet Kanun'un 24'ncü maddesinde yer alan “*Disipline aykırı gördüğü her hale müdahaleye ve emir vermeye her üst görevlidir.*” hükmünden açıkça anlaşılacağı üzere disiplinsizliği gören üste emir verme yetkisi verilmiş olup dolaylı olarak istisnai olarak belirlenen bu durumda üst konumunda bulunan kişi amir olarak yetkili kılınmaktadır.

Disiplin amiri tanımı, 6413 sayılı TSK Disiplin Kanun'un 3/1(c)'de belirtildiği üzere, “*Disiplin cezası vermeye yetkili kılınmış ilk amiri*” ifade etmektedir. Mezkur Kanun'un 3/1(ç) bendinde ise “*disiplin amirleri*” tanımına yer verilmiş olup buna göre “*Disiplin amiri ile üst disiplin amirlerini*” ifade etmektedir. 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda, disiplin amirine yönelik olarak yapılan tanımın yanı sıra mezkûr Kanun'un 8/3'üncü maddesi uyarınca disiplin amiri olabilmek belirli şartlara bağlanmıştır. Buna göre disiplin amiri olabilmek için görev yapılan kadro ve görev itibarıyla amir konumunda olunmalı, hakkında disiplin cezası tesis edilecek kişiden rütbe ve kıdemce büyük olunmalı ve hakkında disiplin cezası verilecek kişiye sicil verme yetkisinin de yer alması gerekmektedir. Ancak bu üç şartı da sağlayan kimseler, disiplin amiri olabilmektedir.

2.5 Disiplin Soruşturmacısı ve Disiplin Soruşturması

Disiplin bozucu eylemler içerisinde olduğu tespit edilen personele yönelik olarak, yapılacak gerekli idari soruşturma disiplin mevzuatı uyarınca disiplin soruşturması olarak adlandırılmaktadır. 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun m.3/1(e)'de belirtildiği üzere “*Disiplin soruşturması, disiplinsizlik yapan personel hakkında karar vermek amacıyla disiplin amirleri tarafından yapılan veya yaptırılan araştırma ve incelemeyi*” ifade etmektedir.

Disiplin soruşturması doğrudan yetkili kılınan disiplin amiri tarafından bizzat yapılabileceği gibi disiplin amirleri tarafından görevli kılınan birtakım personel tarafından da yapılabilecektir. Disiplin amirleri tarafından görevlendirilecek bu personel, disiplin soruşturmacısı olarak tanımlanmış olup 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun 7'nci maddesinde yer aldığı üzere tek bir kimseden oluşabileceği gibi üç kişilik bir heyetten de oluşabilmektedir. Kanunda yer bulan düzenleme tahdidi olması bakımından sınırlayıcıdır. Disiplin soruşturmacısı olarak tek bir kişi ya da üç

kişilik bir heyet teşkil edilebilecektir. Hâlbuki bazı hallerde isnat edilen disiplinsizliğin ayrıntılı bir inceleme ve araştırmayı gerektireceği ve üç kişilik heyetin söz konusu disiplinsizlik isnadını araştırma ve inceleme konusunda yetersiz kalabileceği durumlar söz konusu olabilmektedir. Bu minvalde kanunda yer bulan bu sınırlayıcı uygulama yerine, disiplin amirlerince isnat edilen disiplinsizliğin inceleme ve araştırması için “ayrıntılı bir inceleme ve araştırmayı yapacak tek sayıda belirlenen bir heyetçe disiplin soruşturması yürütülebilir” şeklindeki düzenlemenin daha uygun olacağı düşünülmektedir.

Disiplin soruşturmasının yapılması hususu 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun 7/1'inci fıkrası uyarınca disiplin amirinin söz konusu disiplinsizliğin tespiti ayrıca bir inceleme ve araştırma gerektiğine kanaat getirmesi halinde yapılabilmektedir. Dolayısıyla Kanun'un lafzi yorumuyla disiplin soruşturması yapılmasının disiplin amirinin takdir yetkisi çerçevesinde olduğu anlaşılmaktadır. Hâlbuki belirli durumların varlığı halinde disiplin soruşturması yapılmadan disiplin cezası verilmesini Danıştay hukuka aykırı bulmaktadır. Örneğin disiplinsizliğin mağduru konumunda bulunan bir disiplin amirinin disiplin soruşturması yapmadan ya da yaptırmadan doğrudan personelinin savunmasını alarak ceza vermek yoluna gittiği bir durumda yüksek mahkeme verilen cezayı hukuka aykırı bularak vermiş olduğu kararın gerekçesini “Disiplin cezalarının, sağlıklı ve objektif olması, disiplin amirleri ve disiplin kurulları üyelerinin olayı tarafsız değerlendirmeleriyle mümkün olduğundan, hakkında disiplin soruşturması yürütülen kişilerle arasında husumet bulunan, kamu görevlisinin disiplin suçu sayılan eyleminden veya yarar sağlayan veya soruşturulanın veya olayın mağduru durumunda bulunan, soruşturmada taraf pozisyonunda olan ve soruşturmayı yürüten kişilerin, disiplin amiri sıfatıyla ya da disiplin kurulu üyesi olarak tesis edilecek disiplin cezası işlemlerine katılamayacaklarını kabul edilmelidir.” şeklinde belirtmiştir (D12D, T:23.03.2011 E.2008/857, K.2011/1319).

Disiplin amiri tarafından disiplinsizliğin tespiti bakımından inceleme ve araştırma yapılması gerekli görülmüş ise, öncelikle disiplin amiri tarafından disiplin soruşturmasına yönelik bir görevlendirme emri yayınlanmalıdır. Söz konusu emirde disiplin amiri tarafından disiplin soruşturmacısı ya da üç kişiden oluşan bir disiplin soruşturma heyeti teşkil edilir. Teşkil edilen disiplin soruşturma heyeti görevlendirildikleri disiplin soruşturması hakkında 6413 sayılı TSK Disiplin

Kanunu'nun 7/6'ncı fıkrasında düzenlenen bilgi ve belge toplama, savunma alma, tanık dinleme, bilirkişi görevlendirme, keşif yapma, resmi makamlarla yazışma, hakim ve savcı kararı gerektirmeyen durumlarda kriminal inceleme dahi yapmaya yetkili kılınmışlardır.

Disiplin soruşturmacısı ya da heyeti disiplin amiri tarafından kendilerine verilen süre içerisinde gerekli inceleme ve araştırmayı yaparlar. Bu süre sonunda elde ettikleri bilgi ve belgeler doğrultusunda disiplin amirine sonuç raporu sunarlar. Disiplin amirleri kendilerine disiplin soruşturmacısı ya da heyeti tarafından sunulan sonuç raporu ile 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun 14'üncü maddesi gereğince kendisine tanınan yetki çerçevesinde karar verir. Mezkur Kanun'da belirtildiği üzere uyarma, kınama ve hizmete kısmi süreli disiplin cezasını gerektiren disiplinsizlik hallerinde disiplin amirlerinin bütünüyle takdir yetkileri vardır. Bu üç disiplin cezasını gerektiren durumlarda disiplin amirleri disiplin cezası vermeyebilirler. Diğer durumlarda ise disiplinsizlik isnadı altında bulunan personelin olumlu mesleki safahatını göz önünde bulundurarak bir derece hafif cezaya hükmedebilirler.

2.6 Disiplin Hukukuna İlişkin Temel İlkeler

Yapılan çalışmada askeri disiplin hukukuna ilişkin temel ilkeler belirlenirken öncelikle kaynağını insan haklarına ilişkin uluslararası anlaşmalar, Anayasa ve ceza kanunlarından alan temel ilkelerin askeri disiplin hukukuyla bağlantılı olduğu değerlendirilenler üzerinden gerekli açıklamalar yapılmıştır. Çalışmada yer alan bazı ilkelerin ise kaynağını doğrudan 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'ndan aldığı görülmektedir.

Disiplin hukuku, idarenin çalışanlarına yönelik olarak idarenin belirlemiş olduğu kural ve kaidelerin dışında hareket edenlere yönelik müeyyidelerin düzenlendiği idare hukukunun alanlarından birisidir. Hukukun her alanında olduğu gibi, bu alanda da yapılan düzenleyici işlemlerin belirli ilkeler doğrultusunda gerçekleştirilmesi gerekir. Genel kabul gören bu ilkeler, tesis edilen idari işlemin aynı zamanda hukukilik anlamında bir anlamda denetimini de sağlamaktadır. Bu ilkeler kaynağını zaman zaman uluslararası sözleşmelerden, bazen Anayasa'dan, bazen de ceza kanunlarından almaktadır.

2.6.1 Soruşturmasız ceza olmaz

Herhangi bir şekilde disiplinsizlik teşkil eden eylem şüphesinde bulunan disiplin amirinin bu konuyu araştırması ve şüphe duyulan disiplinsizliğin sübuta ermesi durumunda gerekli disiplin işlemini yerine getirmesi, disiplin amirinin başlıca vazifelerinden birisidir. Disiplin amirleri yürütmüş olduğu disiplin işlemlerini titizlikle yürütmelidir. Disiplin amirleri disiplin soruşturması olarak nitelendirilen disiplinsizliğin meydana gelip gelmediğine yönelik gerekli inceleme ve araştırma işleminin hakkaniyetli bir şekilde yürütülmesinden sorumludur.

Disiplin soruşturması olarak nitelendirilen bu işlemi disiplin amiri bizzat yerine getirebileceği gibi maiyeti altında görevli diğer kişilerce de yerine getirebilmektedir. Bu husus 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun 7'nci maddesinde *"Maiyetinden birinin disiplinsizlik teşkil edebilecek bir filini veya mesleğe aykırı tutum ve davranışını herhangi bir şekilde öğrenen disiplin amirleri görevlendireceği soruşturmacılar vasıtasıyla ya da şahsen disiplin soruşturması yapar."* şeklinde düzenlenmiştir. Disiplin soruşturmalarında disiplin soruşturmacısı olarak görev yapanlar, bahse konu edilen disiplinsizlik eylemine yönelik her türlü araştırma ve incelemeyi yaparlar. Bu esnada her türlü bilgi ve belge toplama, savunma alma, tanık dinleme, konu hakkında bilirkişi görevlendirme hatta hâkim ve savcı kararı gerektirmeyen hallerde kriminal inceleme yaptırmaya ve ihtiyaç duyulması halinde diğer kurum ve kuruluşlarla gerekli görülen yazışmaları dahi yapmaya yetkili kılınmışlardır. Disiplin soruşturmacılarına verilen söz konusu yetkiler 6413 sayılı Kanun'un 7/6'ncı bendinde açıkça düzenlenmiştir. Ancak mezkur Kanun'da yapılan düzenleme sadece görev esnasında bulunan personele yönelik yapılabilecek tahkikat işlemlerini düzenlemektedir. Bu bağlamda yürütülen bir disiplin soruşturması esnasında terhis olma, emekli edilme vb. nedenlerle askerlik sıfatını kaybeden şahısların bilgilerine başvurulmasının gerekli olduğu durumlara yönelik nasıl bir yol izlenebileceğine yönelik bir düzenleme yer almamaktadır.

Ceza ve hukuk muhakemesine yönelik işlemler kapsamında, mahkemelerin birbirleriyle yardımlaşmasını sağlayan *"istinabe"* kurumu askeri disiplin işlemleri esnasında düzenlenmemiş bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin bir birlikte yaşanan disiplinsizliğe tanık olup, bu disiplinsizlikle ilgili gerekli disiplin soruşturmasının yürütüldüğü esnada terhis edilen bir erin sonrasında bilgisine hangi şekilde başvurulabileceği 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda düzenlenmemiştir.

İstinabe kurumuna benzer bir düzenlemenin mezkûr Kanun'da yer alması gerektiği düşünülmektedir.

Disiplin işlemleri idarenin düzenleyici işlemleri arasında yer alırlar ve bu durumları nedeniyle hukuka uygunluk karinesinden yararlanırlar. Hukuken sakat birer işlem dahi olsalar itiraz yoluyla kaldırılana kadar ya da mahkeme tarafından iptal edilene kadar geçerli bir işlem olarak kabul edilirler. Ayrıca bu işlemler muhatapları üzerinde olumsuz etkiler doğurduğundan, maddi gerçeğin en doğru şekilde ortaya çıkması için tarafsız ve hakkaniyetli bir şekilde hareket edilmesi gerekmektedir.

Memurlar ve diğer kamu çalışanları aleyhine kural olarak disiplin soruşturması yapılmadan disiplin cezası verilememektedir (Ulusoy, 2013: 50). Belirtilen hususa ilişkin olarak disiplin soruşturması yapılmaksızın verilen disiplin cezalarına yönelik bozma kararları mevcuttur (D12D T:02.02.2016, E:2014/945, K: 2016/410; D5D, T:03.02.2022, E:2016/42536, K:2022/163; D5D T:03.02.2022, E:2018/3510, K:2022/166). Benzer şekilde disiplin soruşturmasına konu edilen olayla ilgili olarak söz konusu eylemden zarar gören disiplin amirinin davacı hakkında kendisinin disiplin soruşturmasını yürütmesi disiplin hukuku ilkelerine uyarlı bulunmayarak davacı hakkında verilen cezanın hukuka aykırılığına hükmedilmiştir (D12D, T:30.06.2011, E.2008/4925, K.2011/3569). Bahsetmiş olduğumuz ilke hukukun genel ilkeleri arasında yer alıp aynı zamanda evrensel bir nitelik taşımaktadır (Ulusoy, 2013: 52). Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde yer alan adil yargılanma hakkı başlıklı 3'üncü maddenin b bendinde düzenlendiği üzere herhangi bir suç isnadı altında bulunan herkes savunmasını hazırlamak için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkına haizdir. Belirtmiş olduğumuz ilke Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin mezkûr Maddesi'nin disiplin hukukumuzdaki bir yansıması niteliğindedir.

Konumuza ilişkin olarak Danıştay tarafından verilen bir kararın gerekçesi incelendiğinde disiplin soruşturması yapmadan doğrudan ceza verilmesinin objektiflik ve tarafsızlık ilkelerine aykırılık teşkil ettiği ve bu cihetle tesis edilen disiplin işleminin hukuka aykırı olduğu belirtilmiştir. Söz konusu karara konu olayda, ahlaki zayıflık gerekçesiyle davacı hakkında disiplin amiri tarafından savunması alınmış ve disiplin soruşturması yapılmaksızın disiplin cezası tesis edilmiştir. Yüksek mahkeme konuya değin vermiş olduğu kararın gerekçesinde;

disiplin suçu teşkil eden eylemlerin tespiti halinde disiplin soruşturması yapılmasının bir zorunluluk olduğunu ve bu zorunlu usul-i işlemin tesisinin de belirli kurallar çerçevesinde yapılması gerekliliğinin, disiplinsizlik isnadı altında bırakılan bireylerin hukuki güvencesini oluşturduğunu belirtmiştir (D12D, T:24.02.2021 E.2020/4583, K.2021/968).

2.6.2 Savunma hakkının dokunulmazlığı

Adil yargılanma hakkı hukuk devleti olmanın aranan unsurlarından birisidir. Savunma hakkı hukuk düzeninde başlıca korunması gereken haklardandır. Adil bir yargılama için mutlaka kişilere savunma hakkı tanınmalı hatta kişilere tanınan bu hak ayrıca koruma altına da alınmalıdır (Zafer, 2013:516). Bir üst başlıkta da değindiğimiz gibi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde yer alan adil yargılanma hakkı başlıklı 3'üncü maddesinin b bendinde düzenlendiği üzere herhangi bir suç isnadı altında bulunan herkes savunmasını hazırlamak için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkına haizdir. Belirtmiş olduğumuz ilke Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin mezkur maddesinin disiplin hukukumuzdaki bir yansıması niteliğindedir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde yer bulan bu husus ayrıca Anayasamızın 36'ncı maddesinde hak arama hürriyeti başlığı altında düzenlenerek teminat altına alınmıştır. Aynı şekilde disiplin hukukuna yönelik Anayasamızın 129/2'nci maddesi ile devlet memurları ile diğer kamu görevlilerinin savunma hakkı düzenlenmiştir.

Savunmanın dokunulmazlığı ilkesine yönelik olarak Anayasa Mahkemesince verilen bir kararda, Yüksek Mahkeme disiplin hukuku çerçevesinde yapılan yazılı veya sözlü savunmaların somut vakalara dayanması ve konuyla bağlantılı olması şartıyla kişiler aleyhine yapılan olumsuz değerlendirmeler nedeniyle kişiye ayrıca bir ceza verilemeyeceğine yöneliktir (AYİM, T:26.09.2014, E:2013/1472, K:2014/1208). Gerek Anayasal gerekse uluslararası anlamda teminat altına alınmış savunma hakkı disiplin hukuku açısından da en etkin şekilde kullanılması hukuk devleti olmanın gerekleri arasında yer almaktadır. Bu kapsamda, devlet memurları ve diğer kamu çalışanlarına yönelik olarak disiplin işlemi tesis edilmek istendiğinde savunma istem yazısı muhatabına uygun şekilde tebliğ edilerek savunma yapması sağlanmalıdır. Bu konuya ilişkin Danıştay'ın usulüne uygun şekilde tebligat işlemi

yapılmadan tesis edilen disiplin cezasının hukuka aykırı olduğuna yönelik bir kararı da mevcuttur (D13D, T:04.05.2012, E.2010/1209, K.2012/944).

Savunma hakkına yönelik olarak verilen süreler kanunda düzenlendiği şekliyle uygulanmalıdır. Kanunda açıkça düzenlenen bu sürelerden daha az süre tanınması, yapılan işlemi hukuka aykırı hale getirecektir. Kendisine verilen savunma süresinden önce savunmasını yapan personelin kendisine tanınan bu süre içerisinde ek savunma hakkı olduğu unutulmamalı, bundan dolayı, personelin kendisine tanınan süreden önce savunmasını sunması halinde sürenin sonuna kadar beklenerek herhangi bir işlem tesis edilmeyerek personelin ek savunma sunma hakkı ihlal edilmemelidir. Personelin verilen savunma süresi öncesinde savunmasını teslim etmesini müteakip doğrudan hakkında herhangi bir disiplin cezası tesisi bir anlamda hakkında disiplin işlemi tesis edilecek personelin ek savunma süresinin ihlali niteliği taşıyacaktır.

Danıştay vermiş olduğu bir kararda disiplin soruşturmasına konu edilen olayla ilgili olarak disiplin soruşturması yapılmasının bir zorunluluk olduğunun yanı sıra, bu soruşturmanın belirli usuller çerçevesinde yapılması gerektiğini, soruşturma emri düzenlenerek başlatılması gereken disiplin soruşturmasında, soruşturmacı kanaat raporunun da yer aldığı disiplin soruşturma raporunun hazırlanması gerektiğini, bu raporun hazırlanırken disiplin soruşturmasına konu edilen olayla ilgili savunması alınan personele tek tek disiplin konusu olaya konu eylemlerinin bildirilerek savunmasının alınması gerektiğini belirtmiştir (D12D, T:26.04.2016 E.2012/12566, K.2016/2448).

2.6.3 Gizlilik ilkesi

Disiplin işlemleri genel olarak gizlilikle yürütülür. Gizlilik esastır ancak bu ilke mutlak bir ilke değildir. İşlemin taraflarına karşı gizlilik ilkesi geçerli olmamakla birlikte sadece üçüncü kişilere karşı gizlilik ilkesi geçerlidir (Kaya, 2005: 82). Taraflara karşı gizlilik ilkesinin geçerli olmamasının nedeni disiplin soruşturmasına yönelik her türlü bilgi ve belgeye ulaşımının sağlanabilmesi ve bu şekilde savunma hakkından yoksun kalmamalarına yöneliktir.

Gizlilik ilkesinin gerekçe gösterilerek hakkında disiplin işlemi tesis edilen personelden talep etmiş olduğu bilgi ve belgelerin saklanması açıkça savunma hakkının ihlaline sebep olabilmektedir (Boz, 2017: 30). Bu sebeple gizlilik ilkesi

yukarıda belirtildiği üzere üçüncü kişilere yönelik olarak kabul edilmeli, özellikle tarafların savunma hakkı kapsamında idareden talep ettikleri her türlü bilgi ve belge kendilerinden esirgenmemelidir. Uygulamada disiplin amirlerince tesis edilen disiplin işlemleri zaman zaman “gizli” gizlilik dereceli olarak tesis edildiğinden, hukuka aykırı olarak disiplin işlemine maruz kalan personel tarafından gizli gizlilik derecesiyle düzenlenen söz konusu evraklar izinsiz birlik dışarısına çıkarılmamaktadır. Bu durumda hukuka aykırı olarak disiplin işlemine maruz kalan personelin anayasal hak arama hürriyetinin önünde bir engel teşkil ettiği değerlendirilmektedir. Kaldı ki bu konuda Anayasa Mahkemesine yapılan bir bireysel başvuru neticesinde yüksek mahkeme vermiş olduğu kararda, AYİM'nin 1602 sayılı Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanunu'nun 52'nci maddesi gerekçesiyle gizli nitelikli belgelerin incelettirilmemesine yönelik olan uyuşmazlıkta, davalı idare tarafından gizli gizlilik dereceli belgelerin başvurucuya incelettirilmemesini silahların eşitliği ilkesine aykırı kabul etmiştir (AYM, T:26.06.2014, BN.2013/6428).

2.6.4 Ölçülülük ilkesi

Ölçülülük ilkesi genel kullanımı itibarıyla, ulaşılmak istenilen sonuç ile kullanılan araç arasındaki dengenin sağlanması gerektiğini ifade eden hukukun en temel ilkelerinden birisi olarak kabul edilmektedir. İdare hukuku alanında ölçülülük ilkesi ise, mevzuat gereğince belirlenen kuralların ihlali ile bu ihlallerin sonucu olarak uygulanan müeyyideler açısından kullanılan araçlar arasında adil ve makul bir dengenin sağlanmasıdır (Gözübüyük ve Tan, 2019: 851).

Ölçülülük ilkesi ile kişilere hukuki bir güvence sağlanması amaçlanmaktadır. Bu ilkenin dayanağı Anayasamızın 13'üncü maddesidir. Kişi haklarını sınırlandıran disiplin cezasının da mutlaka ölçülü olması gerekmektedir. Anayasa Mahkemesi'nce verilen bir kararda, ölçülülük ilkesi açıkça üç temel unsura ayrılmaktadır. Bu unsurlar elverişlilik, gereklilik ve orantılılıktır (AYM,T:16.10.2019,E:2010/70,K:2019/81). Bazı durumlarda disiplin soruşturması yürütülürken personel hakkında disiplinsizlik sabit görülmüş olsa dahi personelin mesleki safahatı, mühimce bir zararın meydana gelmeyişi gibi bazı gerekçelerle disiplin amiri tarafından daha hafif bir disiplin cezası takdir edilebilir. Bu durum ölçülülük ilkesine aykırılık teşkil etmez. 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun

14'üncü maddesinde belirtilen; “*Disiplin amirleri, personelin; olumlu hizmet, sicil ve disiplin safahatı ile eylemin niteliğini göz önüne alarak bir derece hafif ceza uygulayabilir.*” hükmüyle disiplin amirlerine ölçülü davranabilmesi hakkında takdir hakkı tanımıştır. Takdir hakkının adil bir şekilde kullanıldığı durumlarda ölçülülük ilkesine aykırılıktan bahsedilemez.

Anayasa Mahkemesince verilen bir kararda, astsubay olarak görev yapan başvurucunun özel hayat ve haberleşme özgürlüğünün ihlal edildiğine yönelik olarak yapmış olduğu bir başvuruda, başvurucunun e-posta yazışmalarının dikkate alınarak sicil notlarının iyi olması hatta takdir ve taltiflerinin de yer aldığı sicil safahatına rağmen sırf e-posta adresini şahsi iş ve işlemleri için kullandığı gerekçesiyle sözleşmesi yenilenmemiştir. Yüksek mahkeme söz konusu olayda başvurucunun sözleşmesinin yenilenmeyerek ulaşılabilecek genel yarar ile temel hak ve özgürlükleri sınırlandırılan bireyin kaybı arasında adil bir dengenin sağlanamadığı ve bu haliyle başvurucunun özel hayatına ve haberleşme hürriyetine yönelik müdahalenin ölçsüz olduğuna hükmedilmiştir (AYM, T:03.03.2016, BN.2013/9704).

Benzer şekilde Danıştay tarafından görülen bir davada Deniz Kuvvetleri Komutanlığı emrinde görev yapan bir askeri personelin disiplinsizliği alışkanlık haline getirdiğinden bahisle yüksek disiplin kurulu tarafından silahlı kuvvetlerden ayırma cezası ile cezalandırıldığı olayda, yargılamanın yenilenmesinin kabulüyle birlikte davacı olan personelin denizde görev yapmasına engel şekilde psikolojik rahatsızlığının olması ve bu süreçte tedavisinin de devam etmesi karşısında denizde görevlendirilmesi ve bu esnada psikolojik durumundan kaynaklı olarak sağlık durumu gözetilmeksizin hakkında işlem tesis edilerek silahlı kuvvetlerden ihraç edilmesini ölçülü ve hakkaniyetli olmadığına hükmetmiştir (D12D, T:15.03.2021 E.2021/17, K.2021/1327).

2.6.5 Disiplin cezalarının gerekçeli olması

Disiplin soruşturması sonrasında disiplinsizliği sabit görülerek disiplin cezası ile tecziye edilen personele bu kararın gerekçeli olarak bildirilmesi hukuk devleti ilkesinin gerekliliklerinden birisidir. Gerekçe yazılmasındaki amaç, yapılan işlemin sebep ve yasal dayanaklarının muhatabın bilgisine açıkça sunulmasıdır. Disiplin cezasına tabi tutulan personelin kendisi aleyhine tesis edilen bu işleme yönelik yasal

dayanağı bilmesi, bu işleme yönelik hukuka aykırılık iddiasının varlığı halinde, idari ve yargısal açıdan başvuru yapmasına olanak tanımaktadır. Yapılacak bu başvuruyu şekillendirecek olan bu gerekçedir. Gerekçede sunulan hususlara ilişkin başvuru yöntemi ve gerekçesi değişiklik gösterir (Kurt, 2014: 143).

Gerekçe aynı zamanda kendisine itiraz edilen idare ya da başvurulanan yargı mercii açısından da faydalıdır. Çünkü yapılan işlemin gerekçesinin yazılı olduğu durum hakkında daha hızlı bir şekilde kanaat sahibi olunabilir. Bu şekilde idare ya da yargı merci konuya daha kısa sürede vakıf olup durum üzerinden daha hızlı ve etkin bir şekilde karar verebilir ya da hüküm tesis edebilir (Seçkin ve Üstün, 2015: 527).

Yargı kararlarının gerekçeli olarak yazılması açıkça Anayasamızda düzenlenen emredici hükümlerden biridir. Anayasanın 141/3'üncü bendinde belirtildiği üzere bütün mahkemeler kararlarını gerekçeli olarak yazmalıdır. Mahkeme kararlarının gerekçeli olarak yazılmasına yönelik yapılan düzenlemenin aksine, idari işlemlerin gerekçeli olarak tesis edilmesine yönelik genel bir hüküm yasalarımızda yer almamaktadır (Gözübüyük ve Tan, 2019: 373). Ancak 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda bu hususa yönelik düzenleme söz konusudur. Mezkûr Kanun'un 6/2'nci maddesi uyarınca disiplin cezalarına yönelik olarak disiplin amirlerinin takdir hakkı kullanımlarının söz konusu olduğu durumlarda mutlaka bu hususu gerekçelendirmeleri gerekmektedir. Bu kanun dışında idari işlemler tesis edilirken mutlaka gerekçeli olması gerektiğine yönelik mahkeme kararlarının da varlığından bahsetmek gerekir. Danıştay tarafından verilen bir kararda özetle yüksek mahkeme idarenin tesis etmiş olduğu işlemler esnasında mutlaka gerekçe sunmasının, idareye güven ve hukuk devleti anlayışının olumlu noktalarında büyük bir öneme haiz olduğu hususunu vurgulanmıştır (D8D, T:14.06.2017, E.2016/15113, K.2017/5295).

Yukarıda da belirtmiş olduğumuz gibi idarenin her işleminde gerekçe bildirmesine yönelik bir hüküm mevcut değildir. Uygulama noktasında, idare tesis ettiği her işlem esnasında gerekçe de belirtmemektedir. Bu husus zaten idareden beklenebilir bir durum da değildir. Çünkü idare her işlem tesis ederken tesis ettiği bu işlemi gerekçelendirirse bu durumda kırtasiyecilik ve zaman sarfiyatı söz konusu olacak ve bu durumda idare zaman zaman işlem tesis etmekten çekinecek ya da tesis ettiği işlemler uzunca bir süre alabilecektir. Ancak bunun dışında idarenin tesis etmiş olduğu işlem bir yaptırım niteliğindeyse ya da idare ile bir uyumsuzluğa düşmüş ve

bu durum hakkında bilgi talebinde bulunulmuşsa tesis edilen işlem mutlaka gerekçelendirilerek personele bildirilmelidir.

2.6.6 Başvuru yollarının gösterilmesi

İdare tarafından tesis edilen işlemlere yönelik olarak savunma hakkının etkin bir şekilde kullanılabilmesi açısından gerekli olan ilkelerin başında başvuru yollarının gösterilmesi ilkesi gelmektedir. İdari işlemlerde başvuru yollarının gösterilmesi ilkesi gerek uluslararası mevzuat gerekse Anayasamızca düzenlenmiş hususlardandır. Uluslararası anlamda Avrupa Birliği Bakanlar Komitesi tarafından alınan bir tavsiye karar uyarınca Anayasamızın 40/2'nci maddesi uyarınca temele oturtulmuş hususlardandır. Anayasamızda yer alan bu hüküm uyarınca devlet işlemlerinde başvuru usulü ve yollarını açıkça belirtmek zorundadır. Bu hüküm uyarınca hakkında işlem tesis edilen bireylerin, o işleme yönelik olarak gerekirse hukuki bir destek almaksızın kendi işlemlerini kendileri tesis edebilecek bir konuma gelmeleri amaçlanmıştır (Ogurlu, 2003: 208).

Kişinin kendisine karşı tesis edilen her türlü işleme yönelik olarak başvurabileceği idari ya da yargısal yolu bilmesi kendisinden beklenemez bir durumdur. Bazen bu işlem ve başvuruları yapabilmek belirli bir eğitim düzeyinin üzerinde olmayı gerektirir. Bu durumda ise bireyler arasında savunma hakkı ve kanun yollarına başvuru noktasında adil olmayan bir durum ortaya çıkabilmektedir. İşte bu durumun önüne geçebilmek için, idare tarafından tesis edilen işlemlere yönelik olarak başvuru yollarının açıkça, herhangi bir şüpheye mahal vermeyecek şekilde belirtilmesi gerekmektedir.

Özellikle disiplin işlemlerinin tesis edilmesi personel hakkında gerekli alanlarda hak mahrumiyetine sebep olabileceğinden, başvuru yollarının gösterilmesi bir anlamda idarenin işlemlerinde zorunlu olarak yer alması gereken unsurlardan şekil unsurunda sakatlığa neden olmaktadır. İdarenin zorunlu unsurlarından herhangi birinde meydana gelen eksiklik onu iptal edilebilir kılmaktadır. Bu kapsamda, şekil unsuru açısından bir eksikliğe mahal vermemek ve aynı zamanda temel hakların korunmasını sağlamak açısından, idarece tesis edilen disiplin işlemi sonrasında mutlaka başvuru yolu belirtilmelidir.

Hukuk devleti olmanın gereksinimlerinden birisi de yetkili idare tarafından tesis edilen idari işlemler karşısındaki bireylere, idarece tesis edilen idari işleme

yönelik olarak nasıl bir başvuru usulü gerçekleştirebileceğinin gösterilmesidir. İdarenin bu ödevi tesis etmiş olduğu idari işlemin hukuka uygunluk denetiminin bir anlamda tesisi için, söz konusu işleme maruz kalan bireylere yol göstermek amacıyla düzenlenmiştir. Hak arama hürriyetini desteklemek amacıyla Anayasamızda açıkça düzenlenen 40. maddede; idareye yüklenen ödevlerden birisi de idarenin yaptığı işlemlere karşı hangi kanun yolu ve başvuru usulünün nasıl bir süre içerisinde yapılması gerektiği hususunun bildirilmesine yöneliktir.

Anayasanın 40'ıncı maddesinde yer alan bu düzenlemenin gerekçesi; *“Bireylerin yargı ya da idarî makamlar önünde sonuna kadar haklarını arayabilmelerine kolaylık ve imkân sağlanması amaçlanmaktadır. Son derece dağınık mevzuat karşısında kanun yolu, mercii ve sürelerin belirtilmesi hak arama, hak ve hürriyetlerin korunması açısından zorunluluk haline gelmiştir.”* şeklinde ifade edilmiştir. Söz konusu hüküm uyarınca idarenin herhangi bir işlemine maruz kalan kişilerin etkili başvuru haklarının korunması amaçlanmıştır. Benzer şekilde bu ilkeyle bağlantılı olarak Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 13. maddesinde yer alan *“Etkili Başvuru Hakkı”* düzenlenmiştir. Söz konusu düzenleme incelendiğinde *“resmi bir hizmetin ifası için davranan kişiler”* tarafından tesis edilen işlemler de dahil olmak üzere, herkesin ulusal bir merci önünde başvuru hakkına sahip olduğu belirtilmiştir (https://www.echr.coe.int/documents/convention_tur.pdf E.T.:26.03.2023).

Dolayısıyla hakkında disiplin işlemi tesis edilen personele, kendisine yönelik olarak tesis edilen bu işleme karşı nasıl bir yol izleyebileceğinin de açıkça tebliği gerekmektedir. Danıştay'ın bir kararında hak düşürücü süre olarak kabul edilen dava açma süresinin kamu düzeninden kabul edildiği hususu da göz önüne alındığında, tesis edilen disiplin işlemlerinde bu hususun tebliğinin ne denli önemli olduğu ortaya çıkmaktadır (D9D, T:12.04.1983, E.1983/2383, K.1983/2578).

2.6.7 Kanunilik ilkesi

Kaynağını Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (m.7) ve Anayasadan (m.38/4) alan kanunilik ilkesi uyarınca kanunsuz suç ve ceza olmaz. Kanunilik ilkesi ilk etapta sadece ceza hukukuna ilişkin gibi gözükse de disipliner işlemler bakımından da gözetilmesi gereken ilkeler arasında yer aldığı düşünülmektedir. Disiplin hukuku idari yargı içerisinde düzenlenmişse de disiplin cezalarının cezai etkisi, disiplin

cezalarına yönelik düzenlemelerin ceza hukuku normlarına göre şekillenmesini gerektirmektedir. Bu bağlamda çalışmanın bu kısmında kanunilik ilkesi ceza hukuku çerçevesinde incelenmiştir.

Kanunilik ilkesi, hukuk kurallarını ihlal eden fiilin ve cezasının önceden bildirilmemesi halinde kişinin cezalandırılmaması ve yargılanamaması anlamını taşımaktadır. Kişiler, ceza hukukunu ihlal etme riskiyle karşı karşıya olduğu konusunda uyarılma hakkına sahiptir (Munday, 2003: 450). Suç olarak belirlenen fiil ve eylemin kanunda tanımlanması normun muhatabı kişiye hukuka aykırı kılınan alanı gösterdiği gibi bunun yanı sıra hukuka uygun olan alanı da göstermektedir (Kangal, 2011: 67). Bu durumun yarattığı sonuç olarak kişiler sınırlarını ön görebilir ve sınırları aştıklarında karşılaşılabilecekleri karşısında yapacakları değerlendirme sonucunda bir karar verebilirler.

Kanunilik ilkesi ile devletlere aşmaması gereken bir sınır çizilirken, kişilere de aynı zamanda hareket edebilecekleri bir alan verilmiş olur. Kişiler bu alanda sınırlarını bilerek hareket edebilirler. Bu şekilde ceza hukukunun toplum düzenini sağlama amacı ile kişileri koruma amacı aynı ilke gereğince bağdaşmaktadır (Dönmezer ve Erman, 2016: 21). Devletin otoriter gücü karşısında, kanunilik ilkesi yumuşatıcı bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu doğrultuda kanunilik ilkesi ceza hukukuna güvence sağlayan bir ilkedir (Üzülmez ve Koca, 2017: 55; İçel ve Donay, 2005: 74).

Ceza hukuku bağlamında kanunilik ilkesine ilişkin yapılan açıklamalar eşliğinde 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu bağlamında kanunilik ilkesine yönelik olarak çalışmanın tanımlar kısmında yer alan “*disiplin*” kavramının mezkûr kanunda tanımının yer almaması kanunilik açısından bir eksiklik olarak görülmektedir. Bu hususun yanı sıra müteakip bölümlerde de detaylı açıklaması yapılacak olan askeri öğrencilere yönelik disiplin cezalarının bulunduğu anlatımda 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu’nda askeri öğrencilere yönelik olarak belirlenen disiplin cezaları kınama ve izinsizlik olarak yer almasına rağmen, askeri okulların kendi iç mevzuatları uyarınca “*öğrencilikten çıkarma*” cezası ile tecziye edildiği görülmektedir. 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu’nda düzenlenmeyen bu hususun normlar hiyerarşisinde daha alt bir normda bulunan Fakülte ve Yüksekokullar Askeri Öğrenci Komutanlığı ve Öğrencileri ile Fakülte ve Yüksekokullarından Yetişen

Subaylara ve Astsubaylara İlişkin Yönetmelikte düzenlenmesinin kanunilik ilkesine uyarlı olmadığı düşünülmektedir.

Aynı şekilde kanunen belirlenen suçlar karşısında da verilecek cezanın da kanunla belirlenmiş olması gerekir. Yani hem suç hem de ceza bakımından kanunilik ilkesi geçerlidir. 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda belirtildiği üzere subay, astsubay, uzman erbaş, askeri öğrenci ve erbaş erler bakımından belirlenen disiplin cezaları dışında başkaca bir disiplin cezası verilememektedir. Yani ceza bakımından kanunilik ilkesi geçerlidir. Ancak mezkûr kanunda yer alan 8/2 md'de belirtildiği üzere *“Bu Kanunda belirlenmiş olan disiplinsizliklere nitelik ve ağırlıkları itibarıyla benzer eylemlerde bulunanlara, eylemleri adli veya askeri suç teşkil etse dahi aynı neviden disiplin cezaları verilebilir.”* hükmünden de anlaşılacağı üzere kanunda belirlenen disiplinsizlikler bakımından disiplin amirlerine kıyas yapabilme yetkisi tanınmıştır.

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda yer alan bu husus literatürde tartışılan tam anlamıyla bir görüş birliğinin sağlanmadığı alanlar arasında yer almaktadır. Bir görüşe göre disiplin cezalarıyla korunan hukuki değer, ceza hukukundan farklı olarak kamu hizmetlerinin devamına sağlanacak katkı olması bakımından cezai niteliğidir (Karahanoğulları, 1999: 55). Aksi görüşe göre de disiplin hukukuna tabi olursa dahi, disiplin bozucu eylemlerin öncesinde belirlenmiş olması gerektiği, aksi halde hukuki güvenlik ilkesine aykırılık teşkil edebileceği düşünülmektedir (Yüce, 1994: 9).

Söz konusu ilkenin temel kaynaklarından olan Anayasamızın 38. maddesinde yer alan hususa ilişkin olarak Yüksek Mahkemece verilen bir kararda bu husus açıklığa kavuşturulmuştur. Yüksek Mahkeme konuya değin vermiş olduğu kararda özetle; Anayasa'nın ilgili hükmünün sadece ceza hukuku bakımından geçerli olmadığı, aynı zamanda idare hukuku açısından da geçerli olduğunu belirtmiştir (AYM, T:13.01.2016,E.2015/85,K.2016/3). Ancak bunun yanı sıra Danıştay bu konuyla ilgili vermiş olduğu bir kararda, disiplinsizlik oluşturan her bir fiilin önceden tespitinin mümkün olmadığını, dolayısıyla bunların tek tek belirlenemeyeceğini, yeni gelişen olgular çerçevesinde kıyas yapılmak suretiyle ağırlıkları itibarıyla benzer suçların oluşturulmasını hizmete aykırı bulmamıştır (DİDDGK, T:09.11.2000, E.2000/646, K.2000/1119).

Söz konusu kanunda yer alan bu husus, kanunilik ilkesi bakımından disiplin amirine takdir yetkisi tanıyarak kanunda açıkça belirtilmeyen bir eylem sebebiyle kıyasen disiplin cezası verebilmesi açısından sakıncalıdır. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki söz konusu uygulama disipliner anlamda sadece 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda yer almamakta olup bu kanun dışında 657 Sayılı Devlet Memurları Kanun'unun m.125/4'te ve benzer şekilde 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun m.53/D(5)'de de yer aldığı gözükmektedir. Söz konusu kanunlarda belirlenen düzenlemelerinde suç ve cezada kıyas yasağı göz önüne alınarak yeniden düzenlenmesinin uygun olacağı değerlendirilmektedir.

Kanunilik ilkesinin kontrolü ancak yargı organları olan mahkemelerce sağlanabilecektir. Bu hususla ilgili olarak yakın tarihte verilen iki Anayasa Mahkemesi kararı ile 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda yer alan uyarma, kınama ve hizmete kısmi süreli devam disiplin cezalarına karşı kapalı olan yargı yolu, açık hale getirilmiştir. Çalışmamızın son bölümünde detaylıca açıklayacağımız güncel bu iki Yüksek Mahkeme kararı sonucunda 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda yer alan disiplin cezaları bütünüyle yargı denetimine tabi olmasından, kanunilik ilkesine aykırılıklar nedeniyle gerekli denetime tabi tutulabilecektir. Yakın bir tarihe kadar mezkûr kanunda yer alan toplam 68 disiplin cezasından 30 tanesine karşı yargı yolu kapalıyken şuan itibarıyla barış şartları altında statü ayrımı gözetmeksizin bütün personel bakımından 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda yer alan disiplin cezalarına yönelik olarak, tüm disiplin cezalarına karşı yargı yolu açık halde olduğundan, kanunilik ilkesine aykırılık halleri yargısal denetime tabi tutulabilmektedir.

2.6.8 Şüpheden sanık yararlanır ilkesi

Gerek Anayasamızın açık hükmü ve gerekse Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesi uyarınca düzenlenen adil yargılanma hakkı uyarınca suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kimse suçlu sayılamaz hükmü ilk bakışta sadece ceza hukukuna ilişkin bir husus olarak gözükse de, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Engel ve Diğerleri/Hollanda kararında belirtildiği üzere askeri disiplin hukuku açısından da Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde yer alan güvencelerin sağlanması gerektiği kabul edilmektedir. Dolayısıyla hakkında disiplin işlemi tesis edilecek bir personelin söz konusu kanunda belirtilen disiplinsizliklerden

herhangi birine vücut verir eylemlerinin sabit olması gerekmektedir. Şüphenin varlığı cezayı ortadan kaldırır prensibinin, disiplin hukuku açısından da geçerli olduğu yukarıda belirtilen Yüksek Mahkeme kararlarınca kabul edilmektedir. Dolayısıyla disiplin amirlerinin maiyetlerinin disiplin bozucu eylemlerini sabit kılacak nitelikte, şüpheden uzak bir durumda disiplin cezası verebileceği kabul edilmektedir.

Bu hususa ilaveten personel hakkında tesis edilecek disiplin işlemi esnasında şüpheye mahal verecek hususlar varsa bu hususların öncelikle giderilmesi sağlanacak, giderilememesi halinde şüpheli noktalar personelin lehine olacak şekilde değerlendirilecektir. Bu hususa yönelik söz konusu kanunda yer alan “*Kısa Süreli Kaçmak*” ya da “*İzin Süresini Geçirmek*” disiplinliklerine yönelik olarak personelin birliğinden ayrıldığı ya da izin bitim süresinin saat itibarıyla tespiti gerekmektedir. Her ne kadar izne ayrılan personelin izin belgesinden saat itibarıyla ayrılış yaptığı zaman belirlenebilse de zaman zaman bu konuda saat itibarıyla tespit yapmak mümkün olmamaktadır. Böyle bir durum söz konusu olduğunda personelin lehine olacak şekilde işlem yapılmalıdır. Bu hususa yönelik olarak Askeri Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulu’nun bir kararında belirtmiş olduğu üzere suç isnadı altında bulunan kişinin lehine olacak şekilde izinsiz uzaklaşılın gün belli değilse ertesi günün sıfır saatinden itibaren, dönüş yapılan gün belli değilse de yakalandığı ya da geldiği günün sıfır saatinden itibaren suçun sona ermiş olacağı kabul edilmelidir (AYİBK. T:03.03.1971, E:1971/1, K:1971/2).

Anayasa Mahkemesine yapılan bir bireysel başvuru neticesinde yüksek mahkeme masumiyet karinesinin askeri personel bakımında da geçerli olduğunu açık bir şekilde ifade etmiş olup vermiş olduğu kararın gerekçesinde, “*Masumiyet karinesinin, askeri disiplin hukukunda da geçerli olması için mutlaka ceza yargılamasının sonucunun beklenmesinin gerekli olmadığını, kişinin suçluluğunu ima eden bir yargı söz konusu olmadıkça, sadece disiplin soruşturmasının açılmış olması da yeterlidir.*” şeklinde hüküm tesis etmiştir (AYM., T:12.11.2021, B.N.2014/682).

2.6.9 Yargı yolu güvencesi

Yargı yolu güvencesi hak arama hürriyetinin vazgeçilmez bir unsurudur. Anayasamızda 129’uncu maddesinde açıkça güvence altına alınan bu ilke özellikle son dönemde verilen Anayasa Mahkemesi kararlarıyla daha da genişletilmiştir. 2022

yılı öncesinde askerî öğrenciler ile erbaş ve erler hakkında verilen disiplin cezaları ile subay, astsubay, uzman erbaş ile sözleşmeli erbaş ve erler hakkında verilen disiplin cezalarından uyarma, kınama ve hizmete kısmi süreli disiplin cezaları dışında yer alan disiplin cezalarına karşı yargı yolu açıktı. Askeri öğrenciler ve erbaş/erler hakkında verilen disiplin cezaları ile subay, astsubay, uzman erbaş ile sözleşmeli erbaş/erler hakkında verilen uyarma, kınama ve hizmete kısmi süreli disiplin cezalarına karşı yargı yolu kapalıydı. Anayasamızın 129/4'üncü maddesi de bu hususu desteklemekteydi. Ancak 2022 yılında Anayasa Mahkemesince verilen 2 karar ile seferberlik ve savaş zamanı dışında tüm disiplin cezalarına karşı yargı yolu açılmış oldu (AYM,T:01.06.2022,E.2022/10,K.2022/72 ve AYM,T:30.11.2022,E.2022/122,K.2022/151). Böylelikle barış zamanında herhangi bir statü ayrımı gözetmeksizin TSK'de görevli tüm personel bakımından disiplin cezalarına karşı yargı yolu açık hale gelmiştir.

Yüksek Mahkeme tarafından verilen bu kararlar öncesinde, yargı yolu güvencesi ancak sınırlı bir şekilde teminat altındaydı. Hakkında hukuka aykırı bir şekilde disiplin işlemi tesis edilen personel çok sınırlı bir şekilde yargı yoluna başvuruyordu. Uyarma, kınama ve hizmete kısmi süreli disiplin cezalarına başkaca bir yargı yolu olmaması gerekçesiyle bireysel haklarının ihlalden bahislere karşı zaman zaman bireysel başvuru yoluyla, zaman zaman da yokluk denetimi kapsamında sınırlı bir denetim söz konusuydu. Ancak Yüksek Mahkemece verilen bu iki karar sonrasında bu güvence barış şartlarında bütünüyle sağlanmış oldu.

2.6.10 İnsan haysiyetinin dokunulmazlığı ilkesi

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 3. maddesinde “İşkence Yasağı” başlıklı maddesi ile Anayasanın 17/3'üncü maddesinde yer alan bu düzenlemelerin disiplinler işlemler bakımından da kabulü bir gerekliliktir. Bu bağlamda kaynağını Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Anayasadan alan ilkenin disiplin mevzuatına yansımaları inceleme konusu yapılmıştır.

Herhangi bir disiplinsizlik sonucu cezalandırılacak personele verilecek disiplin cezasının madde metinlerinde belirtildiği üzere insani kıstaslar çerçevesinde düzenlenmesi ve uygulanması gerekmektedir. Disiplinsizlik isnadı altındaki personel hakkında tesis edilecek disiplin cezasının insan onur ve haysiyetine uygun olması gerektiği kaynağını Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Anayasadan almaktadır.

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda bu hususa ilişkin doğrudan bir düzenleme yer almasa da mezkur Kanun'un 10/2'nci fıkrasında de düzenlendiği üzere; “*Disiplin amirleri, disiplin yönünden eğitilmesine ve ıslah edilmesine katkı sağlamak amacıyla maiyetine ilave görev ve sorumluluklar verebilir. Verilecek görev ve sorumluluklar; işlenen **filin niteliğine, personelin statüsüne, rütbesine ve makamına uygun ve ölçülü olur.***” şeklindedir. Söz konusu düzenleme de belirtildiği üzere disiplin amirlerince disiplin işlemine maruz bırakılacak personele ıslah amacıyla çeşitli görev ve sorumlulukların da verilebileceği ancak bu işlemler tesis edilirken söz konusu disiplinsizlik ile personele verilecek ilave sorumluluk ya da görevlendirmenin ölçülü ve orantılı olması gerektiği belirtilmiştir. Keza bu hususa ilişkin olarak Askeri Ceza Kanunu'nun 111. maddesinde yer alan hak edilmemiş veya müsaade olunmamış disiplin cezası verenlerin cezalandırılacağı belirtilmiştir. Yapılan bu düzenlemenin şüphesiz bir şekilde insan haysiyetinin dokunulmazlığı ilkesinin korunmasına hizmet ettiği açıktır. Bu düzenleme ile disiplin amirlerine 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda düzenlenen disiplin cezalarının dışında başkaca bir disiplin cezası verme eylemi bir askeri suç olarak tanımlamıştır.

Ayrıca 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ile tek bir istisnai durum dışında oda hapsi disiplin cezasının kaldırılmış olduğunu, bu yönüyle de insan haysiyetinin dokunulmazlığı ilkesinin 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu uhdesinde yer aldığını söylemek mümkündür.

1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu'na ilişkin bir duruma ilişkin olarak, Anayasa Mahkemesince verilen bir kararda, Askeri Ceza Kanunu'nun 71'nci ve 153'üncü maddelerinde erbaşlar hakkında bir kısım askeri suçlardan dolayı mahkumiyetleri halinde rütbelerinin geri alınması cezası kıta huzurunda rütbesinin sökülmesi suretiyle yerine getirilmesi uygulamasının aynı zamanda verilen cezanın yanı sıra cezalının teşhir edilmesini de sağladığı ve bu yönüyle Anayasa'nın 17.maddesine aykırılık teşkil ettiği gerekçesiyle iptaline karar verilmiştir (AYM, T:25.11.2005, E.2000/34, K.2005/91).

Askeri Yargıtay konuya ilişkin vermiş olduğu bir kararda sanığın cezalandırmak istediği astlarını çadır hapsi cezası (*personelin tatbikat için araziye çadır kurduğu, geçici olarak ikamet ettiği bir zamanda, ısı yalıtımı olmayan çadırda çok sıcak ortamda kalmasını sağlamak suretiyle verilen ceza*) adı altında cezalandırmasını, bu türden bir cezanın mevcut olmadığından bahisle hukuka uygun

bulmayarak verilen cezayı onamıştır (As.Yrg.1.D., T:03.07.2013,E.2013/923,K.2013/911). 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun m.12/5'te düzenlendiği üzere hizmet yerini terk etmeme, disiplin cezasının infazı esnasında tatil günlerinde cezanın infazına devam edilmeyeceği ve cezanın infazı esnasında günde toplam bir saati geçmemek koşuluyla ziyaretçi kabul edilebileceği gibi düzenlemeler insan haysiyetinin dokunulmazlığı ilkesinin mezkûr Kanun'da yer alan görüntüleri arasındadır.

İnsan haysiyetinin dokunulmazlığı ilkesi aynı zamanda hakkında disiplin soruşturması yürütülen kimsenin mesleki itibar ve onurunun da korunması gerekliliğinin bir sonucudur. Bu sebeptir ki, disiplin soruşturmacısı olarak görevlendirilecek kimselerin hakkında disiplin soruşturması yürütülen kimseden rütbe ve kıdemce büyük olması gerektiği, ancak ihtiyaç halinde bu hususun göz ardı edilebileceği ancak her halükarda heyet başkanı olarak görevlendirilecek personelin hakkında disiplin soruşturması yürütülen kişiden rütbe ve kıdemce büyük olması gerektiği 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun 7'nci maddesiyle belirtilmiştir. Konuya ilişkin olarak Danıştay tarafından verilen bir kararda davacının üstü veya dengi bir konumda bulunmayan ve bir başka kurumda muhasebe şefi olarak görevli olan kişinin muhakkikliğinde, anılan personelin unvanının uzmanlığını gerektirecek bir durumun da bulunmadığını dolayısıyla davacı hakkında gerekli disiplin soruşturmasını yapmaya ehil olmayan bir kimse tarafından yürütülerek sonuçlandırılan bir disiplin soruşturması nedeniyle verilen disiplin cezasının hukuka uyarlı olmadığına karar verilmiştir (D12D. T:26.09.2013 E.2010/5479,K.2013/6665).

İnsan haysiyetinin dokunulmazlığı ilkesi aynı zamanda personelin özel hayatına gerekli saygının da gösterilmesini gerektirmektedir. Bu bağlamda, Danıştay tarafından verilen bir kararda, davacının cinsel hayatına yönelik olarak yapılan isnatlar sebebiyle silahlı kuvvetlerden ayırma cezasına tabi tutulduğu bir olayda, davacıya mesleki yaşamıyla ilgili mahremiyet alanına ilişkin sorular sorulmak suretiyle tahkikat yapıldığı, özel hayatına ilişkin ortaya konan iddiaların davacının mesleki yaşantısına yönelik olumsuz bir yansımalarının davalı idare tarafından ortaya konulmadığı, davacı hakkında yürütülen disiplin soruşturması esnasında mesleki hayatın sınırlarının aşarak davacının özel hayatına ilişkin hususlara orantısız bir şekilde yer verildiği gerekçe gösterilerek davacı hakkında tesis olunan silahlı kuvvetlerden ayırma cezasının açıkça Anayasanın 20'nci maddesi ile Avrupa İnsan

Hakları Sözleşmesi'nin 8'inci maddesinde yer alan “*özel hayata saygı hakkının*” ihlali niteliği taşıdığına karar verilmiştir (D12D,T:23.09.2020 E.2019/7360, K.2020/2931).

2.6.11 Eşitlik ilkesi

Kaynağını Anayasa'nın 10'uncu maddesinden alan eşitlik ilkesi 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda doğrudan düzenlenmiş bir hükümle karşımıza çıkmasa da mezkûr Kanun'un içerisinde belirlenmiş bazı disiplinsizliklerin eşit davranma yükümlülüğünün ihlaliyle meydana geleceği belirtilmiş olup disiplin amirinin eşit muameleden uzak eylemleri bir ceza-i müeyyideye bağlanmıştır. Bu bağlamda eşitlik ilkesinin 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda yer aldığı söylenebilir. Mezkûr Kanun'un 18/1 (d) bendinde yer alan “*Ayrımcılık Yapmak*” disiplinsizliği, disiplin amirinin herhangi bir sebeple (dil, ırk, cinsiyet, vb.) ayrımcılık yaparak görev yerinde huzursuzluğa neden olması şeklinde tanımlanmıştır. Yapılan işin doğası gereğince TSK'de görev yapan personelin birbirlerine güvenmeleri ve çalışma ortamındaki iç huzurun tesisi mutlak bir gerekliliktir. Bahse konu iç huzurun sağlanması eşitlik ve adalet duygularıyla pekişmektedir.

Yukarıda bahsettiğimiz disiplin amirinin maiyetine eşit muamele etmemesine yönelik olarak düzenlenen disiplinsizliğin yanında, mezkûr Kanun'un m.18/1 (f) bendinde yer alan “*Kayıрма Talep Etmek*” disiplinsizliği de disiplin amirinin emri altında çalışan personelin disiplin amirine yönelik olarak eşit davranma yükümlülüğünün ihlaline sebebiyet verecek şekilde davranışlar sergilemesi karşılığında düzenlenmiştir. Söz konusu disiplinsizliğin tanımında herhangi bir menfaat temini için başkalarını araya koyarak öncelik ya da ayrımcılık talebinde bulunan personelin cezalandırılması amaçlanmıştır.

Bahsetmiş olduğumuz her iki disiplinsizlik de gerek disiplin amirlerine gerekse disiplin amirinin emri altında çalışan personele eşitlik ilkesinin tesisi amacıyla bir yükümlülük getirmektedir. Her iki disiplinsizlik düzenlemesi eşitlik ilkesinin sadece disiplin amirlerince değil, maiyet konumundaki personel bakımından da göz ardı edilmeyeceğini ortaya koymaktadır.

Bahsedilen disiplinsizliklerin dışında 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun 6. maddesinde disiplin amirlerinin takdir haklarını ölçülü, adaletli ve hakkaniyetli bir

şekilde kullanacaklarının da belirtilmiş olması eşitlik ilkesinin kanundaki bir diğer görünümüdür.

2.6.12 Disiplin soruşturmasının adli soruşturma ya da kovuşturmadan bağımsızlığı

Disiplin soruşturmasının adli soruşturma ya da kovuşturmadan bağımsızlığı ilkesi 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda doğrudan düzenlenmiş olan hususlardandır. Söz konusu Kanun'un 5'inci maddesinde düzenlendiği üzere "Herhangi bir fiilden dolayı ilgili hakkında yapılan adli soruşturma veya kovuşturma, aynı fiilden dolayı ayrıca disiplin soruşturması ve tahkikat yapılmasını, disiplin cezası verilmesini ve bu cezanın yerine getirilmesini engellemez." hükmü yer almaktadır. Mezkûr Kanun maddesinin gerekçesi incelendiğinde, söz konusu düzenlemenin amacının TSK disiplin hukuku ve askeri ceza hukuku bağlamında birbirinden bağımsız olduğu hususuna dayanmaktadır. Yapılan düzenleme uyarınca hukuka aykırı herhangi bir fiil ya da eylemiyle yargılanmakta olan bir askeri personel hakkında ayrıca idare tarafından gerekli yaptırımların uygulanabileceği, bu süreçte gerekli tedbirlerin alınabileceği, askeri ceza hukuku bakımından devam olunan bir yargılama faaliyetinin idare açısından bekletici bir mesele yapılamayacağı anlaşılmaktadır.

Askeri ceza kapsamında yapılan bir yargılama faaliyeti süre bakımından, aynı fiile yönelik olarak icra edilen disiplin soruşturmasına göre daha fazla zaman ihtiva etmektedir. Ancak disiplin bozucu bir eyleme süratle müdahale edilmesi, disiplinin tesisi bakımından bir gereklilikten ziyade zarurettir. Bozulan disiplin süratle temin edilmezse başkaca disiplinsizliklere mahal verilebilir. Dolayısıyla süratle yapılacak bir müdahale sonrasında meydana gelebilecek disiplinsizlikleri önlemek bakımından önemlidir. Bu arada belirtmek gerekir ki disiplin soruşturmasının adli soruşturma ya da kovuşturmadan bağımsızlığı ilkesi sadece 6413 sayılı TSK Disiplin Kanun'la sınırlı tutulmamış olup 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 131. maddesinde, 7068 sayılı Genel Kolluk Disiplin Hükümleri Hakkındaki Kanun'un 5. maddesinde, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 54. maddesinde benzer hükümler yer almaktadır. Geniş anlamda disiplin hukukuna özgülenen değişik kanunlarda benzer hükmün yer alması idarenin her kademesinde disiplin bozucu eylemi gecikmeksizin

cezalandırarak bozulan disiplini tesis etme amaç ve gayesinde olduğu anlaşılmaktadır.

Bazı yazarlar, disiplin soruşturmasının adli soruşturma ya da kovuşturmadan bağımsızlığı ilkesinin “ne bis in idem ilkesine” aykırı olduğunu savunmaktadırlar. Söz konusu yazarlar ihlalin unsur ve amaçlarındaki aynılık konusuna dikkat çekmektedirler (Şen, 1994: 243). Danıştay’ın bu ilkeye yönelik olarak vermiş olduğu farklı kararları mevcuttur. Yüksek Mahkeme vermiş olduğu bir kararında “..... Davacının, hakkında açılan ceza davasının ortadan kaldırıldığı ve bu nedenle aynı fiilden dolayı disiplin cezası verilemeyeceği” şeklindeki iddiasını yerinde bulmayarak idare tarafından verilen disiplin cezasını hukuka aykırı bulmamıştır (DMD, T:30.03.1979,E.1979/253, K.1979/187). Yüksek Mahkeme vermiş olduğu bir diğer kararında ise tek bir eylem karşılığında verilen iki cezanın ceza hukuku bakımından genel ilkelere aykırılığından bahisle hukuka aykırı bulmuştur. (DMD, T:26.11.1981, E:1981/2009, K.:1981/2144). Ayrıca Danıştay tarafından verilen bir kararda ceza soruşturması ve kovuşturması esnasında kullanılamayan veya kullanılmayan bir kısım delillerin disiplin soruşturması esnasında kullanılmasının hukuka aykırı olmadığı gibi disiplin hukukunda kimi durumlarda kanaatin yeterli olması sebebiyle bu durumu yasaklayan bir düzenlemenin de bulunmadığı belirtilmiştir (D12D, T:04.02.2011 E.2010/64, K.2011/474).

3. 6413 SAYILI TSK DİSİPLİN KANUNU'NUN GENEL İTİBARIYLA UYGULAMASI

Çalışmanın bu bölümünde 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda yer alan disiplin hususlarına yönelik genel düzenlemelerden bahsedilecektir. Bu bağlamda öncelikle 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda yer alan disiplinsizliklere değinilecek, ardından mezkûr Kanun'da belirtilen disiplinsizliklere yönelik belirlenen disiplin cezaları incelenecektir.

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun genel itibariyle uygulaması incelenmeden önce sistematik açıdan mezkûr Kanun'un hatalı olduğu düşünülmektedir. Şöyle ki, mezkûr Kanun incelendiğinde madde metni olarak yapılan sıralamada öncelikle disiplin cezalarının konu edildiği, ardından ise disiplinsizliklere değinildiği görülecektir. Bu durumun yerinde olmadığı, aksine öncelikle 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda disiplinsizlik olarak tabir edilen disiplin bozucu söz ve eylemlerin açıklanması gerektiği, ardından ise disiplin bozucu bu söz ve eylemlere yönelik olarak belirlenen disiplin cezalarının yer alması gerektiği düşünülmektedir.

Çalışmanın devamında öncelikle disiplin bozucu eylemler olarak adlandırılan disiplinsizlikler sonrasında ise söz konusu disiplinsizliklere yönelik uygulanacak cezai müeyyideler olarak adlandırılan disiplin cezaları incelenecektir. Disiplinsizlikler ve disiplin cezalarına yönelik gerekli açıklama ve incelemeler mevcut yargı kararlarından da faydalanılarak yapılacaktır.

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda yer alan disiplin hususları görev yapan personelin statüsüne göre düzenlenmiştir. Yapılan bu sınıflandırmaya göre mezkûr Kanun'un dördüncü bölümünde subay (askeri hâkim subaylar hariç), astsubay, uzman erbaşlar ile sözleşmeli erbaş ve erlere yönelik disiplinsizlikler ve bu disiplinsizliklere yönelik belirlenen disiplin cezaları, mezkûr Kanun'un beşinci bölümünde askeri öğrencilere yönelik disiplinsizlikler ve uygulanacak disiplin cezaları *(kanun başlığında askeri öğrencilere yönelik disiplinsizlikler olarak yer alsa da mezkûr kanunda söz konusu disiplinsizlikler yer almamakta olup, TSK Öğrenci*

Disiplin Yönetmeliği'ne atıf yapılmaktadır. Bu sebeple çalışmamızın konu başlığı 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda yer alan disiplinsizliklerle sınırlı olduğundan, askeri öğrencilerle ilgili bölümde askeri öğrencilerle ilgili disiplinsizliklerin TSK Öğrenci Disiplin Yönetmeliği'nde bulunmasından dolayı söz konusu disiplinsizlikler inceleme konusu yapılmamıştır.), mezkur Kanun'un altıncı bölümünde ise erbaş ve erlere yönelik disiplinsizlikler ve uygulanacak disiplin cezaları yer almaktadır.

3.1 6413 Sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda Yer Alan Disiplinsizlikler

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu kapsamında tanımlanan disiplinsizlikler subay, astsubay, uzman erbaş, sözleşmeli erbaş ve erler ile erbaş ve erler bakımından aynı şekilde düzenlenmiştir. Mezkûr Kanun'un dördüncü kısmında düzenlenen subay, astsubay, uzman erbaşlar ile sözleşmeli erbaş ve erler ile kanunun altıncı kısmında yer alan erbaş ve erlere yönelik disiplinsizlikler aynı olup, bu iki grup statü bakımından farklı disiplin cezaları ile tecziye edilmektedirler. Dolayısıyla disiplinsizlik bağlamında 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda subay, astsubay, uzman erbaş ve er, sözleşmeli erbaş ve erler ile erbaş ve erler bakımından yeknesaklık sağlanmıştır. Bu iki grubun dışında yer alan askeri öğrencilere yönelik disiplinsizlikler ise, 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda düzenlenmemiş olup, TSK Öğrenci Disiplin Yönetmeliği'nde yer almaktadır. Dolayısıyla çalışmanın bu kısmında 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda yer alan disiplinsizlikler incelenmiştir.

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda sadece disiplinsizlik olarak adlandırılan disiplin bozucu söz ve eylemler ismen açıklanmamış bunun yanı sıra belirtilen disiplinsizlerin açıklamaları da yapılmıştır. Mezkur Kanun'un gerekçesi incelendiğinde özellikle disiplin amirlerine yol göstermek amacıyla söz konusu disiplinsizliklerin unsurları bakımından denetimlerinin kolaylıkla sağlanabilmesi niyetiyle bu yola başvurulduğu anlaşılmaktadır.

Çalışmanın devamında yukarıda değinilen disiplinsizlikler hakkında kısaca açıklama yapılarak, özellikle belirtilen bu disiplinsizliklere yönelik yapılan yaygın hatalar ve söz konusu disiplinsizlere yönelik verilen yargı kararlarına da değinilecektir. 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda yer alan disiplinsizlikler söz konusu disiplinsizliklere karşı verilecek disiplin cezalarına yönelik olarak gruplandırılmıştır. Bu bağlamda Mezkûr Kanun'un 15.maddesinde uyarı disiplin

cezasını gerektiren disiplinsizlikler, 16. maddesinde kınama disiplin cezasını gerektiren disiplinsizlikler, 17. maddesinde hizmete kısmi süreli devam disiplin cezasını gerektiren disiplinsizlikler, 18. maddesinde aylıktan kesme, 19. maddesinde hizmet yerini terk etmeme ve 20. maddesinde silahlı kuvvetlerden ayırma disiplin cezasını gerektiren disiplinsizlikler olarak düzenlenmiştir.

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda 2017 yılında yapılan değişiklik ile birlikte “*Terör Örgütleriyle İlişkisi Olmak*” disiplinsizliğinin de eklenmesiyle toplam 68 (altmış sekiz) adet disiplinsizlik yer almaktadır. Ancak anılan Kanun'un 8. maddesinin 2. fıkrasında “*Bu kanunda belirlenmiş olan disiplinsizliklere nitelik ve ağırlıkları itibarıyla benzer eylemlerde bulunanlara, eylemleri adli veya askeri suç teşkil etse dahi aynı neviden disiplin cezası verilebilir.*” hükmü mevcut olup bu durumun bir tipiklik sorununu bünyesinde barındırdığı düşünülmektedir. Bu hususa ilişkin Askeri Yüksek İdare Mahkemesince verilen bir kararda, disiplin cezası tesis edilirken personelin hangi fiil ve eyleminin kanunda yer alan hangi disiplinsizliğe vücut verdiğinin açıkça belirtilmesi gerektiği, bunun yapılmaması halinde tesis edilen disiplin cezasının hukuka aykırı olduğuna yönelik kararı da mevcuttur (AYİM3D,T:24.04.2014, E.2013/1088, K.2014/454).

Hukuk devleti ilkesinin bir gereği olarak aleniyet ve öngörülebilirlik ilkelerinin bir sonucu olarak TSK'lerinde görevli askeri personelin de tıpkı ceza mevzuatımızda yer aldığı gibi disiplinsizlik oluşturabilecek eylemleri önceden bilmesi ve kıyasen bu eylemlerin takdiren genişletilememesi, ceza hukukumuzda yer alan kıyas yasağının, disiplin mevzuatımızı da kapsamaması gerektiği düşünülmektedir.

3.1.1 Uyarma disiplin cezasını gerektiren disiplinsizlikler

İşlenen fiilin ağırlıklarıyla orantılı olarak belirlenen disiplinsizliklerden en hafif olanı 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun 15. maddesinde yer alan disiplinsizliklerdir. Madde gerekçesinde belirtildiği üzere, “Her disiplinsizlik hali, uygulamada kolaylık sağlaması bakımından kendine has bir isimle adlandırılmıştır. Disiplinsizliklerin unsurları açıklamasında belirtilmiştir. Disiplin amirleri tarafından disiplin cezası verilirken, kanunda disiplinsizlikler için belirlenmiş olan yasal unsurların oluşup, oluşmadığına bakılacaktır. Tanımlamada belirtilen unsurların oluşmamış olması halinde disiplin cezası verilmeyecektir” (Çelen, 2022: 497). Söz

konusu Kanun'un (2) sayılı disiplin ceza puanlarını gösteren çizelgede belirtildiği üzere "Uyarma" disiplin cezasının 1 (Bir) ceza puanı karşılığı bulunmaktadır.

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda yer alan ceza puanları hakkında disiplin işlemi tesis edilen personelin disiplinsizliği alışkanlık haline getirip getirmediği hususunun tespiti açısından önemlidir. Şöyle ki personelin almış olduğu disiplin cezaları karşılığında belirli bir ağırlığa ulaştığında söz konusu personelin artık disiplinsizliği bir alışkanlık haline getirdiği ve söz konusu personelin disiplin anlayışını temeline oturtmuş olan Türk Silahlı Kuvvetlerinde görev yapamayacağı kabul edilerek görevine son verilmektedir. Bu duruma ilişkin düzenleme 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun 20/1(f) ve 21. maddelerinde de düzenlenmiş olup TSK'den ayırma cezasını gerektiren disiplinsizlikler kısmında açıklanacaktır. Çalışmamızın devamında 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda yer alan bu disiplinsizlikler açıklanacaktır.

3.1.1.1 Emri mütalaa etmek

Emri mütalaa etmek disiplinsizliği 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun m.15/1(a)' da düzenlenmekte olup söz konusu kanun metninde belirtildiği üzere "Usulüne uygun olarak kendisine verilmiş olan bir emir üzerine; emrin uygun olmadığı, yanlış verildiği, yapılamayacağı ve benzeri şekillerde amirini alenen eleştirmek veya amire karşı itirazda bulunmaktır. Amir tarafından karar verilene kadar astın fikrini savunması veya emrin kanunsuz olduğu hususundaki kanaatini belirtmek için amire yaptığı itiraz, bunları yaparken oluşabilecek diğer disiplinsizlikler saklı kalmak kaydıyla bu kapsamda disiplinsizlik teşkil etmez." şeklinde olup söz konusu disiplinsizliğe yönelik olarak öncelikle kanun metninde yer alan "Emir" kelimesinin anlamına değinilmelidir. Bilindiği üzere emir Türk Silahlı Kuvvetlerinde görevli personelin hiyerarşik bir sistem içerisinde görev yaparken üstlenilen vazifenin icrası için, belirlenen bir gereklilik üzerinde yapılması ya da yapılmaması yönündeki iradenin ifade olunmuş halidir. 211 sayılı İç Hizmet Kanunu'nun 8.maddesinde de belirtildiği üzere "Emir: Hizmete ait bir talep veya yasağın sözle, yazı ile ve sair surette ifadesidir." Mezkûr kanunda yer alan düzenlemeden de anlaşılacağı üzere emrin hizmete yönelik olması gerekmektedir. Hizmete yönelik olmayan bir talep, söz konusu kanun uyarınca emir olarak nitelendirilemeyecektir.

Kaldırılan Askeri Yargıtay kararlarında, genel itibarıyla verilen bir emirde hizmet ve vazife sınırlarının dışına çıkılması bakımından değerlendirme yapılmış, hizmete yönelik olarak verilmediği tespit olunan bir emrin varlığı halinde, verilen emrin “hizmet emri” vasfında olmayacağına karar verilmiştir (AsYrg.4D,08.07.1969, E.1969/313, K.1969/326). Kaldırılmış olan Askeri Yargıtay vermiş olduğu bir başka kararında, emir yetkisine haiz bir amirin hizmete yönelik olarak vermiş olduğu bir emrin düzgün bir şekilde icrasını sağlamak amacıyla ve kanuna aykırı düşmemek koşuluyla somut kurallar koyabilme yetkisine haiz olduğunu vurgulayarak, malum ve muayyen bir şekilde muhatabına duyurulan hizmet emrine bilerek ve isteyerek uyulmaması eyleminin 1632 sayılı Askeri Ceza Kanun’unun 87’nci maddesinde yer alan “Emre İtaatsizlikte Israr” suçuna vücut vereceğine hükmetmiştir (As.Yrg.Drl.Krl, T: 07.07.2005, E.2005/59, K.2005/60).

Söz konusu disiplinsizlik seçimlik hareketlidir. Yüksek mahkeme bu konuda vermiş olduğu istikrarlı kararlarında yukarıda değinilen hizmete yönelik olma kriterini her kararında göz önünde bulundurmıştır. Kaldırılan Yüksek Mahkemenin kararları sıhhi izinli olan askeri personele sıhhi izinli olduğu bu süre zarfında herhangi bir emir verilemeyeceği, bu süreçte verilen emirlerin hizmete yönelik olmayacağı (As.Yrg.3D, T:20.10.1987, E.1987/568,K.1987/546), emir verme yetkisinde olmayan üst konumundaki askeri personelin isteklerinin rica mahiyetinde olduğu (As.Yrg.4D, T:02.03.2004,E.2004/240,K.2004/247) şeklindedir.

Belirtilen disiplinsizliğin varlığı için, yukarıda da belirtildiği gibi hizmete yönelik, usulüne uygun bir emrin varlığı gerekir. Hizmete ilişkin olan ve usulüne uygun olarak verilmiş bir emirden söz edebilmek için, verilen emirde hizmet ilişkisinin var olması, verilen emrin bağlayıcı nitelikte olması, yetkili amir tarafından yerine getirilmesi, emrin muhatabı olan kişinin söz konusu emri yerine getirmek mecburiyetinde olması ve son olarak da verilen emrin konusu itibarıyla hukuka uygun olması gerekmektedir.

Emri mütalaa etmek disiplinsizliğinden bahsedebilmek için öncelikle yukarıda ifade edildiği gibi usulüne uygun şekilde verilmiş ve hizmete yönelik bir emir olmalı, ardından amir alenen eleştirilmiş olmalı ya da itirazda bulunulmalıdır. Ancak amir tarafından verilen emir kanunsuz emir niteliğinde ise astı tarafından bu husus dile getirilmişse ya da astın kendi fikrini savunmasının söz konusu olduğu bir durumda emri mütalaa etmek disiplinsizliğinden bahsedilemeyecektir. Söz konusu

disiplinsizlik şekli nitelikte olup sonuç aranmamaktadır. Alenen amirin hizmete yönelik olarak vermiş olduğu mıntika temizliği yapılması şeklindeki bir emre “Daha yeni yapmıştık, tekrar yapmaya gerek var mıydı?” şeklinde sarf edilen bir cümle disiplinsizliğin oluşması bakımından yeterlidir. Bu sözleri sarf edip ardından da temizliğin yapılmaması söz konusu olursa artık 1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu’nda yer alan “emre itaatsizlikte ısrar” suçu söz konusu olacaktır.

3.1.1.2 Görevde kayıtsızlık

Askeri personelin görevi başındayken kendisine verilen görevin dışında başkaca bir işle ilgilenererek verilen görevde duyarsız kalması durumunda düzenlenen bu disiplinsizlik 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu’nun 15/1(b) bendinde belirtilmiştir. Bu düzenleme uyarınca, görevde kayıtsızlık ; “*Görevdeyken, yetkili makamlar tarafından izin verilen durumlar haricinde görevle veya askeri hizmetle ilgisi olmayan işlerle uğraşmaktır.*” şeklinde tanımlanmıştır. Söz konusu disiplinsizliğin tanımında yer alan kayıtsızlık kavramının tam olarak ne ifade ettiği önem taşımaktadır. Kayıtsızlık kavramı ile ifade olunmak istenen, görevle ilişkili olunan durumlarda lakayt, ilgisiz ve önemsiz davranmak olarak tanımlanmıştır (Işıklar, 2022: 437).

Anılan disiplinsizliğin söz konusu edilebilmesi için disiplinsizlik isnadı altında bulunan kişinin görevi başında olması gerekmektedir. İzin gününde ya da herhangi bir sebeple görevi başında olmayan bir personelin söz konusu disiplinsizliğinden bahsedilemeyecektir. Ayrıca yetkili makamlar tarafından izin verilen durumlarda da göreve yönelik kayıtsızlıktan söz edilmeyecektir. Yorucu bir operasyondan dönen bir birlikte görev yapan bir personele bir üst komutanlık tarafından istirahat verilmişken istirahatli olunan bu zaman zarfında görevi dışında işlerle meşgul olan bir personele söz konusu disiplinsizliğin isnat edilemeyeceği sonucu ortaya çıkmaktadır.

5237 sayılı TCK’nin 257/2’nci maddesinde yer alan “*Memuriyet görevini ihmâl suretiyle kötüye kullanmak*” suçunun söz konusu olduğu hallerde, 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu’nun 5. maddesinde yer bulan disiplin soruşturmasının adli tahkikattan bağımsızlığı prensibi uyarınca konumuza ilişkin olan disiplinsizliğin de ayrıca disiplin amirlerince göz önüne alınabileceği ve disiplin amirlerince disiplin soruşturmasına konu edilebileceği değerlendirilmektedir.

3.1.1.3 Hizmet dışındayken amir veya üste saygısızlık

Disiplin kavramı ile saygı kavramının birbirlerini tamamlar nitelikleri bakımından 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda, muhatap ve zaman bakımından saygısızlık içeren söz, fiil ya da eylemler farklı şekillerde disiplinsizlik olarak tanımlanmaktadır. Muhatabı bakımından, üste yapılan saygısızlık ile amir konumunda olana yapılan saygısızlık Kanun'un farklı maddelerinde düzenlenerek, yarattıkları etki bakımından farklı müeyyideler ön görülmüştür. Personelin kendisinden rütbe ve kıdemce üstün konumunda olan birine yapmış olduğu saygısızlık üste saygısızlık olarak tanımlanmış olup hizmete kısmi süreli devam disiplin cezası ile cezalandırılması uygun görülmüşken, amir konumunda görev yapan bir personele emri altında görevli bir personelce yapılan saygısızlığın daha ağır bir müeyyide olarak belirlenen aylıktan kesme disiplin cezası ile cezalandırılması uygun görülmüştür.

Yukarıda ifade edilen saygısızlık türlerinin Kanun'un lafzi yorumundan hizmet esnasında ya da hizmete yönelik bir eylem içerisinde bulunan bir zaman periyodunda söz konusu olabileceği kabul edilmektedir. Zamansal açıdan hizmet dışında bulunan bir periyotta üst ya da amir konumunda görevli bir personele karşı yapılan saygısızlık da 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu gereğince disiplinsizlik olarak kabul edilmiştir. Disiplinin her zaman ve her durumda tesisini sağlama amacı taşıyan bu düzenleme ile TSK personelinin hizmet ilişkisinin bulunmadığı zamanlar da dahi birbirlerine karşı saygılı davranmaları sağlanarak Türk Silahlı Kuvvetlerinin etkin disiplin anlayışına zarar vermemesi amaçlanmıştır.

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu 15/1(c) bendinde belirtildiği üzere; "*Hizmet dışındayken amir veya üste saygısızlık: Hizmet dışında, bilinen ve tanınan amir veya üstlere karşı saygısızlık teşkil edebilecek fiillerde bulunmaktır.*" şeklindedir. Kanun'un lafzi yorumundan da anlaşılacağı üzere söz konusu disiplinsizlik esnasında astın hizmet haricinde bulunduğu bir zaman periyodunda bulunması, üst ya da amiri olarak tanımış olduğu bir üstü ya da amirine yönelik saygısızlık olarak kabul edilebilecek fiil ya da eylemlerinden dolayı cezalandırılabilmesi belirtilmiştir. Bu hususa örnek vermek gerekirse öğle yemeği ve istirahatli olunan zaman periyodunda ast konumunda olan personelce yapılan saygısızlıklar hizmet dışında yapılmış kabul edilir (Işıklar, 2022: 440).

Kaldırılan Askeri Yargıtay tarafından verilen bir kararda, disiplinsizliği bir üst tarafından tespit olunan ve bunun üzerine en yakın Merkez Komutanlığına davet edilen asta yönelik olarak verilen davet emri hizmete yönelik bir emir olarak kabul edilmiştir (As.Yrg.2D, T:12.11.1963, E.1962/2135,K.1963/1161).

Çalışmaya konu olan disiplinsizliğin manevi unsuru bakımından farklı görüşler mevcuttur. Bir kısım yazar, saygısızlık içeren eylemlerin kasten yapılmasının gerekli olmadığını, anılan disiplinsizliğin özensizlik ve dikkatsizlik sonucunda da meydana gelebileceğini savunmaktadır (Işıklar, 2022: 442). Bunun yanı sıra bazı yazarlar söz konusu disiplinsizliğin ancak kasıt unsurunun varlığı halinde söz konusu olabileceğini savunmaktadırlar (Demirağ, 2014: 133). Saygı kelimesinin TDKS’de yer alan anlamı “*değeri, üstünlüğü, yaşlılığı, yararlılığı, kutsallığı dolayısıyla bir kimseye, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusu*” olarak açıklanmıştır. (TDKS İnternet Sözlüğü, E.T.:12.04.2023) Dolayısıyla TDK tarafından yapılan tanımda “saygı” göstergesi için dikkatli ve özenli davranma hususu özellikle belirtildiği için dikkatsiz ve özensiz bir davranma halinin saygısızlık olarak kabul edilmesi gerektiği düşünüldüğünden dolayı söz konusu disiplinsizliğin varlığı için kasıt unsurunun aranmayacağı düşünülmektedir.

Kaldırılan Askeri Yargıtay konuya ilişkin olarak vermiş olduğu bir kararında, ast konumunda olan bir personelin üstüne yönelik olarak sarf etmiş olduğu “Lan” şeklindeki ifadeyi; aşağılayıcı, küçük düşürücü, şeref ve haysiyete yönelik olarak sarf edilmiş bir söz olarak kabul edilmesi gerektiğini ifade etmiştir (As.Yrg.2D, T.:14.11.2012, E.2012/1326, K.2012/1368). Ayrıca yüksek mahkeme vermiş olduğu bir başka kararda hürmetsizlik olarak ifade etmiş olduğu saygısızlığın bizzat duyulması, görülmesi ya da en azından hissedilmesi gerektiğini ifade ederek bundan muhatabın bizzat yüz yüze kalınması anlamının çıkarılmaması gerektiğini, anılan eylemin haberleşme araçları olarak kabul edilen telefon, telgraf, mektup gibi vasıtalarla da iletilebileceğini ifade etmiştir (As.Yrg.2D T.:09.10.1996,E.1996/661,K.1996/657). Ancak yüksek mahkeme kararının aksine 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu’nda yer alan disiplinsizlik bakımından yüz yüze muhatap kılınmak gibi bir şart aranmamaktadır.

3.1.14 Mesai çizelgesine uymamak

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun 15/1(ç) bendinde düzenlendiği üzere, “*Mesai çizelgesine uymamak: Özürsüz veya izinsiz olarak, mesaiye geç gelmek veya erken ayrılmak veya günlük mesai çizelgesine riayet etmemektir.*” şeklinde tanımlanmıştır. Söz konusu disiplinsizlik, özür veya mazeret hallerinin varlığı halinde meydana gelmemektedir. Bu sebeple öncelikle özür halinin bir açıklamasını yapmak gerekir. Hangi durumların özür hali kabul edilmesi gerektiğine yönelik olarak Askeri Yargıtay'ın kararlarına değinilecektir.

Kaldırılan yüksek mahkeme bir kararında “ *özrünün toplumun değer ölçülerine göre askeri hizmete tercih edilecek, sanığı maddi ve manevi zarara uğratabilecek, yaşamında olumsuzluklar doğurabilecek durumda olması gerektiği*” (As.Yrg.Drl.Krl, T:28.12.1995,E.1994/133,K.1995/137) bir başka kararında ise “ *sanık tarafından özür olarak ileri sürülen durumun, askerlik hizmetine üstün tutulabilir nitelikte bulunup bulunmadığı, beklenen bir durum olup olmadığı, aniden ortaya çıkıp çıkmadığı, sanığın özür eylemiyle ne kadar süreyle birliğinden ayrı kaldığı, birliğe katılmakta geciktiği süre içinde özür oluşturan hali gidermeye ve bir an önce birliğe katılmaya yönelik ne gibi davranışlar sergilediği dikkate alınması gerektiği.*” (As.Yrg.2D, T:14.11.2007,E.2007/2042, K.2007/2027) şeklinde tanımlamış olup yüksek mahkeme kararlarından da anlaşılacağı üzere özür halinin yaşanan her somut olay karşısında belirlenen kriterler çerçevesinde irdelenmesi gerekmektedir.

Mesai kavramına yönelik ise 211 sayılı Kanun, 926 sayılı Kanun ve İç Hizmet Yönetmeliği'nde çeşitli düzenlemeler yer aldığı görülmekte olup genel itibarıyla her kıışla ve karargâhın yapmış olduğu faaliyetlerin yoğunluğu ve çeşitliliği sebebiyle genel olarak belirlenen düzenlemenin dışına çıkılmaması şartıyla her birlik komutanlığınca mevsimsel özellikler de göz önüne alınarak bir mesai çizelgesinin düzenlenmesi gerektiği belirtilmiştir.

926 sayılı TSK Personel Kanunu'nun Ek-2'nci maddesinde belirtildiği üzere, TSK'de görevli askeri personelin haftalık çalışma süresinin en az haftalık 40 saat olarak belirlendiği, bu süreye hafta sonlarının da tatil olarak düzenleneceği ancak 211 sayılı İç Hizmet Kanunu'nda yer alan hususlarında saklı olduğu şeklindedir.

Birlik komutanlıklarınca düzenlenen bu mesai çizelgesinde belirtilen zamanların haricinde yukarıda da ifade edildiği üzere mazeretsiz ya da özürsüz

iştirak etmeyen personelin cezalandırılması gerektiği belirtilmiş olup yapılan düzenlemeden de anlaşılacağı üzere mesaiye geç gelmek, mesaiden erken ayrılmak ya da belirlenen mesai çizelgesine uymamak şeklinde seçimlik bir hareketle söz konusu disiplinsizlik meydana gelebilecektir.

3.1.1.5 Kılık ve kıyafeti bozuk olmak

Her Türk askeri üzerinde taşıdığı şanlı üniformasını en güzel şekilde taşımak mecburiyetindedir. Bu mecburiyet açıkça 211 sayılı İç Hizmet Kanunu ile İç Hizmet Yönetmeliği'nde yer alan düzenlemelerin bir gereği olarak karşımıza çıkmaktadır. Benzer şekilde 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda yer alan bu disiplinsizlik, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nda da disiplinsizlik olarak yer almaktadır.

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda söz konusu disiplinsizlik mezkûr Kanun'un m.15/1(d)'de "*Kılık ve kıyafeti bozuk olmak: Kılık ve kıyafet ile ilgili olarak nizamlarda ve önceden belirlenmiş kurallara riayet etmemektir.*" şeklinde düzenlenmiştir. Kılık ve kıyafet konusunda öncelikle sıralı komutanlıklarca ya da yasal mevzuat uyarınca bir takım kuralların önceden belirlenmiş olması gerekmektedir. Belirlenen bu hususların ayrıca disiplinsizlik isnadı altında bulunan personele de tebliğ edilmesi gerektiği, kaldırılan Askeri Yüksek İdare Mahkemesi kararından açıkça anlaşılmaktadır.

Yüksek mahkeme vermiş olduğu bir kararında "*Davacıya Tabur Komutanı tarafından saç ve favorilerinin kesilmesi emrinin olaydan önce somutlaştırılmadığı, emri yerine getirmesi için süre verilmediği, emrin davacıya yöneltilmediği, bu nedenle söz konusu emrin yapılmasının emre itaatsizlik disiplinsizliğine yol açmayacağı...*" belirtilmiş olduğundan sadece kılık kıyafet konusunda var olan bir düzenlemenin varlığının yeterli olmayacağı, yapılan bu düzenlemenin ayrıca disiplinsizlik isnadı altında bulunan personele öncesinde tebliğinin de gerektiği belirtilmiştir. (AYİM3D, T:13.03.2014,E.2013/770, K.2014/358) Bu minvalde Türk Silahlı Kuvvetlerinde görev yapan personel bakımından TSK Kıyafet Yönetmeliği düzenlenmiştir. Bu yönetmeliğin dışında idare tarafından TSK'de görevli personele kılık kıyafet konularında prensip emir, devamlı emir gibi düzenleyici işlemlerde de emir yöneltilmektedir.

Konuya ilişkin olarak kaldırılan Askeri Yargıtay tarafından verilen bir kararda, kılık kıyafet disiplinini sağlamak adına amiri tarafından "*Tıraş ol.*"

şeklindeki emri yerine getirmeyen astın söz konusu eyleminin 1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu uyarınca “*emre itaatsizlik*” suçunu işlediğine karar verilmiştir (As.Yrg.3D, T:13.01.2004,E.2004/13, K.2004/13). Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nde görülen bir dava neticesinde, AİHS’nin 8/2’de yer alan kişilerin özel hayatlarına müdahale konusuna ilişkin olarak iş yerinde giyim ve kuşama müdahale noktasında, yüksek mahkeme kamu düzeninin sağlanması ve hak ve özgürlüklerin korunması sebeplerine dayanarak kamu görevlilerinin giyim haklarına ilişkin idarelerce düzenlemelerin yapılabileceği belirtilmiştir. (AİHM, Özpınar/TÜRKİYE, BN:0999/04,T.:19.10.2010) Giyim kuşam disiplinin tesisi noktasında gözetilmesi gerekli olan bir alan olduğu için ayrıca giyim kuşam konusunda yapılacak düzenlemelerin izah edildiği gibi askeri disiplini tesis etme gibi meşru bir temele dayalı olduğundan giyim kuşam konusunda idarece yapılan düzenlemelerin özel hayata müdahale niteliği taşımayacağı düşünülmektedir (Demirağ, 2014: 137). Benzer şekilde askerlik hizmetinin kendine özgü yapısı çerçevesinde şekli anlamda birlik ve bütünlüğün sağlanması kılık ve kıyafet konusunda yeknesaklıkla mümkün olacağından idare tarafından yapılan düzenlemenin özel hayata müdahale niteliği taşımayacağı düşünülmektedir.

3.1.1.6 Usulsüz müracaat veya şikâyette bulunmak

Anayasanın 74’üncü maddesinde yer alan düzenleme ile 3071 sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına İlişkin Kanun uyarınca gerek Türk vatandaşlarının gerekse karşılıklılık esası gözetilmek koşuluyla Türkiye’de ikamet etmekte olan yabancıların talep veya şikâyetlerine yönelik olarak kamuya başvurma hakkı düzenlenmiştir. Anayasal bu hak şüphesiz ki askeri personel bakımından da geçerlidir. Ancak askeri personelin sahip olduğu bu anayasal hak 211 sayılı İç Hizmet Kanunu (m.25-31) ve İç Hizmet Yönetmeliği’nde (m. 41-49) belirlenen şekilde kullanılabilir. Söz konusu düzenlemeler özetle, asker şahısların yapacağı müracaat veya şikâyetleri hiyerarşik sıra gözeterek mertebeler şeklinde gerçekleştirebilmelerine yöneliktir. Kendisinden şikâyet olunan amirden atlanarak bir üst amire olacak şekilde şikâyette bulunulmalı ve benzer şekilde yapılacak herhangi bir müracaat sıralı sicil amirlerinden başlanarak icra edilmelidir. Bunun dışında herhangi bir müracaatın doğrudan sıralı sicil amirlerinden herhangi birisi atlanarak bir üst disiplin amirine yapılması bu disiplinsizliğin oluşmasına sebebiyet vermektedir. Yapılan düzenleme

ile korunmaya çalışılan hukuki menfaat TSK'nin etkin disiplin anlayışı doğrultusundaki hiyerarşik yapıdır.

Bahse konu olan disiplinsizlik aynı zamanda AsCK. m. 84'te düzenlenen yalan yere şikâyet suçunun mevcut olduğu hallerde, 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun m.5'te yer alan disiplin soruşturmasının adli tahkikattan bağımsızlığı ilkesi uyarınca söz konusu edilebilecektir. Ayrıca söz konusu disiplinsizliğin tanımından da anlaşılacağı üzere TBMM'ye yapılan müracaatlar, usulsüz müracaat olarak kabul edilmeyecektir. Benzer şekilde bir diğer istisnai durumda 4982 sayılı Bilgi Edinme Kanunu kapsamında yapılan müracaatlardır.

Konuya değin Anayasa Mahkemesi'nce verilen bir kararda TSK'de görevli bir personel tarafından yapılan BİMER müracaatı nedeniyle söz konusu disiplinsizlikten dolayı personel cezalandırılmıştır. Ancak sonrasında Yüksek Mahkemeye cezalandırılan personelce yapılan bireysel başvuruda, Yüksek Mahkeme başvuru sahibinin BİMER'e yapmış olduğu müracaatın usulsüz bir müracaat olmadığını, bu sebeple kendisinin ifade özgürlüğünün ihlal edildiğinden bahisle bozma kararı verdiği görülmüştür (AYM, T:16.11.2017,BN.2014/12143).

Kaldırılan Askeri Yargıtay vermiş olduğu bir kararda, haklı olan bir şikâyetin muayyen olan yollarla yapılmaması halinde 1632 sayılı Kanun'un 84'ncü maddesinde yer bulan yalan yere şikâyet etme suçuna vücut vermeyeceğine ancak, izlenen yol bakımından yapılan düzenlemelerin dışına çıkılarak şikâyet edilmesiyle disiplin tecavüzü (*o dönemde 477 sayılı kanun barış şartları altında yürürlükte olduğundan, 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda "disiplinsizlik" olarak tabir edilen eylemler, "disiplin tecavüzü" şeklinde ifade edilmekteydi.*) olacağına hükmetmiştir (As.Yrg.İçt.Br1.Kr1, T:23.03.1956,E.1955/3231, K.1956/32).

3.1.1.7 İsrâf etmek

Kamu bütçesi ve varlığının korunması amacıyla ortaya konan tasarruf ilkelerine aykırılık halinde personelin disiplin açısından cezalandırılmasını ön gören bu düzenleme 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu m.15/1(f)'de "İsrâf etmek: Yetkili makamlarca belirlenmiş tasarruf tedbirlerine riayet etmemek veya kullanımına sunulan kamu kaynağının harcanmasında gösterilmesi gereken makul seviyedeki özeni göstermemektir." şeklinde tanımlanmıştır. Söz konusu disiplinsizlik benzer şekilde 657 sayılı Devlet Memurları Kanun'unu ile 7068 sayılı GKDHK'da da yer

almaktadır. TDKS’de yapılan tanıma göre israf, “Gereksiz yere para, zaman, emek vb. ni harcama, savurganlık” anlamına gelmektedir (TDKS İnternet Sözlüğü, E.T.:12.04.2023).

Gerek disiplinsizlik tanımından gerekse sözlük anlamından anlaşılacağı üzere israf etmek disiplinsizliği salt maddiyat üzerine değildir. Bunun yanı sıra zaman ve emek gibi hususların da gereksiz yere harcanması bu disiplinsizliğe vücut verebilecektir. Söz konusu disiplinsizlik isnadı altındaki personele öncesinde belirlenen tasarruf tedbirlerine yönelik emir ve talimatların tebliğ edilmiş olması gerektiği düşünülse de olağanın dışında yapılan bir israfın tespiti halinde herhangi bir tebliğ şartının da aranmayacağı değerlendirilmektedir (Işıklar,2022:470).

3.1.1.8 Saygısız davranmak

TSK’nın etkin disiplin anlayışı içerisinde düzen ve intizamın sağlanması için hiyerarşik yapının korunması bir gerekliliktir. Bu kapsamda ast ve üst personel arasındaki münasebetlerde belirli bir seviye korunmalıdır. Benzer şekilde aynı seviyede görevli personelin de birbirleri arasındaki münasebette belirli bir seviyenin korunarak birbirlerine karşı saygılı davranmaları şarttır.

Saygısızlık hususu 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu’nda çeşitli şekillerde, ağırlıklarına göre disiplinsizlik olarak belirlenerek cezalandırılma yoluna gidilmiştir. Yapılan düzenlemelerden birisi de mezkûr Kanun’un 15/1(g) bendinde yer alan düzenleme olup, buna göre; “*Saygısız davranmak: Aynı rütbe veya kıdemde bulunulan ya da amir veya maiyet ilişkisi içinde olunmayan kişilere söz ve hareketlerle sataşmak veya kötü muamelede bulunmaktır.*” şeklindedir. Kanun metninden de anlaşılacağı üzere amir-maiyet ilişkisinin dışındaki ilişkilerde sataşma ya da kötü bir muamele içerisinde olan personelin cezalandırılması yoluna gidilmiştir.

Söz konusu disiplinsizliğin şartları arasında, aynı rütbe ve kıdemde bulunmak ya da amir-maiyet ilişkisi ya da astlık-üstlük ilişkisinin yer almaması gerekmektedir. Zira astlık-üstlük halinde üste saygısızlık ya da amir-maiyet ilişkisinin varlığı halinde amire saygısızlık disiplinsizliğinden söz edilecektir. Kanun metninden anlaşıldığı kadarıyla aynı seviyedekiler arasında gözetilmesi gereken saygı, üst ya da amire yönelik saygıdan ağırlığı itibarıyla biraz daha farklı yorumlanmıştır. Buna göre aynı seviyedeki ya da amir-maiyet ilişkisi içerisinde bulunmayan personel arasındaki

saygısızlıktan bahsedebilmek için sataşma veya kötü muamelede bulunma eylemleri gerekmektedir.

Yapılan düzenlemeyle 211 sayılı İç Hizmet Kanun'un 39. maddesinde belirtilen bir askerde bulunması gereken vasıflar arasında yer alan “*bütün silah arkadaşlarıyla iyi geçinmek*” şartının da korunması amaçlanmıştır. Kaldırılan Askeri Yüksek İdare Mahkemesi vermiş olduğu bir kararda, “*Grup oluşturarak kendi sınıf arkadaşlarının onur ve şahsiyetini kırıcı, şuur dışı davranışlar içinde olduğu ve onların devamlı taciz ettiği anlaşılan davacının, Disiplin Kurul Kararı ile okuldan çıkarılmasında hukuki isabet görmüştür*” (AYİM2D, T:08.02.1995,E.1994/1306,K.1995/73)

3.1.1.9 Başkalarını kötülemek

Başkalarını kötülemek disiplinsizliği 657 sayılı DMK'da doğrudan yer almasa da 7068 sayılı GKDHK'nda benzer bir hükme rastlanmaktadır. 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu m. 15/1(ğ)'de yer alan başkalarını kötülemek disiplinsizliği, “Amirleri, üstleri veya çalışma arkadaşları hakkında ve onların bulunmadığı ortamlarda, onların işlem, eylem ve kişilikleri hakkında kötüleyici veya konuştuğu kişilerde kötü intiba yaratacak tarzda olumsuz sözler söylemektir.” şeklinde tanımlanmıştır. Söz konusu düzenlemenin çalışma ortamındaki huzur ortamını korumaya yönelik olmasının yanı sıra görevli personelin kişilik haklarının da korunması amacı güttüğü ortadadır. Söz konusu disiplinsizlik amir, üst ya da çalışma arkadaşlarının bulunmadığı ortamda yani gıyaplarında işlenebilen bir disiplinsizlik türüdür.

Başkalarını kötülemek disiplinsizliğinin mağduru olanların yapmış olduğu işlem, eylem ve kişilikleri hakkındaki kötüleyici sözlerin sarf edilmesiyle disiplinsizlik tamamlanacaktır. Geçmiş tarihte birlikte görev yapılan ancak hali hazırda aynı mesai ortamında bulunulmayan bir kimseye yönelik olarak bu disiplinsizlik isnat edilemeyecektir. Aynı şekilde mağdur konumundaki bireyin aile fertleri ya da yakınları hakkındaki kötüleyici sözlerin bu disiplinsizliğe vücut vermeyeceği ortadadır. Aynı şekilde sarf edilen kötüleyici sözlerin mağdur olan üzerinde olumsuz herhangi bir etki yaratıp yaratmaması da disiplinsizliğin oluşumunda aranmayacaktır. Mühim olan hayatın olağan akışı çerçevesinde yapılacak objektif bir değerlendirme de sarf edilen sözlerin kötü bir intiba yaratmaya

elverişli nitelikte olmasıdır. Olumsuz bir yargı ya da bu minvalde herhangi bir yorum olmaksızın gerçekleşen bir olay ya da durumu doğrudan aktarmanın da bu disiplinsizliğe konu edilmeyeceği düşünülmektedir (Değirmenci ve Tanrıverdi, 2013: 144).

3.1.1.10 Askeri nezaket kurallarına uymamak

Nezaket kelimesinin TDKS'deki karşılığı “*başkalarına karşı saygılı ve incelikli davranma, incelik, naziklik ve zarafet*” olarak tanımlanmaktadır. Söz konusu tanımdan yola çıkarak nezaketin bir türü olarak kabul edilmesi gereken askeri nezaketin protokol ve görgü kuralları uyarınca TSK'de görevli her kademedeki personel tarafından gözetilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda belirlenen disiplinsizlik 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu 15/1(h) bendinde düzenlendiği üzere; askeri nezaket kurallarına uymamak olarak adlandırılmış olup “*Nizamlarla belirlenmiş olan askeri görgü, protokol ve davranış kurallarına aykırı bir biçimde tavır ve davranışlarda bulunmaktadır.*” şeklinde tanımlanmaktadır. Belirtilen disiplinsizliğin varlığı için, öncesinde belirlenmesi gereken birtakım nezaket kurallarının varlığına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu konuya ilişkin olarak sıralı komutanlıklarca personele hazırlanan bir talimatla nezaket ve görgü kuralları tebliğ olunmakta ve sonrasında sıralı komutanlıklarca belirlenen bu görgü kurallarının ihlali halinde söz konusu disiplinsizlik isnat edilebilmektedir.

Benzer bir düzenleme 657 sayılı DMK'da yer almayıp 7068 sayılı GKDHK'da bulunmaktadır. Nezaket kelimesinin anlamı bakımından yapılan bir tanımda, nezaket alınan terbiyenin bir neticesi olarak gelenek ve göreneklere uygun bir şekilde, saygılı, barışçıl ve dürüst bir davranış olarak yer bulup bu sebeple “*nezaket terbiyenin ikiz kardeşidir.*” şeklinde ifade edilmiştir (Işıklar, 2022: 478). Söz konusu disiplinsizlik şekli nitelikte olup tamamlanması bakımından herhangi bir zararın varlığı aranmamaktadır.

3.1.1.11 Hizmet haricinde yalan söylemek

657 sayılı DMK ile 7068 sayılı GKDHK'da açıkça hizmet haricinde yalan söylemek eylemi nedeniyle herhangi bir disiplinsizlik tanımlanmamışsa da 657 sayılı DMK m.125/A-(e)'de genel anlamda devlet memuru vakarına yakışmayan tutum ve davranışlarda bulunmak şeklindeki disiplinsizliğe hizmet haricinde yalan söylemek eylemiyle gerekli disiplinsizlik isnadı yapılabilecektir. 6413 sayılı TSK Disiplin

Kanunu'nda açıkça düzenlenen bu disiplinsizlik, mezkûr Kanun'un m.15/1 (ı)'da “*Amir veya üstü tarafından denetim ve gözetim sorumluluğu kapsamında sorulan sorulara kasten doğru yanıt vermemektir.*” şeklinde tanımlanmıştır.

Kanun koyucu, hizmet haricinde söylenen yalan ile hizmet esnasında söylenen yalanın yaratmış olduğu etki ile doğurmuş olduğu sonucu farklı ağırlıklarda görerek farklı şekillerde cezalandırılmayı uygun görmüştür.

Yapılan düzenlemeden de açıkça anlaşılacağı üzere, amir ya da üst tarafından disiplinsizlik isnadı altındaki bireye sorulacak sorunun üst ya da amirin denetim ve gözetim alanına ilişkin olması gerekir. Amir ya da üstün denetim ve gözetim alanına girmeyen bir konuya ilişkin olarak sorulan bir soru esnasında söz konusu disiplinsizlik gündeme gelmeyecektir. Söz konusu disiplinsizlikle ilgili bir diğer husus da anılan disiplinsizliğin ancak kasten işlenebileceğidir. Taksirle söz konusu disiplinsizlik işlenemez niteliktedir. Örneğin kabul edilebilir bir mazerete dayalı olarak yanlış hatırlanan ve kast unsurundan yoksun bir şekilde sorulan soruya verilen yanlış cevap, bu disiplinsizliği ortaya çıkarmayacaktır.

3.1.1.12 Selamlama yapmamak

Selamlama yapmak bir askerin disiplin anlayışının şeklen görüntüsüdür. Öncelikle astın hareketiyle başlayıp üst ya da amir konumundakinin kabulüyle sona eren selamlama hiyerarşik düzenin bir göstergesi olup İç Hizmet Kanun ve Yönetmeliği'nde detaylıca düzenlenmiştir. 211 sayılı İç Hizmet Kanunu'nun 44.m'de belirtildiği üzere “*Askerler her zaman ve her yerde birbirlerini selamlamaya mecburdurlar. Bunun tatbik tarzı talimatnamede gösterilmiştir.*” Benzer şekilde İç Hizmet Yönetmeliği'nin 136'ncı maddesindeki “*Selâmlama her yerde ve her zaman yapılır, görmemek mazeret teşkil etmez.*” şeklindeki düzenlemeler, selamlama konusunun ne denli önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Söz konusu yönetmeliğin 134'üncü maddesinde düzenlendiği üzere üstüne selam vermemek cezayı gerektirmektedir.

Selamlama yapmamak disiplinsizlik olarak 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu m. 15/1(i)'de “*Selamlama ile ilgili olarak nizamlarla belirlenmiş kurallara riayet etmemektir.*” şeklinde tanımlanmıştır. Söz konusu düzenlemeden de anlaşılacağı üzere sadece selam vermemek değil, talimat ve yönergelerde düzenlendiği şekliyle usulüne aykırı olarak verilen selamlamanın da cezalandırılması söz konusudur.

Disiplinsizliği tespit eden her üstün astını ikaz ile mesul kılındığı yasal mevzuat uyarınca astının selamlama yapmadığını ya da usulüne aykırı olarak selamlama yaptığını tespit eden üstün, astına bu konuya yönelik olarak vermiş olduğu emri, kaldırılan Askeri Yargıtay hizmete yönelik olarak verilmiş bir emir olarak kabul ederek bu emrin yerine getirilmemesi halini emre itaatsizlikte ısrar olarak kabul etmiştir (As.Yrg.Drl.Krl, T:05.11.1987,E.1986/147,K.1987/164)

3.1.1.13 Zamana riayet etmemek

Verilen bir emrin zamanında yapılması, askeri vazife ve hizmetlerin ehemmiyeti bakımından önemlidir. Disiplinin somut göstergelerinden birisi de şüphesiz ki zamana riayet etmektir. TSK İç Hizmet Yönetmeliği'nin 86'ncı maddesinde düzenlenen TSK personeline bulunması gereken özelliklerden birisi de mezkûr yönetmeliğin (m) fıkrasında yer alan “*intizam severlik*” tir. Söz konusu düzenlemede her askerin kendisine verilen vazifeyi muntazam işleyen bir saat gibi dakik bir şekilde yerine getirmesi gerektiği belirtilmiştir.

Zamana riayet etmemek disiplinsizliği 657 sayılı DMK ve 7068 sayılı GKDHK'da yer almamakla birlikte 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu m.15/1(j)'de “*Belirli zamanda yapılması gereken faaliyetlerde özürsüz olarak geç kalmaktır.*” şeklinde düzenlenmiştir. Yapılan düzenleme söz konusu kanunda yer bulan mesai çizelgesine uymamak disiplinsizliğiyle benzerlik gösterse de içeriği bakımından bütünüyle farklıdır. Şöyle ki mesai çizelgesiyle belirlenmiş bir faaliyete zaman bakımından uyulmadığı durumlarda mezkûr Kanun'un m.15/1(ç)'de yer alan mesai çizelgesine uymamak disiplinsizliği söz konusu olabilecekken mesai çizelgesinin dışında yer alan faaliyetler nedeniyle zamana riayet edilmemesi durumunda 15/1(j)'de düzenlenen “*Zamana Riayet Etmemek*” disiplinsizliği gündeme gelecektir.

Söz konusu disiplinsizliğin tanımında da açıkça anlaşılacağı üzere özür halinin varlığı disiplinsizliği ortadan kaldırmaktadır. Geçerli bir özürün varlığı da şüphesiz ki amir tarafından hayatın olağan akışı çerçevesinde, objektif bir şekilde değerlendirilecektir. Konuya ilişkin olarak kaldırılan Askeri Yüksek İdare Mahkemesi tarafından verilen bir kararda, somut olaya ilişkin olarak disiplin amirince olay tarihinden bir gün öncesinde “*ikaz safhası bitmiştir. Kimse içtimaya geç gelmeyecektir.*” şeklindeki emre rağmen, ertesi gün içtima sahasına geç gelen davacıya yapmış olduğu eylem karşısında emre itaatsizlik disiplin cezası tesis

edildiği ancak davacının eyleminin kanunla bir müeyyideye bağlandığı ve yaşanan şekliyle “*zamana riayet etmemek*” disiplinsizliğine vücut verdiğinden bahisle, emre itaatsizlik karşılığında verilen disiplin cezasının kaldırılarak disiplin amirince 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu’nun m.39/5 uyarınca tekrar değerlendirmesine hükmetmiştir (AYİM3D,T:25.12.2014,E.2014/541,K.2014/1665).

3.1.1.14 Mesai dışında aşırı alkol kullanımı

657 sayılı DMK ile 7068 sayılı GKDHK’da mesai saatleri içerisinde alkol kullanan personelin cezalandırılmasına yönelik düzenlemeler mevcutsa da mesai dışındaki zaman dilimine ilişkin doğrudan bir düzenleme söz konusu değildir. 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu’nda alkol tüketimine ilişkin iki farklı düzenleme yer almaktadır. Bunlardan ilki mezkûr Kanun’un m.15/1(k)’da yer alan mesai dışında aşırı alkol tüketimi disiplinsizliği ile m.19/1(ı)’da yer alan “*Sarhoşluk*” disiplinsizliğidir.

Kanun koyucu ağırlıkları bakımından doğrudukları etkiyi göz önüne alarak iki farklı düzenleme yoluna gitmiştir. Mesai dışında aşırı alkol tüketiminin yarattığı olumsuz etkiyi daha hafif bularak uyarma disiplin cezası ile cezalandırmak yoluna giderken mesai esnasında kullanılan alkolü daha ağır bir müeyyideye bağlayarak hizmet yerini terk etmeme disiplin cezasının verilmesini uygun bulmuştur.

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu’nda mesai dışında aşırı alkol kullanımı, “*Mesai dışında sivil veya üniformalı olarak aşırı alkol alarak kişisel veya kurumsal imaj kaybı oluşturacak olumsuz davranışlarda bulunmaktır.*” şeklinde tanımlanmıştır. Söz konusu disiplinsizliğin meydana gelebilmesi için mesai saatleri dışında, aşırı alkol tüketimi tek başına yeterli olmayıp bu duruma ilaveten alkolün yarattığı etkiyle kişisel ya da kurumsal bir imaj kaybına sebep olacak nitelikte olumsuz bir eylem içerisinde bulunmak gerekmektedir. Yapılan düzenlemede yer verilen aşırı alkol tüketimi hususu ile kurumsal ya da kişisel imaj kaybına sebebiyet verebilecek tavırların varlığı şüphesiz ki disiplin amirlerinin takdir yetkisi içerisindedir. Disiplin amirleri kendilerine taalluk olunan bu yetkiyi kullanırken karşılaştıkları her durumu hayatın olağan akışı çerçevesinde ve objektif kriterlerle değerlendirmelidir.

Alkol tüketimine yönelik olarak, kaldırılan Askeri Yargıtay vermiş olduğu bir kararda “*saniğin asarı gizleyemeyecek kadar sarhoş olduğuna dair doktor raporu*

olmadığı, buna ilişkin delilinde bulunmadığı ahvalde, mücerret alkol almakla bu suçun oluşmayacağına” hükmetmiştir (As.Yrg.1D, T:05.07.1995,E.476,K.475). Kaldırılan Askeri Yargıtay kararında aşırı alkol tüketiminin tespiti bakımından bir doktor raporunun varlığı aranmaktaysa da disiplin amirlerinin söz konusu disiplinsizliğe yönelik olarak maiyetlerinin rızasını almaksızın kan ya da vücuttan örnek aldırmasına yönelik yasal mevzuat uyarınca herhangi bir yetkisi bulunmamaktadır. Bu hususa ilişkin olarak disiplin amirlerine 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun 28'inci maddesi uyarınca 24 saati geçmemek koşuluyla askeri mahalde bulunan sarhoş personeli, alkolün etkisi geçinceye kadar uygun bir mahalde geçici olarak kontrol altına alabilmektedir.

5271 sayılı CMK'nin 75-76'ncı maddelerinde yer bulan düzenleme gereğince söz konusu yetki üst sınırı 2 yılı geçmeyen suçlar bakımından Cumhuriyet savcılarının istemi halinde hâkimlerce kullanılabilir. Dolayısıyla herhangi bir disiplin amirinin maiyetinde bulunan bir personelin aşırı alkol tüketimini tespiti bakımından personelin rızası olmaksızın ilgili sağlık kuruluşlarına sevki uygun bir hal tarzı olmayacaktır.

Bu durumun yanı sıra alkol komasına girmiş bir askeri personel hastaneye kaldırılmışsa, personele verilen bu rapor uyarınca söz konusu disiplinsizlik bağlamında disiplinsizliğe yönelik olarak yapılan kanuni tanımında belirtilen imaj kaybına sebebiyet verecek nitelikte davranışlar da sergilenmişse söz konusu personel hakkında disiplin işleminin tesis edilebileceği düşünülmektedir. Ayrıca söz konusu düzenleme ile askeri personelin AİHS'nin 8'inci maddesinde yer alan özel ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edilip edilmediğine yönelik olarak ise, mezkur Sözleşme'nin 8/2'nci fıkrasında müdahalenin yasayla olmak koşuluyla, kamu güvenliği, ulusal güvenlik ile düzenin sağlanması amaçlarıyla sınırlandırılabilirliği hükmü yer almaktadır. Askeri personelin üstlenmiş olduğu vazifenin doğrudan kamu güvenliği, ulusal güvenlik ve kamu düzeni ile ilintili olduğu göz önüne alındığında 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda yer alan söz konusu disiplinsizlikle ilgili düzenlemenin AİHS'nin 8'inci maddesine aykırılık taşımadığı düşünülmektedir.

Kaldırılan Askeri Yargıtay vermiş olduğu bir kararda, yetkili amirlerce maiyetlerine yönelik olarak verilen birlik dışında içki içilmeyecek şeklindeki emrin, askeri hizmete ilişkin bir tarafının olmadığı, dolayısıyla yetkili amirlerce verilen bu emrin birlik dışında personelin tavır ve davranışlarını kontrol etmesine yönelik bir

hatırlatma niteliğinde olduğuna değinmiştir (As.Yrg.Drl.Krl, T:24.04.2003,E.2003/44,K.2003/43).

3.1.1.15 Görev dönüşü tekmil vermemek

Türk Silahlı Kuvvetlerinde icra edilen görev ve faaliyetlerin kendine has yapısından kaynaklı olarak 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda düzenlenen bu disiplinsizliğin bir benzeri diğer disiplin mevzuatlarında yer almamaktadır. Tekmil vermek, TDKS'de tanımlandığı üzere "*astın bir iş ve durum hakkında üstüne bilgi vermesi*" olarak tanımlanmaktadır. (TDKS İnternet Sözlüğü, E.T.:14.04.2023) 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun m.15/1(l)'de yer alan görev dönüşü tekmil vermemek disiplinsizliği, "*Verilmiş bir emrin icrası veya sonuçları hakkında emri verene bilgi vererek müteakip emirlerini almamaktır.*" şeklinde tanımlanmaktadır. İç Hizmet Yönetmeliği'nin 30/1'inci fıkrasında yer alan "*Bir vazife veya hizmetin yapılması için yalnız emir vermek yetmez; verilen emri zamanında takip etmek ve istenilen işin başarılmasını emniyete almak her âmirin vazifesidir.*" şeklindeki düzenlemeye aykırılık hali söz konusu disiplinsizliğin yasal dayanaklarından.

Türk Silahlı Kuvvetlerinde icra edilen görevlerin icrası kadar takip ve kontrolleri de önem teşkil etmektedir. Bu kapsamda emri veren amire verilen emirle ilgili gelişmelerin ve sonuçların rapor edilmesi gerekmektedir. Bu gereklilik emri veren amirin gelişen durumlar karşısında başkaca bir emir vermesine ve daha etkili sonuçlar almasına olanak tanınması bakımından önemlidir. Bu sebep ve gerekçelerle disiplin amirince verilen bir emre yönelik olarak gelişen durumlar ve emrin sonucu hakkında rapor verilmemesi bir disiplinsizlik olarak tanımlanmıştır. Söz konusu disiplinsizlik isnadı için öncelikle usulüne uygun şekilde verilmiş bir emrin varlığı gerekmektedir. Usulüne uygun verilmiş bir emirden bahsedebilmek için hizmet ilişkisinin, varlığı kanunen yetkili kılınan bir amir tarafından verilme gibi emri mütalaa etmek disiplinsizliğinde yer bulan unsurların varlığı aranacaktır.

3.1.1.16 Kişisel ve çevre temizliğine dikkat etmemek

Toplu şekilde iâşe ve ibate edilmenin bir sonucu olarak her askerin hem kişisel hem de çevre temizliğine yönelik gerekli tedbirleri alması beklenmektedir. Gerek kişisel olarak gerekse çevresel anlamda alınması gereken tedbirler ayrıntılı olarak İç Hizmet Yönetmeliği'nde yer almaktadır. Söz konusu yönetmelikte yer bulan, el yüz ve vücut temizliğinin nasıl yapılacağı (m.90-94), güneş ve temiz hava

alma (m.94), içme suyunun temizliği (m.186), koğuşların tertip ve düzenleri (m.206) vd. bir bütün olarak değerlendirildiğinde kişisel ve çevresel temizliğe ne denli önem verildiği anlaşılmaktadır. 657 sayılı DMK'da bu hususa ilişkin doğrudan bir düzenleme yer almasa da toplu iâşe ve ibatenin benzer şekilde yürütüldüğü kolluk hizmetleri mensuplarına yönelik olarak düzenlenen 7068 sayılı GKDHK'nin 8/1(a) bendinde benzer bir düzenlemeye rastlanmaktadır.

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda kişisel ve çevre temizliğine dikkat etmemek disiplinsizliği, "*Askeri hizmet esnasında belirlenmiş olan kişisel veya çevre temizliği ile ilgili kurallara riayet etmemektir.*" şeklinde tanımlanmıştır. Söz konusu disiplinsizliğin zaman bakımından askeri bir hizmetin yürütülmesi esnasında yer bulması gerekmektedir. Devamında belirlenmiş kuralların varlığına değinilmektedir. Bu kurallar sıralı komutanlıklarca verilen konuya değin emir ve talimatlar ile kanun ve yönetmelikle düzenlenen hususlardır. Özellikle mezkûr kanunda yer alan çevre temizliğine ilişkin ihlallerin varlığı halinde disiplin amirlerince tesis edilebilecek disiplin cezasının yanında 5326 sayılı Kabahatler Kanunu kapsamında idari para cezasına da hükmolunabilecektir.

3.1.1.17 Kendini geliştirmede yetersiz kalmak

Bilgi çağında yaşayan bireyler olarak toplumun her kesiminde olduğu gibi rütbe ayrımı gözetmeksizin TSK kadrolarında görev yapan tüm personelin gelişen teknolojiye uyum sağlaması gerekmektedir. Her konuda gelişme ve ilerleme kaydedildiği göz önüne alındığında harp sanatını icra eden silahlı kuvvetler tarafından da bu gelişime ayak uydurulmalıdır. Bu kapsamda TSK kadrolarında görevli personelin kendisini geliştirmesi beklenmektedir. Beklentinin de ötesinde bu husus 211 sayılı İç Hizmet Kanunu'nun 75.md. de yer aldığı üzere bir mecburiyettir. Mecburiyet olarak kabul edilen bu hususa yönelik ihlaller 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda kendini geliştirmede yetersiz kalmak disiplinsizliği olarak adlandırılmış ve söz konusu Kanun'un 15/1(n) bendinde "*Görevini etkin olarak yapabilmesini sağlayacak bilgi ve görgünün kazanılmasında göstermesi gereken gayreti göstermemektir.*" şeklinde tanımlanmaktadır.

Kendini geliştirmede yetersiz kalmak disiplinsizliğinin tespiti bütünüyle disiplin amirlerinin takdir yetkileri içerisindedir. Söz konusu disiplinsizliğin isnadı için öncesinde herhangi bir eğitime tabi tutulma gibi bir şartın varlığı yer

almamaktadır. Ancak söz konusu disiplinsizliğin isnadında objektifliğin sağlanması bakımından, disiplin amirinin somut verilere dayanması beklenmektedir. Aksi halde disiplin amirleri sübjektif değerlendirmelerle maiyetindeki personele söz konusu disiplinsizliği isnat edebileceklerdir. Bu sebeple objektifliğin sağlanması standart ve ölçülerin öncesinde belirlenmiş olmasını gerektirmektedir (Çelen ve Dokumacıoğlu, 2022: 627).

Söz konusu disiplinsizliğin meydana gelmesi bakımından disiplin cezasını gerektirir hal veya fiillerin, disiplinsizlik isnadı altındaki bireyin salt belirlenen standartları yakalayamamış olması, belirlenen bu standartların altında kalması suretiyle oluşmayacağı, disiplinsizliğin ancak kişinin kısmen ya da hiçbir şekilde gereken gayreti göstermemesi halinde meydana geleceği savunulmaktadır (Işıklar, 2022: 502).

3.1.2 Kınama disiplin cezasını gerektiren disiplinsizlikler

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda düzenlenen, uyarma disiplin cezasını gerektirir fiil ve eylemlerden daha ağır, hizmete kısmi süreli disiplin cezası gerektirir fiil ve eylemlerden daha hafif olarak kabul edilen disiplinsizlikler, mezkûr Kanun'un 16. maddesinde düzenlenmiştir. Madde metninde yer alan disiplinsizlikler müteakip maddelerde detaylandırılmıştır.

3.1.2.1 Amir veya üste nezaketsizlik

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda yer alan disiplinsizlikler tanımlanırken ve gruplandırılırken yaratmış oldukları etkinin ağırlıkları göz önüne alınmıştır. Bu sınıflandırma disiplinsizlikten dolayı mağdur konumunda bulunan personelin konumuna, disiplinsizlik teşkil eden fiil ya da eylemin vuku bulduğu zaman periyoduna göre değişkenlik göstererek düzenlenmiştir. Herkese karşı işlenebilen bir disiplinsizlik türü olan mezkûr kanundaki m.15/1(h)'da yer alan "*askeri nezaket kurallarına uymamak*" disiplinsizliği karşılığında kanun koyucu tarafından uyarma disiplin cezası uygun görülüşken, aynı Kanun'un m.16/1(a)'da yer alan "*Amir veya üste nezaketsizlik*" disiplinsizliğinin mağdurunun amir ya da üst olması nedeniyle daha ağır bir müeyyide olan kınama cezası ile cezalandırılması uygun görülmüştür.

Amir veya üste nezaketsizlik disiplinsizliği, 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun m. 16/1(a)'da "*Hizmette veya hizmete ilişkin hâllerde amir veya üste*

karşı saygısızlık teşkil edecek nitelikte olmayan ancak askeri nezaket, protokol ve terbiye kurallarına aykırılık teşkil eden fiillerde bulunmaktadır. Askeri nezaket, protokol ve terbiye kurallarının astlara veya maiyete önceden ilan veya tebliğ olunması veya bu disiplinsizliği yapan kişinin makam ve rütbesi itibarıyla bu kuralları biliyor olması gerektiğinin objektif olarak kabul görmesi hâlinde disiplin cezası verilebilir.” şeklinde düzenlenmiştir. Söz konusu düzenlemeden açıkça anlaşılacağı üzere nezaketsizlik eylemi, saygısızlık eyleminden daha hafif bir disiplinsizlik olarak tanımlanmıştır. Aynı şekilde bahse konu disiplinsizliğin hizmet ilişkisi esnasında vuku bulması, bunun yanı sıra daha öncesinde tebliğ olunması gereken nezaket, terbiye veya protokol kurallarına yönelik olması ya da öncesinde tebliğ ya da ilan olunmamış olsa dahi, objektif bir değerlendirmeyle ihlal olunan nezaket ve terbiye kurallarının sahip olunan tecrübe itibarıyla bilinebilir nitelikte olması gerekmektedir.

Konuya ilişkin kaldırılan Askeri Yüksek İdare Mahkemesi’nce verilen bir kararda, disiplin amiri tarafından aranan astın, disiplin amirince neden telefon çağrısına geri dönmediği sorusuna, cevaben “*önemli değildir diye geri dönmedim*” şeklindeki cevabın amire saygısızlık değil, amir veya üste nezaketsizlik disiplinsizliği olarak kabul edilmesi gerektiğine karar verilmiştir (AYİM3D, T:20.11.2014, E.2013/895, K.2014/1487).

Kaldırılan Askeri Yüksek İdare Mahkemesi tarafından verilen bir kararda, 2022 yılına kadar “*uyarma*”, “*kınama*” ve “*hizmete kısmi süreli devam*” disiplinsizlikleri bakımından yargı yolunun kapalı olmasına değin, yokluk halinin varlığı iddia olunarak açılan bir davada, kaldırılan yüksek mahkeme amir veya üste nezaketsizlik disiplinsizliği konusunda tesis edilen disiplin cezasının yok hükmünde sayılmasını gerektirecek nitelikte ağır ve bariz bir sakatlığın bulunmadığını, bu durumda “*yokluk*” halinin mevcut olmadığını, dolayısıyla yokluk hali dışında yargı yolu kapalı olan disiplin cezalarına karşı dava açılmayacağına hükmetmiştir (AYİM3D, T.07.05.2015,E.2015/625,K.2015/718). Söz konusu karar, yokluk denetimi halinde yargı yolu kapalı olan disiplinsizlikler bakımından yokluk denetiminin yapılabileceğini vurgulaması açısından önemlidir.

3.1.2.2 Meslek etiğine aykırı davranışta bulunmak

TDKS’de “etik” kelime anlamı olarak “*töre bilimi, ahlak bilimi ve çeşitli meslek kolları arasında tarafların uyması veya kaçınması gereken davranışlar bütünü*” olarak tanımlanmaktadır (TDKS İnternet Sözlüğü, E.T.:15.04.2023). Sözlük anlamından da anlaşılacağı üzere mesleki anlamda etik meslekle ilgili olarak düzenlenen ve kabul edilen, o meslek çalışanları tarafından dikkate alınması gerekli görülen ahlaki kurallar bütünüdür. Meslek etiğinin en belirgin özelliği, belirlenen mesleki kuralların o meslek grubuna mensup tüm bireylerce zaman ve mekân ayrımı gözetilmeksizin dikkate alınmasıdır (Kucuradi, 1999: 21). Meslek etiğine yönelik kuralların o meslek koluna ait en yüksek idari mertebe tarafından düzenlenmesi, yeknesaklığı sağlama açısından önemlidir. Bu çerçevede TSK mensuplarına yönelik etik kurallar MY 53-11 TSK Meslek Etiği Yönergesinde düzenlenmiştir.

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu’nda meslek etiğine aykırı davranışta bulunmak disiplinsizliği, m.16/1/(b)’de “*Önceden ilan veya tebliğ edilmiş olan mesleki etik davranış kurallarına aykırı şekilde tavır ve davranışlarda bulunmaktır.*” şeklinde tanımlanmıştır. Söz konusu disiplinsizliğin meydana gelebilmesi bakımından belirlenen mesleki etik davranış kurallarının önceden tebliğ ya da ilan edilmiş olması gerekmektedir. Dolayısıyla disiplinsizlik isnadı altında bulunan personele öncesinde tebliğ ya da ilan olunmuş etik kuralları mevcut değilse söz konusu disiplinsizlik isnadı hukuka aykırılık teşkil edecektir.

3.1.2.3 Küfürlü konuşmak

Küfürlü konuşmak disiplinsizliği, 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu m.16/1(c)’de “*Aynı rütbe veya kıdemdeki arkadaşlarına veya astlarına karşı, terbiye ve adaba uygun olmayan sözlerle konuşmaktır.*” şeklinde tanımlanmıştır. Söz konusu disiplinsizlik aynı rütbe ve kıdeme sahip bireyler arasında ya da ast konumunda bulunan bireylere yönelik olabilecektir. Dolayısıyla üst ya da amir konumunda bulunan bir personele küfür edilmesi halinde, söz konusu eylem disiplinsizlik olmasının yanı sıra 1632 sayılı AsCK.’nın 85’inci maddesinde düzenlenen “*amir ve mafevkine hakaret etmek*” suçuna vücut vermektedir.

Konuya ilişkin olarak kaldırılan Askeri Yüksek İdare Mahkemesi vermiş olduğu bir kararında asta yönelik olarak küfürlü konuşmanın hoşnutsuzluk yaratmak disiplinsizliğine değil, 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu’nun m.16/1(c)’de yer alan

küfürlü konuşmak disiplinsizliğine vücut vereceğini belirtmiştir (AYİM3D, T:17.04.2015,E.2014/1467, K.2015/626).

3.1.2.4 Askeri silsileyi bozarak hareket etmek

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu 16/1(ç) bendinde yer alan “Askeri silsileyi bozarak hareket etmek” disiplinsizliği, “Müsaade edilmediği hâlde veya durumun gerektirdiği hâller haricinde, herhangi bir talebini askeri silsileye riayet etmeyerek doğrudan daha üst amirlere iletmektir.” şeklinde tanımlanmıştır. Askeri silsileye riayet etmeden doğrudan daha üst amirlere iletilen bir talebin disiplinsizlik olarak tanımlanmasında iki istisnai durum yer almaktadır.

Bunlardan ilki sıralı disiplin amirince alınan müsaade yani izindir. Sıralı sicil amirinden söz konusu talebi bir üst disiplin amirine iletmek için alınan müsaade söz konusu disiplinsizliğin oluşuma engel olacaktır. Diğer durumda ise içerisinde bulunulan durum doğrudan üst disiplin amirine talebin iletilmesini gerektiriyorsa yani bir aciliyet söz konusu ise de aynı şekilde söz konusu disiplinsizlik unsurları itibarıyla oluşmayacaktır. Örneğin doğrudan üst disiplin amirin sorumluluk ve koordinesinde icra edilen bir faaliyetle ilgili bir durum söz konusuysa ya da zaman itibarıyla ilk disiplin amirine ulaşılamamış ve talebin doğrudan daha üst disiplin amirine iletilip talep sonucuna göre işlem tesis edilmesi gerekiyorsa gibi durumların varlığı halinde söz konusu disiplinsizlik meydana gelmeyecektir.

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun 16/1(ç) bendinde yer alan “Askeri silsileyi bozarak hareket etmek” disiplinsizliği esas itibarıyla mezkur Kanun'un m.15/1(e)'de yer alan “Usulsüz müracaat veya şikayette bulunmak” disiplinsizliğiyle benzerlik göstermektedir. Bu iki disiplinsizlik arasındaki fark bir görüşe göre ast tarafından şahsi işlerine yönelik olarak yapılan bir talebin varlığı halinde m.15/1(e)'de yer alan usulsüz müracaat veya şikâyette bulunmak disiplinsizliği, şahsi olmayan göreviyle ilgili olan bir konuda yapmış olduğu müracaatta m.16/1(ç)'de yer alan askeri silsileyi bozarak hareket etmek disiplinsizliğinin söz konusu edilebileceği belirtilmiştir. Örnek olarak da personelin şahsi izni konusunda yapmış olduğu müracaata yönelik disiplinsizliğin 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun m.15/1(e) kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini, bunun yanı sıra personelin takımının izin planlamasına yönelik olarak yapmış olduğu müracaata yönelik disiplinsizliğin 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun m.16/1(ç) kapsamında değerlendirilmesi gerektiği

savunulmaktadır (Işıklar, 2022: 521). Bir başka görüşe göre ise her iki disiplinsizliği birbirinden ayıran unsurun şikâyet olduğudur. Kanun metninden yola çıkılarak yapılan bu yoruma göre şikâyet söz konusu olduğunda 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun m.15/1(e)'de yer alan usulsüz müracaat veya şikâyette bulunmak disiplinsizliği söz konusu edilebilecektir (Çelen ve Dokumacıoğlu, 2022: 666).

Konuya ilişkin olarak kaldırılan Askeri Yargıtay vermiş olduğu bir kararda, 211 sayılı İç Hizmet Kanunu uyarınca askeri silsile içerisinde yer almayan Başbakanlık İletişim Merkezine (BİMER) şikayette bulunulmasının, 1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu'nun 84'üncü maddesinde yer alan yalan yere şikayet etme suçuna vücut vermeyeceğine, söz konusu suçun yasal unsurlarının eksikliği nedeniyle sanığa verilen beraat hükmünün de hukuka aykırılık teşkil etmediğini belirtmiştir (As.Yrg.1D, T:27.11.2013,E.2013/732, K.2013/1248).

3.1.2.5 Uygun olmayan hitaplarda bulunmak

TSK personelinin birbirlerine yönelik hitaplarının hangi usul ve esaslarda olması gerektiği, İç Hizmet Yönetmeliğinde detaylıca düzenlenmiş olup astların üstlerine yönelik hitapları Yönetmeliğin 12'nci maddesinde "Astların üstlere isimle hitap etmeleri caiz değildir. İcap ettikçe (Mareşalım, Kumandanım, Generalim, Amiralim, Başkanım, Binbaşım, Yüzbaşım, Astsubayım) ve rütbesi olmayanlara bayım veya bayan tabirleri kullanılmalıdır." şeklinde olup amir konumundakilerin ast konumundaki personele olan hitapları ise aynı yönetmeliğin 18'inci maddesinde "Amirler maiyetini rütbeleri veya unvanlar ile çağırabilecekleri gibi sevgi ve samimiyet uyandırması itibarı ile soyadları ile de çağırabilirler. (Teğmen KALMAZ, Binbaşı EMEKSİZ gibi)" şeklindedir. TSK'de görevli personelin astlık-üstlük durumlarına göre birbirlerine ne şekilde hitap edecekleri, iç mevzuat hükümlerince düzenlenmiştir. Yapılan bu düzenlemenin dışında personelin birbirlerine hitap şekillerinin "uygun olmayan hitaplarda bulunmak" disiplinsizliği olarak 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu 16/1(d) bendinde "Çevresindekilere; nizamlar, emirler ve askeri teamüller ile belirlenmiş olan hitap şekilleri haricinde hitaplarda bulunmaktır." şeklinde tanımlanmıştır. Kaldırılan Askeri Yargıtay konuya değin vermiş olduğu bir kararda uygun olmayan hitaplarda bulunmanın haksız tahrike sebebiyet vereceğine hükmetmiştir (As.Yrg.2D,T:24.12.2013, E.2013/1415, K.2013/1394).

3.1.2.6 Sorumluluktan kaçmak

TSK kadrolarında görev yapan her kademedeki personelin sorumluluk alanına ilişkin olarak yapılacak her türlü faaliyete katılması ve elinden geleni en iyi şekilde yapması beklenir. Bu hususun dışında görev alanına ilişkin bir konuda sorumluluktan kaçmak bir disiplinsizlik olarak 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu 16/1(e) bendinde, “*Kanun ve nizamlar ile kendisine tevdi edilmiş görevlerin gerektirdiği sorumluluğu üstlenmekten imtina ettiğini gösterecek tavır ve davranışlarda bulunmaktır.*” şeklinde tanımlanmıştır. Söz konusu disiplinsizlik emre itaatsizlik disiplinsizliğine benzerlik gösterse de içerik bakımından bütünüyle farklılık arz etmektedir. Şöyle ki verilen bir emri tam yapmamak emre itaatsizlik disiplinsizliğine vücut vermektedir. Oysa sorumluluktan kaçmak disiplinsizliğinin söz konusu olabilmesi için açık bir biçimde değil, tavır ve davranış sergilemek şeklinde sorumluluğu üstlenmekten kaçınma hali söz konusudur.

Aleni bir şekilde açıkça verilen bir emri yerine getirmeyeceğini dile getiren personelin eylemi, disiplinsizliğin ötesinde, 1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu’nun m.87/1’de düzenlenen emre itaatsizlikte ısrar suçuna vücut verecektir. TSK İç Hizmet Yönetmeliği’nin 9. maddesinde belirtildiği üzere “*Astlar âmirlerinin yanında her vakit dikkatli bulunurlar ve bir hizmet sırasında verilecek emirleri yapmağa hazır olduklarını göstermek için âmirlerinin gözüne istekle bakmalıdırlar.*” hükmünden de anlaşılacağı üzere, amirin emri altında görevli her astın vazifeye atılmak için tereddüt dahi etmemesi gerekmektedir. Söz konusu disiplinsizliğin meydana gelebilmesi için öncelikle yasal mevzuat uyarınca personelin makam ve rütbesine bağlı olarak kendisine yöneltilmiş bir görevin varlığı gerekmele birlikte, bunun yanı sıra kendisine yöneltilen bu göreve ilişkin şahsi ya da mesleki ya da herhangi bir başka sebeple sorumluluk almaktan çekindiğini gösteren tavır ve davranışlar sergilemesi gerekmektedir.

Kaldırılan Askeri Yüksek İdare Mahkemesi vermiş olduğu bir kararda, öncelikle yerine getirilen bir emrin sonraki periyotta belirli çekinceler ileri sürmek suretiyle yerine getirilmeyişini emre itaatsizlik değil, sorumluluktan kaçmak disiplinsizliği olarak kabul etmiştir (AYİM3D,T:11.12.2014,E.2014/817,K.2014/1603).

Konuya ilişkin olarak kaldırılan Askeri Yüksek İdare Mahkemesi tarafından verilen bir başka kararda, davacı olan askeri personelin sorumluluğunda olan benzinliğin ilgili yönerge gereğince kontrolünü yapmayışı sonrasında hakkında “sorumluluktan kaçmak” disiplinsizliği bakımından işlem tesis edilmesi gerekirken “maiyeti gözetim görevinde ihmal göstermek” disiplinsizliği bakımından işlem tesis edilmiş olmasını hukuka aykırı bulmuştur (AYİM3D, T:25.06.2015,E.2015/87,K.2015/945).

3.1.2.7 Askeri eşyayı uygun kullanmamak

TSK’de her kademedede görevli personelin kendilerine emanet edilen her türlü askeri eşya ve harp malzemesini her an kullanılabilir ve harbe hazır durumda bulundurmaları gerekmektedir. Bunun içinde her türlü askeri malzemenin periyodik aralıklarla bakım ve tutumları yapılmalı ve bu tür malzemeler belirlenen talimatlar doğrultusunda kullanılmalıdır. Bahse konu husus 211 sayılı İç Hizmet Kanunu’nun 42’nci maddesinde ; “Her asker vazife ve hizmet icabı kullanmak veya muhafaza etmek için kendisine tevdi edilen her çeşit Devlet malının bakım, korunma ve muhafazasından sorumludur.” şeklinde düzenlenmiştir. Bu hususun aksine davranış ve eylemler, 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu’nun 16/1(f), 19/1(ç) bentlerinde disiplinsizlik şeklinde, 1632 sayılı AsCK 130 ve 137’nci maddelerinde ise askeri suç olarak tanımlanmıştır. Yapılan düzenlemelerin çeşitliliği ile bu hususun hem disiplinsizlik hem de aynı zamanda askeri suç olarak düzenlenmiş olması, her nevi askeri eşyaya verilen zararın ne denli önemsendiğini göstermektedir.

Askeri hizmete tahsis edilmiş askeri eşya, askerlik amaç ve menfaatlerini özgülennmiş eşya demektir (Işıklar, 2022: 529). Kaldırılan Askeri Yargıtay, vermiş olduğu bir kararında miadı dolmuş olmasına rağmen ekonomik değeri olan ve askeri hizmetler esnasında kullanılan eşyaların askeri eşya vasfında olduğuna karar vermiştir (As.Yrg.2D, T:24.12.1954,E.1953/3312,K.1954/1772). Benzer şekilde, kaldırılan Askeri Yargıtay tarafından verilen bir başka kararda, lukata niteliği taşıyan ve sonrasında askeri birlikçe irada alınan her türlü malzeme de askeri eşya olarak kabul edilmiştir (As.Yrg.2D, T:30.07.1958, E.1957/2793, K.1958/3004).

Askeri eşyayı uygun kullanmamak disiplinsizliği, TSK Disiplin Kanunu m.16/1(f)’de “Hizmete tahsisli bir askeri eşyayı düzgün ve talimatlara uygun kullanmayarak onun zarar görmesine veya aşırı yıpranmasına sebebiyet vermektir.”

şeklinde tanımlanmıştır. Söz konusu disiplinsizlik için öncelikle hizmete tahsisli bir askeri eşyanın varlığı gerekmekte olup bu askeri nitelikli eşyanın normalin dışında ve kullanım talimatlarına aykırı bir şekilde kullanılarak zarar görmesi ya da aşırı yıpratılması gerekmektedir. Normal bir kullanım şeklinde uzun süreli kullanım nedeniyle kullanım ömrünü tamamlayarak yıpranan bir askeri eşyadan dolayı askeri personele herhangi bir disiplinsizlik isnat edilemeyecektir.

Mezkûr Kanun'un 19/1(ç) bendinde yer alan hizmete mahsus eşyaya zarar vermek disiplinsizliği ile 16/1(f) bendinde yer alan askeri eşyayı uygun kullanmamak disiplinsizlikler ilk bakışta benzer gözükse de ağırlıkları ve içerikleri bakımından birbirlerinden farklılık göstermektedirler. Zarar gören askeri eşya değil de özellikle harp malzemesi ise tereddütsüz hizmete mahsus eşyaya zarar vermek disiplinsizliği söz konusu olacaktır. Ayrıca zarar gören askeri eşyaya verilen zarar hasar derecesine ulaşmışsa ya da kaybedilmişse hizmete mahsus eşyaya zarar vermek disiplinsizliği söz konusu olacaktır.

3.1.2.8 Sağlığın korunması kurallarına uymamak

TSK bünyesinde icra edilen faaliyetler, yapılan işin doğası gereğince bir arada bulunmayı ve bu faaliyetleri icra ederken her daim harbe hazır olabilecek kadar sağlıklı olmayı gerektirmektedir. Gerekli koruyucu sağlık tedbirlerinin alınması için TSK bünyesindeki yasal mevzuatta çok çeşitli düzenlemeler yer almaktadır. ST 21-10 Askeri Sağlık Koruma Talimatnamesi, MY33-2 TSK Personelinin Sağlık Muayene Yönergesi, MY 33-10 TSK Aşı Uygulama Yönergesi bunlardan bazılarıdır (Çelen ve Dokumacıoğlu, 2022: 690).

Yapılan birçok düzenleme TSK bünyesinde sağlık hizmetlerine verilen önemin bir göstergesidir. Aynı şekilde 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu dışında, diğer kurumların disiplin mevzuatlarında sağlığın korunması kurallarına uymamak şeklinde bir disiplinsizlik de tanımlanmış değildir. 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu m.16/1(g)'de yer alan sağlığın korunması kurallarına uymamak disiplinsizliği, *“Sağlığın korunması veya salgın ve bulaşıcı hastalıkların önlenmesi için yetkili makamlarca yürürlüğe konulmuş tedbirlere uymamak veya hizmet verdiği ortamdaki kişilerin sağlığını tehlikeye düşürecek fiillerde bulunmaktır.”* şeklinde tanımlanmıştır. Söz konusu disiplinsizliğe yönelik olarak öncesinde yetkili kılınan makamlarca ortaya konmuş bir takım tedbirlerin varlığı gerekmektedir. Sağlığın

korunması kurallarına uymamak disiplinsizliğinin isnat edileceği personele yetkili makamlarca düzenlenen koruyucu tedbirlerin de ayrıca tebliği gerekir.

Sağlığın korunması kurallarına uymamak disiplinsizliğinin bir benzeri, mezkûr Kanun'un 15/1(m) bendinde yer alan ve bir üst başlıkta detaylıca açıkladığımız kişisel ve çevre temizliğine dikkat etmemek disiplinsizliği şeklinde düzenlenmiştir. Her iki disiplinsizlik de sağlığın korunması amacıyla düzenlenmiş olup disiplin amirlerince somut olayın ağırlığı söz önüne alınarak her iki disiplinsizlikten birine yönelik olarak ihlali bulunan personel hakkında gerekli disiplin soruşturması yürütülebilecektir.

3.1.3 Hizmete kısmi süreli devam cezasını gerektiren disiplinsizlikler

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda düzenlenen, kınama disiplin cezasını gerektirir fiil ve eylemlerden daha ağır, aylıktan kesme disiplin cezası gerektirir fiil ve eylemlerden daha hafif olarak kabul edilen disiplinsizlikler, mezkûr Kanun'un 17. maddesinde düzenlenmiştir. Madde metninde yer alan disiplinsizlikler müteakip maddelerde detaylandırılmıştır.

3.1.3.1 Üste saygısızlık

Disiplin bozucu eylemlerin başında saygısız davranma fiili yer aldığından 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda saygısızlığa yönelik olarak üç farklı disiplinsizlik tanımlanmıştır. Tanımlanan bu disiplinsizlikler saygısızlığa uğrayan personelin statüleri göz önüne alınarak, yarattıkları etkinin ağırlıklarının farklı olacağı düşüncesiyle farklı müeyyidelendirilmiştir. Bu kapsamda amir ve üstlük sıfatı olmayanlara karşı yapılan saygısızlık disiplinsizliği mezkûr Kanun'un uyarma disiplin cezasını gerektiren 15/1(g) bendinde "*saygısız davranma*" disiplinsizliği olarak, üst konumundaki personele karşı yapılan saygısızlık disiplinsizliği hizmete kısmi süreli devam disiplin cezasını gerektiren 17/1(a) bendindeki "*üste saygısızlık*" disiplinsizliği olarak amir konumunda görev yapan personele karşı yapılan saygısızlık disiplinsizliğini ise aylıktan kesme disiplin cezasını gerektiren 18/1(a) bendindeki "*amire saygısızlık*" disiplinsizliği olarak tanımlanmıştır. Yapılan düzenleme ile saygının her kademedeki görevli personele karşı korunması amaçlanmış, disiplinin tesisi için saygının önemi ortaya konmuştur.

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda üste saygısızlık disiplinsizliği, 17/1(a) bendinde , *“Hizmette veya hizmete ilişkin hâllerde üste gösterilmesi gereken saygıyı kasıtlı olarak göstermemek veya yetkili olduğu durumlarda üstün yapmış olduğu ikaz, tenkit veya muahzeye saygı ile kabul edip dinlememektir.”* şeklinde tanımlanmıştır. Zaman bakımından saygısızlık içeren fiilin hizmet ya da hizmete ilişkin bir zaman periyodunda gerçekleşmesi, kasıtlı davranılması ya da üst konumundaki personelin disiplinsizlik konusunda yapmış olduğu uyarıyı saygılı bir şekilde kabul edilmemesi halinde söz konusu disiplinsizlik ortaya çıkacaktır.

Değınilmesi gereken bir husus da üst konumundaki personelin ast konumundaki personele, amir vasfı bulunmadığı için hizmete yönelik emir verme yetkisinin yer almamasıdır. Konuya ilişkin kaldırılan Askeri Yargıtay'ın bir kararında belirtmiş olduğu üzere, *“emir verme yetkisinde olmayan üst konumundaki askeri personelin istekleri rica mahiyetindedir”* (As.Yrg.4D, T:02.03.2004,E:2004/240,K:2004/247). Dolayısıyla üst konumundaki personelin ast konumdaki personele emir verme yetkisi olmadığından hizmet ilişkisinin varlığı söz konusu edilemeyecektir. Ancak 211 sayılı İç Hizmet Kanunu m.24'te yer alan *“Disipline aykırı gördüğü her hale müdahaleye ve emir vermeye her üst görevlidir.”* şeklindeki düzenlemeden de anlaşılacağı üzere disiplinsizliğin tespiti halinde her üstün müdahaleye yetkili olduğu ve bu esnada astına emir verme yetkisi bulunduğu bilinmektedir. Bu durumda ast ile üst arasında hizmet hali doğmaktadır.

Konu bütünlüğünün sağlanması bakımından kaldırılan Askeri Yargıtay'ın bazı kararlarına değınmek gerekir. Kaldırılan mahkeme vermiş olduğu bir kararında *“saygısızlığın bizzat muhatap tarafından duyulup görülmesi veya en azından hissedilmesi gerektiği ancak bundan da mutlaka yüz yüze gelinmesi gerektiği anlamının çıkmayacağı; telefon, telgraf, fax vb iletişim araçlarıyla da söz konusu disiplinsizliğin meydana gelebileceğine”* (As.Yrg.2D,T.:09.10.1996,E.1996/661,K.1996/657) bir başka kararında, *“sanığın üstüne hürmetsizliği, el ve kol hareketi yaparak bana çöp döktüremezsiniz şeklindeki sözlü itirazıyla üste saygısızlık eyleminin gerçekleştiğine”* (As.Yrg.1D, T:16.08.1962, E.1961/2032, K.1962/1956), bir diğer kararında, *“ amirinin benim haberim olmadan hiçbir yere gidemezsin şeklindeki uyarısı sonrasında amirinin odasına gidip tuvalete gidebilir miyim? şeklinde soru soran astın eyleminin saygısızlık olarak kabul edilmesi gerektiği”* (As.Yrg.4D, T:09.06.1987, E.1986/379,K.1987/360) bir başka

kararında ise “ *sanığın üstü konumundakine “sen kimsin” şeklindeki söyleminin söyleniş tarzı ve içeriği bakımından saygısızlık olarak kabul edilmesi gerektiği*” (As.Yrg.2D,T:05.01.2005, E.2015/19, K.2015/15) şeklindedir.

Zaman zaman sarf edilen sözün salt bir saygısızlık ifadesi mi yoksa hakaret mi içerdiği konularında tereddüt duyulmaktadır. Bu tür durumlara ilişkin olarak kaldırılan Askeri Yargıtay, vermiş olduğu bir kararda, sarf edilen sözün hakaret, salt bir saygısızlık ifadesi ya da tehdit içerikli olup olmadığını belirlemek için sarf edilen sözlerin söylenme sebebini ve sarf edilme şeklini de dahil ederek soruşturmaya konu edilen olayın bütün halinde araştırılıp incelenmesi gerektiğine değinmiştir (As.Yrg.Drl.Krl., T:26.12.2002, E.2002/105, K.2002/105).

Kaldırılan Askeri Yargıtay vermiş olduğu bir kararda, alkollü olduğu anlaşılan sanığın kendisini tedavi etmeye çalışan tabip subay binbaşıya yönelik olarak, “*Tamam kalktım Kamil, şimdi ne yapacağım Kamil, yürüyorum Kamil*” şeklindeki ifadelerini üste saygısızlık olarak kabul etmiştir (As.Yrg.1D, T:22.01.2003,E.2003/68,K.2003/67). Yukarıda ifade etmiş olduğumuz kararın devamında, kaldırılan yüksek mahkeme üstü olan kadın subaya yönelik olarak, kadın subayca yapılan işlemleri eleştirmek niyetiyle, kendisine yapılan bir uygulamaya yönelik olarak sarf etmiş olduğu “*bir dışının istekleri*” şeklindeki ifadesini üste saygısızlık olarak kabul etmiştir (As.Yrg.Drl.Krl., T:26.12.2002,E.2002/105,K.2002/105). Kaldırılan yüksek mahkeme vermiş olduğu bir başka kararında ise sıralı sicil amirince hakkında tesis edilen disiplin cezası kararının bulunduğu evrak üzerine “*kral çıplak*” şeklinde yazılan yazının amire saygısızlık mahiyetinde olduğuna karar vermiştir. (As.Yrg.4D, T:23.12.2014,E.2014/935,K.2014/937)

3.1.3.2 Görev yerini izinsiz terk etmek

Görev yerini izinsiz terk etmek disiplinsizliği, 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu’nun 17/1(b) bendinde“ Kıtasından veya görev yerinden yirmi dört saati geçmeyecek şekilde kaçmak veya kabul edilebilir bir mazereti olmaksızın mesaiye bir tam mesai günü gelmemektir.” şeklinde tanımlanmaktadır. Söz konusu disiplinsizlik seçimlik hareketlidir. Seçimlik hareketlerden ilki personelin kıtasından veya görev yerinden yirmi dört saati geçmeyecek şekilde kaçması suretiyle meydana gelecektir. Kanun metninde yapılan kıta veya görev yeri ayırımından, personelin

atamalı olarak görev yaptığı kıta ya da kurumu dışında geçici olarak herhangi bir sebeple görev yapmakta olduğu kıta ya da kurumun ifade edildiği anlaşılmaktadır. Yani personelin herhangi bir sebeple (geçici görevlendirme, kurs, seminer vb.) atamalı olduğu bölgenin dışında da söz konusu disiplinsizlik meydana gelebilecektir. Seçimlik hareketlerden ikincisinde ise personelin kabul edilebilir bir mazeret ya da özrü olmaksızın mesaiye bir tam mesai günü gelmemektir.

Disiplinsizliğin tasvir edilen ikinci halinde mazeret ve özür konularını açıklığa kavuşturmak gerekir. Hangi durumların özür ya da kabul edilebilir bir mazeret olacağı açıkça kanun metninde düzenlenmemiştir. Bu husus disiplin amirlerinin objektif değerlendirmeleri ile ortaya çıkacaktır. Bunun yanı sıra kaldırılan Askeri Yargıtay'ın belirlemiş olduğu bazı içtihadi kararlarda bu konuya ışık tutacaktır.

Kaldırılan Askeri Yargıtay bir kararında, “özrün” toplumun değer ölçülerine göre askeri hizmete tercih edilecek, sanığı maddi ve manevi zarara uğratabilecek, yaşamında olumsuzluk doğurabilecek durumda olması gerektiğine karar vermiştir (As.Yrg.Drl.Krl. T:28.12.1995, E.1994/133,K.1995/137). Bir başka kararında kaldırılan Yüksek Mahkeme, “mazeret” i, görevli olunan kıtaya zamanında gelmeyi zorlaştıran veya imkansız hale getiren, önceden beklenilmesi mümkün olmayan olaylar şeklinde tanımlamıştır (As.Yrg.1D, T.:08.02.2006, E.2006/200, K.2006/191).

Danıştay ise vermiş olduğu bir kararda, 12 saat süreyle icra edilen nöbet hizmetleri esnasında ihtiyacını gidermek için nöbet mahallinden ayrı kalınması durumunu kabul edilebilir bir mazeret olarak kabul ederek verilen cezayı hukuka aykırı bulmuştur (D5D, T:09.11.2020,E.2016/18295,K.2020/4917). Bu hususlara ilaveten söz konusu disiplinsizliğin tespiti bakımından kanuni tanımında yer verilen yirmi dört saatlik zaman periyodunun belirlenmesi için, disiplin soruşturmasına dayanak teşkili amacıyla tutulan tutanaklarda saatin mutlak suretle belirtilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde söz konusu disiplinsizliğin tanımında yer bulan 24 saatlik zaman diliminin ihlal edilip edilmediği gibi hususlar tespit olunamayarak muğlak kalacaktır.

3.1.3.3 Temaruz

Temaruz kelimesinin anlamı, TDKS'de “sayırımsamak” olarak yer bulmaktadır. Aynı sözlükte “sayırımsamak” kelimesi ise “Gerçekte hasta olmadığı

halde kendini hasta göstermek” şeklinde tanımlanmıştır (TDKS İnternet Sözlüğü, E.T.:16.04.2023). Bir başka anlatımda temaruz, “bir takım ikincil kazanç sağlama dürtüsüyle, ruhsal ya da fiziksel bir hastalığın belirtilerini oluşturma ya da abartma durumu” olarak tanımlanmaktadır (Türkçüer vd. 2010: 39). Temaruz disiplinsizliği benzer bir tanımla 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu 17/1(c) bendinde “Bazı isteklerini yerine getirmek, kişisel bir menfaat sağlamak, görev veya sorumluluktan kaçmak gibi amaçlarla hastalığını abartmak veya olmadığı hâlde bir rahatsızlığı varmış gibi göstererek sağlık kuruluşlarına sevkini sağlamak suretiyle günlük mesainin bir kısmına katılmamaktır.” şeklinde tanımlanmaktadır. Söz konusu disiplinsizliğin bir takım istekleri elde etmek, bir yarar sağlamak ve kendisine verilen herhangi bir işten ya da sorumluluktan kaçmak gibi amaçlar için hali hazırda olan bir hastalığını abartmak suretiyle, ya da yalan beyanlarla olmayan bir hastalığı varmış gibi göstermeye çalışarak, sağlık kuruluşlarına sevk olup günlük mesaide kayba sebebiyet vermesiyle meydana geleceği anlaşılmaktadır.

Gerek yukarıda yapılan tanımdan gerekse kanun metninden anlaşılacağı üzere temaruz disiplinsizliğinin tespiti kolay değildir. Disiplin amirlerinin doğrudan bu tespitte bulunmaları için tıbbi bir mütalaanın gerekli olduğu değerlendirilmektedir (Çelen ve Dokumacıoğlu, 2022: 720).

3.1.3.4 Uygunsuz davranışlarda bulunmak

Her askerin üzerinde taşıdığı üniformanın haysiyet ve onurunu korumakla görevli olduğu bilinen bir gerçektir. Bu hususa ilişkin olarak, 211 sayılı İç Hizmet Kanunu’nun 39/2’nci fıkrasında yer aldığı üzere “Cumhuriyet’e sadakat, vatanını sevmek, iyi ahlaklı olmak, üste itaat, hizmetin yapılmasında sebat ve gayret, cesaret ve atılganlık, icabında hayatını hiçe saymak, bütün silah arkadaşları ile iyi geçinmek, birbirlerine yardım, intizam severlik, yapılması men edilen şeylerden kaçınmak, sıhhatini korumak, sır saklamak her askerin esas vazifesidir.” hükmünde yer bulan, her askerde bulunması gereken özellikler aynı kanun uhdesinde hazırlanan İç Hizmet Yönetmeliği’nin mesleğe karşı vazifeler ve vasıfları başlıklı 86. maddesinde detaylıca açıklanmıştır. Yapılan yasal düzenlemelerin dışında, askeri personele yakışmayacak bazı tavır ve davranışların cezalandırılması cihetine gidilerek bu tür eylemler 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu’nun 17/1(ç) bendinde “uygunsuz davranışlarda bulunmak” disiplinsizliği olarak tanımlanmış olup söz konusu

disiplinsizlik, “Türk Silahlı Kuvvetlerine ve temsil ettiği makam, rütbe veya statünün onur ve vakarına uygun olmayan fiillerde bulunmaktır.” şeklinde açıklanmıştır.

Söz konusu disiplinsizliğin tespiti bütünüyle disiplin amirlerinin takdir yetkileri dâhilindedir. Ancak disiplin amirlerinin takdir yetkisi sınırsız olmadığı gibi, objektif bir değerlendirmeyi gerektirmektedir. Disiplin amirlerinin yapacağı objektif değerlendirmede İç Hizmet Kanun ve Yönetmeliği’nde yer alan düzenlemeler göz önünde bulundurulmalıdır.

Bazı yazarlar söz konusu disiplinsizliğin mezkûr Kanun’un m.20/1(c)’de yer alan “Hizmete Engel Hallerde Bulunmak” disiplinsizliği ile karıştırılabileceği ve her iki disiplinsizlik arasında ayrımlarının zor yapılabileceğini, madde metninde yer alan mesleğin onur ve vakarına aykırı eylemlerin neler olduğunun tespitinin kolay olmadığını, bu konuyla ilgili herhangi bir düzenlemede olmaması gerekçesiyle disiplin amirlerine mühimce bir takdir yetkisinin sunulmuş olduğunu ifade etmektedir (Demirağ, 2014:172).

3.1.3.5 Ketum davranmamak

Ketum kelimesi, “ağzı sıkı” anlamına gelmektedir (TDKS İnternet Sözlüğü, E.T.:16.04.2023). Ağzı sıkı olmak her askerden beklenen bir hal tarzıdır. Yapılan işin doğası gereğince icra edilen faaliyet ve görevler esnasında ketum davranmak gerekir. Aksine davranışlar 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu’nda “ketum davranmamak” disiplinsizliği olarak tanımlanmış olup mezkûr Kanun’un 17/1(d) bendinde “Görevi ile ilgili gizli olmayan ancak açıklanmaması gereken bir bilgiyi yetkisiz kişilerin öğrenebileceği bir şekilde açıklamaktır.” şeklinde tanımlanmıştır. Açıklanacak bilginin görev ile alakalı olması ancak gizli olmamasının yanı sıra açıklanması durumunda yetkisiz kişiler tarafından öğrenebileceğinden uygun kabul edilmeyeceği belirtilmiştir.

Açıklanan bilginin “gizli” gizlilik derecesinde bir bilgi olması durumunda, bu disiplinsizlik yaratacağı etkiden kaynaklı olarak çok daha ağır bir müeyyideye bağlanarak mezkûr Kanun’un Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezasını gerektiren 20/1(ç) bendinde düzenlenen “gizli bilgileri açıklamak” disiplinsizliğine sebebiyet verecektir. Söz konusu disiplinsizlik sadece sözlü olarak değil aynı şekilde jest-mimik, yazı, ses ve görüntü kaydı, yazı vb. yol ve usullerle de meydana

gelebilmektedir. “Görev yaptığınız bölükte bulunan tank sayısı 100’den fazla mı ?” şeklinde sorulan bir soruya, el işareti yapmak suretiyle tamam işaretinin yapılması hali gibi. Ayrıca söz konusu disiplinsizlik kasten işlenebileceği gibi taksirle de işlenebilir niteliktedir (Işıklar, 2022: 570).

3.1.4 Aylıktan kesme cezasını gerektiren disiplinsizlikler

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu’nda düzenlenen, hizmete kısmi süreli disiplin cezasını gerektirir fiil ve eylemlerden daha ağır, hizmet yerini terk etmeme disiplin cezası gerektirir fiil ve eylemlerden daha hafif olarak kabul edilen disiplinsizlikler, mezkûr Kanun’un 18. maddesinde düzenlenmiştir. Madde metninde yer alan disiplinsizlikler müteakip maddelerde detaylandırılmıştır.

3.1.4.1 Amire saygısızlık

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu’nda saygısızlık disiplinsizliğinin, mağdur konumunda bulunan personelin statüsü göz önüne alınarak yarattığı etkinin ağırlığına göre farklı müeyyidelere bağlanmıştır. Saygısızlığın üst ya da amir olmayanlara yönelik olarak yapılanı, mezkûr Kanun’un 15/1(g) bendinde “saygısız davranmak” disiplinsizliği olarak tanımlanmış ve uyarma cezası ile tecziyesi uygun görülmüş, üst konumunda bulunanlara yönelik olarak yapılan saygısızlık Kanun’un 17/1(a) bendinde “üste saygısızlık” disiplinsizliği olarak tanımlanmış ve hizmete kısmi süreli devam disiplin cezası ile tecziyesi uygun görülmüştür. Amir konumunda bulunan personele yönelik olarak yapılan saygısızlık ise Kanun’un 18/1(a) bendinde “amire saygısızlık” olarak tanımlanmış ve aylıktan kesme disiplin cezası ile tecziyesi uygun görülmüştür.

Amire saygısızlık disiplinsizliği, mezkûr kanunda “Hizmette veya hizmete ilişkin hâllerde amire gösterilmesi gereken saygıyı kasıtlı olarak göstermemek veya amirin yapmış olduğu ikaz, tenkit veya muahezeyi saygı ile kabul etmemektir.” şeklinde tanımlanmaktadır. Söz konusu disiplinsizlik seçimlik hareketlidir. İlk olarak hizmette veya hizmete ilişkin hâllerde amir konumunda bulunan personele kasten saygısız davranmak suretiyle meydana gelebilecektir.

İkinci durumda ise amirin yapmış olduğu ikaz, eleştiri ya da paylamayı saygı ile kabul eder şekilde davranış sergilememek suretiyle gerçekleşmektedir. Her iki durumda da hizmet ya da hizmete ilişkin bir halin varlığı ve kasıt unsuru aranmalıdır.

İkinci durumda ifade edilen “*muaheze*” ifadesi, TDKS’de “*kınama, paylama, eleştiri*” anlamında kullanılmaktadır. Kanun metninde ikaz, tenkit ve muaheze kelimelerine ayrı ayrı yer verilmesi, disiplin amirlerinin astlarını ikaz etme, uyarma hatta azarlama yetkisine haiz olduklarını ifade etmektedir. Konuya değin 1632 sayılı AsCK.’nin 119/3’üncü fıkrasında belirtmiş olduğu üzere “*Mafevkin, hizmete ve askerliğe dair kusur ve hatalardan dolayı madunu tenkit ve muaheze etmesi hakaret sayılmaz.*” hükmü amirdir.

Uygulamada personelin amirine yönelik sarf etmiş olduğu sözler ya da eylemlerinin saygısızlık, hakaret ya da tehdit niteliği taşıyıp taşımadığının ayrımını yapmak kolay olmamaktadır. Bu hususun açıklığa kavuşturulması bakımından kaldırılan Askeri Yargıtay’ın içtihadı kararlarına değinmek gerekir. Kaldırılan Yüksek Mahkeme, vermiş olduğu bir kararında söylenen sözün veya hareketin saygısızlık mı, hakaret mi, tehdit mi olduğunun tespiti için ne türlü şartlar altında sarf edildiğinin, her iki konumda bulunan personelin durumunun, sarf edilen sözlerin şekil ve sebeplerinin araştırılarak meydana gelen olayın ayrıntılı bir şekilde bütün olarak değerlendirilmesi gerektiğine karar vermiştir (As.Yrg.Drl.Krl,T:26.12.2002,E.2002/105,K.2002/105).

Kaldırılan Askeri Yargıtay, vermiş olduğu bir kararında, tehdit suçu için sarf edilen sözlerin korkutucu etkisinin yer alıp almadığı, ciddi olup olmadığı, mağdurun iç huzurunu bozmaya yeterli bir durum yaratıp yaratmadığını, mağdurun güvenlik endişesine sebebiyet verip vermediğini, sanık durumunda bulunan kişinin tehdit söylemlerini gerçekleştirebilecek imkân ve kabiliyete sahip olup olmadığı gibi hususların mağdurda oluşması gerektiğine, mağdurda bu yönde bir kanaat oluşmamışsa tehdit suçunun söz konusu edilmeyeceğine karar verilmiştir (As.Yrg.1D, T.:14.12.2005, E.2005/1299, K.2005/1292). AsCK. md.85’te yer alan hakaret suçuna yönelik ise kaldırılan Askeri Yargıtay vermiş olduğu bir kararında, hakaretin her ne suretle olursa olsun, bir kimsenin şeref, onur ve saygınlığına yöneltilen saldırı olarak kabul edilmesi gerektiğine hükmetmiştir (As.Yrg.3D, T:13.03.2008, E.2008/584, K.2008/619).

Kaldırılan Askeri Yargıtay konuya ilişkin olarak vermiş olduğu bir kararda, nöbet esnasında uyuyan erin ikaz edilmesi sırasında, kendisini ikaz eden devriye çavuşuna hitaben sarf etmiş olduğu “*Rütbene mi güveniyorsun? Erkeksen garajın bulunduğu yere gel*” şeklindeki ifadesini (As.Yrg.2D,

T:16.11.2008,E.2008/888,K.2008/882), benzer şekilde asteğmen rütbesinde bulunan sanığın laubali konuşmalar sarf ettiği için hakkında tutanak tutacağını ifade eden amiri konumunda bulunan binbaşıya yönelik olarak sarf etmiş olduğu “*Elinden geleni ardına koyma.*” şeklindeki ifadesini (As.Yrg.1D, T.:10.01.2012, E.2012/64, K.2012/63), sanığın üst konumunda bulunan mağdura yönelik olarak sarf etmiş olduğu “*Benimle uğraşma, benim işime karışma, sen benim kim olduğumu biliyor musun? Seninle uğraşırsam kötü olur.*” şeklindeki ifadesini (As.Yrg.1D, T:14.12.2005,E.2005/1299,K.2005/1292), saygısızlık olarak kabul etmiştir.

3.1.4.2 Yalan söylemek

Yalan söylemek, toplumun ahlaki değerleriyle bağdaşmayan, ne askeri personel açısından ne de kamuda görevli diğer personel bakımından kabul edilmek istenmeyen bir davranıştır. 211 sayılı İç Hizmet Kanunu’nun uygulamasını göstermek amacıyla düzenlenen İç Hizmet Yönetmeliği’nin 86’ncı maddesinde yer bulan, her askerde bulunması gereken vasıflar arasında sayılan iyi ahlak sahibi olmak özelliği tanımlanırken yalancılıktan kaçınılması gerektiği belirtilmiştir. Söz konusu Yönetmeliğin 121’inci maddesinde istisnai olarak yalan söylenebilecek tek bir husus yer almakta olup yapılan düzenlemede savaşta esir düşen askerlerin ancak kendi memleketleri menfaatlerine yalan söyleyebileceklerini belirtmiştir.

Kanun koyucunun hizmet halinde ve hizmet haricinde yalan söylemek fiilini doğurdukları etkinin ağırlığı bakımından ayrı ayrı disiplinsizlikler olarak tanımladığını görmekteyiz. 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu’nda, hizmet haricinde yalan söylemek disiplinsizliği, uyarma disiplin cezasını gerektiren disiplinsizliklerden kabul edilip 15/1(ı) bendinde, yalan söylemek disiplinsizliği ise aylıktan kesme disiplin cezasını gerektirip mezkûr Kanun’un 18/1(b) bendinde düzenlenmiştir. Her iki disiplinsizlik arasındaki temel farklılık hizmet ilişkisinin varlığıdır. 6413 sayılı TSK. Dis. K.’de yalan söylemek disiplinsizliği, 18/1(b) bendinde “*Askeri hizmete ilişkin veya görevle ilgili konu ve durumlarda amirlere veya bilgi vermekle yükümlü olduğu kişi ve makamlara kasıtlı olarak gerçeğe aykırı ve yanlış beyanda bulunmaktır.*” şeklinde tanımlanmıştır. Söz konusu disiplinsizlik mağdur bakımından sadece disiplin amirleriyle sınırlandırılmamış olup bilgi verme yükümlülüğü bulunulan kişi ve kurumları da içerisine almakla birlikte kasten gerçeğe aykırı ya da yanlış bilgiler vermek olarak tanımlanmıştır. Kasıt unsuru olmaksızın

kanun metninde belirtilen kişilere verilen yanlış ya da gerçeğe aykırı bilginin söz konusu disiplinsizliğe vücut vermeyeceği anlaşılmaktadır.

Anayasanın 38/5'inci fıkrasında yer alan “Hiç kimse kendisini ve kanunda gösterilen yakınlarını suçlayan bir beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanamaz.” hükmü uyarınca kabul gören, savunmanın dokunulmazlığı ilkesi gereğince hakkında herhangi bir soruşturma yapılan personelin savunmasında yer alan gerçeğe aykırı beyanları nedeniyle de kendisine yönelik olarak söz konusu disiplinsizlik isnadının yapılmasına engeldir. Bu durumun istisnası savunma esnasında, bir kişinin şeref, onur ve haysiyetine yönelik olarak sarf etmiş olduğu ifadeler olacaktır. Böyle bir durumun varlığı halinde hakaret etmek suçundan dolayı işlem yapılabilecektir.

Kaldırılan Askeri Yargıtay tarafından verilen bir kararda, eşini hastaneye götürmek amacıyla izin aldığını ancak sorgu esnasında konvoy bulunmaması nedeniyle gidemediğini ifade eden hükümlünün, bu hususta amiri tarafından herhangi bir soruya muhatap olmaması, sadece savunmasının alındığından bahisle hizmete ilişkin bir hizmetin varlığı bulunmadığından bilerek doğruyu söylememek adına bir vasıflandırmanın yapılamayacağına karar vermiştir (As.Yrg.4D,T:08.08.2006, E.2006/1038, K.2006/1045).

Konuya ilişkin olarak kaldırılan Askeri Yüksek İdare Mahkemesi tarafından verilen bir kararda, Askeralma Bölge Başkanlığı ile yapılan bir yazışma esnasında daha önceki yazışmalara atfen yapılan yazışmalarda daha öncesinde bulunmayan bir hususa yer verilmiş olsa da, bu durumun daha önceki yazışmalarla ortaya çıkabileceği, dolayısıyla kasten gerçeğe aykırı ve yanlış beyanda bulunulduğundan bahsedilemeyeceği gerekçesiyle davacı hakkında tesis edilen yalan söylemek disiplinsizliğine yönelik verilen disiplin cezasının hukuka uyarlı olmadığına karar verilmiştir (AYİM3D, T:04.12.2014,E.2014/488, K.2014/1547).

3.1.4.3 Hizmetle ilgisi olmayan emir vermek

211 sayılı İç Hizmet Kanunu'nun 8'inci maddesinde yer aldığı üzere, “emir hizmete ait bir talep ya da yasağın sözle, yazı ile ve sair suretle ifadesidir.” şeklinde tanımlanmıştır. Söz konusu tanımdan yola çıkarak “hizmetle ilgisi olmayan emir vermek” olarak yapılan disiplinsizlik tanımının çok da yerinde olmadığı düşünülmektedir. Şöyle ki hizmet ilişkisi emrin kurucu unsurları arasında yer aldığı

kanuni tanımından açıkça anlaşılmaktadır. Dolayısıyla hizmet ilişkisi olmaksızın söylenen bir ifade kanuni anlamda zaten emir olarak kabul görmeyecektir. Bu sebepten dolayı kanun koyucu tarafından söz konusu disiplinsizliğin “*hizmetle ilgisi olmayan talep ya da isteklerde bulunmak*” şeklinde ifade edilmesinin daha doğru olacağı düşünülmektedir.

Hizmetle ilgisi olmayan emir vermek disiplinsizliği 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun 18/1(c) bendinde “*Maiyetine hizmetle ilgisi olmayan emir vermektir.*” şeklinde tanımlanmaktadır. 211 sayılı İç Hizmet Kanunu'nun 9'uncu maddesinde belirtildiği üzere amirin emri altındakilere maiyet denilmektedir. Söz konusu disiplinsizlik ancak amirler tarafından işlenebilmektedir. Amir vasfına sahip olmayan bir personel hakkında anılan disiplinsizlik bakımından disiplin işleminin tesis edilmesi hukuka aykırılık teşkil edecektir.

Söz konusu disiplinsizlik şekli nitelik taşımaktadır. Amir tarafından hizmete yönelik olmayan emrin, maiyetine verilmiş olması yeterlidir. Emrin yapılmış olması disiplinsizliğin tamamlanması için gerekli değildir. Anılan disiplinsizlikle ilgili dikkat edilmesi gereken husus, amirin maiyetine baskı unsuru olmaksızın rica mahiyetindeki talep ya da isteklerinin bu kapsamda değerlendirilemeyeceğidir.

Hangi emirlerin hizmete yönelik olduğunun tespit ve takdiri disiplin soruşturmasını yürütecek disiplin amirinin yetkisindedir. Disiplin amirleri bu tespiti yaparken mesleki tecrübeleri çerçevesinde objektif kriterlere dayanmalıdır. Amir tarafından maiyetine verilen hizmete yönelik emir, söz konusu disiplinsizliğin oluşumuna engeldir.

Konuya ilişkin kaldırılan Askeri Yüksek İdare Mahkemesi vermiş olduğu bir kararda, kışla nöbetçi amirinin yatağını bir ere hazırlatmasında, verilen emri hizmete yönelik bir emir olarak kabul ederek verilen disiplin cezasının iptaline karar vermiştir (AYİM3D, T:25.09.2014,E.2014/767,K.2014/1202).

Kaldırılan Askeri Yargıtay ise konuya ilişkin vermiş olduğu bir kararda, görev yaptıkları garnizonda, garnizon komutanının müsaadesini almaksızın iki eri görevlendirip balık tuturan ve tutturdıkları deniz ürünlerini, askeri nitelikteki deniz vasıtaları ile balıkhaneye gönderip satılmasını sağlayan sanıkların fiillerini “*asta hizmetle münasebeti bulunmayan emir vermek*” olarak kabul etmiştir (As.Yrg.2D, T:11.10.1962,E.1962/2510,K.1962/2547).

3.1.4.4 Maiyetinin gözetiminde ihmal göstermek

211 sayılı İç Hizmet Kanunu'nun 9'ncü maddesinde belirtildiği üzere amirin emri altındakilere maiyet denilmektedir. Tanımdan yola çıkılarak 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda yer alan 18/1(ç) bendinde belirtilen “*maiyetinin gözetiminde ihmal göstermek*” disiplinsizliği amir konumunda olan personel tarafından işlenebilen disiplinsizliklerdendir. Mezkûr kanunda söz konusu disiplinsizlik, “*Astlarının ve emri altındakilerin denetim, kontrol ve gözetiminde ihmal göstermektir.*” şeklinde tanımlanmıştır. Söz konusu disiplinsizlik taksir ya da kasten işlenebilir niteliktedir. Ayrıca şekli nitelikteki bir disiplinsizlik olduğu, tanımında herhangi bir zarar ya da tehlikenin meydana gelmesi şartının aranmamasından anlaşılmaktadır. Kaldırılan Askeri Yüksek İdare Mahkemesi vermiş olduğu bir kararda, maddi vakianın belli olmadığı ceza kararında, davacının hangi ihmali eylem veya eylemleriyle birlik içerisinde kâğıt oynanmasını engellemeye yönelik tedbirler almadığı hususu belirtilmediğinden davacının eyleminin tipiklik yönünden maiyetinin gözetim görevinde ihmal göstermek disiplinsizliğine vücut vermeyeceğine karar verilmiştir. (AYİM3D, T:13.03.2014,E.2013/998,K.2014/554).

Söz konusu disiplinsizlik tanımında yer alan “*amir*” tabirinden anlaşılması gereken sıralı sicil amirleridir. Dolayısıyla ilk derece sicil amirinin emrinde görevli olan yani onun maiyeti olarak kabul edilen bir personel aynı zamanda ikinci dereceden sicil amiri olan personelin de hatta üçüncü derece sicil amiri olan personelin de maiyeti konumundadır. Sicil amirliği derecesi arttıkça amirin emri altında görev yapan ve dolayısıyla faaliyetlerinden dolayı olarak sorumlu olduğu personel sayısı da artmaktadır. Dolayısıyla mezkûr kanunda yer alan disiplinsizlik bakımından kaçınıcı dereceden sicil amirlerince söz konusu disiplinsizliğin işlenebileceğinin belirtilmesi gerektiği düşünülmektedir. Aksi takdirde sayı itibarıyla emri altında çok fazla personel bulunan üst disiplin amirlerinin her bir personeli bakımından söz konusu disiplinsizlik gerekçe gösterilerek sorumlu tutulması hakkaniyetsiz bir yaklaşıma sebebiyet verebilecektir. Bu bağlamda mezkûr Kanun'da yer alan söz konusu disiplinsizliğin ilk derece disiplin amirleri bakımından geçerli olarak sınırlandırılmasının hukuka ve hakkaniyete daha uygun olacağı değerlendirilmektedir.

Kaldırılan yüksek mahkeme vermiş olduğu bir diğer kararında, Bölük Komutanı Vekili olan davacının denetlemeden önce bölüğündeki personelinin

kıyafetlerindeki eksiklikleri gidermesi için süre verilmesine ve bu konuda ikaz edilmesine rağmen sonraki bir tarihte yapılan denetlemede ikaz edildiği hususlara yönelik denetleme heyetince tespit edilen noksanlıklar, maiyeti gözetim görevinde ihmal göstermek disiplinsizliğinin işlendiğine kanıt niteliği teşkil ettiğinden verilen disiplin cezasının hukuka uygun olduğuna karar verilmiştir (AYİM3D, T:04.12.2014, E.2014/588, K.2014/1564).

Kaldırılan Askeri Yüksek İdare Mahkemesi vermiş olduğu bir başka kararında ise davacının emri altında görev yapmakta olan personeline olağan durumların dışında sıralı sicil amirlerine ivedilikle bilgi vermesi konusunda gereken eğitimi vermediğine, bölük personel bilgilerinin salt bir şekilde talimatlar dosyasında bulunmasının başlıca yeterli olmadığına, birliğin görev fonksiyonu göz önüne alındığında 24 saat esasına göre hazır olması gereken bir birlik niteliğinde bulunduğundan dolayı tüm personelin derhal ulaşılabilir bir durumda olması gereğinin bu haliyle sağlanamayacağına ve bu sebep ve gerekçelerle personeline yeterli eğitimin verilmemesi konusunda, davacıya verilen maiyeti gözetim görevinde ihmal göstermek disiplinsizliğine yönelik olarak verilen cezada hukuka aykırı bir yön bulunmadığına karar vermiştir (AYİM3D, T:16.04.2015,E.2014/992,K.2015/627).

3.1.4.5 Ayrımcılık yapmak

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nden, İç Hizmet Yönetmeliği'ne kadar birçok yasal düzenlemede herhangi bir dil, din, ırk, mezhep, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, renk vb. ayrımı yapmanın yasak olduğu, bu yasağın ayrımcılık yasağı olarak nitelendirildiği bilinmektedir. Söz konusu düzenlemeler AİHS'nin 14. maddesinde, Avrupa Irk Eşitliği Yönergesinin 2'nci maddesinde, Anayasanın 10'uncu maddesinde, 211 sayılı İç Hizmet Kanunu'nun 17'nci maddesinde, İç Hizmet Yönetmeliği'nin 14,17,20'nci maddelerinde düzenlenmekle birlikte 5237 sayılı TCK'nin 122'nci maddesinde nefret ve ayrımcılık ayrıca suç olarak tanımlanmıştır.

İcra edilen görev itibarıyla ayrımcılık yapılması durumunda, personel arasında huzursuzluklar cereyan edebilmekte ve neticesinde birlik ruhu zarar görmekte olup yapılacak görevin başarısızlıkla neticelenmesine sebep olabilecektir. İşte bu sebep ve gerekçeyle 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu m.18/1(d)'de düzenlenen "*Ayrımcılık Yapmak*" disiplinsizliği, "*Görevdeyken dil, ırk, renk, cinsiyet,*

siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım yaparak işlem tesis etmek ve bu suretle görev yerinde huzursuzluğa neden olmaktır.” şeklinde tanımlanmıştır. Söz konusu disiplinsizlik görev esnasında meydana gelebilmektedir. Görev ilişkisinin olmadığı hallerde ayrımcılık yapmak disiplinsizliğinden söz edilemeyecektir. Söz konusu disiplinsizliğin tamamlanması için ayrımcılık yasağı kapsamında yer alan bir özellik nedeniyle ayırım yapılmalı ve neticesinde huzursuzluğa neden olunmalıdır. Birlik uhdesinde meydana gelecek huzursuzluk ile yapılan ayrımcılık arasında illiyet bağının olması gerekmektedir.

Konumuzla ilintili olması bakımından Danıştay tarafından verilen, ayrımcılık yasağına konu edilen bir kararda, Maden Teknik ve Arama Genel Müdürlüğüne yapılacak personel alımı için, alım ilanında cinsiyeti erkek olmak şeklinde yer alan başvuru koşulunun, açıkça Anayasanın 10’uncu ve 70’inci maddelerinde yer alan eşitlik ilkesine aykırılık teşkil ettiğinden bahisle iptaline karar verilmiştir. (D12D, T:22.02.2006,E.2004/4382,K.2006/539)

3.1.4.6 Yasak edilen yerlere girmek

Üzerinde taşıdığı üniformayı en iyi şekilde temsil etmek, rütbe gözetmeksizin her askerin başlıca vazifelerindedir. Bu hususa yönelik olarak düzenlenen 211 sayılı İç Hizmet Kanunu’nun 34/a fıkrasında “Silahlı Kuvvetler mensupları üniforma giyerler. Hizmet esnasında üniformayı giymek mecburidir. Hususi vazifeler sebebiyle hizmet esnasında sivil elbise giymek amirin müsaadesine bağlıdır. Her asker üniformasının şeref ve haysiyetini korumaya mecburdur. Barlar, genelevler, meyhaneler ile bunlara benzer yerlere askerler üniforma ile giremezler.” şeklinde belirtilmiştir. 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu m.18/1(e)’de düzenlenen “Yasak Edilen Yerlere Girmek” disiplinsizliği, “Resmî üniforma ile genelev, kumarhane, meyhane, bar ve benzeri yerler ile girilmesi garnizon komutanlıklarınca yasaklanmış diğer yerlere girmektir.” şeklinde tanımlanmıştır. Söz konusu disiplinsizlik ancak resmi üniformalı iken meydana gelebilecektir.

Askeri personelin sivil elbiseli olarak kanun metninde belirtilen yerlere gitmesi bu disiplinsizliğin oluşumuna engeldir. Kanun metninde yer alan girilmesi garnizon komutanlıklarınca yasaklanmış yerlerden kasıt, her garnizonda o garnizonda görevli askerlerin girmesinde sakınca görülen yerler tespit olunur ve bu izin verilmeyen yerler listesi o garnizonda görevli tüm personele ilan ve tebliğ

olunur. Disiplinsizliğin ikinci kısmında yer bulan bu yerlerin disiplinsizlik isnadı altındaki personele tebliği gerekmektedir. Garnizon komutanlıklarınca yasak edilen bu yerlerin listesi, ilgili personele tebliğ edilmemişse söz konusu disiplinsizlik isnadı yapılamayacaktır.

Konuya ilişkin kaldırılan Askeri Yargıtay vermiş olduğu bir kararda, resmi üniforma ile girilmesi yasak edilmiş yerlere girmek suçunun (o dönemde söz konusu eylem suç vasfında) kasten işlenebileceğini, sanığa yasak edilen yerlerle ilgili herhangi bir tebliğin öncesinde yapılmadığını ve bundan bahisle kasıt unsurunun bulunmadığı gerekçesiyle suçun oluşmadığına hükmetmiştir (As.Yrg.1D, T:20.04.1970,E.1970/226,K.1970/219).

Kaldırılan Askeri Yargıtay vermiş olduğu bir başka kararda, Kıbrıs'ta bulunan bir oteldeki kumarhaneye Silahlı Kuvvetler personelinin girmesini yasaklayan KTBK Komutanlığı'nın emrine aykırı olarak sivil elbiseli olarak giren bir askeri personele, bahse konu kumarhaneye sivil elbiseli olarak girdiği için ve bunun karşısında 211 sayılı İç Hizmet Kanunu ile İç Hizmet Yönetmeliği'nde askeri personelin sadece askeri üniforma ile bu tip yerlere girişinin engellendiğinden ve başkaca da bir düzenleme yer almadığından ilaveten bu konuya ilişkin verilecek bir emrin de bulunmadığını, şayet bu konuda bir emir verilse de söz konusu emrin hizmete yönelik bir emir olmayacağından bahisle suçun oluşmadığına karar verilmiştir (As.Yrg.Drl.Krl. T.:13.11.1980, E.1980/108, K.1980/108).

3.1.4.7 Kayırma talep etmek

211 sayılı İç Hizmet Yönetmeliği'nin 14'ncü maddesinde yer aldığı üzere amir, maiyetine eşit davranmak zorundadır. Yapılan işin doğası gereğince toplu olarak bulunulması ve birlikte hareket edilmesini gerektiren askerlik hizmeti esnasında iç huzurun tesis edilmesi çok mühimdir. Amirlerin ayrımcılık yapmasının disiplinsizlik olarak tanımlandığı 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda, maiyet konumunda bulunan personelin de araya başkaca kimseler koymak suretiyle ayrımcılık talep etmesi disiplinsizlik olarak tanımlanmıştır. Yani yapılan düzenlemeler iki yönlü olarak TSK'da icra edilen faaliyetler esnasında eşit davranmanın bir zorunluluk hali olduğunu ortaya sermektedir. 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda m.18/1(f)'de düzenlenen "*Kayırma Talep Etmek*"

disiplinsizliği, “Özlük hakları ile ilgili ya da başka bir kişisel menfaat temini için başkalarını aracı koyup öncelik ve ayrıcalık talep etmektir.” şeklinde tanımlanmıştır.

Söz konusu disiplinsizlik askeri personelin özlük hakları ya da askeri hizmetle alakalı kişisel bir menfaat temini amacıyla başkalarını araya koyup kendisi adına öncelik ve ayrıcalık talebinde bulunulması suretiyle gerçekleşmektedir. Disiplinsizliğin tanımında yer alan “*kişisel menfaat*” tabirinden askerlik hizmeti dışındaki taleplerin anlaşılması gerekmektedir. Disiplinsizlik şekli nitelik taşımaktadır. Yani talep olunan menfaatin gerçekleşmiş olması gerekmez. Ayrıca yapılan talebin yetkili kişi ya da makama yapılması gerekmektedir. Talep olunan menfaati gerçekleştirmeye yetkili olmayan bir kimseye yapılan talep söz konusu disiplinsizliğin oluşumuna engeldir. Aracılık yapan kişinin asker olması durumunda suçun diğer unsurları da söz konusu olmuşsa AsCK.’nin 115’inci maddesinde yer bulan memuriyet nüfuzunun sair suretle kötüye kullanılması suçu söz konusu olabilir.

3.1.4.8 Maiyetinden hediye kabul etmek

211 sayılı İç Hizmet Kanunu’nun 9’uncu maddesinde belirtildiği üzere amirin emri altındakilere maiyet denilmektedir. 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu’nda yer alan 18/1(g) bendinde belirtilen “*maiyetinden hediye kabul etmek*” disiplinsizliği amir konumunda olan personel tarafından işlenebilen disiplinsizliklerdendir. Üst konumunda bulunan personel bakımından söz konusu disiplinsizliğin işlenebilmesi amir-maiyet ilişkisinin varlığı aranacağından dolayı mümkün değildir. 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu’nda m.18/1(g)’de düzenlenen “*Maiyetinden Hediye Kabul Etmek*” disiplinsizliği, “*Maiyetinde çalışan personel tarafından verilen ve makul bir seviyenin üstünde maddi değeri olan bir hediyeyi kişisel menfaat elde etmek amacıyla kabul etmektir.*” şeklinde tanımlanmaktadır. Söz konusu disiplinsizlik amirin emri altında çalışan personel tarafından makul olarak belirlenen bir seviyenin üzerinde maddi değeri olan bir hediye amir tarafından kabulüyle meydana gelmektedir.

Amirin talebiyle hediye istenmesi ayrı bir disiplinsizlik konusu olup 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu’nun 19/1(d) bendinde düzenlenmiştir. Maiyet konumundaki personel tarafından verilen makulün üzerindeki değeri olan hediyeler bakımından söz konusu geçerli olacağından, madde metninde yer alan makul

seviyeye yönelik olarak açık bir yasal düzenleme olmadığından, disiplin soruşturmasını yapan amir tarafından hediyein makul seviyede olup olmadığına karar verilecektir. Disiplin amirlerinin bu değerlendirmeyi yaparken objektif kriterleri göz önünde bulundurması gerekmektedir.

5176 sayılı Kamu Görevlileri Etik Kurumu'nun Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunda TSK mensuplarının söz konusu kanun kapsamı dışında olduğu belirtilmiş olsa da bu kanun uyarınca çıkarılan yönetmeliğin 15/6 fıkrasında kamu görevlilerinin hediye alma yasağı kapsamı dışında tutulan hususlar düzenlenmiş olup söz konusu düzenleme yer alan hususlar disiplin amirlerine makul seviyede bir hediyein kabul edilmesi noktasında yol gösterici olacaktır (Çelen ve Dokumacıoğlu, 2022: 816).

3.1.4.9 Hizmetteyken siyasi içerikli konuşmak

Anayasamızın 67/4'üncü fıkrasında Erbaş/Erlerin askerlik hizmeti süresince oy kullanamayacakları ile 68/5'inci fıkrasında Silahlı Kuvvetler personelinin siyasi partilere üye olamayacakları, 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 11/a fıkrasında aynı şekilde Silahlı Kuvvetler personelinin siyasi partilere üye olamayacakları, 211 sayılı İç Hizmet Kanunu'nun 43'üncü maddesi ile İç Hizmet Yönetmeliği'nin 124'üncü maddesi gereğince Silahlı Kuvvetler personelinin siyasi faaliyetler içerisinde bulunması yasaklanmış hatta bu husus 1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu'nun 148'inci maddesinde "*Siyasi Faaliyetlerde Bulunma*" başlığıyla suç olarak tanımlanmıştır. Söz konusu husus, aynı zamanda 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun 18/1(ğ) bendinde "*Hizmetteyken Siyasi İçerikli Konuşmak*" disiplinsizliği olarak tanımlanıp "*Mesai içerisinde veya hizmete ilişkin durumlarda siyasi içerikli konuşmalar yapmaktır.*" şeklinde açıklanmıştır. Askeri personelin mesai saatleri içerisinde ya da hizmet hali durumlarında siyaset içerikli konuşmalar yapması disiplinsizlik olarak kabul edilmiştir. Söz konusu disiplinsizliğin zamansal olarak sınırlandırıldığı ortadadır. Mesai saatleri sonrasında siyasi içerikli konuşmalar yapıldığından bahisle söz konusu disiplinsizlik isnadı yapılamayacaktır.

Kaldırılan Askeri Yargıtay konu ile ilgili vermiş olduğu bir kararda, konferans esnasında yapılan sunumda, kararda sarf edilen sözlerin içeriği yer almamakla birlikte sarf edilen sözlerin dinleyicilerin siyasi görüş ve düşüncelerini etkileyebilecek nitelikte olduğu, dolayısıyla siyasi nitelik ve maksat taşıdığından

dolayı verilen cezayı hukuka uygun bulmuştur (As.Yrg.Drl.Krl, T:09.05.2013,E.2013/60,K.2013/52).

3.1.4.10 Yasaklanmış faaliyetlere katılmak

211 sayılı İç Hizmet Kanunu'nun 43'üncü maddesi ile İç Hizmet Yönetmeliği'nin 124'üncü maddelerinde belirtildiği üzere askeri personelin siyasi partilere üye olmaları, siyasi faaliyetlerde bulunmaları, her türlü siyasi gösteri, toplantı ve yürüyüşte bulunmaları yasaklanmıştır. 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun 22'nci maddesinde belirtildiği üzere kamu hizmet bina ve tesislerinde gösteri ve yürüyüş yapılamayacağı düzenlenmektedir. Yapılan düzenlemeden de anlaşılacağı üzere bir kamu kurum ya da kuruluşu olan askeri birliklerde bu tür faaliyetlerin icra edilemeyeceği, askeri personelin de bu türden fiil ve eylemler içerisinde bulunamayacağı anlaşılmaktadır. Söz konusu yasal düzenlemeye aykırılık durumlarının tespiti halinde, 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun 18/1(h) fıkrasında "*Yasaklanmış Faaliyetlere Katılmak*" disiplinsizliği düzenlenmiş olup açıklamasında "*Yetkili makamlarca yasaklanmış olan toplantı, gösteri, yürüyüş ve benzeri faaliyetlere iştirak etmektir.*" yer almaktadır. Yasaklanmış olan bu tür faaliyetlerin personele usulüne uygun bir şekilde ilan ya da tebliği gerekmektedir.

Kaldırılan Askeri Yargıtay vermiş olduğu bir kararda, konsere katılan sanığın konser esnasında sunucu tarafından siyasi içerikli konuşmalar yapılmış olmasının, konser niteliği dışında eğlence gecesi vasfını kaybetmeyeceği ve bundan bahisle siyasi nitelikli bir konuşma niteliğine dönüşmediği, sanığın siyasi nitelikli konuşmalar esnasında salondan çıkmaması durumunun da siyasi parti toplantısına kabulü için yeterli olmadığı düşünülerek suçun maddi ve manevi unsurlarını eksik bulduğunu ifade etmiştir (As.Yrg.Drl.Krl, T:20.03.1997,E.1997/44,K.1997/45).

3.1.4.11 İzinsiz olarak garnizonu terk etmek

Türk Silahlı Kuvvetlerinin her an harbe hazır durumda bulunması ve TSK çapında icra edilen faaliyetlerin önemi göz önüne alındığında, personel plan ve yönetiminin ne denli önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Her an harbe hazır olmak, yeterli personel sayısına kısa sürede ulaşmakla mümkündür. 211 sayılı İç Hizmet Kanunu m.33'te bu hususa yönelik olarak yapılan düzenlemede, "*Askerlerin izin işleri hususi kanunlara ve nizamlara göre tanzim olunur. Vazifenin bulunmayı icap*

ettirdiği yerden izinsiz hiçbir asker gündüz ve gece ayrılamaz.” hükmü yer almaktadır. Belirtilen kanuna aykırılık hali, 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu’nun m.18/1(1)’da “*İzinsiz Olarak Garnizonu Terk Etmek*” disiplinsizliği olarak tanımlanmış olup söz konusu disiplinsizlik “*İzinli olmadığı hâlde görev yaptığı garnizon hudutlarını terk etmektir.*” şeklinde açıklanmıştır. Yetkili amirden izin alınan ya da izinli olarak kabul edilen durumlarda, görev yapılan garnizonun terk edilmesi söz konusu disiplinsizliğin oluşumuna engel teşkil etmektedir.

Kaldırılan Askeri Yüksek İdare Mahkemesi tarafından verilen bir kararda, istirahat alan personelin 926 sayılı Personel Kanunu uyarınca sıhhi izinli kabul edileceği belirtilerek sıhhi izin alan personelin sıhhi iznini geçireceği garnizonu disiplin amirine bildirerek garnizonu terk etmesi halinde, TSK Personelinin Sağlık Muayene Yönetmeliği uyarınca sıhhi iznini garnizon dışında geçirecek personelin, adresini sicil amirine bildirmek zorunda olduğunu ifade ederek, bu hususun ayrıca izne tabi bir işlem olmadığını gerekçe göstermiş olup söz konusu disiplinsizlik bakımından verilen disiplin cezasını hukuka aykırı bulmuştur (AYİM3D, T:19.12.2013,E.2013/963,K.2013/1580).

3.1.4.12 Ulaşım güvenliğini ihlal etmek

Geçmiş yıllarda ülkemizin Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde, askeri personelin münferit olarak intikali esnasında çeşitli saldırılara maruz kalmasından sebep, can ve mal kayıplarının önlenmesi ve askeri personelin zarar görmesinin engellenmesi amacıyla kritik olarak belirlenen bölge ve yerlere tek başlarına seyahat edilmesinin önüne geçilmesi gayesiyle çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Söz konusu düzenlemelere aykırılık halleri, 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu’nun 18/1(i) bendinde, “*Ulaşım Güvenliğini İhlal Etmek*” disiplinsizliği olarak tanımlanmakta olup söz konusu disiplinsizlik “*İzin, istirahat, hava değişimi, terhis ve benzeri nedenlerle görev yerine gidiş ve dönüşlerde terörle mücadele kapsamında emredilen yol güzergâhının dışına çıkmak, belirlenen günler dışında seyahat etmek veya yapılan planlamaya aykırı seyahat etmektir.*” şeklinde tanımlanmıştır. Herhangi bir sebeple görevli olunan garnizona yapılan her türlü intikal esnasında, güvenlik amacıyla belirlenen güzergâhın dışına çıkmak, belirlenen zaman aralıklarının dışında bu seyahatleri gerçekleştirmek disiplinsizlik olarak kabul edilmektedir. Yapılan

düzenleme açıkça askeri personelin can ve mal güvenliğinin tesisi amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Kaldırılan Askeri Yargıtay tarafından verilen bir kararda, can ve mal güvenliğinin sağlanması amacıyla yapılan düzenleme kapsamında, verilen emrin hizmete yönelik bir emir kabul edilemeyeceğinden bahisle emre itaatsizlik suçuna vücut vermeyeceği belirtilmiştir (As.Yrg.Drl.Krl, T:14.04.1994,E.199433,K.1994/37).

3.1.5 Hizmet yerini terk etmeme cezasını gerektiren disiplinsizlikler

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda düzenlenen, aylıktan kesme disiplin cezasını gerektirir fiil ve eylemlerden daha ağır, TSK'dan ayırma disiplin cezası gerektirir fiil ve eylemlerden daha hafif olarak kabul edilen disiplinsizlikler, söz konusu Kanun'un 19. maddesinde düzenlenmiştir. Madde metninde yer alan disiplinsizlikler müteakip maddelerde detaylandırılmıştır.

3.1.5.1 Emre itaatsizlik

Emre itaatsizlik disiplinsizliğinin temelini teşkil eden “*emir*” kavramın öncelikle değinmek gerekmektedir. 211 sayılı İç Hizmet Kanunu'nun 8'inci maddesinde belirtildiği üzere “*Emir, hizmete ait bir talep veya yasağın sözle, yazı ile ve sair surette ifadesidir.*” Emretme yetkisine haiz kimselerce yapılan talebin hizmete yönelik olduğu durumlarda geçerli bir emrin varlığından bahsedilebilecektir. İç Hizmet Yönetmeliği'nin 33'üncü maddesinde belirtildiği üzere “*Emirlerin, hizmete müteallik olması (İç Hizmet Kanunu madde 8 ve 16) ve kanun ve nizamları ihlâl etmemesi şarttır.*” Yapılan tanım ve düzenlemeler hizmete yönelik bir emirde bulunması gereken unsurları açıkça ortaya koymaktadır. 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun 19/1(a) bendinde, “*Emre İtaatsizlik*” olarak tanımlanan disiplinsizlik “*Kasıtlı olarak hizmete ilişkin bir emri tam yapmamak ya da değiştirerek veya sınırını aşmak suretiyle yapmaktır.*” şeklinde açıklanmıştır.

Söz konusu disiplinsizlik ancak kasten işlenebilir niteliktedir. Devamında verilen emrin hizmete yönelik olması şartıyla verilen emrin istendiği şekliyle yapılmayışı söz konusu disiplinsizliği doğurmaktadır. Verilen emrin istenen şekilde yapılmaması üç durumda meydana gelmektedir. Bunlardan ilki, verilen emrin tam yapılmaması, ikincisi emri verenden müsaade alınmaksızın değiştirilerek yapılması

ve üçüncüsü olarak da yine emri verenin rızası olmaksızın verilen emrin sınırlarının aşarak yerine getirilmemesi şeklindedir. Anılan disiplinsizliğin meydana gelmesi için aranması gereken bir diğer unsur ise verilen emrin yapılabilir nitelikte olmasıdır. Yapılması imkânsız surette olan bir emrin itaatsizliğinden bahsedilemeyecektir (Işıklar, 2022: 672). Söz konusu disiplinsizlik bağlamında dikkat edilmesi gereken bir husus yer almaktadır. Hizmete yönelik olarak verilen emrin tam anlamıyla yapılmayışı bu disiplinsizliğe vücut verecek olup emrin hiç yapılmaması hali, disiplinsizliğin ötesinde 1632 sayılı AsCK. 87’nci maddesinde “*Emre İtaatsizlikte Israr*” suçu olarak tanımlanmıştır.

Kaldırılan Askeri Yüksek İdare Mahkemesi vermiş olduğu bir kararda, çocuğunu hastaneye götürdüğü için veda toplantısına katılamayan sanığa verilen disiplin cezasını, çocuğunun sağlık işlemlerinin takip edilmesi durumunda suçun manevi unsuru olan kastın ortadan kalktığından bahisle verilen cezanın iptaline karar vermiştir (AYİM3D, T:30.10.2014, E.2014/1402, K.2014/1351).

Kaldırılan mahkeme vermiş olduğu bir başka kararın gerekçesinde emre itaatsizlik disiplinsizliğinin söz konusu edilebilmesi için öncelikle hizmete ilişkin emrin disiplinsizlik isnadı altında bulunan personele tebliğ edilmesi gerektiğini belirtmiş, ardından davaya konu olayda doğrudan personele tebliğ olunmuş bir emrin bulunmadığını ancak tebliğ edilmesi gereken evrakın hali hazırda bir yönergede yer alması, görev tanımında bulunması ve daha önceki zaman periyodunda da yapılmış olması sebep ve gerekçeleri nedeniyle emre itaatsizlik disiplinsizliğinin unsurları bakımından oluşmadığı ancak yaşanan olaya ilişkin olarak sorumluluktan kaçmak disiplinsizliği bakımından işlem tesis edilebileceğine karar verilmiştir (AYİM3D, T:11.12.2014, E.2014/817,K.2014/1603).

Kaldırılan Askeri Yüksek İdare Mahkemesi tarafından konuya ilişkin verilen bir başka kararda, erbaş er yaşam alanlarından koğuşlar bölgesinde bulunan yangın dolabının içerisinde hortumun yer almadığı, dolabın tozlu ve çamurlu olduğu, içerisinde yemek bıçağı gibi orada bulunmaması gereken bir takım malzemelerin bulunduğu ve bu haliyle davacıya öncesinde yangın dolabının düzenli ve bakımlı olması gerektiğine yönelik yazılı bir emrin de verildiğinden bahisle hakkında emre itaatsizlik disiplinsizliği bakımından disiplin cezası verilmiştir. Davacıya verilen emrin hizmet emri olduğu aşikâr görülmüş ancak yangın dolabının bu hale ne zaman, kim ya da kimler tarafından getirildiği tespiti ile bu tespiti dayanılarak davacının yer

ve zaman olarak verilen emri yerine getirip getiremeyecek durumda olup olmadığı yönündeki tespit yapılamadığından davacının kasıtlı eyleminin varlığı tespit edilmeden, ceza verilmiş olmasını hukuka aykırı bulmuştur (AYİM3D, T:17.10.2014,E.2014/334,K.2014/1270).

Kaldırılan Askeri Yüksek İdare Mahkemesi tarafından verilen bir diğer kararda ise Jandarma Karakol Komutanı olarak görev yapan davacının yaşanan bir adli olay üzerine savcının talimatı ile olay bölgesinde bulunan ambulansı alıp tek başına intikal edip müdahale ettiği olayda disiplin amirinin emri olmaksızın bölgeye intikal ettiği gerekçesiyle hakkında emre itaatsizlik disiplinsizliği bakımından disiplin cezası tesis edilmiş olup olaya derhal müdahale etmesi yönünde savcının doğrudan kendisine emir verdiği, adli olaylar bakımından savcılık makamının kolluk vazifesi yapan jandarma personeline doğrudan talimat verebileceği dolayısıyla davacının emre itaatsizlik kastıyla hareket etmediğinden bahisle verilen cezayı hukuka aykırı bulmuştur (AYİM3D, T.:03.07.2014, E.2013/1593,K.2014/1029).

3.1.5.2 Kısa süreli kaçmak

Kaçmak, askeri amirin nüfuzu altında kasten kendini uzak bulundurmak olup hizmetten kaçmak niyeti zorunlu bir şart değildir (Taşkın, 1946: 136). 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun 19/1(b) bendinde, "*Kısa Süreli Kaçmak*" olarak tanımlanan disiplinsizlik "*Kıtasından veya görev yerinden yedi günü aşmayacak ve bu süre içinde kendiliğinden gelecek şekilde kaçmak veya mesaiye gitmemektir.*" şeklinde açıklanmıştır. Süre bazındaki ayırımın önem arz ettiği bu tarzdaki disiplinsizliklerde sürenin tespiti, söz konusu disiplinsizliklerin kurucu unsurları arasında yer aldığından tespit tutanaklarında mutlaka ayrılış ve katılım saatlerinin belirtilmesi gerekmektedir.

Konuya değin kaldırılan Askeri Yargıtay vermiş olduğu bir kararda, "*Gün hesabının kıtadan izinsiz uzaklaşılın saat belli ise bu saatten itibaren 24 saat geçmesiyle tahakkuk edeceğine, aylık saati belli değilse bu takdirde sanık lehine hareket edilerek suçun işlendiği günün nihayete ermesinden sonra ertesi günün sıfır saatinden başlayarak 24 saatin geçmesi ile tekevvün edeceğine, suçun işlendiği günün saati belli ve fakat yakalandığı veya geldiği günün saati belli değil ise yakalandığı veya geldiği günün sıfır saatinde suçun nihayete ermiş sayılacağına karar verilmiştir*" (As.Yrg.İçt.Brl.Krl, T:03.03.1971,E.1971/1,K.1971/2). Söz

konusu disiplinsizliğin kanuni tanımından anlaşılacağı üzere atanmış olduğu ya da geçici olarak görevli bulunduğu görev yerinden yedi günü aşmayacak şekilde kaçan ancak sonrasında kendiliğinden görevli bulunduğu görev yerine katılım yapan personelin anılan disiplinsizliği işlediği kabul edilmektedir.

Bazı yazarlarca her ne gerekçe ile olursa olsun söz konusu disiplinsizliğin kanuni sürenin tamamlanması halinde işlenmiş olacağı mazeret halinin anılan disiplinsizlik bakımından dikkate alınmayacağı değerlendirilmektedir (Çelen ve Dokumacıoğlu, 2022: 896). Kanun metninde herhangi bir özür ya da mazeret konusuna değinilmese de geçerli bir özürün varlığının, söz konusu disiplinsizliğin oluşumuna engel olacağı düşünülmektedir. Kaldırılan Askeri Yargıtay konuya değin vermiş olduğu bir kararında, “*Firar suçunun aksine bünyesinde mazeret haline yer verilmeyen bir suç tipi olduğundan asker kişilerin hangi etkenlerin tesiri altında kalarak ya da hangi maksat ya da menfaatleri hedefleyerek birliklerini izinsiz terk ettiklerine ilişkin olgu veya ayrıntılar firar suçunun oluşumunu etkilememektir*” şeklinde hüküm tesis etmiştir (As.Yrg.Drl.Krl. T: 17.03.2005, E.2005/31, K.2005/29).

3.1.5.3 İzin süresini geçirmek

TSK bünyesinde yapılan görevler, genellikle süreklilik arz eden nitelikte olduğu için personelin söz konusu faaliyetleri aksatmayacak şekilde anılan faaliyetlere katılımı önemlidir. Bu sebeptir ki TSK personelinin mesaiye devamlılığı, zamana ve izin süresine riayet etmesi hususları, yarattıkları etkiler bakımından farklı disiplinsizlikler olarak 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu’nda tanımlanmıştır. 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu’nun 19/1(c) bendinde, “*İzin Süresini Geçirmek*” şeklinde tanımlanan disiplinsizlik “*İzin, istirahat veya hava değişimi süresini yasal veya kabul edilebilir bir mazereti olmaksızın altı günü aşmayacak ve bu süre içinde kendiliğinden gelecek şekilde geçirmektir.*” biçiminde açıklanmıştır. Söz konusu disiplinsizliğin meydana çıkması için öncelikle herhangi bir nedenle izinli/istirahatli/hava değişiminde bulunulması, sonrasında izinli/istirahatli/hava değişiminde bulunulan sürenin sona ermesi ve sürenin sona ermesini müteakip özürsüz olarak görevli olunan birliğe altı günlük süre kadar katılım sağlanmaması ve altı günü aşmayan bu süre sonrasında kendi iradesiyle görevli olunan birliğe katılım sağlamasıyla meydana gelmektedir.

Kanun metninde yer alan yasal ve kabul edilebilir bir mazeretin hangi hususlardan oluştuğu açıkça 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda düzenlenmiş değildir. Mazeretin geçerli bir mazeret olup olmadığı disiplin amirinin objektif değerlendirmesiyle ortaya çıkacaktır. Bu noktada disiplin amirlerine yol gösterici nitelikte olan İç Hizmet Yönetmeliği'nin 57'nci maddesi ile kaldırılan Askeri Yargıtay kararlarıdır. İç Hizmet Yönetmeliği'nin 57'nci maddesinde sıhhi mazeretin, aile fertlerinden birinin ağır hastalığı ya da ölümünün, kaza, doğum, yangın ya da beklenmeyen felaket hallerinin kabul edilebilir nitelikteki özür durumunu ortaya koyabileceği, bunun yanında kaldırılan Askeri Yargıtay'ın annesinin rahatsızlığı ve dönüş parasının bulunmadığına yönelik (As.Yrg.1D, T:28.05.2008, E.2008/1662,K.2008/1655), ailesinin geçimini sağlamak ve var olan borçlarını ödeyebilmek (As.Yrg.3D, T:01.03.1988,E.1988/170,K.1988/154), gibi gerekçelerin kabul edilemez nitelikte olduğu gibi durumları göz önüne alması gerekir.

Kaldırılan Askeri Yüksek İdare Mahkemesi tarafından verilen bir kararda eşinin doğum yapacak olması nedeniyle izne ayrılan bir personele izin belgesinde dönüş tarihi olarak 03.10.2013 tarihinin yazılmış olduğu ancak kendisine verilen 10 günlük izin süresinin aslında 02.10.2013 tarihinde sona erdiği ve 02.10.2013 tarihinde sabah içtimasına katılmadığının tespiti ardından telefonla arandığı, yapılan arama sonrasında da hemen birliğe geldiği ancak hakkında izin süresini geçirmek disiplinsizliği bakımından disiplin cezası verildiği tespit edilmiş olup bu yazım hatasından davacının sorumlu tutulamayacağı, kendisinin izin belgesinde yazılı olan 03.10.2013 tarihine itibar etmesinin doğal olacağı, çağrıldığında derhal mesaiye geldiği de göz önüne alındığında izin süresini geçirmek gibi bir kastının da yer almadığı gerekçesiyle kendisine verilen disiplin cezasını hukuka aykırı bulmuştur (AYİM3D, T:05.06.2014, E.2013/1626, K.2014/855).

3.1.5.4 Hizmete mahsus eşyaya zarar vermek

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun 19/1(ç) bendinde, "Hizmete Mahsus Eşyaya Zarar Vermek" olarak tanımlanan disiplinsizlik "Harp malzemesini veya hizmete tahsis edilmiş bir askeri eşyayı; kasıt, ihmal veya tedbirsizlik sonucu kaybetmek veya hasara uğramasına sebebiyet vermektir." şeklinde açıklanmıştır. Söz konusu disiplinsizlik seçimlik hareketlidir. Zaman bakımından, hizmet halinde ya da hizmet hali dışında söz konusu disiplinsizlik söz konusu olabilir. Ayrıca manevi

unsur bakımından da herhangi bir ayırım yoktur. Kasten ya da taksirle söz konusu disiplinsizlik işlenebilir.

Disiplinsizliğin ortaya çıkmasında harp malzemesi ya da hizmete tahsis olunmuş bir askeri eşyanın kaybına ya da zarara uğramasına sebebiyet veren hale yönelik illiyet bağının varlığı yeterli görülmüştür. Harp malzemesi ya da askeri hizmete yönelik bir eşya dışında başkaca bir eşya zarara uğramış ya da kaybolmuşsa anılan disiplinsizlikten bahsedilemez. Dolayısıyla anılan disiplinsizliğin tespitinde zarar gören ya da kaybolan eşyanın niteliğinin tespit edilmesi önemlidir. Örneğin kaldırılan Askeri Yargıtay vermiş olduğu bir karar da MKE tarafından üretilen personel zati tabancasının askeri hizmete mahsus bir eşya niteliğinde olmadığına karar vermiştir (As.Yrg.1D, T:27.04.2011,E.2011/391, K.2011/387).

Kaldırılan Askeri Yüksek İdare Mahkemesi tarafından konuya ilişkin verilen bir kararda, bölük komutanı olarak görev yapan davacının sorumluluğundaki bir ahşap kapının kırılması üzerine hakkında hizmete mahsus eşyaya zarar vermek disiplinsizliğine yönelik olarak disiplin cezası verilmiştir. Davacının savunmasında kırılan ahşap kapıya ulaşılabilmesi için öncesinde bulunan demir bir kapıdan geçilmesi gerektiği, olay gününde demir kapının kilitli olması gerekirken unutulmuş kitlenmediği ardından da söz konusu olayın meydana geldiği anlaşılmıştır. Mahkemeye sunulan bilgi ve belgelerden demir kapıyı açık unutan şahsın davacı olmadığı anlaşılmış olup bunun üzerine davacının kasti, ihmal ya da tedbirsizliğinin bulunmadığından bahisle hakkında verilen disiplin cezası hukuka aykırı bulunmuştur (AYİM3D, T:27.02.2014,E.2013/755,K.2014/329).

3.1.5.5 Hediye istemek veya borç almak

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun 19/1(d) bendinde, "*Hediye İstemek veya Borç Almak*" olarak tanımlanan disiplinsizlik "*Maiyetinden veya astlarından hediye istemek veya her ne şekilde olursa olsun borç almaktır.*" şeklinde açıklanmıştır. Yapılan düzenleme ile disiplin amirlerinin ya da üst konumunda bulunan personelin maiyetlerinden ya da astlarından hediye ya da borç alması suretiyle bir menfaat elde etmesinin önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Üst ya da amir konumunda bulunan personel ast ya da maiyetinden hediye ya da borç alması halinde borç ya da hediye veren ast ya da maiyet lehine olabilecek bunun yanı sıra hediye ya

da borç vermeyen diğer personelin aleyhine olabilecek tutum ve davranışlar sergileyebilecektir.

Söz konusu disiplinsizlikle disiplin amirlerinin ya da üst konumundaki personelin hakkaniyetli davranması, personel arasında herhangi bir ayırım yapmaması amaçlanmıştır. Disiplin ancak iç huzurun sağlanması suretiyle sağlanabilecektir. Ast ya da maiyet konumunda bulunan personel üst ya da amiri konumunda bulunanların hakkaniyetli ve adil tavır ve davranışları ile iç huzura kavuşabilecektir. Aksine davranış ve eylemler ast konumunda olan personel arasında huzursuzluklara sebep olabilecek ve böylelikle personelin aidiyet duygusu zarar görebilecektir. Söz konusu disiplinsizliğin ilk halinde amir ya da üst konumunda bulunan personel tarafından hediyein istenmiş olması yeterlidir.

Talep olunan hediyein ayrıca verilmiş olması disiplinsizliğin ilk halinin oluşumu için gerekli değildir. Ancak anılan disiplinsizliğin ikinci halinde amir ya da üst konumunda bulunan personelin ast ya da maiyetinden her ne suretle olursa olsun borç almış olması gerekmektedir. Disiplinsizliğe konu borcun para cinsinden bir değer olması gerekmemektedir. Alınan borcun menkul bir değeri olabileceği gibi para ya da kıymetli bir evrakta olabilmektedir (Çelen ve Dokumacıoğlu, 2022: 931). Disiplinsizliğin bu ikinci halinde borcun amir ya da üst tarafından istenmiş olması yeterli olmayıp alınmış olması gerekmektedir. Disiplinsizliğin ikinci halinde kanun koyucu “*her ne şekilde olursa olsun*” tabiriyle borç alan üst ya da amirin eyleminin söz konusu disiplinsizliğe vücut vereceğini herhangi bir mazeretin kabul olunamayacağını belirtmiştir. Konuya değin kaldırılan Askeri Yargıtay vermiş olduğu bir kararda sanığın astı ile geçmişe dayalı bir münasebetinin bulunmuş olmasını, astından borç almak suçu için geçerli bir mazeret olarak görmemiştir (As.Yrg.1D, T:16.12.1985,E:1985/3639, K:1985/4912).

3.1.5.6 Maiyetinin disiplinsizliği hakkında soruşturma yapmamak

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun 19/1(e) bendinde, “Maiyetinin Disiplinsizliği Hakkında Soruşturma Yapmamak” olarak tanımlanan disiplinsizlik “Maiyeti tarafından işlenen bir disiplinsizliği öğrenmesine rağmen ceza vermeme takdir yetkisinin bulunduğu hâller dışında kasten disiplin soruşturması yapılmayarak disiplinsizliği örtbas etmektir.” şeklinde açıklanmıştır. Söz konusu disiplinsizlik disiplin cezası vermeye yetkili amir konumundaki personel tarafından

işlenebilecektir. Yapılan düzenleme ile TSK'nin disiplin sisteminin korunması, disiplinsizliğin tespiti halinde disiplin amirlerince gerekli disiplin soruşturmasının yapılarak disiplinin en kısa sürede tesisi amaçlanmıştır. Yapılan düzenlemede disiplin amirlerinin takdir hakkı kapsamındaki disiplinsizliklere yönelik olan kısım, söz konusu disiplinsizliğin dışında bırakılmıştır. 6413 sayılı TSK Disiplin Kanununun m.14/3 uyarınca disiplin amirlerine uyarma, kınama ve hizmete kısmi süreli devam disiplin cezaları bakımından takdir hakkı tanınmıştır.

Uyarma, kınama ve hizmete kısmi süreli devam cezalarını içeren disiplinsizlikler bakımından disiplin amirleri disiplin cezası vermeyebilir. Dolayısıyla disiplin amirlerinin bütünüyle takdir hakkı kapsamında yer alan disiplinsizlikler bakımından disiplin amiri konumundaki personele söz konusu disiplinsizlik isnadı yapılamayacaktır. Bununla birlikte maiyetinin herhangi bir suça vücut verir eylemini yetkili mercilere haber vermeyen disiplin amirinin 1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu'nun 145'inci maddesi uyarınca cezalandırılacağı belirtilmektedir. Konuya ilişkin kaldırılan Askeri Yüksek İdare Mahkemesi vermiş olduğu bir kararda, dava konusu olaya ilişkin disiplin soruşturması yapılmayan disiplinsizliklerin 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun 14/3'üncü maddesi kapsamında olduğunu dolayısıyla disiplin amirlerinin takdir yetkisi kapsamında yer alan disiplinsizlikler bakımından disiplin soruşturması yapmamalarının maiyetinin disiplinsizliği hakkında soruşturma yapmamak disiplinsizliğe vücut vermeyeceğine karar vermiştir (AYİM3D, T:26.11.2015,E:2015/412, K:2015/1542).

3.1.5.7 Asta kötü muamele yapmak

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun 19/1(f) bendinde, "Asta Kötü Muamele Yapmak" olarak tanımlanan disiplinsizlik "Astına, askeri usul ve kurallar dışında kötü davranmak, eziyet amacıyla hizmetini lüzumsuz yere güçleştirmek veya başkaları tarafından kötü muamelede bulunulmasına müsamaha göstermektir." şeklinde açıklanmıştır. Söz konusu disiplinsizlik seçimlik hareketlidir. Anılan disiplinsizlik disiplin amiri ya da üst konumunda bulunan personel tarafından işlenebilmektedir. Disiplinsizliğin ilk halinde üst konumunda bulunan personelin astına çerçevesi askeri mevzuatla belirlenen kuralların dışında kötü tavır ve davranışlar sergilenmesi olarak düzenlenmiştir.

Bilindiği üzere amir ve üst konumunda bulunan personelin astına yönelik hangi tutum ve davranışlar sergilemesi gerektiği 211 sayılı İç Hizmet Kanunu ile İç Hizmet Yönetmeliği'nde düzenlenmiştir. Söz konusu düzenlemelere kısaca değinecek olursak 211 Sayılı İç Hizmet Kanunu'nda 15-18'inci maddeler arasında amirin vazifeleri, 14'üncü maddesinde astın vazifeleri ile İç Hizmet Yönetmeliği'nde amirin vazifeleri başlığı altında 13-27'inci maddelerde detaylandırılmıştır.

Genel olarak yapılan düzenlemelerde amir konumunda bulunan personelin astlarının şeref ve haysiyeti ile sağlık ve özlük haklarını korumak ve kollamakla görevli oldukları belirtilmiştir. Bunun haricinde ast konumunda bulunan personele yönelik her türlü kötü muamele yasak edilmiş olup aksine söz ve eylemler söz konusu disiplinsizlikle tanımlanmanın haricinde 1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu'nun 115'inci maddesi uyarınca suç olarak tanımlanmıştır. Disiplinsizliğe ilişkin kanun metninde belirtilen "kötü davranmak" fiiline hangi söz ve eylemlerin vücut verdiğinin tespiti disiplin amirlerinin objektif değerlendirmeleriyle mümkün olacaktır. Disiplin amirleri kötü davranma olarak kabul edilebilecek söz ve eylemleri belirlerken iç mevzuatın yanı sıra yargı kararlarından da faydalanabilecektir.

Konuya ilişkin kaldırılan Askeri Yargıtay verdiği bir kararında mağdurun iç çamaşırının bir kısmını bir bacağından çıkarttıran ve diğerini ise dizine kadar indiren sanığın eylemini kötü davranma olarak tanımlamıştır (As.Yrg.3D, T:24.09.2013,E.2013/1085, K.2013/1103)

3.1.5.8 Nöbet talimatına aykırı hareket etmek

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun 19/1(g) bendinde "Nöbet Talimatına Aykırı Hareket Etmek" olarak tanımlanan disiplinsizlik "Maddi bir zarar doğmasına sebebiyet vermeyecek şekilde, ilgili mevzuat kapsamındaki nöbet görevlerini yaparken nöbet yerini terk etmek veya belirlenmiş ve tebliğ edilmiş olan nöbet talimatındaki kurallara aykırı hareket etmektir." şeklinde açıklanmıştır. Söz konusu disiplinsizlik bakımından öncelikle nöbet tanımına değinmek gerekir. Nöbet kelimesi, TDKS'de "sıra, keşik, sıra ile belirli süre bir yeri bekleme işi" olarak tanımlanmıştır (TDKS İnternet Sözlüğü, E.T.:09.05.2023).

211 sayılı İçHK'nin 76'ncı maddesinde ise nöbet "askerlikteki müşterek hizmetlerin yapılmasını ve devamını sağlamak maksadı ile bu hizmetlerin belli bir sıra ve süre ile subay, askeri memur, astsubay, askeri öğrenci, erbaş ve erler ile

Silahlı Kuvvetler Teşkilatı içinde vazifeli olan bilumum sivil şahıslar tarafından yapılmasıdır.” şeklinde tanımlanmaktadır. Anılan disiplinsizlik isnadı bakımından öncelikle maddi bir zarara uğranılmamış olması gerekmektedir. Herhangi bir zararın varlığı halinde 1632 sayılı AsCK.’nin 136’ncı maddesinde yer bulan askeri suç söz konusu edilecektir. Devamında yapılan vazifenin kanun ve talimatlar uyarınca nöbet hizmeti olarak kabul görmesi ve bu esnada disiplinsizlik isnadı altında bulunan personelin nöbet mahallini terk etmesi ya da usulüne uygun şekilde kendisine bildirildiği kabul edilen nöbet talimatlarına aykırı davranış ve eylemlerde bulunması gerekir. Tanımından da anlaşılacağı üzere seçimlik hareketle söz konusu disiplinsizlik işlenebilmektedir.

Konuya değin kaldırılan Askeri Yargıtay vermiş olduğu bir kararda yetkili amirin müsaadesi olmadan yapılan bir değişiklik sebebiyle de nöbet yerini terk suçunun oluşacağına hükmetmiştir (As.Yrg.1D, T:26.05.1950,484,MSB-AYKİ,s.837)

3.1.5.9 Hoşnutsuzluk yaratmak

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu’nun 19/1(ğ) bendinde, “*Hoşnutsuzluk Yaratmak*” olarak tanımlanan disiplinsizlik “*Çalıştığı mesai ortamında söz veya fiilleri ile hizmetin yerine getirilmesini olumsuz yönde etkilemektir.*” şeklinde açıklanmıştır. Söz konusu disiplinsizlik isnadı altındaki personelin çalışma alanında söz ya da eylemleriyle diğer mesai arkadaşlarının çalışma motivasyonunu olumsuz yönde etkileyecek davranışlar sergilemesi suretiyle ortaya çıkacaktır. Mesai ortamı tabirinden sadece mesai odası anlaşılmalıdır. Tatbikat alanında kurulan bir karargâhta, seyahat edilen bir araçta da söz konusu disiplinsizlik işlenebilecektir (Demirağ,2014:220). Yapılan düzenleme ile çalışma ortamında huzurun tesis edilmesi amaçlanmıştır. 1632 sayılı AsCK m. 96’da düzenlenen “*Askerlikten soğutanların cezası*” başlıklı askeri suç ile bağlantılı bir disiplinsizliktir. Söz konusu askeri suça iştirak eden bir personel hakkında aynı zamanda 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu’nun 5. maddesi uyarınca “*hoşnutsuzluk yaratmak*” disiplinsizliği bakımından da disiplin soruşturması tesis edilmesi gerekir. Disiplinsizliğin oluşması bakımından olumsuz bir etkinin doğmuş olması sonucu aranmamakta olup bu olumsuz etkiyi yaratabilecek ağırlıkta fiil ya da eylemlerin olması yeterlidir (Işıklar, 2022: 800).

Kaldırılan Askeri Yüksek İdare Mahkemesi konuya değin vermiş olduğu bir kararında, küfürlü sözleriyle hoşnutsuzluk yarattığı gerekçesiyle verilen bir disiplin cezasını, yapılan disiplin soruşturmasında mesai ortamında bulunan diğer personelin olumsuz yönde etkilendiğine dair herhangi bir bilgi ve belge yer almadığından bahisle verilen disiplin cezanın hukuka aykırı olduğuna karar vermiştir (AYİM3D, T:17.04.2015,E:2014/1467,K:2015/626)

3.1.5.10 Tahrik

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun 19/1(h) bendinde, "Tahrik" olarak tanımlanan disiplinsizlik "Asker kişileri, amirlerine veya üstlerine karşı itaatsizliğe, saygısızlığa, mukavemet göstermeye veya müessir fiil işlemeye tahrik veya teşvik etmektir." şeklinde açıklanmıştır. Söz konusu husus ayrıca 1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu'nun 93. maddesinde suç olarak tanımlanmış olup 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun m.5 uyarınca adli tahkikata ilişkin olan bu hususa yönelik olarak ayrıca idari işlem tesis edilebilecektir. Askerlik hizmetinin doğası gereğince rütbe ayrımı gözetmeksizin tüm personel arasında birlik ve beraberliğin tesis edilmesi gerekmektedir.

Söz konusu disiplinsizlik ile korunmak istenen, askeri düzenin gerektirdiği birlik ve beraberlik ruhudur. Asker şahısların amirleri ya da üstleri konumunda bulunan şahıslara karşı saygısızlık yapmaya, karşı gelmeye ya da saldırıda bulunmaya kışkırtan ya da bu hususta karar vermesine etki eden kişilerin cezalandırılması seçimlik hareketle düzenlenmiştir.

Kaldırılan Askeri Yargıtay konuya değin vermiş olduğu bir kararda, içtimaya geç gelen erlere Bölük Astsubayı tarafından verilen "yat ve sürün" şeklindeki emrini hizmete yönelik bir emir olarak kabul etmiş olup bu esnada diğer arkadaşlarını sürünmemeye davet eden sanığın eyleminin itaatsizliğe teşvik olduğuna karar vermiştir (As.Yrg.4D, T:21.05.2005,E.2005/748,K.2005/745).

3.1.5.11 Sarhoşluk

Barış zamanında geçerli olmayıp sadece savaş zamanında yürürlükte bulunan 477 Sayılı Disiplin Mahkemeleri Kuruluşu, Yargılama Usulü ve Disiplin Suç ve Cezaları Hakkında Kanun'un 58. maddesinde düzenlenen "Sarhoşluk ve Yasak Edilen Yerlere Girmek" disiplin suçunun aksine 6413 sayılı TSK Disiplin

Kanunu'nun 19/1(i) bendinde "Sarhoşluk" olarak tanımlanan disiplinsizlik "Tıbbi raporla ispatlanmak veya gizlenemeyecek derecede olmak şartıyla, göreve sarhoş gelmek veya görevdeyken alkollü içki içmektir." şeklinde açıklanmıştır. Hakkında sarhoşluk disiplinsizliği nedeniyle disiplin işlemi tesis edilecek kişi hakkında öncelikle tıbbi bir sağlık raporunun alınmış olması ya da hayatın olağan akışı kapsamında yapılacak bir değerlendirme ile sarhoş olduğu belirli olmak şartıyla görev alanına sarhoş gelmek ya da görevli olunan bir zaman diliminde alkol almak suretiyle meydana gelmektedir. Görüldüğü üzere seçimlik hareketle işlenebilen bir disiplinsizliktir. Söz konusu disiplinsizlik bağlamında koşullarının varlığı halinde ayrıca 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun m.35/1 uyarınca da işlem yapılabilmektedir. Bahse konu olan disiplinsizlik meydana geldiğinde 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun 28/1(ç) bendi uyarınca oda hapsi cezası vermeye yetkili kılınmış disiplin amiri tarafından sarhoş olarak görev yerinde bulunan personel, uygun bir mekânda 24 saati geçmeyecek şekilde gözetim altında tutulabilmektedir. Sarhoşluk disiplinsizliği bakımından disiplin işlemi tesis edilebilmesi için dikkat edilmesi gereken hususlardan birisi şüphesiz 5237 sayılı TCK'nin 34'üncü maddesinde yer bulan düzenlemedir. Bu düzenleme uyarınca özetle irade dışında alınan alkol nedeniyle işlenen fiillerden dolayı kişiye ceza verilemeyeceği hususudur. Ceza hukukumuzun temel ilkeleri arasında yer bulan bu düzenleme şüphesiz ki disiplin işlemleri bakımından da geçerlidir.

3.1.5.12 Kumar oynamak

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun 19/1(i) bendinde, "*Kumar Oynamak*" olarak tanımlanan disiplinsizlik "*Askeri mahal içinde kumar oynamaktır*" şeklinde açıklanmıştır. 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda kumar oynamak tanımı yapılmamakla birlikte gerekli açıklamaya 5237 sayılı TCK'nin m.228/6'da ulaşılabilmektedir. Buna göre "*kumar, kazanç amacıyla gerçekleştirilen kar ve zararın talihe bağlı olduğu oyunlardır.*" şeklinde tanımlanmıştır. 5237 sayılı TCK'da yer bulan bu tanım kaldırılan Askeri Yargıtay'ın vermiş olduğu bir kararın gerekçesini oluşturmuştur. Kaldırılan Mahkeme verdiği kararda oynanan kâğıt oyununun bir edim karşılığında yer bulmaması ve ayrıca kar ve zararın talihe bağlı olmaması hususunu kumar oynamak olarak atfedilemeyeceğine değinmiştir (As.Yrg.Drl.K, T:04.12.2008,E.2008/200, K.2008/197).

Askeri mahallerin dışında kumar oynamak disiplinsizlik olarak tanımlanmayıp sadece kumara düşkünlük ile resmi üniforma ile kumarhaneye gitmek eylemleri disiplinsizlik olarak 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda düzenlenmiştir. Söz konusu düzenleme ile korunmaya çalışılan yarar askeri düzendir. Kumar kişilere haksız bir kazanç sağlama aracı olarak kullanılabilmekte olup personel arasında huzursuzluk yaratacağı kabul edilmektedir. Disiplinsizlikte yer alan askeri mahal kavramına da değinmek gerekir. Askeri mahal kavramına yönelik olarak kaldırılan Askeri Yargıtay tarafından verilen bir kararda askeri birliklerin haricinde orduevleri, askeri kantinler, askeri konaklama alanları ile askeri gazinolar askeri mahal olarak kabul edilmektedirler (As.Yrg.İçt.Brl.Krl, T:17.02.1950, E.1950/1314,K1950/289).

3.1.5.13 Yasak edilen malzemeyi bulundurmak

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun 19/1(j) bendinde, "Yasak Edilen Malzemeyi Bulundurmak" olarak tanımlanan disiplinsizlik "Kıta, karargâh ve kurumlarda ya da görev esnasında bulundurulması veya kullanılması emirle yasak edilen cep telefonu, bilgisayar, radyo, teyp, fotoğraf makinesi gibi görüntü, ses ve benzeri verileri ve bilgileri kaydeden, depolayan veya ileten her türlü cihaz ve aletler ile aksamalarını bulundurmak veya kullanmaktır" şeklinde açıklanmıştır. Askeri birlik olarak kabul edilen kıta, karargâh ve kurumlarda ya da askeri görev icabı askeri birlik dışında görevli olunan bir zamanda bulundurulması veya kullanılması yasak edilen her türlü veri kaydeden veya ileten cihazları bulunduran ya da kullanan personelin cezalandırılacağı düzenlenmiştir. Görüldüğü üzere disiplinsizlik seçimlik hareketlidir. Söz konusu disiplinsizlik ile korunmaya çalışılan askeri birliklerin fiziki ve istihbari açıdan korunmasını sağlamak amacıyla personelin zafiyet göstermesini önlemektir.

Kaldırılan Askeri Yargıtay tarafından konuya değin verilen bir kararda, söz konusu disiplinsizlik bağlamında verilen emrin emniyet, istihbarata karşı koyma, sabotaj ve saldırı, kazaları önleme, gizlilik, disiplin ve moral konuları bakımından meydana gelebilecek zaafı önlemeye yönelik olduğu vurgulanmıştır (As.Yrg.1D, T:22.02.2006,E.2006/315, K.2006/309). Günümüzde teknolojinin ilerlemesiyle her türlü bilginin söz konusu disiplinsizlikte belirtilen veri kaydeden ve depolayan cihazlar vasıtasıyla askeri birliklerden kolayca temin edilebileceği ortadadır. Bu sebeple askeri nitelikte gizli kalması gereken her türlü verinin korunmasını sağlamak

amacıyla söz konusu düzenlemeye ihtiyaç duyulmuştur. Anılan disiplinsizlik ancak askeri birlikler ve görev yapılan sahada işlenebilmektedir.

Bu hususa ilişkin olarak kaldırılan Askeri Yargıtay vermiş olduğu bir kararda kanunlarla belirlenen ve bütünüyle personelin iradesine bırakılmış bir hareket sahasının emirle kısıtlanamayacağına, buna rağmen emir haline getirilmesi halinde de hizmete yönelik olmayacağına hükmetmiştir (As.Yrg.5D, T:20.10.1993, E.1993/479,K.1993/476). Yapılan düzenleme gereğince bahse konu disiplinsizliğin meydana gelebilmesi için disiplinsizlik tarihinden önce gerekli tebliğin yapılmış olması gerekmektedir. Konu hakkında herhangi bir tebliğ yapılmaksızın söz konusu husus bakımından disiplin işlemi tesis edilmesi hukuka aykırılık doğuracaktır.

3.1.5.14 İzinsiz üyelik

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun 19/1(k) bendinde, "İzinsiz Üyelik" olarak tanımlanan disiplinsizlik "Meslek kuruluşları, dernek ve vakıf üyelikleri ile spor kulüplerinin faal üyeliklerine izin almaksızın girmektir." şeklinde açıklanmıştır. 211 sayılı İçHz.K.'nin 43'üncü maddesi ile İç Hizmet Yönetmeliği'nin 125'inci maddesinde yer alan düzenleme uyarınca askeri personelin siyasi olmayan dernekler ile spor kulüplerinin faal olmayan üyeliklerine girebilecekleri belirtilmiş olup söz konusu düzenleme uyarınca sadece MSB tarafından yayımlanan listelerde yer alan dernek ve kulüplere katılmaya müsaade edilmektedir. Yapılan düzenleme ile MSB emrinde görevli askeri personelin herhangi bir grup, kurum ya da kuruluş tarafından etki altına alınması önlenmeye çalışılmaktadır.

3.1.5.15 Disiplin cezasının yerine getirilmesine karşı gelmek

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda düzenlenen disiplin cezalarının hangi şekillerde yerine getirileceği, söz konusu Kanun'un 26. maddesinde belirtilmiş olup düzenlemenin amacı disiplin cezalarının yerine getirilirken herhangi bir tereddüte mahal verilmemesidir. 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun 19/1(l) bendinde, "*Disiplin Cezasının Yerine Getirilmesine Karşı Gelmek*" olarak tanımlanan disiplinsizlik "*Yetkili kişi veya organlar tarafından verilen disiplin cezalarının, idari yaptırımların veya disiplinsizlik nedeniyle verilen görev ve sorumlulukların gereğinin yerine getirilmesine karşı çıkmak ve bu kapsamda yapılması zorunlu olan görev ve yükümlülükleri tam olarak yerine getirmemektir.*" şeklinde açıklanmıştır.

Söz konusu disiplinsizliğin meydana gelebilmesi için öncelikle yetkili kişi veya organlarca disiplin cezası, idari bir yaptırım kararı ya da disiplinsizlik nedeniyle bir görev ya da sorumluluk verilmesi gerekmektedir. Sonrasında verilen bu sorumluluk ya da görevin yerine getirilmesine karşı çıkmak sebebiyle zorunlu olan görev ve yükümlülükleri tam olarak yerine getirmemek gerekmektedir. Kanun metninde açıkça belirtildiği üzere belirlenen bu sorumluluk ve görevi hiç yapmamak değil, tam olarak yapmamak disiplinsizliğin konusudur.

Verilen görevi hiç yapmamak, şüphesiz ki 1632 sayılı AsCK'nin 87'nci maddesinde düzenlenen emre itaatsizlikte ısrar etmek suçuna vücut vermektedir. İdari yaptırım olarak ise, anlaşılması gereken 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun 28'inci maddesinde yer alan geçici olarak kontrol altına alma tedbiri, geçici olarak görevden uzaklaştırma tedbiri ve görev yerinin değiştirilmesi tedbirleridir.

3.1.5.16 Kavga etmek

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun 19/1(m) bendinde, "*Kavga Etmek*" olarak tanımlanan disiplinsizlik "*Meşru savunmaya ilişkin şartlar saklı kalmak kaydıyla, askeri mahal içerisinde, fiilen birisine vurmaktır.*" şeklinde açıklanmıştır. Söz konusu disiplinsizlik açısından meşru savunmaya ilişkin haller saklı tutulmuştur. Bir başka anlatımla meşru savunma kapsamında kalan eylemler, söz konusu disiplinsizliğe vücut vermeyecektir. Anılan disiplinsizliğin meydana gelebilmesi bakımından askeri bir mahalde meydana gelmesi gerekmektedir. Askeri nitelikte olmayan bir mahalde meydana gelen fiili vurma eylemi söz konusu disiplinsizliğe vücut vermeyecektir.

Askeri mahal tanımı kaldırılan Askeri Yargıtay'ın kararlarında belirtildiği üzere genel itibarıyla askerlerin eğitim, öğretim, tatbikat gibi barınıp konakladıkları yerlerdir (Çelen ve Dokumacıoğlu, 2022: 1071). Buna karşılık kamu konutu niteliğine haiz olan askeri lojmanlar kaldırılan Askeri Yargıtay tarafından askeri mahal olarak kabul edilmemektedir (As.Yrg.3D, T:22.12.2009, E.2009/3252, K.2009/3254). Dolayısıyla askeri lojmanlar bölgesinde fiilen askeri personele vuran bir kişinin eylemi söz konusu disiplinsizliğe uymayacaktır. Vurma saikiyle hareket eden, ancak kaçınma sonucunda vurma eylemini fiziki olarak gerçekleştiremeyen personelin eyleminin de lafzi değil, amaçsal yorumla söz konusu disiplinsizliğe vücut vereceği düşünülmektedir (Işıklar, 2022: 865).

Ayrıca Danıştay tarafından verilen bir kararda, itme suretiyle fiilen tecavüz olarak nitelendirilen ve 657 sayılı Kanun'un m.125/e(f)'de yer alan devlet memurluğundan çıkarma müeyyidesiyle cezalandırılan davacının itme eylemiyle fiili tecavüz olarak kabul gören sonucun orantılı olmadığından bahisle verilen cezanın kaldırılması yoluna gidilmiştir (D12D, T:23.02.2017,E:2016/8865,K.2017/461). Söz konusu Yüksek Mahkeme kararı, eylemle uygun görülen müeyyide arasındaki dengenin gözetilmesi gerektiğine dikkat çekmesi bakımından önemlidir.

3.1.6 Silahlı kuvvetlerden ayırma cezasını gerektiren disiplinsizlikler

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda düzenlenen, hizmet yerini terk etmeme disiplin cezasını gerektirir fiil ve eylemlerden daha ağır olarak kabul edilen disiplinsizlikler, söz konusu Kanun'un 20. maddesinde "*Silahlı Kuvvetlerden Ayırma Disiplin Cezası*" başlığı altında düzenlenmiştir. Madde metninde yer alan disiplinsizlikler müteakip maddelerde detaylandırılmıştır.

3.1.6.1 Aşırı borçlanmak ve borçlarını ödeyememek

Disiplin mevzuatına ilişkin olarak TSK personeli dışında diğer kamu görevlileri bakımından da kabul edilmeyen bir hal tarzı olarak kabul gören aşırı borçlanmak ve borçlarını ödeyememek disiplinsizliği gerek 657 sayılı Kanun'un 125/B(k) bendinde gerekse 7068 sayılı GKDHK'nun 8/4-(b) 2' de düzenlenmiştir. 211 sayılı İç Hizmet Kanunu'nun 34/a maddesinde belirtildiği gibi "*Her asker üniformasının şeref ve haysiyetini korumaya mecburdur.*" Türk Silahlı Kuvvetlerini temsil eden her bireyin mezkûr düzenlemede yer aldığı gibi mesleğin onur ve gururunu en güzel şekilde temsil etmesi ve koruması beklenendir.

Aşırı borçlanmak ve bunu alışkanlık haline getirmek, İç Hizmet Yönetmeliği'nin 86/h maddesi uyarınca açıkça iyi ahlak sahibi olmaya engel bir hal olarak tanımlanmıştır. 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun 20/1(a) bendinde "*Aşırı borçlanmak ve borçlarını ödeyememek*" olarak adlandırılan disiplinsizlik, "*Nafaka, trafik kazası, doğal afet, personelin öngöremeyeceği şekilde ülke genelinde yaşanan olağanüstü ekonomik dalgalanmalar, ani devalüasyonlar, sağlık ve tedavi giderleri ile kefillik ve benzeri zorunluluk hâlleri hariç olmak üzere, aşırı derecede borçlanmaya düşkün olmak ve bu borçlarını ödememeyi alışkanlık hâline getirmektir.*" şeklinde tanımlanmıştır. Belirli durumlar altında borçlanmayı kanun

koyucu hayatın olağan akışı kapsamında değerlendirmiş olup iş bu haller söz konusu olduğunda anılan disiplinsizliğin oluşmayacağına kanaat getirmiştir.

İstisnai olarak kanun koyucu tarafından belirlenen bu durumlar; nafaka, trafik kazası, doğal afet, ön görülemeyen ekonomik dalgalanmalar, ani devalüasyon, sağlık ve tedavi giderleri ile kefillik vb durumlardır. Kanun koyucunun “*ve benzeri zorunluluk hallerini*” belirtmiş olması, belirlenen durumlar dışında yaşanan her durum nedeniyle idareye takdir yetkisi tanındığını ve idare tarafından, kanunda düzenlenmese de, zorunluluk hali olarak kabul edilebilecek bir durumun var olup olmadığının objektif bir şekilde değerlendirilmesinin beklendiğini ortaya koymaktadır. Örneğin eşi çalışan bir askeri personel eşi çalıştığı için araba almak maksadıyla banka kredisi çekmiş ancak sonraki bir tarihte eşi beklenmeyen bir durum sebebiyle işten çıkmak durumunda kalmışsa ve askeri personel bu durumda söz konusu banka kredisini ödemekte güçlük çekiyor ya da ödeyemiyorsa bu durumda ön görülemeyen bir durum söz konusu olduğu için anılan disiplinsizliğin varlığından bahsedilemeyeceği düşünülmektedir.

Kaldırılan Askeri Yüksek İdare Mahkemesi'nin vermiş olduğu bir kararda aşırı derecede borçlanan ve borçlanmaya düşkün olduğu somut belgelerle anlaşılan subayın silahlı kuvvetlerden ayırma işlemine tabi tutulmasında herhangi bir aykırılık görülmemiştir (AYİM1D, T:24.10.1994,E.1994/205,K.1994/1231). Söz konusu kararda da belirtildiği üzere anılan disiplinsizlik isnadı bakımından somut verilerin aranması gerekir. Soyut nitelikli disiplinsizlik isnatları bozmaya tabi olabilecektir.

3.1.6.2 Ahlaki zayıflık

Genellikle her ülke askerlerinde bulunması gereken özellikler, ülkelerin Silahlı Kuvvetlerinin iç düzenlemeleriyle belirlenmiş olup iç mevzuat uyarınca belirlenen bu ilkeler ahlaki değer ve etik ilkeler doğrultusunda belirlenerek deontolojik ilkeler olarak adlandırılmaktadır (Işıklar,2022:887). Ülkemiz Silahlı Kuvvetleri bakımından bahse konu edilen bu ilkeler 211 sayılı İç Hizmet Kanunu ile İç Hizmet Yönetmeliği'nde düzenlenmiştir. İç Hizmet Kanun ve Yönetmeliği'nde belirlenen bu ilkelerin aksine davranışlar ise 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda müeyyidelendirilmiştir. 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun 20/1(b) bendinde “*Ahlaki Zayıflık*” olarak adlandırılan disiplinsizlik, “*Görevine, sosyal ve aile yaşantısına zarar verecek derecede menfaatine, içkiye, kumara düşkün olmak veya*

Türk Silahlı Kuvvetlerinin itibarını sarsacak şekilde yüz kızartıcı, utanç verici veya toplumun genel ahlak yapısına aykırı fiillerde bulunmaktır.” şeklinde tanımlanmıştır. Söz konusu disiplinsizlik seçimlik hareketlidir. Ahlaki zayıflık olarak kabul edilen ve Silahlı Kuvvetlerden ayırmayı gerektiren disiplinsizlik belirli bir seviyede menfaate, içkiye, kumara düşkün olmak ya da Silahlı Kuvvetlerin itibarını sarsacak şekilde toplumun ahlak yapısına aykırı fiil ve eylemlerde bulunmak şeklinde tanımlanmaktadır. Yapılan düzenlemeden açıkça anlaşılacağı üzere ahlaki zayıflık olarak kabul göreceği fiil ya da eylemlerin belirli bir ağırlıkta olması beklenmektedir. Hangi fiil ve eylemlerin hangi seviyede ahlaki zayıflık olarak tanımlanabileceği konusunda ise kaldırılan yüksek mahkeme kararlarına bakmak yerinde olacaktır.

Kaldırılan Askeri Yüksek İdare Mahkemesi vermiş olduğu bir kararda, bir dernek adına sahte makbuz düzenleyerek bağış toplayan sanığın eylemini menfaate düşkünlük olarak kabul etmiştir (AYİM1D, T:01.04.2003,E.2002/806,K.2003/4769). Kaldırılan yüksek mahkeme vermiş olduğu bir başka kararında ise kolluk görevi esnasında ele geçirilen beş adet içkiyi uhdesinde tutan personele verilen HAGB kararı dolayısıyla Silahlı Kuvvetlerden ayırmaya tabi tutulmasını ölçülü olmadığından bahisle bozma yoluna gitmiştir (AYİM1D, T:05.07.2011,E:2011/219,K:2011/1273).

3.1.6.3 Hizmete engel davranışlarda bulunmak

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun 20/1(c) bendinde “*Hizmete Engel Davranışlarda Bulunmak*” olarak adlandırılan disiplinsizlik, “*Devletin ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin itibarına zarar verecek nitelikte tutum ve davranışlarda veya ağır suç veya disiplinsizlik teşkil eden fiillerde bulunmaktır.*” şeklinde tanımlanmıştır. Kanuni tanımından da anlaşılacağı üzere anılan disiplinsizlik seçimlik hareketlidir. Disiplinsizliğin ilk durumda devletin veya Türk Silahlı Kuvvetlerinin itibarına zarar verecek boyutta bir eylem içerisinde olması ya da ağır bir suç hali içerisinde olması ya da ağır bir disiplinsizlik hali içerisinde bulunması gerekmektedir. Söz konusu disiplinsizliğin lafzi yorumunda farklılıklar mevcuttur. Şöyle ki fiilin sadece tutum ve davranışlarının devletin ya da Türk Silahlı Kuvvetlerinin itibarına zarar verecek nitelikte olması gerektiğini ifade eden (Değirmenci ve Tanrıverdi, 2013: 337) ya da lafzi yorumla bu anlamın

çıkarılabileceğini ifade eden (Demirağ, 2014: 246) ve ağır suç veya disiplinsizliklerin de devletin ya da Türk Silahlı Kuvvetlerinin itibarına zarar veren boyutta olması gerektiğini ifade eden (Yaman, 2013: 210) yazarlar mevcuttur. Söz konusu disiplinsizliğin tanımında devletin ya da TSK'nın itibarına zarar verici nitelikteki zararın varlığı ya da ağır suç ya da disiplinsizlik hali aranmaktadır. Dolayısıyla söz konusu disiplinsizlik isnadı altında bulunan personelin her türlü eyleminin yani suç ya da disiplinsizlik halinin devletin ya da TSK'nin itibarına zarar verici ağırlıkta olması gerektiği düşünülmektedir.

Kanun metninde yer alan “*ağır suç veya disiplinsizlik teşkil eden fiiller*” ibaresinin belirlilik ilkesi ile kanuni öngörülebilirlik ilkelerine aykırılık teşkil ettiği gerekçesiyle açılan bir davada Anayasa Mahkemesi, bu ibarenin Anayasaya aykırılık teşkil etmediğini ve iptal isteminin reddine karar vermiştir. Yüksek Mahkeme vermiş olduğu kararın gerekçesinde hizmete engel davranışlardan olan fiillerin, devletin ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin itibarına zarar verecek tutum ve davranışlardan kaynaklı olması gerektiğinden, tümüyle muğlak, objektiflikten uzak ve belirsiz olmayıp idarenin keyfi yorum ve uygulamalarına karşı yeterli koruma sağladığından bahsetmiştir (AYM, T:28.11.2013,E.2013/46,K.2013/140).

Kaldırılan Askeri Yüksek İdare Mahkemesi'nin hizmete engel hallerde bulunmak disiplinsizliği bakımından vermiş olduğu kararlar incelendiğinde özel hayatın gizliliğini ihlal, kişisel verileri ele geçirme ve şantaj suçları (AYİM1D, T:27.09.2011,E.2011/3, K.2011/1543) ile zincirleme ve müteaddit banka kartını kötüye kullanmaktan alınan mahkûmiyet hallerini hizmete engel hal olarak kabul etmiştir (AYİM1D, T:07.10.2008, E.2008/445, K.2008/800).

3.1.6.4 Gizli bilgileri açıklamak

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun 20/1(ç) bendinde “Gizli Bilgileri Açıklamak” olarak adlandırılan disiplinsizlik, “Yetkisi olmadığı hâlde, devletin güvenliği ile iç ve dış siyasi yararlarına ilişkin elde ettiği gizli bilgileri yetkisiz kişi ve kuruluşlara vermek, ulaştırmak veya açıklamaktır.” şeklinde tanımlanmıştır. Söz konusu disiplinsizlik bağlamında gizli bilgileri açıklama konusunda yetkisiz olunmalı, elde edinilen bilgilerin devlet güvenliği ve siyasetine ilişkin gizli gizlilik derecesine haiz bulunması ve bu bilgi ve belgelerin yetkisiz kişi ve kurumlara doğrudan verme, ulaştırma ya da açıklanması suretiyle gerçekleşmektedir. Devletin

güvenliğine ilişkin gizli mahiyetteki bilgilerin yetkisiz bir biçimde açıklanması ayrıca 5237 sayılı TCK'nin 329'uncu maddesi ile 1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu'nun 56'ncı maddesinde suç olarak tanımlanmıştır. Dolayısıyla 5237 sayılı Kanun'un 329'uncu maddesi ya da 1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu'nun 56'ncı maddesi uyarınca yargılanan bir personel hakkında ayrıca söz konusu disiplinsizlik bakımından da işlem tesis edilmesi hukuka uygun olacaktır.

Kaldırılan Askeri Yüksek İdare Mahkemesi tarafından verilen bir kararda sanığın ikametinde yapılan arama sırasında bulunan dijitalerde yer alan belgelerin nitelikleri Genelkurmay Başkanlığına gönderilmiş ve kapsamının değerlendirilmesi talep olunmuştur, Genelkurmay Başkanlığınca söz konusu dijitalerde yer alan bilgi ve belgelerin devletin güvenliğine ilişkin olduğunun tespiti üzerine hakkında Silahlı Kuvvetlerden ayırma işlemine tabi tutulan personele uygulanan ayırma işleminin hukuka aykırı olmadığına karar verilmiştir (AYİM1D, T:23.05.2013,E:2013/616,K:2013/606).

3.1.6.5 İdeolojik veya siyasi amaçlı faaliyetlere karışmak

2709 sayılı T.C. Anayasası'nın 68'inci maddesinin 5'inci bendinde Silahlı Kuvvetler mensuplarının siyasi partilere üye olamayacakları açıkça düzenlenmiştir. Bunun yanı sıra 1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu'nun 148'inci maddesinde ise siyasi faaliyetlerde bulunan askeri personelin cezalandırılacağı hüküm altına alınmıştır. Dolayısıyla askeri personelin siyasi faaliyetlere katılması kaynağını anayasadan alan ve devamında 211 sayılı İç Hizmet Kanunu'nun m.43 ile İç Hizmet Yönetmeliği'nin m.124'te belirtildiği üzere yasaklanmıştır. Dahası 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun 18/1(ğ) bendinde hizmet esnasında siyasi içerikli konuşmak dahi aylıktan kesme cezası gerektiren bir disiplinsizlik olarak düzenlenmiştir.

Konumuza ilişkin olan “*Siyasi Partilerle İlgili Hükümler*” başlığı altında 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun 20/1(d) bendinde “*İdeolojik veya Siyasi Amaçlı Faaliyetlere Karışmak*” olarak adlandırılan disiplinsizlik, “*Siyasi partilere girmek, ideolojik veya siyasi faaliyetlere karışmak, ideolojik veya siyasi amaçlarla disiplini bozucu tavır ve davranışlarda bulunmaktır.*” şeklinde tanımlanmıştır. Siyasi partilere üye olmak, ideolojik olarak kabul edilebilecek tarzda veya siyasi amaçlar için disipline engel tutum ve tavırlar sergilemek olduğu anlaşılmaktadır.

Kaldırılan Askeri Yargıtay konuya ilişkin olarak vermiş olduğu bir kararda, asker bir şahsın siyasi bir partinin genel kurul toplantısına, bir tanıdığına konuşmasını dinlemek amacıyla gittiğinden bahisle yapmış olduğu eyleminin 1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu'nun 148'inci maddesinde yer bulan suça vücut verdiği karar vermiştir (As.Yrg.Drl.Krl,T:26.06.2003,E.2003/60,K.2003/59).

3.1.6.6 Uzun süreli firar etmek

Askerlikten kaçmak, askeri sadakat vazifesine karşı yapılan ve hizmet esnasında vazifeyi ağır bir suretle ihlal eden suç olarak tanımlanmaktadır (Taşkın,1946:134). Askeri hizmetin devamının sağlanması bakımından kabul edilmez nitelik taşıyan askerlikten kaçma eylemi, 1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu'nun 66. maddesinde suç olarak düzenlenmekle birlikte aynı zamanda 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nunda da ağırlıkları açısından yarattıkları etki göz önüne alınarak çeşitli şekillerde disiplinsizlikler (zamana riayet etmemek, görev yerini izinsiz terk etmek, kısa süreli kaçmak, izin süresini geçirmek gibi) olarak düzenlenmiştir. 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun 20/1(e) bendinde “*Uzun Süreli Firar Etmek*” olarak adlandırılan disiplinsizlik, “*Geçerli bir mazereti olmaksızın kesintisiz olarak bir yıldan fazla süre ile izin süresini geçirmek veya firar hâlinde bulunmaktır*” şeklinde tanımlanmıştır.

Geçerli olarak kabul edilebilecek bir mazerete haiz kimselerin bir yıldan fazla süreli izin süresini geçirmeleri ya da firar halleri bu disiplinsizliğin gerçekleşmesine engel teşkil etmektedir. Geçerli bir mazeretin olup olmadığı hususuna, mahkeme ya da yüksek disiplin kurulu karar verecektir. Ayrıca 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu m.13/6'da yer aldığı üzere firar ve izin tecavüzü gibi personelin bulunamadığı durumlarda savunması alınmaksızın gerekli disiplin işlemi tesis edilebilecektir.

3.1.6.7 Disiplinsizliği alışkanlık hâline getirmek

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun 20/1(f) bendinde “Disiplinsizliği Alışkanlık Haline Getirmek” olarak adlandırılan disiplinsizlik, “Disiplini bozucu tavır ve davranışlarda bulunmayı alışkanlık hâline getirmek veya aldığı disiplin cezalarına rağmen ıslah olmamaktır.” şeklinde tanımlanmıştır. Söz konusu disiplinsizlik seçimlik hareketli olup, disiplin bozucu tavır ve davranışları yani disiplinsizlikleri defaatle tekrar eden ve bunun sonucunda almış olduğu disiplin

cezalarına rağmen düzelme eğilimi göstermeyen personelin silahlı kuvvetlerden ayrılmasını öngörmektedir.

Disiplinsizliği alışkanlık haline getiren personelin tespiti, personele verilen disiplin cezalarının belirli bir orana ulaşmasıyla söz konusu olabilmektedir. Bu husus 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun 21'inci maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre en son kesinleşen disiplin cezasından geriye doğru son bir yıl içerisinde 18 disiplin ceza puanı alan veya en az farklı iki disiplin amirinden toplam 12 defa disiplin cezası alan ya da en son kesinleşen disiplin cezasından geriye doğru son beş yıl içerisinde 35 disiplin ceza puanı veya en az iki farklı disiplin amirinden toplam 25 defa disiplin cezası alan personelin disiplinsizliği alışkanlık haline getirdiği kabul edilmektedir. Yapılan açıklamada yer alan disiplin cezalarının puansal karşılıkları 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun ek (2) sayılı cetvelinde yer almaktadır.

Konuya değin kaldırılan Askeri Yüksek İdare Mahkemesi vermiş olduğu bir kararda, davacının birçok disiplinsizlik nedeniyle cezalandırıldığı, ancak ıslah olmadığı ve hatta söz konusu disiplinsizliklerle birlikte 1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu'nda yer alan suçlar bakımından da kesinleşen cezalarının yanı sıra geçmiş senelerden birinde kendisine sübjektif sicil verildiğini iddia etse de iddia etmiş olduğu seneki sicili iptal dahi olsa diğer hususlar bakımından personelin Silahlı Kuvvetlerden ayırma işlemine tabi tutulmasını hukuka aykırı bulmamıştır (AYİM1D, T:10.06.1996,E.1995/1133,K.1996/551)

3.1.6.8 İffetsiz bir kimse ile evlenmek veya böyle bir kimse ile yaşamak

1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu'nun 153'üncü maddesinin birinci fıkrasında yer alan iffetsiz bir kimse ile evlenen veya böyle bir kimse ile yaşayanlar başlıklı suçun benzer şekilde disiplin hukukumuzun temelini oluşturan 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun 20/1(g) bendinde "İffetsiz Bir Kimse İle Evlenmek veya Böyle Bir Kimse İle Yaşamak" olarak adlandırılan disiplinsizlik, "İffetsizliği anlaşılmış olan bir kimse ile bilerek evlenen veya evlilik bağına devam ettirmekte veya böyle bir kimseyi yanında bulundurmakta veya karı koca gibi herhangi bir kimse ile nikâhsız olarak devamlı surette yaşamakta ısrar etmektir" şeklinde tanımlanmıştır.

6413 sayılı TSK Disiplin Kanununda iffetsiz eylem ve davranış açıkça tanımlanmamış olup hangi eylem ve davranışların iffetsizlik olarak tanımlanacağını yargı kararları üzerinden belirtmek gerekir. Bu bağlamda, Danıştay tarafından

görülen bir davaya konu olayda, Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde görevli evli bir personelin bekâr bir diğçer personel ile birlikte aynı araçta gezdikleri ve aynı mekânlarda kaldıkları iddiasıyla açılan disiplin soruşturma sonucunda davacının eylemi davalı idare tarafından “iffetsiz eylem” olarak kabul edilmiş ve ilk derece mahkemesince davacının "meslekten çıkarma cezası" ile cezalandırılmasına karar verilmiştir. Yüksek mahkeme ilk derece mahkemesi tarafından verilen kararı, bozma gerekçesinde belirtmiş olduğu; “davacıya isnat edilen soruşturma konusu fiillerin her türlü şüpheden uzak, somut ve inandırıcı delillerle ortaya konulamadığı gibi okul ve eğitim-öğretim ortamı dışında meydana geldiği ve bir kişiyle sürekli arkadaşlık ve birliktelik şeklinde gerçekleştiği iddia edilen, okul içinde ve dışında öğrencilerde olumsuz bir yansıması olmayan soruşturma konusu fiiller, davacının mesleki faaliyeti ile ilgisi olmayan, mahremiyet alanına dahil özel yaşamı kapsamında kalan eylem ve davranışlar olduğundan, iffetsiz eylem ve davranış olarak değerlendirilemeyeceğinden,” şeklindeki ifadesiyle “iffetsiz eylemin” çerçevesini belirlemiştir. Buna göre Yüksek Mahkeme “iffetsiz eylemin”, mesleki yaşantıya yansıtılması ve mesleki faaliyet ile ilgili olması durumunda geçerli olabileceğini ortaya koymuştur. Özetle medeni hal bakımından farklı konumda bulunan bir kişiyle sürekli arkadaşlık ve birliktelik, mesleğe yansıtılmaması ve mesleki faaliyetle ilgili olmaması durumunda “iffetsiz eylem” olarak kabul edilmemiştir (D12D,T:02.02.2017,E.2016/7995,K.2017/154).

Disiplinsizliğin kanuni tanımında yer alan iffetsizliği anlaşılmış bir kimse tabirinden anlaşılması gereken her hangi bir duyuma yahut istihbarı nitelikteki bilgilere göre kabul edilebilen bir iffetsizlik hali olmayıp somut delillerle ispatlanmış ve herhangi bir şüpheye mahal vermeyecek nitelikte sübuta ermiş bir iffetsizlik halidir. Kaldırılan Askeri Yargıtay kararları da bu yöndedir (As.Yrg.Drl.Krl, T:16.10.1997,E.1997/113,K.1997/124). Ayrıca disiplinsizlikte yer alan ısrar etme eylemi bakımından, disiplinsizlik isnadı altındaki personele usulüne uygun şekilde durumun tebliğ edilmiş olması gerekir. Karı koca gibi birlikte yaşamak tabirinden de anlaşılması gerekenin geçici birliktelikler değil, aile oluşturmak amacıyla bir araya gelinmiş olunması ve sürekliliğin aranacağına yönelik Kaldırılan Askeri Yargıtay’ın bir kararı da mevcuttur (As.Yrg.Drl.Krl, T:16.10.1997, E.1997/113,K.1997/124).

3.1.6.9 Gayri tabii mukarenette bulunmak

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun 20/1(ğ) bendinde “*Gayri tabii Mukarenette Bulunmak*” olarak adlandırılan disiplinsizlik, “*Bir kimseyle gayri tabii mukarenette bulunmak yahut bu fiili kendisine rızasıyla yaptırmaktır.*” şeklinde tanımlanmıştır. Söz konusu disiplinsizliğin tanımında yer alan mukarenet kelimesinin anlamı yaklaşıma, kavuşma ve bitişmedir (TDKS İnternet Sözlüğü, E.T.:05.06.2023). Gayri tabii mukarenet kelimesinden anlaşılması gerekenin, doğal olmayan yollarla birleşme olması gerektiği düşünülmektedir (Çelen ve Dokumacıoğlu, 2022: 1168).

Doğrudan yapılmış bir tanımına rastlanmayan gayri tabii mukarenette bulunmak fiilini, kaldırılan Askeri Yargıtay bir kararında, şehvi birleşme ve cinsel ilişkide bulunma hali olarak tanımlamıştır (As.Yrg.5D, T:06.03.1996, E.1996/131, K.1996/129) Tıpkı iffetsiz bir kimse ile evlenmek veya böyle bir kimse ile yaşamak disiplinsizliğinde olduğu gibi bu disiplinsizlikte aynı şekilde 1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu'nun m.153/2'de suç olarak tanımlanmıştır. Hem disiplinsizlik olarak hem de suç olarak Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası ile müeyyidelendirilmiştir.

Kaldırılan Askeri Yargıtay vermiş olduğu bir kararda, söz konusu suçun oluşumu için tarafların cinsel münasebette bulunmalarının şart olmadığı, tahrik ve tatmin maksadıyla erkekler veya kadınlar arasında veya insanlar tarafından hayvanlara karşı yapılan cinsel münasebetler de gayri tabii mukarenet olarak kabul edilmiştir (As.Yrg.Drl.Krl. T:25.12.1970, E.1970/91,K.1970/91).

3.1.6.10 Terör örgütleriyle ilişkisi olmak

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun 20/1(h) bendinde “*Terör Örgütleriyle İlişkisi Olmak*” olarak adlandırılan disiplinsizlik, “*Terör örgütleriyle eylem birliği içerisinde olmak, bu örgütlere yardım etmek, kamu imkân ve kaynaklarını bu örgütleri desteklemeye yönelik kullanmak ya da kullandırmak, bu örgütlerin propagandasını yapmaktır.*” şeklinde tanımlanmıştır. 2017 yılında yürürlüğe giren söz konusu disiplinsizlik benzer şekilde 5237 sayılı TCK'nin 314'üncü maddesinde suç olarak tanımlanmıştır. Kamu güvenliğinden sorumlu olan asker bir şahsın, devletin güvenlik ve bekasını tehdit eden terörist oluşumlarla işbirliği içerisinde olması elbette kabul edilebilir bir durum değildir. Söz konusu disiplinsizliğin oluşması bakımından dört maddi unsurdan herhangi birinin gerçekleşmiş olması yeterlidir.

Anılan disiplinsizliğin unsurlarının 29627 sayılı Resmi Gazete 'de yayınlanan "Milli Güvenliği Tehdit Eden Örgüt ve Yapılarla İrtibatlı Kamu Çalışanları Hakkında 2016/4 Sayılı Başbakanlık Genelgesi" göz önüne alınarak düzenlendiği görölmektedir. Yapılan düzenlemede özetle, disiplinsizlikte yer alan dört maddi unsurun tespiti halinde kamu görevlisi hakkında ivedilikle idari işlemin başlatılması ve adli tahkikatın da başlatılması için yetkili savcılıklara ihbarda bulunulması hususlarına yer verilmiştir.

Konuya ilişkin olarak TSK'de yedek subay olarak görev yapan bir personel, annesinin terör örgütü üyeliğinden dolayı kendisi hakkında terör örgütleriyle ilişkisi olmak disiplinsizliği bakımından yüksek disiplin kuruluna sevk edilmiş ve yüksek disiplin kurulunca silahlı kuvvetlerden ihraç edilmiştir. Suç ve cezaların şahsiliği ilkesi uyarınca annesinin terör örgütü ile irtibatı nedeniyle yedek subay olan davacının silahlı kuvvetlerden ihraç edilmesi yetkili Bölge İdare Mahkemesi'nce hukuka aykırı bulunmuştur (İzmir BİM 2İDD, T:12.03.2020,E:2020/319,K:2020/419).

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda yer alan disiplinsizlikler Subay, astsubay, uzman erbaş ve erler, sözleşmeleri erbaş ve erler ile erbaş ve erler bakımından ortaktır. Bu iki grubun dışında askeri öğrenciler hakkındaki disiplinsizlikler 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda düzenlenmemiştir. Çalışmamızın konu bakımından sınırı 6413 sayılı TSK Disiplin Kanun kapsamındaki disiplinsizlikler olduğundan dolayı, askeri öğrenciler Türk Silahlı Kuvvetleri Öğrenci Disiplin Yönetmeliği'nde düzenlenen disiplinsizliklere değinilmemiştir.

3.2 6413 Sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda Yer Alan Disiplin Cezaları

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda belirlenen disiplin cezaları, disiplin cezası uygulanacak personelin statüsüne göre 3 ayrı gruba ayrılmıştır. Buna göre 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun dördüncü bölümünde; subay, astsubay, uzman jandarma ve uzman erbaşlar ile sözleşmeli erbaş/erler hakkındaki disiplinsizlikler ile bunlara yönelik disiplin cezaları, beşinci bölümünde askeri öğrenciler hakkındaki disiplinsizlikler ile bunlara yönelik disiplin cezaları, altıncı bölümünde ise Erbaş ve Erler hakkındaki disiplinsizlikler ile bunlara yönelik disiplin cezaları, olarak düzenlenmiştir.

Çalışmanın bu bölümünde 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda yer alan disiplin cezalarının statüsel ayrımı göz önünde bulundurularak söz konusu disiplin cezalarına yer verilecektir.

3.2.1 Sb./Asb./Uzm. Erb. /Söz. Erb.ve erler hakkındaki disiplin cezaları

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda subay, astsubay, uzman erbaş ve erler ile sözleşmeli erbaş ve erler hakkında verilebilecek disiplin cezaları mezkûr Kanun'un 11'nci maddesinde düzenlenmiştir. Yapılan düzenleme uyarınca subay, astsubay, uzman erbaş ve erler ile sözleşmeli erbaş ve erlere uyarma, kınama, hizmete kısmi süreli devam, aylıktan kesme, hizmet yerini terk etmeme, oda hapsi ve Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezaları verilebilmektedir.

3.2.1.1 Uyarma

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda subay, astsubay, uzman erbaş ve erler ile sözleşmeli erbaş ve erler hakkında verilebilecek “uyarma” cezası mezkur Kanun'un 12/1'nci fıkrasında “*personeler, görevinin icrasında veya hâl ve hareketlerinde daha dikkatli olması gerektiğinin yazı ile bildirilmesidir.*” şeklinde tanımlanmıştır. 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun ek (2) sayılı cetvelinde uyarma disiplin cezasının 1 ceza puanı karşılığı bulunmaktadır.

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda düzenlenen disiplin ceza puanları, mezkûr Kanun'un 21'nci maddesinde düzenlenen disiplin ceza puanına bağlı olarak ayırma işlemlerinde dikkate alınmaktadır. TSK'dan disiplin ceza puanına bağlı olarak ayırma işlemleri verilen bu ceza puanları karşılığındadır. Buna göre; en son alınarak kesinleşen disiplin cezasından geriye doğru son bir yıl içerisinde on sekiz disiplin ceza puanı alan veya farklı en az iki disiplin amirinden on iki kez disiplin ceza puanı alan veya son beş yıl içerisinde otuz beş disiplin ceza puanı alan, ya da en az iki farklı disiplin amirinden yirmi beş defa disiplin cezası alan personelin disiplinsizlik hali “*disiplinsizliği alışkanlık haline getirmek*” olarak kabul edilir. Bu durumda belirtilen disiplin ceza puanlarını aşan personel bakımından 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun 21/1(f) bendinde belirtilen “*disiplinsizliği alışkanlık haline getirmek*” disiplinsizliğinden dolayı Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası tecziye edilir.

Uyarma disiplin cezası mezkûr Kanun'da düzenlenen disiplinsizlikler arasında ağırlıkları bakımından en hafif görülen disiplinsizliklere karşılık olarak düzenlenmiştir. 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun 14/3'ncü fıkrası uyarınca disiplin amirleri “*uyarma*” disiplin cezalarını gerektiren disiplinsizliklerden dolayı personele ceza vermeyebilirler. Mezkur Kanun maddesi uyarma disiplin cezaları bakımından bütünüyle disiplin amirlerine takdir yetkisi tanımıştır.

3.2.1.2 Kınama

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda subay, astsubay, uzman erbaş ve erler ile sözleşmeli erbaş ve erler hakkında verilebilecek “*kınama*” cezası mezkûr Kanun'un 12/2'nci fıkrasında “*personeler, görevinin icrasında veya hâl ve hareketlerinde kusurlu olduğunun yazı ile bildirilmesidir*” şeklinde tanımlanmıştır. 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun ek (2) sayılı cetvelinde kınama disiplin cezasının 1,5 ceza puanı karşılığı bulunmaktadır.

Disiplinsizliğin doğurduğu etki bakımından uyarma cezasını gerektiren disiplinsizliğinden daha ağır, hizmete kısmi süreli devam cezasını gerektiren disiplinsizliklerden daha hafif görülen disiplinsizlik halleri “*kınama*” cezası ile tecziye edilmektedir.

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun 14/3'ncü fıkrası uyarınca disiplin amirleri “*kınama*” disiplin cezalarını gerektiren disiplinsizliklerden dolayı personele ceza vermeyebilirler. Mezkûr Kanun maddesi kınama disiplin cezaları bakımından bütünüyle disiplin amirlerine takdir yetkisi tanımıştır.

3.2.1.3 Hizmete kısmi süreli devam

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda subay, astsubay, uzman erbaş ve erler ile sözleşmeli erbaş ve erler hakkında verilebilecek “*hizmete kısmi süreli devam*” cezası mezkûr Kanun'un 12/3'üncü fıkrasında “*disiplin cezası verilen personele mesai sonrasında günde üç saati ve her hâlde saat 24.00'ü geçmeyecek şekilde, kadro görevinde veya kadro görevi dışında statüsüne uygun askeri hizmetlerin yaptırılmasıdır*” şeklinde tanımlanmıştır. 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun ek (2) sayılı cetvelinde hizmete kısmi süreli devam disiplin cezasının 2 ceza puanı karşılığı bulunmaktadır.

Mezkur Kanun'un 12/3'ncü fıkrası gereğince hizmete kısmi süreli devam cezası tatil günleri dışında yerine getirilir ve bu esnada personel hizmette sayılır. Cezanın hangi tarihte ve saat aralığında hangi hizmete yönelik görevlendirileceği disiplin cezasını veren disiplin amiri tarafından personele tebliğ edilir. Hizmete kısmi süreli devam cezası alan personele verilecek görev ya da kendisinden beklenen vazifenin hizmete yönelik olmasına dikkat edilmelidir.

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun 14/3'ncü fıkrası uyarınca disiplin amirleri "hizmete kısmi süreli devam" disiplin cezasını gerektiren disiplinsizliklerden dolayı personele ceza vermeyebilirler. Mezkur Kanun maddesi hizmete kısmi süreli devam disiplin cezaları bakımından bütünüyle disiplin amirlerine takdir yetkisi tanımıştır.

3.2.1.4 Aylıktan kesme

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda subay, astsubay, uzman erbaş ve erler ile sözleşmeli erbaş ve erler hakkında verilebilecek "*aylıktan kesme*" cezası mezkûr Kanun'un 12/4'üncü fıkrasında "*disiplin cezası verilen personelin, sosyal güvenlik mevzuatına göre hesaplanan prime esas kazanç tutarından ekli (1) sayılı çizelgede belirtilen oranlarda kesinti yapılmasıdır.*" şeklinde tanımlanmıştır. 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun ek (2) sayılı cetvelinde aylıktan kesme disiplin cezasının 3 ceza puanı karşılığı bulunmaktadır.

Aylıktan kesme cezası personelin aylığını tahakkuk eden birimce, bu birime disiplin cezasını veren disiplin amiri ya da disiplin kurulu tarafından cezanın infazı istemiyle kesinleşen disiplin ceza kararının gönderilmesiyle gerçekleştirilir. Mezkûr Kanun'un 12/4'üncü fıkrası uyarınca aylıktan kesme cezası hesaplanırken kuruluşlar dikkate alınmaz.

Aylıktan kesme disiplin cezası cezayı veren disiplin amirinin rütbe durumuna göre 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun ek (1) sayılı cetvelinde yer alan yetkileri dâhilinde 1/20'den 1/8'e kadar olan oranlar arasında belirlenir.

3.2.1.5 Hizmet yerini terk etmeme

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda subay, astsubay, uzman erbaş ve erler ile sözleşmeli erbaş ve erler hakkında verilebilecek "hizmet yerini terk etmeme" cezası mezkûr Kanun'un 12/5'inci fıkrasında "personelin mesai bitiminden sonra

görev yaptığı yerden ayrılmayıp resmî daire, kışla, eğitim alanları ile sair yerlerdeki hizmetine devam etmesidir. Bu ceza disiplin amirleri tarafından ekli (1) sayılı çizelgeye göre; disiplin kurulları tarafından dört ila on güne kadar verilebilir.” şeklinde tanımlanmıştır. 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu’nun ek (2) sayılı cetvelinde hizmet yerini terk etmeme disiplin cezasının disiplin amirleri tarafından verilmesi halinde 3,5 ceza puanı, disiplin kurulları tarafından verilmesi halinde ise 4,5 ceza puanı karşılığı bulunmaktadır.

Hizmet yerini terk etmeme disiplin cezası verilen personele söz konusu cezanın tecziyesi bağlamında uygun bir yatma yeri tahsis edilir. Mezkûr Kanun’un 12/5’nci fıkrası uyarınca söz konusu disiplin cezasının infazı tatil günlerinde durdurulur ve günde toplamda bir saati geçmemek şartıyla ziyaretçi kabul edilebilir.

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu’nun yürürlüğe girmesi ile kaldırılan “göz hapsi” cezasının, mezkûr Kanun’da “hizmet yerini terk etmeme” disiplin cezası olarak isim ve şekil değiştirerek yer aldığı düşünülmektedir (Alkan, 2015:173). Hizmet yerini terk etmeme cezası askeri personelin hürriyeti üzerinde etkili olup, Anayasa’nın 38’nci maddesinin istisnası durumundadır.

Hizmet yerini terk etmeme disiplin cezası cezayı veren disiplin amirinin rütbe durumuna göre 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu’nun ek (1) sayılı cetvelinde yer alan yetkileri dâhilinde belirlenmiş olup, bir günden üç güne kadar belirlenebilmektedir.

3.2.1.6 Oda hapsi

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu’nda subay, astsubay, uzman erbaş ve erler ile sözleşmeli erbaş ve erler hakkında verilebilecek “oda hapsi” cezası mezkûr Kanun’un 12/6’nci fıkrasında “Bu amaçla tahsis edilecek hapis odasında yerine getirilir. Hapis odalarının kapısında nöbetçi bulundurulur. Oda hapsi cezası alan personel, cezanın yerine getirilmesi süresince emir veremez ve genel hizmet yapamaz.” şeklinde tanımlanmıştır. 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu’nun ek (2) sayılı cetvelinde oda hapsi disiplin cezasının disiplin amirleri tarafından verilmesi halinde 4 ceza puanı, disiplin kurulları tarafından verilmesi halinde ise 4,5 ceza puanı karşılığı bulunmaktadır.

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu’nun yürürlük tarihi öncesinde barış şartlarında bütünüyle geçerli olan bu ceza türü, mezkûr Kanun’un yürürlüğe girmesi

ile barış şartları altında istisnai olarak belirtilen bir durumun haricinde kaldırılmıştır. Barış şartları altında istisnai olan durum Türk karasuları dışında bulunan personel bakımından, sadece Türk karasuları dışında buldukları zaman zarfındaki hizmet yerini terk etmeme disiplin cezası ile cezalandırılmayı gerektiren disiplinsizlikler bakımından rütbeli personel için sadece gemi komutanı tarafından, erbaş ve erler bakımından ise disiplin amirlerince verilen disiplin cezalarına yönelik olabilmektedir. Söz konusu disiplin cezası 6413 sayılı TSK Kanunu'nun ek(1) sayılı cetvelinde belirtilen yetkiler dahilinde verilebilmektedir.

Savaş ve seferberlik hali durumların mezkûr Kanun'un 12'nci maddesi uyarınca tüm disiplinsizlik hallerinde disiplin amirleri tarafından ek (1) sayılı cetvelde yer alan yetkiler dâhilinde, disiplin kurulları tarafından ise on günden otuz güne kadar verilebilmektedir. Oda hapsi cezası askeri personelin hürriyeti üzerinde doğrudan etkili olup, Anayasa'nın 38'nci maddesinin istisnası konumundadır.

3.2.1.7 Silahlı kuvvetlerden ayırma

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda subay, astsubay, uzman erbaş ve erler ile sözleşmeli erbaş ve erler hakkında verilebilecek "Silahlı Kuvvetlerden Ayırma" cezası mezkûr Kanun'un 13'üncü maddesinde "Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası, personelin tabi olduğu mevzuat hükümlerine göre Türk Silahlı Kuvvetlerinden iliğinin kesilmesi veya durumuna göre sözleşmesinin feshedilmesi sonucunu doğurur." şeklinde tanımlanmıştır. Silahlı kuvvetlerden ayırma cezası alanlar mezkur Kanun'un 13'ncü maddesi uyarınca savaş ve seferberlik halleri dışında Türk Silahlı Kuvvetlerinde görev alamazlar.

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'na (m.13) Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezasına yönelik olarak 2018 yılında getirilen bir değişiklikle, yükümlülük veya sözleşme süresi sona ermeden Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası alan personelin kalan yükümlülük veya sözleşme süresince MSB veya TSK nam ve hesabına aldıkları eğitimler sonucu elde ettikleri diploma, sertifika ve uzmanlık belgesi gibi belgeleri kullanamaz ve bunlara bağlı olarak herhangi bir meslek icra edemezler.

Kanun koyucunun 01.02.2018 kabul tarihli 7073 sayılı Kanun'un 90'ıncı maddesi uyarınca yapılan değişiklikle MSB ve TSK bünyesinde çeşitli eğitimlere katılıp yeterli donanıma sahip olunması sonrasında kendilerinden beklenen yeterlikte hizmet alınmaksızın kurum dışına çıkılmanın önüne geçilmeye çalışıldığı, en azından

bu tür donanımlara sahip askeri personelin sözleşme ya da yükümlülük süresi boyunca Türk Silahlı Kuvvetlerine hizmet etmelerinin sağlanması hususunun hedeflendiği düşünülmektedir.

Tasfiye nitelikli olan Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun 13/2'nci fıkrası uyarınca ancak MSB ve Kuvvet Komutanlıkları nezdinde oluşturulan yüksek disiplin kurulları tarafından verilebilmektedir.

Silahlı Kuvvetlerden ayırma disiplin cezasına yönelik disiplin soruşturması bazı durumlarda ceza muhakemesi kapsamında görülmekte olan bir dava nedeniyle yürütülebilmektedir. Bu hallerde mezkûr Kanun'da yer alan diğer disiplin cezalarına nazaran daha ağır bir yaptırım olması bakımından Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezasına konu edilen kesinleşmemiş ceza yargılaması kararının Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası verilmeden önce zamanaşımı süresi geçirilmemek kaydıyla bekletici mesele yapılması gerektiği düşünülmektedir (Ulusoy, 2013: 131).

3.2.2 Askeri öğrenciler hakkındaki disiplin cezaları

Çalışmanın bu bölümünde Türk Silahlı Kuvvetleri'nin hiyerarşik yapısı içerisinde özel bir konumda bulunan askeri öğrencilerle ilgili disiplin cezaları incelenmeden önce, askeri öğrenciler ve askeri öğrencilerle ilgili 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda yer alan genel düzenlemelere değinilmiştir.

1632 sayılı Askeri Ceza Kanununun 3'üncü maddesindeki "*askeri şahıslar*" tanımında yer bulan askeri öğrenciler ile ilgili genel nitelikli disiplin hükümleri 6413 sayılı TSK Disiplin Kanununun 22 ile 24'ncü maddeleri arasında düzenlenmiştir. Subay, askeri memur veya astsubay sınıflarına mensup olmak üzere çeşitli okul ya da fakültelerde eğitim gören öğrencilerle ilgili özel nitelikli disiplin hükümleri 10.04.2015 tarihli 29322 sayılı Resmi Gazete ile yürürlüğe giren TSK Öğrenci Disiplin Yönetmeliği'nde düzenlenmiştir.

3.2.2.1 Askeri öğrenci tanımı

Bir toplumun eğitim sistemi, toplumun yapısal özelliklerine göre şekillenir (Tekeli, 1980: 14). Bu minvalde, askeri disiplin anlayışının şekillenmesinde askeri okulların önem ve katkısı büyüktür. Söz konusu okullarda okuyan öğrenciler mesleki yaşantılarının ilerleyen bölümlerinde, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin komuta kademelerinde yer almaktadır. Dolayısıyla askeri öğrencilerin askeri okullarda almış

oldukları askeri eğitim içerisindeki disiplin anlayışı, bu öğrencilerin mesleki yaşantılarına başlamalarıyla Türk Silahlı Kuvvetlerinin disiplin anlayışı haline gelmektedir.

Askeri öğrenci 211 sayılı İç Hizmet Kanunu m.3/a(4)'de “*Subay, askeri memur veya astsubay yetiştirilmek üzere muhtelif okul ve üniversitelerde okuyan ve resmi bir kıyafet taşıyan öğrencilerdir*” şeklinde tanımlanmıştır. 211 sayılı İç Hizmet Kanunu'nda yapılan tanımdan da anlaşılacağı gibi askeri öğrenci tanımına kanunda tahdidi olarak sayılan subay, askeri memur veya astsubay olarak yetiştirilmek üzere çeşitli okul ve üniversitelerde okutularak TSK kadrolarında görev alacak personel dâhil edilmiştir. Bunun yanı sıra TSK kadrolarında görev yapacak devlet memurları, jandarma uzman erbaşlar ile uzman erbaş ve erler meslek öncesi eğitimleri esnasında askeri öğrenci olarak kabul edilmemektedir.

211 sayılı İç Hizmet Kanunu'nda yapılan askeri öğrenci tanımının yanı sıra, askeri öğrencilerle ilgili disiplin hükümlerinin özel olarak düzenlendiği TSK Askeri Öğrenci Disiplin Yönetmeliği'nin m.4/3(k)'da “*Öğrenci: Türk Silahlı Kuvvetlerine bağlı yükseköğretim kurumları ve ortaöğretim okulları ile diğer okullar ve sınıf okulu/eğitim merkezlerinde ve Türk Silahlı Kuvvetleri adına yurt içinde ve yurt dışındaki sivil/askerî fakülte, yüksekokul ve kurumlarda öğrenim gören veya rütbesiz olarak temel askerlik eğitimine tabi tutulan Türk Silahlı Kuvvetleri mensubu askerî öğrencileri, sözleşmeliler dâhil subay ve astsubay adaylarını, yedek subay adaylarını ve Askerî Eğitim ve İşbirliği Anlaşmaları kapsamında eğitim verilen dost ve müttefik ülke öğrencilerini ifade eder*” şeklinde tanımlanmıştır. Çeşitli ülkelerden Askeri Eğitim ve İşbirliği kapsamında ülkemize gelen yabancı uyruklu öğrenciler de askeri öğrenci tanımı içerisinde yer almaktadır.

3.2.2.2 Askeri öğrencilerin hiyerarşik konumu

Askeri öğrencilerin TSK'de görevli subay, astsubay, askeri memur ve diğer personel ile aralarındaki astlık üstlük münasebetinin belirlenmesi disiplin hukuku bağlamında bir gerekliliktir. Bu kapsamda askeri öğrencilerin askeri okullarda görmüş oldukları eğitim süresince, TSK'daki hiyerarşik konumları özel olarak 211 sayılı İç Hizmet Kanununun m.113/b'de “Bütün askerî öğrenciler, subaylara; astsubay hazırlama ve astsubay meslek yüksek okulu öğrencileri ile astsubay naspedilmek üzere temel askerlik eğitimine tâbi tutulan adaylar, aynı zamanda astsubaylara karşı

ast durumunda olup, askerî öğrencilerin, belirtilen hallerin dışında, gerek kendi aralarında gerekse erbaş ve erlere karşı astlık ve üstlük ilişkileri yoktur.” şeklinde düzenlenmiştir. Söz konusu düzenleme uyarınca TSK’da görevli olan subaylar bütün askeri öğrencilerin üstü konumundadır. Bunun yanı sıra astsubay naspedilecek öğrenciler ise subay ve astsubaylara karşı ast konumunda yer almaktadır. Belirtilen bu iki hususun dışında gerek askeri öğrencilerin kendi aralarında, gerekse askeri öğrenciler ile erbaş er statüsünde yer alan personel arasında her hangi bir astlık üstlük münasebeti bulunmamaktadır.

3.2.2.3 Askeri öğrencilere verilebilecek disiplin cezaları

Askeri öğrenciler hakkında verilebilecek disiplin cezaları 2015 tarihli 6586 sayılı Kanunu m.99 ile değişikliğe uğramıştır. Yapılan bu değişiklik ile askeri öğrenciler hakkında 6413 sayılı TSK Disiplin Kanununun 22’nci maddesi uyarınca kınama ve izinsizlik disiplin cezaları verilebilmektedir. 2015 tarihi öncesinde askeri öğrenciler hakkında oda hapsi cezası da uygulanabilmekteydi. Ancak yapılan değişiklik ile askeri öğrenciler hakkında disiplin amirlerince verilebilecek oda hapsi cezası tamamen kaldırılmıştır. Yapılan düzenlemenin küçük yaşlarda henüz gelişimini tam anlamıyla tamamlamamış bireylerin, sırf disipline aykırılı fiil ve eylemleri nedeniyle oda hapsi gibi özgürlüğü kısıtlayıcı ağır bir müeyyide ile cezalandırılmaları, ruhsal açıdan gelişimlerine olumsuz etkilerinin olabileceği düşüncesiyle yerinde görülmektedir.

Askeri öğrencilere verilebilecek disiplin cezaları 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu ile TSK Öğrenci Disiplin Yönetmeliğinde “*kınama*” ve “*izinsizlik*” şeklinde sınırlı bir şekilde belirtilmiş olsa da askeri öğrenciler hakkında, Fakülte ve Yüksekokulları Askeri Öğrenci Komutanlığı ve Öğrencileri ile Fakülte ve Yüksekokullarda Yetişen Subaylara ve Astsubaylara İlişkin Yönetmelik uyarınca “*askeri öğrencilikten çıkartma*” disiplin cezası da uygulanabilmektedir. Askeri öğrenciler hakkında uygulanan “*kınama*” ve “*izinsizlik*” gibi daha hafif bir müeyyideye bağlanmış olan disiplin cezalarının 6413 sayılı TSK Disiplin Kanununda düzenlenmişken, “*askeri öğrencilikten çıkartma*” gibi daha ağır bir müeyyide ile karşılık bulan disiplin cezasının yönetmelikte düzenlemiş olması suçta kanunilik ilkesinden uzaklaşıldığı gerekçesiyle yerinde olmadığı düşünülmektedir. Aksi görüşteki Işıklar’a göre, “*disiplin hukukunda, cezaları kanunda belirtilmek kaydıyla,*

bu cezaları gerektiren hal ve fiillerin idare tarafından düzenlenecek tüzük ve yönetmeliklerde gösterilmesi mümkündür. Bu suçta kanunilik ilkesinin ihlali olarak görülmemektedir” (Işıklar, 2022: 1050).

3.2.2.3.1 Kınama

Askeri öğrencilerin disiplin bozucu fiil ve eylemleri karşısında verilen “*kınama*” disiplin cezası, 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu m.22/2’de “*Kınama cezası; öğrencinin, disiplinsizlik teşkil eden davranışlarda bulunduğu somut olarak tespit edilmesi ve bunun yazı ile bildirilmesidir.*” şeklinde tanımlanmıştır. Kınama disiplin cezasını gerektiren fiil ve eylemler 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu’nda düzenlenmemiş olup, TSK Öğrenci Disiplin Yönetmeliği’nde yer almaktadır.

3.2.2.3.2 İzinsizlik

Askeri öğrencilerin disiplin bozucu fiil ve eylemleri, kınama cezası ile cezalandırılmayı gerektiren fiil ve eylemlere nazaran, doğurdukları sonuç bakımından daha ağır bir nitelik taşıdıkları durumlarda “*izinsizlik*” disiplin cezası ile cezalandırılmaktadır. Askeri öğrencilere uygulanan izinsizlik disiplin cezası 6413 sayılı TSK Disiplin Kanununun m.22/3’te “*İzinsizlik cezası; öğrencinin, hafta sonu tatilinden faydalandırılmamasıdır. (Ek cümle: 22/1/2015-6586/102 md.) Bu ceza, disiplin amirleri tarafından ekli (1) sayılı çizelgeye göre öğrenci disiplin kurulları tarafından ise üç hafta sonundan az olmamak üzere altı hafta sonuna kadar (bu süre dâhil) verilir.*” şeklinde tanımlanmakta olup mezkur kanunun (1) sayılı ekinde askeri öğrencilere verilebilecek izinsizlik cezaları, disiplin cezası verecek personelin rütbesine göre düzenlenmiştir. Askeri öğrencilere bir hafta sonundan altı hafta sonuna kadar izinsizlik cezası verilebilmektedir. İzinsizlik disiplin cezasını gerektiren fiil ve eylemler 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu’nda düzenlenmemiş olup TSK Öğrenci Disiplin Yönetmeliği’nde yer almaktadır.

3.2.3 Erbaş/erler hakkındaki disiplin cezaları

TSK kadrolarında görevli erbaş ve erlerin tanımı, 211 sayılı İç Hizmet Kanununun 3/a(1) bendinde “Er: İhtiyaçları Devlet tarafından deruhte ve temin olunan rütbesiz askerdir. Sözleşmeli erler de bu Kanuna göre er sayılır.” ve 3/a(2)’nci bendinde “Erbaş: İhtiyaçları Devlet tarafından deruhte ve temin olunan onbaşı ve

çavuş rütbelerini haiz askerdir.” şeklinde tanımlanmaktadır. 2011 yılından itibaren 6191 sayılı Sözleşmeli Erbaş Er Kanunu uyarınca TSK kadrolarında istihdam edilmeye başlanan sözleşmeli erlerde 211 sayılı İç Hizmet Kanunu’nda belirtildiği gibi “er” statüsünde kabul edilmektedir. Ancak 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu uyarınca sözleşmeli erbaş ve erler subay, astsubay ve uzman erbaşlarla aynı disiplin hükümlerine tabi kılınmışlardır.

Türk Silahlı Kuvvetlerinde görevli Erbaş/Erlerin disiplin bozucu eylemlerine yönelik olarak gerekli düzenleme 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu’nun 25-27’nci maddelerinde düzenlenmiştir. Buna göre erbaş ve erlere verilebilecek disiplin cezaları izinsizlik, ilave hizmet yükleme, oda hapsi ve hizmetten men cezaları olarak belirlenmiştir. Söz konusu disiplinsizliklerin bütünü disiplin amiri tarafından, hizmetten men cezası ise hem disiplin amirleri hem de disiplin kurulları tarafından verilebilmektedir. 2020 yılı öncesine kadar hizmetten men cezaları sadece disiplin kurulları tarafından verilebilmekteydi. 16.07.2020 tarihinde 7250 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikle disiplin amirlerine de bu yetki toplamda 30 günü aşmayacak şekilde sınırlı olarak tanınmıştır.

Erbaş ve erler hakkında düzenlenen disiplin cezalarından “izinsizlik” ve “ilave hizmet yükleme” cezalarının 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu’nun dördüncü bölümünde yer alan uyarma, kınama ve hizmete kısmi süreli devam disiplin cezalarını gerektiren disiplinsizlikler bakımından söz konusu edilebileceği düzenlenmiş olup, ayrıca barış zamanında karasuları dışında istisnai olarak gemilerde görev yapan erbaş ve erlere disiplinsizlik teşkil eden eylemin niteliği göz önüne alınarak oda hapsi cezasının dahi verilebileceği mezkûr Kanun’un 27’nci maddesinde yer almaktadır.

3.2.3.1 İzinsizlik

Erbaş ve erlere uygulanacak “izinsizlik” cezası 6413 sayılı TSK Disiplin Kanununun m.26/1’de “*İzinsizlik cezası, erbaş ve erin hafta sonu tatilinden faydalandırılmamasıdır.*” şeklinde tanımlanmıştır. Tanımda yer alan “*hafta sonu*” ibaresinden sadece cumartesi ve Pazar günleri anlaşılmalıdır. Bunun dışında milli ve resmi bayram tatilleri, yılbaşı ve benzeri günler bu kapsamda değerlendirilmemelidir. Milli ve resmi bayram tatillerine denk gelen cumartesi ve Pazar günlerinde dahi

izinsizlik cezasının infazının gerçekleştirilemeyeceği düşünülmektedir (Işıklar, 2022: 1102).

Hafta sonu izinsizlik disiplin cezası ile tecziye edilen erbaş ve erlerin, kışlada buldukları zaman zarfında çarşı iznine çıkmayan diğer erbaş ve erler gibi hizmete sevk edilip edilmemelerine yönelik bir düzenleme bulunmamaktadır. Çarşı iznine çıkarılmayan cezalı erbaş ve erlerin diğer erbaş ve erler gibi hizmete sevk edilmesine engel bir hal olmadığı düşünülmektedir. Erbaş ve erlere verilebilecek “izinsizlik” disiplin cezalarının süresi, cezayı veren personelin rütbe durumuna göre değişiklik göstermekte olup, 6413 sayılı TSK Disiplin Kanununun Ek (1) sayılı cetvelinde yer almaktadır. Söz konusu cetvele göre erbaş ve erlere bir hafta sonu tatilinden yedi hafta sonu tatiline kadar izinsizlik cezası verilebilmektedir.

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu kapsamında erbaş ve erlere verilebilecek izinsizlik disiplin cezasını gerektiren disiplinsizlikler ayrıca belirtilmemiş olup, bu disiplinsizlikler mezkûr Kanun’un m.27/1 uyarınca subay, astsubay, uzman erbaş ve erler hakkında belirlenen uyarma, kınama veya hizmete kısmi süreli disiplin cezasını gerektiren disiplinsizlikler olarak kabul edilmiştir. (*Tez çalışmasının üçüncü bölümünde 6413 sayılı TSK Disiplin Kanununun dördüncü bölümünde yer alan disiplinsizlikler açıklandığı için söz konusu disiplinsizlik halleri bakımından açıklama yapılmamıştır.*) 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu m.27/2 uyarınca erbaş ve erlerin hizmet ve disiplin safahatları, disiplinsizlik teşkil eden eylemin niteliği göz önünde bulundurularak disiplin amirlerince erbaş ve erlere izinsizlik disiplin cezasının verilmeyebileceği belirtilmiştir. Kanun koyucu disiplin amirlerine izinsizlik disiplinsizliğine vücut veren eylemin sabit olması halinde dahi erin olumlu hizmet ve disiplin safahatını göz önünde bulundurması şartıyla takdir yetkisi tanımıştır.

3.2.3.2 İlave Hizmet Yükleme

1632 sayılı Askeri Ceza Kanununun mülga edilen 165 inci maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinde erbaş ve erlere verilebilecek disiplin cezaları sayılmakta olup, bunlar arasında erbaş ve erlere dört haftaya kadar verilebilen “sıra harici hizmet” disiplin cezası yer almaktaydı. Niteliği itibariyle 6413 sayılı Kanunun m.26/2’de yer alan ilave hizmet yükleme disiplin cezası mülga edilen 1632 sayılı Askeri Ceza Kanununun m.165/1(c)’de yer alan sıra harici hizmet cezasına benzerdir (Çelen ve

Dokumacıoğlu,2022:1246). Erbaş ve erlere uygulanacak “ilave hizmet yükleme” disiplin cezası 6413 sayılı TSK Disiplin Kanununun m.26/2’de “*İlave hizmet yükleme cezası; erbaş ve erin, mesai içinde, mesai sonrasında veya hafta sonu tatil günlerinde, nöbet hizmeti dâhil askeri hizmetlerde veya disiplinsiz davranışının ıslah edilmesine katkı sağlayacağı değerlendirilen ve bu kapsamda cezayı veren disiplin amirleri tarafından belirlenen bir vazifede aralıklı veya sürekli olarak ve günde sekiz saatten fazla olmamak üzere görevlendirilmesidir*” şeklinde tanımlanmıştır. Madde metninde yer alan ek hizmet iki şekilde olabilmektedir. Birincisi disiplin cezası altında bulunan erbaş ve ere nöbet hizmeti dâhil askeri hizmet yükletilmesidir. Erbaş ve erlere ilave hizmet disiplin cezası verildiğinde dikkat edilmesi gereken başlıca husus, İç Hizmet Yönetmeliği m.636 uyarınca dört saatlik periyotları geçmeyecek şekilde nöbet hizmetine dâhil edilmesidir.

İkincisi ise, disiplin cezası alan erbaş ve erlerin ıslahı için kendilerine verilen ilave görevler şeklindedir. Erbaş ve erlere bu durumda verilecek görevin ıslah amacı taşıyan disiplinsiz davranışla bağlantılı olması gerekmektedir (Işıklar, 2022: 1105). Erbaş ve erlere verilecek ilave hizmet yükleme cezasında dikkat edilmesi gereken başlıca husus, verilecek emrin hizmet ilişkisi içerisinde yer almasıdır. Kısa süreli kaçma disiplinsizliğini işleyen bir ere tuvalet temizlemek gibi bir cezanın verilmesinde hizmet ilişkisi var olsa bile, ıslah etmek amacından yoksun olup, keyfi ve angarya olarak dahi nitelendirilmesi mümkündür (Değirmenci vd., 2013: 72).

3.2.3.3 Oda hapsi

1632 sayılı TSK Disiplin Kanununun yürürlüğe girdiği 31.01.2013 tarihinden itibaren, barış şartlarında disiplin cezası olarak oda hapsi tek bir istisna haricinde kaldırılmıştır. Söz konusu istisnai durum, Türk karasuları dışında bulunan gemilerde görev yapan erbaş ve erler bakımından sınırlı olarak karasuları dışında buldukları zamanlarda işledikleri tüm disiplinsizlikler bakımından disiplin amirlerince, erbaş ve erlerin dışındaki rütbeli personel içinse “*hizmet yerini terk etmeme*” cezası ile cezalandırılmayı gerektiren durumlarda sadece gemi komutanınca verilebilmektedir. Ancak savaş ve seferberlik halinde, disiplin amirlerince oda hapsi disiplin cezası olarak verilebilmektedir.

Esas itibarıyla 6413 sayılı TSK Disiplin Kanununun yürürlüğe girmeden önce tasarısının gerekçeleri arasında, “*disiplin amirleri veya disiplin mahkemeleri*

tarafından personele oda veya göz hapsi cezası verilmesi neticesinde, AİHM nezdinde AİHS'ne aykırılık gerekçesiyle yapılan başvurular karşısında, AİHM tarafından personele verilen oda veya göz hapsi cezalarının AİHS'ne aykırı olduğuna dair verilen kararlar” yer almaktadır (Bkz.:<http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem24/yil01/ss394.pdf>). Söz konusu kanun tasarısı gerekçesinde, disiplin amirlerince personele verilen oda veya göz hapsi cezalarının kişinin özgürlük ve güvenlik hakkını, disiplin mahkemelerince personele verilen oda veya göz hapsi cezalarıyla da adil yargılanma hakkının ihlal edildiği gerekçesiyle ülkemizin tazminata mahkûm edildiği bildirilmiştir.

Konuya ilişkin olarak Türkiye aleyhine tazminata hükmedilen bir kararda, başvuru askeri personel disiplin amiri tarafından kendisine verilen yirmi bir günlük oda hapsi cezası nedeniyle, AİHS'nin m.5/1'de yer alan “özgürlük ve güvenlik” hakkının ihlal edildiği gerekçesiyle tazminat talebinde bulunmuştur. Yapılan başvuru üzerine AİHM tarafından, verilen kararın gerekçesinde, disiplin amiri tarafından yapılan disiplin yargılamasının, askeri üst huzurunda yürütüldüğünden, AİHS m.5/1(a)'da yer alan güvencelerin sağlanmadığı, başvuranın yaşanan süreçteki tutukluluk halinin “yetkili mahkemenin verdiği mahkumiyet kararı sonrasında” tutukluluk niteliği taşımadığı belirtilmiştir (AİHM, T:22.12.2005, BN.29986/96, A.D./Türkiye Kararı). Özetle, bu durumun önüne geçilebilmesi amacıyla 6413 sayılı TSK Disiplin Kanununda oda hapsi disiplin cezasının tecziye edilmesi sınırlandırılmıştır.

Erbaş ve erlere disiplin cezası olarak verilebilecek oda hapsi cezası 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu m.26/3'te “*Oda hapsi cezası; bu amaçla tahsis edilecek hapis odasında yerine getirilir. Hapis odalarının kapısında nöbetçi bulundurulur. Oda hapsi cezası alan erbaş ve erler, cezanın yerine getirilmesi sırasında gerektiğinde askeri hizmetlerde kullanılabilirler.*” şeklinde tanımlanmıştır. Erbaş ve erlere verilen oda hapsi ve hizmetten men cezaları 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu 31'nci maddesi uyarınca askerlik hizmetinden sayılmaz ve erbaş erlerin terhis tarihlerine eklenir. Ancak savaş ve seferberlik durumu haricinde disiplin amirleri tarafından verilen oda hapsi cezalarında bu süre otuz günü aşmamaktadır. Disiplin kurulları tarafından erbaş ve erlere verilen cezalar bakımından otuz günlük süre kısıtlaması bulunmamaktadır.

3.2.3.4 Hizmetten men

Erbaş ve erlere verilebilecek “hizmetten men” disiplin cezası 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu m.26/4’te “Hizmetten men cezası; disiplinsizlik yapan erbaş ve erin, bozulan disiplinin yeniden tesis edilmesi amacıyla günlük hizmetten uzaklaştırılmasıdır.” şeklinde tanımlanmıştır. Hizmetten men disiplin cezası ile tecziye edilen erbaş ve erler cezalı buldukları süre içerisinde hizmete yönelik faaliyetlerde bulunmayacaklar ancak bunun yanı sıra hizmet ilişkisinin olmadığı diğer faaliyetlere iştirak edeceklerdir. Hizmetten men cezası ile tecziye edilen erbaş ve erlerin iştirak edecekleri idari faaliyetleri belirlerken, 6413 sayılı TSK Disiplin Kanununun m.4/5’te belirtmiş olduğu “İlave hizmet ve görev yükümlülüğü sonucunu doğuran disiplin cezaları kapsamında, kamu veya hizmet yararına olmayan keyfi görevler verilemez.” hükmüne aykırı hareket edilmemelidir.

Disiplin amirleri ve disiplin kurulları tarafından erbaş ve erlere verilebilen “hizmetten men” disiplin cezası 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu dördüncü bölümünde yer alan “aylıktan kesme” ve “hizmet yerini terk etmeme” disiplin cezalarını gerektiren disiplinsizlikler nedeniyle verilebilmektedir. 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu m.26 gereğince erbaş ve erlere verilebilecek hizmetten men disiplin cezası disiplin amirlerince, mezkûr kanunun Ek (1) sayılı cetvelince, disiplin kurulları tarafından ise on beş günden az olmamak üzere, otuz güne kadar verilebilmektedir.

Hizmetten men cezası ile tecziye edilen erbaş ve erlerin hizmet süreleri 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu m.31 gereğince almış oldukları ceza süresi kadar artmaktadır.

4. DİSİPLİN CEZALARINA KARŞI İTİRAZ VE YARGI YOLU (YARGI DENETİMİ)

Hukuk devleti ilkesinin bir gereği olarak hukuka aykırı disiplin cezasına maruz kalan personelin anayasal haklarından birisi olan kabul edilen hak arama hürriyetinin tesisine yönelik olarak anılan kanunda, hukuka aykırı şekilde disiplin cezasına maruz kalan personelin başvurabileceği itiraz ve yargı yolu olarak adlandırılan iki türlü düzenleme söz konusudur. Yapılan bu iki düzenlemenin temelinde, disiplin hukukunun idare hukuku içerisinde yer alması yatmaktadır (Gözler ve Kaplan, 2021: 603; Gözübüyük ve Tan, 2013: 889; Boz, İnce vd., 2021: 445). İtiraz, disiplin amirleri ve disiplin kurullarınca verilen disiplin cezalarına karşı kurum içerisinde yapılan başvuru usulüdür. Yargı yolu ya da yargı denetimi ise yüksek disiplin kurullarının vermiş olduğu disiplin cezalarına yöneliktir. Çalışmanın bu bölümünde sizlere öncelikle “itiraz”, sonrasında “yargı yolu” olarak adlandırılan düzenleme ve son olarak da disiplin cezalarına karşı özellikle disiplin cezalarına karşı yargı yolunun kapalı olduğu dönemde Anayasa Mahkemesi’ne yapılan bireysel başvurularla ilgili yargı kararlarına değinilecektir.

4.1 Disiplin Cezalarına Karşı İtiraz

İtiraz konusu, 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu’nun 41’inci maddesinde düzenlenmiştir. İtiraz genel itibarıyla disiplin amiri ya da disiplin kurulu tarafından verilen disiplin cezasına yönelik olarak bir üst disiplin amiri ya da bir üst disiplin kuruluna, disiplin cezasının kaldırılmasına yönelik yapılan başvurudur. Yapılan düzenlemeye göre itiraz konusunda cezayı tesis eden disiplin amiri ve disiplin kuruluna göre iki farklı düzenleme mevcuttur.

Disiplin amirleri tarafından personele verilen disiplin cezasının tebliğinden itibaren 3 (üç) iş günü içerisinde verilen cezaya itiraz edilebilir. İtirazın yazılı olarak yapılması gerekmektedir. Şayet disiplin amirleri tarafından verilen disiplin cezalarına belirlenen bu üç günlük süre içerisinde itiraz edilmezse verilen ceza kesinleşmektedir. Kendisine itiraz edilen üst disiplin amiri, yapılan bu başvuruyu 5

(beş) iş günü içerisinde karara bağlamalıdır. Şayet itiraz konusu ayrıca bir araştırma ya da inceleme gerektiriyorsa belirlenen bu beş günlük süre bir katına kadar uzatılabilir. Yani üst disiplin amiri en geç 10 (on) iş günü içerisinde, kendisine intikal eden başvuruyu neticelendirmek zorundadır. İtirazı inceleyen üst disiplin amiri, yapmış olduğu değerlendirme sonucunda verilen cezayı hafifletebilir, kaldırabilir ya da itirazı reddederek verilen cezayı onaylayabilmektedir.

Uyarma, kınama ve hizmete kısmi süreli disiplin cezalarına yönelik olarak yapılan itiraz sonrası, üst disiplin amirleri tarafından verilen ceza kesinleşmektedir. 2022 yılına değin uyarma, kınama ve hizmete kısmi süreli disiplin cezalarına karşı itiraz dışında yargı yolu kapalıydı. Ancak 2022 yılında Anayasa Mahkemesinin vermiş olduğu farklı tarihlerdeki iki karar ile 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda yer alan tüm disiplin cezalarına karşı barış şartlarında yargı yolu açılmış oldu. 2022 yılı öncesinde yargı yolunun kapalı olduğu uyarma, kınama ve hizmete kısmi süreli disiplin cezalarına karşı ancak yokluk denetimi yapılabiliyordu.

Yokluk denetimi kamu düzenine ilişkin bir husus olup herhangi zaman aşımına tabi tutulmamıştır. Yokluk nedeniyle sakatlık gösteren bir idari işlemin yargısal denetimi de iptal davasından çok farklı özellikler göstermektedir. Bu durum kamu düzenine ilişkin olup re'sen dikkate alınabilme, herhangi bir süreye tabi olmama ve her zaman geri alınabilme gibi özelliklere sahiptir. Yokluk denetimine ilişkin olarak birkaç yargı kararı üzerinden konuyu irdelemek daha açıklayıcı olacaktır. Bilindiği üzere hukuk düzeninde yokluk iki bakımdan söz konusudur. Bunlardan birincisi maddi anlamda (fiili anlamda) yokluk, diğeri ise ağır ve bariz bir sakatlığa tekâmül eden yok hükmünde sayılma anlamında yokluktur. Maddi anlamda yokluktan bahsetmek gerekirse yapılan idari işlemin maddi anlamda fiziken var olmaması anlamına gelmektedir. Bu yokluk haline personelin görev yaptığı birlikte olmadığı bir zamanda birlikte bulunan bir cihaza fiziken zarar verdiğiinden isnatla yapılan disiplin işlemini örnek vermek mümkündür. Bahse konu edilen disiplinsizliğin maddi anlamda var olması mümkün değildir.

İkinci yokluk hali olarak kabul edilen ağır ve bariz bir sakatlığa tekabül eden yok hükmünde sayılma durumudur. Bu ikinci durumda isnat olunan disiplinsizliğe konu edilmiş fiil ya da eylem maddi anlamda mevcuttur ancak bu durumun sakatlığına neden olabilecek ağır ve bariz bir sakatlık hali söz konusudur. Bu durumla da ilgili olarak Askeri Yüksek İdare Mahkemesi'nin yargı yolu kapalı olan

uyarma cezasına yönelik yokluk denetiminin yapılabileceğine yönelik olarak vermiş olduğu bir kararının gerekçesi şöyledir: Yüksek mahkeme vermiş olduğu kararda varlık koşulları olarak belirlenen bu ikinci yokluk halinin açıklamasını yaparken personele savunma hakkının tanınması, cezanın tebliği, cezanın hukuken yetkili olan amirce verilmiş olması durumu, davacıya itiraz hakkının tanınmış olması durumlarını saymış ve bunların eksik olmaması halinde ağır ve bariz bir sakatlığın söz konusu edilemeyeceğini dile getirmiştir (AYİM3D, T:21.11.2013,E.2013/1479, K.2013/1422).

Benzer şekilde Danıştay'ın da yargı yolunun devlet memurları açısından kapalı olduğu dönemde uyarma ve kınama cezalarına yönelik olarak her ne kadar bu cezalara karşı yargı yolu kapalı olsa da usul ve zaman aşımı bakımından hukuka aykırılığın tespiti halinde hukuka uygun bir cezanın tesis edilmiş olamayacağına dair bir kararı mevcuttur (D8D, T:2110.1999,E.1998/1220,K.1999/5359).

Disiplin kurulları tarafından verilen disiplin cezalarına yönelik olarak disiplin cezasının tebliğinden itibaren 5 (beş) iş günü içerisinde bir üst komutanlığın disiplin kuruluna itiraz edilebilmektedir. Yapılan itiraz üzerine dosya kendisine tevdi edilen disiplin subayı, gerekli incelemeyi 5 (beş) iş günü içerisinde tamamlayarak kendi mütalaasını da ekleyerek dosyayı disiplin kuruluna sunar. Disiplin kurulu 10 (on) iş günü içerisinde dosyayı inceleyerek karara bağlamaktadır. Disiplin kurulu şayet dosya ile ilgili ayrıca bir tahkikatın daha yapılmasını uygun görürse kendisi ya da görevlendireceği bir heyet marifetiyle tahkikat yapar ya da yaptırır. Tahkikat süresi belirlenen bu 10 (on) iş gününe dâhil değildir. Üst komutanlık disiplin kurulu yapmış olduğu inceleme neticesinde yapılan itirazı haklı görürse kendisi yeni bir hüküm tesis eder ya da verilen cezayı uygun bularak yapılan itirazı reddeder.

4.2 Disiplin Cezalarına Yönelik Yargı Yolu (Yargı Denetimi)

Yargı yolu ya da yargı denetimi olarak adlandırmış olduğumuz düzenlemeye mezkûr Kanun'un 43'üncü maddesinde düzenlenmiş olup anılan düzenlemeye dâhil olan disiplin cezaları tahdidi olarak sayılmıştır. Buna göre yargı denetiminin söz konusu edilebileceği disiplin cezaları, Yüksek Disiplin Kurullarınca verilen meslekten ihraç kararları ile barış zamanında verilmiş olan aylıktan kesme, hizmet yerini terk etmeme ve oda hapsi cezaları ile sınırlandırılmıştı. Ancak Anayasa Mahkemesinin 2022 yılında vermiş olduğu iki farklı karar neticesinde, uyarma,

kınama ve hizmete kısmi süreli devam disiplinsizlikleri de dâhil olmak üzere barış şartları altında tüm disiplin cezalarına karşı yargı yolu açılmıştır. Ancak savaş ve seferberlik hali durumlarında yüksek disiplin kurulu tarafından verilen silahlı kuvvetlerden ayırma cezasına karşı yargı yolunun açık olduğu belirtilmektedir. Belirtilen disiplin cezalara yönelik olarak her ne kadar Askeri Yüksek İdare Mahkemesi'nde iptal davası açılır hükmü mevcutsa da 26 Ocak 2017 tarihinde yapılan Anayasa değişikliği sonrasında askeri yargının ortadan kaldırılması ile İdare Mahkemeleri ile Danıştay bahse konu edilen yargılamaları yapmaya yetkili kılınmıştır.

2022 yılı öncesinde 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda yer alan uyarma, kınama ve hizmete kısmi süreli disiplin cezalarına karşı mezkûr Kanun'un 43'üncü maddesi uyarınca yargı denetimi kapalıydı. Bu disiplinsizliklere karşı 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun 41'inci maddesi gereğince disiplin cezası veren disiplin amirinin bir üst disiplin amirine itiraz yolu söz konusuydu. İtiraz üzerine bir üst disiplin amirinin vermiş olduğu karar kesin karar niteliği taşımaktaydı. Bu karara karşı yukarıda ifade olunduğu gibi yargı yoluna gidilememekteydi. Ancak 2022 yılında Anayasa Mahkemesi tarafından verilen 01.06.2022 tarihli E.2022/10, K.2022/72 sayılı karar ile “uyarma” ve “hizmete kısmi süreli devam” disiplin cezaları, aynı mahkeme tarafından verilen 30.11.2022 tarihli E.2022/122, K.2022/151 sayılı karar “kınama” disiplin cezalarına karşı yargı denetimi açık hale gelmiştir.

Anayasa Mahkemesinin belirtilen kararları öncesinde her ne kadar uyarma, kınama ve hizmete kısmi süreli disiplin cezalarına karşı yargı yolu kapalı olsa da “yokluk denetimi” yapılabileceği ileri sürülerek kaldırılan Askeri Yüksek İdare Mahkemesi'nde dava açıldığı görülmektedir. Kaldırılan Yüksek Mahkeme vermiş olduğu bir kararın gerekçesinde yokluk denetiminin hangi hal ve durumlarda yapılabileceğini, yokluk halinin hangi durumlarda ve ne şekilde ortaya çıkabileceğini açıklaması bakımından önemlidir. Bu bölümde söz konusu kararın gerekçesinde yer alan hususlardan aktarımla konu izah edilecektir. Kaldırılan mahkeme vermiş olduğu kararın gerekçesinde, “*Mevcut anayasal ve yasal düzenlemeler karşısında öncelikle yokluk halinde disiplin cezalarının yargı denetimine tabi tutulup tutulamayacağı üzerinde durarak yokluk halinin idarenin işlemi nedeniyle iki şekilde ortaya çıkabileceğini, ilkinin mevcut varsayılan idari işlemin maddi alemde var olmaması*

yani fiziken bulunmaması şeklinde olduğu (fiili yokluk hali), diğerinin ise idari işlemin fiziken var olmakla birlikte hukuki bağlamda “ağır ve bariz” bir sakatlığa karşılık gelen yok hükmünde sayılma hali olduğu, yokluk halinin varlığı halinde kamu düzenine ilişkin kabul edilmesi ve re’sen dikkate alınması gerektiği, aksine bir düzenleme yer alsa dahi yasal denetiminin süre sınırlaması olmaksızın her zaman mümkün olduğunu” belirtmiştir (AYİM 3D,T:14.11.2013, E.2013/1263,K.2013/1375).

Kaldırılan Askeri Yüksek İdare Mahkemesi konuya değin vermiş olduğu bir başka kararda, varlık koşulları olarak kabul edilen yokluk halinin hangi durumlarda söz konusu olabileceğini belirtmiştir. Buna göre mahkeme tarafından verilen gerekçeli kararda, savunma hakkının tanınmış olması, verilen disiplin cezasının usulüne uygun şekilde tebliği, verilen disiplin cezasının yetkili disiplin amiri tarafından verilmesi, disiplin cezası verilen kişiye itiraz hakkının tanınması hallerini varlık koşulu olarak kabul etmiş ve davaya konu somut olayda verilen disiplin cezasını yukarıda ifade edilen durumlar üzerinden kontrol ederek yokluk denetimini gerçekleştirmiştir (AYİM3D, T:21.11.2013,E.2013/1479, K.2013/1422).

4.3 Disiplin Cezalarına Karşı Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru

5982 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun’un 12 Eylül 2010 tarihinde yapılan halk oyması ile yürürlüğe girmesi sonrasında hukuk sistemimize yeni bir hak arama yolu dâhil edilmiş oldu. Bireysel başvuru yoluna ilişkin düzenlemeler, 30.03.2011 tarihli 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 45-51’inci maddeleri uyarınca düzenlenmiş olup 23 Eylül 2012 tarihi itibarıyla uygulamaya geçilmiştir.

Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yoluna gidilebilmesi yukarıda belirtilen kanun maddelerinde yer aldığı üzere belirli esas ve şekli şartlara bağlanmıştır. Öncelikle idare tarafından ihlal iddiasının Anayasada yer alan temel hak ve özgürlüklere ya da Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile bu sözleşmenin ek protokollerinde yer alan teminatlara ilişkin olması gerekir. Bireysel başvuru yoluna gidilebilmesi için yargı yolunun tüketilmiş olması, idarenin yasama organıyla ortaya koyduğu düzenleyici bir işleminin olmaması ve Anayasanın yargı denetimi dışında bıraktığı hususlara yönelik olmaması gerekmektedir.

Anayasa Mahkemesine yapılan bireysel başvurular incelendiğinde genellikle adil yargılanma hakkının ihlal olunduğu iddiasına yönelik olduğu görülebilecektir. Dolayısıyla konu bütünlüğünün sağlanması bakımından öncelikle adil yargılanma hakkına değinmek gerekir. Bilindiği gibi adil yargılanma hakkına yönelik olarak Anayasamızın 36'ncı ve 148/3'üncü maddelerinde düzenlemeler mevcuttur. Ancak söz konusu madde metinlerinden de açıkça anlaşılacağı üzere adil yargılanma hakkının kapsamı Anayasamızda açıkça düzenlenmemiştir. Dolayısıyla bu hakkın kapsam ve içeriğinin AİHS'nin "*Adil Yargılanma Hakkı*" başlıklı 6'ncı maddesinde yer aldığı kabul olunmaktadır. Bu hak genel itibarıyla mahkemeye erişim ve karar hakkı, kanunla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız yargı yerinde yargılanma hakkı, makul sürede yargılanma hakkı, aleni yargılanma hakkı, hakkaniyete uygun yargılanma hakkı, masumiyet karinesi, asgari şüpheli/sanık haklarını ihtiva etmektedir (Işıklar, 2022: 1384). Belirtilen bu haklar çerçevesinde yapılan bireysel başvurulara yönelik olarak yüksek mahkeme kararlarının incelenmesi konunun daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır.

Anayasa Mahkemesi mahkemeye erişim hakkına yönelik olarak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarına benzer nitelikte kararlar vermektedir. Yüksek mahkeme vermiş olduğu bir kararda her somut olayın kendi içerisinde değerlendirilmesi gerektiğini belirterek dava açma süresi bakımından davacının kafasında karışıklığa sebep olabilecek nitelikteki düzenlemelerin varlığı sebebiyle süre aşımı hasebiyle reddedilen bir davada ihlal kararı vermiştir (AYM, T:23.06.2014, BN.2013/8896).

Yüksek Mahkeme bir başka kararında Askeri Mahkemede yargılanarak hapis ve para cezasına çarptırılarak, fer'i ceza olarak da TSK'den ihracına karar verilen başvurucuların daha sonra kendilerine isnat edilen suçlamaya ilişkin olarak HAGB kararı almaları sonrasında TSK'lerine tekrar görevlerine iade edilmek için başvurdukları ancak bu taleplerinin idare tarafından kabul edilmemesi üzerine kaldırılan Askeri Yüksek İdare Mahkemesinde dava açtıkları, kaldırılan yüksek mahkemece dava açma süresinin geçmesi gerekçesiyle reddedildiği bir somut olayda Anayasa Mahkemesi alınan HAGB kararı nedeniyle yeni bir hukuki durum ortaya çıktığını ve bu sebeple yeni oluşan bu durum sebebiyle iddiaların incelenmesinin önünde herhangi bir engel olmadığını, dolayısıyla kaldırılan AYİM tarafından

mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir (AYM, T:23.03.2016, BN.2013/3724).

Adil yargılanma hakkının unsurları arasında kabul edilen makul sürede yargılanma hakkına yönelik olarak da Yüksek Mahkeme vermiş olduğu bir kararda 2002 yılında idari yargıda açılan bir davanın 2013 yılında hala karara bağlanmamış olması gerekçesiyle adil yargılanma hakkının ihlali olarak kabul etmiştir (AYM, T:07.11.2013, BN.2012/1198).

Hakkaniyete uygun yargılanma hakkı, silahların eşitliğini ihtiva etmektedir. Bu bağlamda Yüksek Mahkeme, yapılan bir yargılama esnasında dava konusuna ilişkin belgelerin gizli olduğundan sebep ulaşılamaz nitelikte olması, başsavcılığın görüşünün tebliğinin yapılmayışı ve bu görüşün talep edilemeyeşine ilişkin olarak yapılan bir başvuruda hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir (AYM, T:20.02.2014, BN.2012/603). Bir başka kararında Yüksek Mahkeme, AYİM'nin 1602 sayılı Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanun'unun 52'nci maddesi gerekçesiyle gizli nitelikli belgelerin incelettilirmemesine yönelik olan uyuşmazlıkta davalı idare tarafından gizli gizlilik dereceli belgelerin başvurucuya incelettilirmemesini silahların eşitliğı ilkesine aykırı kabul etmiştir (AYM, T:26.06.2014, BN.2013/6428).

Benzer şekilde askeri öğrencilikten çıkarma işlemine tabi tutulan bir başvurucunun yargılama sırasında ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya ayrıntılı bir biçimde yanıt vermesi gereken gerekçeli kararda bilirkişi raporundaki çelişkili ifadelerin giderilmesi şeklinde yapılan talebin giderilmemesi ve aynı ifadelerin tekrarı ile yetinilmesi halini gerekçeli karar hakkının ihlali olarak kabul etmiştir (AYM T:09.09.2015, BN.2013/9661).

Aleni yargılama ve aleni karar hakkı kapsamında Anayasa Mahkemesi'ne yapılan bir başvuruda kaldırılan AYİM tarafından yapılan yargılamanın evrak üzerinden yapılacağıının kurala bağlandığı ve duruşma yapılmasının talebe ya da mahkemenin takdirine bağlı kılınmış olduğu bir durumda, adil yargılanma hakkının ihlali iddiasının yerinde olmadığına karar verilmiştir (AYM, T:07.03.2014, BN.2013/19). Anayasa Mahkemesi'ne yapılan bir başka bireysel başvuruda, silahlı kuvvetlerden ihraç edilen bir asker şahsın ayırma işlemine yönelik olarak kaldırılan AYİM tarafından beraatla sonuçlanan ceza yargılamasına atıf

yapılarak suçluluğu mahkemece sübuta ermeyen başvuruunun suçlu olduğu inancını kararına yansıtarak hüküm tesis etmesini masumiyet karinesinin ihlali olarak kabul etmiştir (AYM, T:07.11.2013,BN.2012/998).

İfade özgürlüğünün kısıtlandığına yönelik olarak Anayasa Mahkemesine yapılan bir bireysel başvuruda bir subayın nöbet hizmetleri konusunda üst komutanlığa vermiş olduğu bir dilekçede “*istek ve taleplerim*” şeklindeki ifadesinin askeri hiyerarşiye aykırı olduğundan bahisle hakkında disiplin işlemi tesis edilmiş ve ardından başvuru tarafından ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine yönelik olarak yüksek mahkemeye başvuruda bulunulmuştur. Yüksek mahkeme başvuruunun dilekçesinde yer alan “*istek ve taleplerim*” şeklindeki ifadesinin yanı sıra dilekçesinin sonunda yer alan “*komutanlık emirlerine maruzdur.*” şeklindeki ifadesi ile yazmış olduğu dilekçenin bütünü değerlendirildiğinde hakkında disiplin işlemi tesis edilmiş olmasının demokratik toplum düzeninin ihtiyaçlarını karşılamadığı değerlendirilmiş ve başvuru hakkında tesis edilen disiplin işlemiyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmiştir (AYM, T:15.09.2020,BN 2016/11722).

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Disiplin kavramının tanımından yola çıkarak etkin ve güçlü bir Silahlı Kuvvetler açısından ne denli önemli bir kavram olduğunu açıklamaya çalışılan bu çalışmada 2013 yılında yürürlüğe giren 2013 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun genel hatlarıyla uygulamasına yönelik olarak yapılan açıklamalar ile askeri disiplin hukuku genel hatlarıyla incelenmiştir. Çalışmanın özellikle itiraz ve yargı denetimi olarak adlandırılan üçüncü bölümünde yokluk denetimi konusunda yargı kararları ışığında konu aydınlatılmaya çalışılmıştır.

Hukuk devleti ilkesinin devletin her alanında, TSK bünyesinde de dahil olmak üzere herhangi bir kurum ayrımı gözetilmeksizin uygulanması gerektiği fikri ile açıklamaya çalışılan gerekçelerle eleştirel bulunan hususlar da özellikle belirtilmeye gayret edilmiştir. Yapılan çalışmanın TSK kademelerinde disiplin subayı ya da disiplin amiri olarak görev yapan personele uygulama alanında yol göstermesi tez çalışmasının amaçları arasında yer almaktadır.

Etkin ve güçlü bir silahlı kuvvetler yaşamış olduğumuz güzel coğrafya için bir gereklilik olup bu etkin gücün tesisi için mutlak bir disiplin şarttır. Bu disiplinin de en etkin şekilde sağlanması, uygulama alanında herhangi bir tereddütün yaşanmamasıyla mümkündür. Bu kapsamda tez çalışmamızın konusunu oluşturan 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun uygulama noktasında karşılaşılabilen güçlüklerin giderilebilmesi adına gerekli teklif ve öneriler müteakip maddelerde açıklanacaktır.

Yapılan çalışmada öncelikle 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu genel hatlarıyla sistematik açıdan incelenmiştir. Genel itibariyle yapılan incelemede öncelikle tespit edilen husus, 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda öncelikle disiplin cezalarının ayrıntılı tanım ve açıklamalarının yer aldığı, sonrasında ise disiplinsizlik olarak tabir edilen disiplin bozucu söz ve eylemlere yer verildiği görülmüştür. Yapılan düzenlemenin bu haliyle hatalı olduğu, sistematik açıdan öncelikle disiplin bozucu söz ve eylemlerin detaylıca düzenlenmesi gerektiği, ardından ise söz konusu

disiplin bozucu eylemlere yönelik belirlenmiş olan disiplin cezalarının tanım ve açıklamalarına yer verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda yer almayan terim ve açıklamalar bakımından 211 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu'nun referans alınacağı 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun 3/2'nci fıkrasının gereğidir. Ancak 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'na ismini veren “*disiplin*” kavramının mezkûr Kanun'da, tanımının yer alması gerektiği düşünülmektedir. Öyle ki 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nu isminde yer alan ve aynı zamanda mezkur Kanun'un özünü oluşturan “*disiplin*” kavramının detaylı bir açıklamasına söz konusu Kanun'da yer verilmelidir.

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun 7'nci maddesinde yer aldığı üzere disiplin soruşturmacısı tek bir kimseden oluşabileceği gibi üç kişilik bir heyet de olabilmektedir. Kanunda yer bulan düzenleme tahdidi olması bakımından sınırlayıcıdır. Disiplin soruşturmacısı olarak tek bir kişi ya da üç kişilik bir heyet teşkil edilebilecektir. Hâlbuki bazı hallerde isnat edilen disiplinsizliğin ayrıntılı bir inceleme ve araştırmayı gerektireceği ve üç kişilik heyetin söz konusu disiplinsizlik isnadını araştırma ve inceleme konusunda yetersiz kalabileceği durumlar söz konusu olabilmektedir. Bu minvalde kanunda yer bulan bu sınırlayıcı uygulama yerine, disiplin amirlerince isnat edilen disiplinsizlik bakımından ayrıntılı bir inceleme ve araştırmayı yapacak tek sayıda belirlenen bir heyetçe disiplin soruşturması yürütülebilir şeklinde yapılacak bir düzenlemeyle, söz konusu sıkıntının önüne geçilmesinin mümkün olacağı düşünülmektedir.

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nda, mahkemeler arasında yardımlaşma faaliyeti olarak bilinen istinabe kurumunun disipliner işlemler bakımından uygulamasına yönelik olarak herhangi bir düzenlemenin yer almadığı görülmektedir. Ancak zaman zaman yürütülen bir disiplin soruşturması kapsamında terhis edilen ya da başkaca herhangi bir sebeple asker vasfını kaybedip sivil statüye geçen şahısların bilgisine başvurulması gibi durumlarla karşılaşılabilir. Bu hallerde nasıl bir usulle gerekli bilginin alınabileceğinin kanunda düzenlenmesi, istinabe kurumunun en azından her disiplin soruşturması bakımından uygulanmasa dahi disiplin kurulu ya da yüksek disiplin kurullarının konusuna giren durumlarda söz konusu edilmesi uygulamada yaşanan sıkıntıları giderebilecektir.

Askeri personel hakkında tesis edilen disiplin işlemlerine yönelik hazırlanan bilgi ve belgelerin “gizli” gizlilik derecesiyle hazırlanması zaman zaman hak kaybına mahal verir niteliklere ulaşabilmektedir. Lakin Anayasa Mahkemesine bu sebep ve gerekçelerden kaynaklı olarak yapılan başvurular neticesinde Yüksek Mahkeme idarece tanzim edilip gizlilik nedeniyle taraflarla paylaşılabilen disiplin cezasına konu bilgi ve belgeler nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine yönelik kararları mevcuttur. Bu sebepten 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu’nun uygulama noktasında tanzim edilen belgelerin gerçekten gizlilik ihtiva edip etmediği incelenmeli, gerçekten gizli gizlilik derecesine haiz olduğu değerlendirilen belgeler bu minvalde işlem görürken gizlilik derecesine haiz olmadığı değerlendirilen evrakların erişilebilir ve ulaşılabilir olması sağlanarak adil yargılanma hakkının ihlaline sebep olacak uygulamalardan kaçınılmalıdır.

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu’nda yer alan m.8/2’de belirtildiği üzere “*Bu Kanun’da belirlenmiş olan disiplinsizliklere nitelik ve ağırlıkları itibarıyla benzer eylemlerde bulunanlara, eylemleri adli veya askeri suç teşkil etse dahi aynı neviden disiplin cezaları verilebilir.*” hükmünden de anlaşılacağı üzere kanunda belirlenen disiplinsizlikler bakımından disiplin amirlerine kıyas yapabilme yetkisi tanınmıştır. Söz konusu düzenlemenin kanunilik ve öngörülebilirlik bakımından hukuka uyarlı olmadığı düşünülmektedir. 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu’nda yer alan 68 adet disiplinsizlik incelendiğinde genel anlamda disiplinsizlik olarak kabul edilebilecek birçok söz ve eylemin mezkûr kanunda düzenlendiği görülmektedir. Buna rağmen kanunda açıkça düzenlenmemiş bir disiplinsizliği kıyas yoluyla benzer bir disiplinsizlikle eş değer kılmak hukuka aykırılık teşkil edebilecektir.

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu’nun 18/1(ç) bendinde yer bulan “*Maiyetinin Gözetiminde İhmal Göstermek*” disiplinsizliğinde yer alan “*maiyet*” amirin emri altında çalışan bireylerdir. Amir tabirinden de anlaşılması gereken sıralı sicil amirleridir. Dolayısıyla ilk derece sicil amirinin emrinde görevli olan yani onun maiyeti olarak kabul edilen bir personel aynı zamanda ikinci dereceden sicil amiri olan personelin de hatta üçüncü derece sicil amiri olan personelin de maiyeti konumundadır. Sicil Amirliği derecesi arttıkça amirin emri altında görev yapan ve dolayısıyla faaliyetlerinden dolayı olarak sorumlu olduğu personel sayısı da artmaktadır. Dolayısıyla mezkûr kanunda yer alan disiplinsizlik bakımından kaçınıcı dereceden sicil amirlerince söz konusu disiplinsizliğin işlenebileceğinin belirtilmesi

gerektiği düşünölmektedir. Aksi takdirde sayı itibarıyla emri altında çok fazla personel bulunan üst disiplin amirlerinin her bir personeli bakımından söz konusu disiplinsizlik gerekçe gösterilerek sorumlu tutulması hakkaniyetsiz bir yaklaşıma sebebiyet verebilecektir. Bu bağlamda mezkûr Kanun'da yer alan söz konusu disiplinsizliğin ilk derece disiplin amirleri bakımından geçerli olarak sınırlandırılmasının hukuka ve hakkaniyete daha uygun olacağı değerlendirilmektedir.

211 sayılı İç Hizmet Kanun'un 8'inci maddesinde yer aldığı üzere, “*emir hizmete ait bir talep ya da yasağın sözle, yazı ile ve sair suretle ifadesidir.*” şeklinde tanımlanmıştır. Söz konusu tanımdan yola çıkarak 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun 18/1(c) bendinde yer alan “*hizmetle ilgisi olmayan emir vermek*” olarak belirlenen disiplinsizlik tanımının çok da yerinde olmadığı düşünölmektedir. Şöyle ki hizmet ilişkisi emrin kurucu unsurları arasında yer aldığı kanuni tanımından açıkça anlaşılmaktadır. Dolayısıyla hizmet ilişkisi olmaksızın söylenen bir ifade, kanuni anlamda zaten emir olarak kabul görmeyecektir. Bu sebepten dolayı kanun koyucu tarafından söz konusu disiplinsizliğin “*hizmetle ilgisi olmayan talep ya da isteklerde bulunmak*” şeklinde düzenlenmesinin daha uygun olacağı ve bu haliyle oluşturulan disiplinsizlikte yer alan ifadelerin birbiriyle çelişmeyecek şekilde kavram karmaşasının önüne geçebileceği düşünölmektedir.

Askeri öğrencilere verilebilecek disiplin cezaları 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu ile TSK Öğrenci Disiplin Yönetmeliğinde “*kınama*” ve “*izinsizlik*” şeklinde sınırlı bir şekilde belirtilmiş olsa da, askeri öğrenciler hakkında, Fakülte ve Yüksekokulları Askeri Öğrenci Komutanlığı ve Öğrencileri ile Fakülte ve Yüksekokullarda Yetişen Subaylara ve Astsubaylara İlişkin Yönetmelik uyarınca “*askeri öğrencilikten çıkartma*” disiplin cezası da uygulanabilmektedir. Askeri öğrenciler hakkında uygulanan “*kınama*” ve “*izinsizlik*” gibi daha hafif derecede müeyyideye bağlanmış disiplin cezaları 6413 sayılı TSK Disiplin Kanununda düzenlenmişken, “*askeri öğrencilikten çıkartma*” gibi daha ağır bir müeyyide ile karşılık bulan disiplin cezasının yönetmelikle düzenlemiş olması suçta kanunilik ilkesinden uzaklaşıldığı gerekçesiyle yerinde değildir. Bu minvalde 6413 sayılı TSK Disiplin Kanununda askeri öğrenciler hakkında tesis edilebilecek disiplin cezaları arasında “*askeri öğrencilikten çıkartma*” disiplin cezasının da yer almasının yerinde olacağı düşünölmektedir.

KAYNAKLAR

- Alkan M.** (2015), 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu'nun Esasları, TBB Dergisi, Ankara Sayı 117, s.173
- Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi** (1987), 9.Sayı, 3.Cilt, s.480-481
- Akşit ve Tezel İ.H.**, (2017), Mustafa Kemal ve Çanakkale,10.Bası, İstanbul: Ziraat Bankası Kültür Yayınları. s.115
- Boz, S.** (2017), "Memur Disiplin Hukukuna Hâkim Olan Temel İlkeler", Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 25, Sayı: 2, s. 15-41.
- Boz S. İnce K.** vd.,(2021). Kamu Personel Hukuku, Adalet Yayınevi, Ankara, s.445.
- Bröckling, U.** (2001). Disiplin: Askeri İtaat Üretiminin Sosyolojisi ve Tarihi, (Çev: Veysel Atayman), İstanbul, Ayrıntı Yayınları., s.23-24.
- Çelen ve Dokumacıoğlu O.N.**(2022), TSK Disiplin Kanunu Şerhi, Ankara: Adalet Yayınevi,s.627,666,690,720,816,896,931,1071,1168,1246
- Değirmenci ve Tanrıverdi O.B.**,(2013), Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu Şerhi, Ankara: Seçkin Yayıncılık. ,s.144,337
- Değirmenci, O.** (2008). "Askeri Ceza Hukukunda Emre İtaatsizlikte Israr Suçu", KHO Bilim Dergisi, Cilt: 18, Sayı: 2, ss.1-35.
- Değirmenci, O.** (2015). Askeri Ceza ve Disiplin Hukuku, Ankara, Seçkin Yayıncılık. s. 29
- Değirmenci O.**, (2016), Askeri Ceza ve Disiplin Hukuku, Ankara: Seçkin Yayıncılık. s.72
- Değirmenci ve Tanrıverdi**, a.g.e., s.62-63.,337
- Demirağ F.** (2014), Gerekçeli ve İçtihatlı Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu, Adalet Yayınevi, Ankara. s.133,137,220,246
- Dönmezer ve Sair** (2016), Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, C:1, 14. Baskı, İstanbul, Der Yayınları, s.21
- Duran, G. Y.** (2012). Askeri Disiplin Hukuku, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık.s.7
- Erman, S.** (1983). Askeri Ceza Hukuku Umumi Kısım ve Usul, İstanbul, Üçdal Neşriyat.s.1
- Gözübüyük Ş. ve Tan T.** (2013), İdare Hukuku (Genel Esaslar), Turhan Yayınevi, 13. Baskı: Ankara s.603,889
- Gözübüyük Ş. ve Tan T.** (2019), İdare Hukuku (Genel Esaslar), Turhan Yayınevi, 13. Baskı: Ankara

- Gözübüyük Ş.** (2019) İdare Hukuku (Genel Esaslar), Turhan Yayınevi, 13. Baskı, Ankara.
- Gözler K. ve Kaplan G** (2021). İdare Hukuku Dersleri, Ekin Kitabevi Yayınları, 23. Baskı, Bursa,s.603
- Işık, İ.** (2004). Karşılaştırmalı Askeri Yargı Sistemleri, Askeri Adalet Dergisi, Cilt: 32, Sayı: 119, ss.97-135.
- Işıklar C.** (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi,S.437,440,442,470,502,521,529,570,672,800,865,1102,1105,1050,1384
- İçel ve Donay** (2005), Karşılaştırmalı ve Uygulamalı Ceza Hukuku Genel Kısım, 1. Kitap, 4. Baskı, İstanbul, Beta Basım,
- Kangal Z.**, “Anayasal Güvence Olarak Suçta ve Cezada Kanunilik İlkesi”, CHD, Yıl:17, S:6, 2011, s.67.
- Karahanoğulları O.**(1999), “Memur Disiplin Hukukunun Niteliği ve İlkeleri”, Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, C.8, S.3, Temmuz 1999, s.55-77.
- Kaya, C.** (2005), “Memur Disiplin Suç ve Cezalarına ve Disiplin Soruşturmasına Hâkim Olan Temel İlkeler”, Amme İdaresi Dergisi, Cilt: 38, Sayı: 2, s. 61-87
- Koç, C.** (2013) TSK İç Hizmet Kanunu ve Yönetmeliği-Askeri Ceza Kanunu-TSK Disiplin Kanunu-TSK Personel Kanunu ve İlgili Mevzuat, 20. Baskı, Ankara, Kasım 2013, s.52.
- Kurt, H.** (2014) “İdari Yaptırımlara Karşı Güvenceler”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 18, s. 131-178
- Kucuradi, İ.** (1999), Etik, Türkiye Felsefe Kurumu, Ankara, s.21
- Munday, R.**(2003), “İngiliz Hukukunda ve Common Law Ülkelerinde Kanunilik İlkesi”, Çev: Zeynel T. Kangal, İÜHFİM, C:61, S:1-2, 2003, s.450.
- Oğurlu.Y.** (2003) “Ceza Mahkemesi Kararının Disiplin Cezalarına Etkisi ve Sorunu ‘Ne Bis İn İdem’ Kuralı”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 52, Sayı: 2.
- Ruşen E.** (2010), Mustafa Kemal Çanakkale’yi anlatıyor, İstanbul: Şema Yayınevi
- Seçkin S. ve Üstün G.**,(2015) “İdari İşlemlerde Takdir Yetkisi ve Gerekçe İlkesi”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt: 21, Sayı: 2, Yıl: 2015, s. 509-534.
- Şen E.** (1994) “Çevre Ceza Hukuku”, İstanbul, s.243
- Şimşek, M.** (2010). Askeri Ceza Hukuku Genel Hükümler, İzmir, Hv.Tek.Ok.K.lığı Basımevi. s.3
- Taşkın, R.** (1943). Askeri Ceza Kanunu Şerhi, Ankara, Harp Okulu Basımevi. s.4-5
- Taşkın R.** (1946) 1946 Yılına Kadar Bütün Değişiklikleri Yargıtay İçtihatlarını Havi Olan Gerekçeli Askeri Ceza Kanunu, Şerh, 8.Baskı, Hava Harp Okulu Basımevi, Ankara, s.136,134

- Tekeli İ.** (1980) Toplumsal Dönüşüm ve Eğitim Üzerine Konuşmalar, Ankara: Mimarlar Odası Yayını, s 14
- Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük,** (1992) Cilt 1, 11. Bası, Ankara : Türk Dil Kurumu Basımevi.
- Türkçüer ve Serinken VD.** (2010), Munchausen Sendromu mu? Yoksa Temaruz mu?, Türkiye Acil Tıp Dergisi, s.39
- Ulusoy** (2013), Ali Dursun, İdari Yaptırımlar, On İki Levha Yayınevi, 1. Baskı, İstanbul s.131
- Üzülmez ve Koca** (2017) Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 10. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, s.55.
- Yaman M.** (2013) Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu, Adalet Yayınevi, Ankara s.210
- Yılmaz, H.** (2005). “Türk Silahlı Kuvvetleri ve Milli Savunma Hizmeti”, AÜHFD, Cilt: 54, Sayı: 4 s.375
- Yüce T.T** (1994), Ceza Hukuku İlkelerinin Disiplin Ceza Hukukunda Geçerliliği Sorunu ve Danıştay Kararlarının Bu Açıdan Tahlili, Danıştay Dergisi, Yıl 24, S.88, 1994, s.9.
- Zafer, H.**(2013), “Savunma Hakkı ve Sınırları”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt: 19, Sayı: 2, s. 507- 540.

Tezler

- Kurtoğlu, Bilgehan.** (2018). Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, 6413 Sayılı TSK Disiplin Kanunu Çerçevesinde Disiplin Suç ve Cezalarına İlişkin Esaslar ve Uygulaması konulu Yüksek Lisans Tezi, Kayseri.
- Elban, Zeki** (2018). Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, 6413 Sayılı TSK Disiplin Kanunu Esasları ve Uygulaması konulu Yüksek Lisans Tezi, Mersin.
- Koçyiğit A.,** (2007), Disiplin Mahkemeleri Kanununa Göre Askeri Disiplin Suçları ve Cezaları, Atatürk Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.
- Ulukanlıgil M.** (2001). Askeri Yargıda İtaatsizlik Suçları, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Karakurumer A.** (2018), Osmanlı İmparatorluğunda Askeri Ceza ve Disiplin Hukuku, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Doktora Tezi, Çankırı.
- Tarakçıoğlu Z.** (2020), AHİM Kararları Işığında Suçta ve Cezada Kanunilik İlkesi, Yüksek Lisans Bitirme Ödevi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kararlar

- Anayasa Mahkemesi'nin 13 Ocak 2016 tarih ve E.2015/85 ve K.2016/3 sayılı kararı,<http://www.anayasa.gov.tr> (E.T. 08.05.2022).
- Danıştay 12. Dairesi'nin 23 Mart 2011 tarihli, E.2008/857, K.2011/1319 sayılı kararı, <https://www.danistay.gov.tr/> (E.T. 13.06.2023).
- Danıştay İdari Davalar Genel Kurulu'nun 9 Kasım 2000 tarihli ve E.2000/646, K.2000/1119 sayılı kararı, <https://www.danistay.gov.tr/> (E.T. 13.04.2023).
- Askeri Yargıtay İçtihatları Birleştirme Kurulu'nun 03 Mart 1971 tarihli ve E.1971/1, K.1971/2 sayılı kararı. Askeri Yargıtay Kararları Dergisi, Özel Sayı İçtihadı Birleştirme Kurul Kararları,1933-1996, s.11, Yıl 1997
- Anayasa Mahkemesi'nin 12.11.2021 tarihli, 2014/682 B.N. sayılı kararı. <https://www.anayasa.gov.tr/tr/kararlar-bilgi-bankasi>, (E.T.:20.02.2023)
- Askeri Yargıtay 4. Dairesi'nin 08.07.1969 tarihli, E:1969/313, K:1969/326 sayılı kararı, Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi,
- Askeri Yargıtay Daireler Kurulu'nun 07.07.2005 tarihli, E.2005/59, K.2005/60 sayılı kararı.(Askeri Yargıtay Dergisi, Sayı:17, 2005 Yılı)
- Askeri Yargıtay 3.Dairesi'nin 20.10.1987 tarihli, E:1987/568, K:1987/546 sayılı kararı, Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi,
- Askeri Yargıtay 4.Dairesi'nin 02.03.2004 tarihli, E:2004/240, K:2004/247 sayılı kararı, Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi,
- Askeri Yargıtay 2.Dairesi'nin 12.11.1963 tarihli, E.1962/2135,K.1963/1161 sayılı kararı, Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi,
- Askeri Yargıtay 2.Dairesi'nin 14.11.2012 tarihli, E.2012/1326, K.2012/1368 sayılı kararı, Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi,
- Askeri Yargıtay 2.Dairesi'nin 09.10.1996 tarihli, E.1996/661, K.1996/657 sayılı kararı, Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi,
- Danıştay 9. Dairesi'nin 12 Nisan 1983 tarih ve E:1983/2383 ve K.1983/2578 sayılı kararı. <https://www.danistay.gov.tr/> (E.T. 16.05.2023).
- Anayasa Mahkemesi'nin 01 Haziran 2022 tarihli ve E.:2022/10, K.: 2022/72 sayılı kararı. <https://www.anayasa.gov.tr/tr/kararlar-bilgi-bankasi>, (E.T.:14.03.2023)
- Anayasa Mahkemesi'nin 30 Kasım 2022 tarihli ve E.: 2022/122, K.: 2022/151 sayılı kararı. <https://www.anayasa.gov.tr/tr/kararlar-bilgi-bankasi>, (E.T.:14.03.2023)

- Anayasa Mahkemesi'nin 25 Kasım 2005 tarihli ve E: 2000/34, K.: 2005/91 sayılı kararı. <https://www.anayasa.gov.tr/tr/kararlar-bilgi-bankasi>, (E.T.:14.03.2023)
- Askeri Yargıtay 1.Dairesi'nin, 03.07.2013 tarihli, E: 2013/923, K: 2013/911 sayılı kararı, Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi
- Danıştay Mürettep Dairesi'nin 30 Mart 1979 tarihli, E:1979/253, K.:1979/187 sayılı kararı. <https://www.danistay.gov.tr/> (E.T. 17.05.2023).
- Danıştay Mürettep Dairesi'nin 26 Mart 1981 tarihli, E:1981/2009, K.:1981/2144 sayılı kararı. <https://www.danistay.gov.tr/> (E.T. 17.05.2023).
- Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 3. Dairesi'nin 24.04.2014 tarihli, E:2013/1088, K:2014/454 sayılı kararı, Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi,
- Askeri Yargıtay Daireler Kurulu'nun 28.12.1995 tarihli, E.1994/133, K.1995/137 sayılı kararı. Askeri Yargıtay Kararları Dergisi, Özel Sayı İçtihadı Birleştirme Kurul Kararları,1933-1996, s.11, Yıl 1997
- Askeri Yargıtay 2.Dairesi'nin 14.11.2007 tarihli, E/2007/2042, K.2007/2027 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi,
- Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 3.Dairesi'nin., 13.03.2014 tarihli, E:2013/770, K.2014/358 sayılı kararı. Çelen ve Dokumacıoğlu O.N.(2022), TSK Disiplin Kanunu Şerhi, Ankara: Adalet Yayınevi
- Askeri Yargıtay 3.Dairesi'nin 13.01.2004 tarihli, E:2004/13, K.2004/13 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi,
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Özpinar/TÜRKİYE, BN: 0999/04, sayılı ve 19.10.2010 sayılı kararı. <https://www.anayasa.gov.tr/tr/kararlar-bilgi-bankasi>, (E.T.:14.03.2023)
- Anayasa Mahkemesi'nin 16.11.2017, Adem TALAS, B.No.2014/12143 sayılı kararı. <https://www.anayasa.gov.tr/tr/kararlar-bilgi-bankasi>, (E.T.:14.03.2023)
- Askeri Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulu'nun 23.03.1956 tarihli, E:1955/3231, K.1956/32 sayılı kararı. Askeri Yargıtay Kararları Dergisi, Özel Sayı İçtihadı Birleştirme Kurul Kararları,1933-1996, s.11, Yıl 1997
- Askeri Yüksek İdare Mahkemesi.2.Dairesi'nin 08.02.1995 tarihli, E.1994/1306, K.1995/73 sayılı kararı. Çelen ve Dokumacıoğlu O.N.(2022), TSK Disiplin Kanunu Şerhi, Ankara: Adalet Yayınevi
- Askeri Yargıtay Daireler Kurulu'nun 05.11.1987 tarihli, E.1986/147,K.1987/164 sayılı kararı. Askeri Yargıtay Kararları Dergisi, Özel Sayı İçtihadı Birleştirme Kurul Kararları,1933-1996, s.11, Yıl 1997
- Askeri Yüksek İdare Mahkemesi.3.Dairesi'nin 25.12.2014 tarihli, E.2014/541, K.2014/1665 sayılı kararı. Çelen ve Dokumacıoğlu O.N.(2022), TSK Disiplin Kanunu Şerhi, Ankara: Adalet Yayınevi

- Askeri Yargıtay 1.Dairesi'nin 05.07.1995 tarihli, E.476,K.475 sayılı kararı. Çelen ve Dokumacıoğlu O.N.(2022), TSK Disiplin Kanunu Şerhi, Ankara: Adalet Yayınevi
- Askeri Yargıtay Daireler Kurulu'nun 24.04.2003 tarihli, E.2003/44, K.2003/43 sayılı kararı. Çelen ve Dokumacıoğlu O.N.(2022), TSK Disiplin Kanunu Şerhi, Ankara: Adalet Yayınevi
- Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 3.Dairesi'nin 20.11.2014 tarihli, E.2013/895, K.2014/1487 sayılı kararı. Çelen ve Dokumacıoğlu O.N.(2022), TSK Disiplin Kanunu Şerhi, Ankara: Adalet Yayınevi
- Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 3.Dairesi'nin 07.05.2015 tarihli, E.2015/625, K.2015/718 sayılı kararı. Çelen ve Dokumacıoğlu O.N.(2022), TSK Disiplin Kanunu Şerhi, Ankara: Adalet Yayınevi
- Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 3.Dairesi'nin 17.04.2015 tarihli, E.2014/1467, K.2015/626 sayılı kararı. Çelen ve Dokumacıoğlu O.N.(2022), TSK Disiplin Kanunu Şerhi, Ankara: Adalet Yayınevi
- Askeri Yargıtay 1.Dairesi'nin 27.11.2013 tarihli, E.2013/732, K.2013/1248 sayılı kararı. Çelen ve Dokumacıoğlu O.N.(2022), TSK Disiplin Kanunu Şerhi, Ankara: Adalet Yayınevi
- Askeri Yargıtay 3.Dairesi'nin 24.12.2013 tarihli, E.2013/1415, K.2013/1394 sayılı kararı. Çelen ve Dokumacıoğlu O.N.(2022), TSK Disiplin Kanunu Şerhi, Ankara: Adalet Yayınevi
- Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 3.Dairesi'nin 11.12.2014 tarihli, E.2014/817, K.2014/1603 sayılı kararı. Çelen ve Dokumacıoğlu O.N.(2022), TSK Disiplin Kanunu Şerhi, Ankara: Adalet Yayınevi
- Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 3.Dairesi'nin 25.06.2015 tarihli, E.2015/87, K.2015/945 sayılı kararı. Çelen ve Dokumacıoğlu O.N.(2022), TSK Disiplin Kanunu Şerhi, Ankara: Adalet Yayınevi
- Askeri Yargıtay 2.Dairesi'nin 30.07.1958 tarihli, E.1957/2793, K.1958/3004 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi
- Askeri Yargıtay 2.Dairesi'nin 24.12.1954 tarihli, E.1953/3312, K./1954/1772 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi
- Askeri Yargıtay 2.Dairesi'nin 09.10.1996 tarihli, E.1996/661, K.1996/657 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi
- Askeri Yargıtay 1.Dairesi'nin 16.08.1962 tarihli, E.1961/2032, K.1962/1956 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi
- Askeri Yargıtay 4.Dairesi'nin 09.06.1987 tarihli, E.379, K.360 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi
- Askeri Yargıtay 2.Dairesi'nin 05.01.2005 tarihli, E.2015/19, K.2015/15 sayılı kararı. Askeri Yargıtay Dergisi, Sayı:17, 2005 Yılı

- Askeri Yargıtay Daireler Kurulu'nun 26.12.2002 tarihli, E.2002/105, K.2002/105 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi
- Askeri Yargıtay 1.Dairesi'nin 22.01.2003 tarihli, E.2003/68, K.2003/67 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi
- Askeri Yargıtay 4.Dairesi'nin, 23.12.2014 tarihli, E.2014/935, K.2014/937 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi
- Askeri Yargıtay Daireler Kurulu'nun 28.12.1995 tarihli, E.1994/133, K.1995/137 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi
- Askeri Yargıtay 1.Dairesi'nin 08.02.2006 tarihli, E.2006/200, K.2006/191 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi
- Danıştay 5.Dairesi'nin 09.11.2020 tarihli, E.2016/18295, K.2020/4917 sayılı kararı. <https://www.danistay.gov.tr/> (E.T. 17.05.2023).
- Askeri Yargıtay Daireler Kurulu'nun 26.12.2002 tarihli, E.2002/105,K.2002/105 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi
- Askeri Yargıtay 1.Dairesi'nin 14.12.2005 tarihli, E.2005/1299, K.2005/1292 sayılı kararı. Askeri Yargıtay Dergisi, Sayı:17, 2005 Yılı
- Askeri Yargıtay 3.Dairesi'nin 13.03.2008 tarihli, E.2008/584, K.2008/619 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi
- Askeri Yargıtay 2.Dairesi'nin 16.11.2008 tarihli, E.2008/888, K.2008/882 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi
- Askeri Yargıtay 1.Dairesi'nin 10.01.2012 tarihli, E.2012/64, K.2012/63 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi Askeri Yargıtay 1.Dairesi'nin 14.12.2005 tarihli, E.2005/1299, K.2005/1292 sayılı kararı. Askeri Yargıtay Dergisi, Sayı:17, 2005 Yılı
- Askeri Yargıtay 4.Dairesi'nin 08.08.2006 tarihli E.2006/1038, K.2006/1045 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi
- Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 3.Dairesi'nin 04.12.2014 tarihli, E.2014/488, K.2014/1547 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi
- Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 3.Dairesi'nin 25.09.2014 tarihli, E.2014/767, K.2014/1202 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi

- Askeri Yargıtay 2.Dairesi'nin 11.10.1962 tarihli, E.1962/2510,K.1962/2547 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi
- Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 3.Dairesi'nin 13.03.2014, E.2013/998, K.2014/554 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi
- Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 3.Dairesi'nin 04.12.2014, E.2014/588, K.2014/1564 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi
- Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 3.Dairesi'nin 16.04.2015 tarihli, E.2014/992, K.2015/627 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi
- Askeri Yargıtay 1.Dairesi'nin 20.04.1970 tarihli, E.1970/226, K.1970/219 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi
- Askeri Yargıtay Daireler Kurulu'nun 13.11.1980 tarihli, E.1980/108, K.1980/108 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi
- Askeri Yargıtay Daireler Kurulu'nun 09.05.2013 tarihli, E.2013/60, K.2013/52 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi
- Askeri Yargıtay Daireler Kurulu'nun 20.03.1997 tarihli, E.1997/44, K.1997/45 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi
- Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 3.Dairesi'nin 19.12.2013 tarihli, E.2013/963, K.2013/1580 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi
- Askeri Yargıtay Daireler Kurulu'nun 14.04.1994 tarihli, E.1994/33, K.1994/37 sayılı kararı. Askeri Yargıtay Kararları Dergisi, Özel Sayı İçtihadı Birleştirme Kurul Kararları,1933-1996, s.11, Yıl 1997
- Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 3.Dairesi'nin 30.10.2014 tarihli, E.2014/1402, K.2014/1351 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi
- Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 3.Dairesi'nin 11.12.2014 tarihli, E.2014/817,K.2014/1603 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi
- Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 3.Dairesi'nin 17.10.2014 tarihli, E.2014/334,K.2014/1270 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi
- Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 3.Dairesi'nin 03.07.2014 tarihli, E.2013/1593,K.2014/1029 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi

- Askeri Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulu'nun 03.03.1971 tarihli, E.1971/1,K.1971/2 sayılı kararı. Askeri Yargıtay Kararları Dergisi, Özel Sayı İçtihadı Birleştirme Kurul Kararları,1933-1996, s.11, Yıl 1997
- Askeri Yargıtay Daireler Kurulu'nun 17.03.2005 tarihli, E.2005/31, K.2005/29 sayılı kararı. Askeri Yargıtay Dergisi, Sayı:17, 2005 Yılı
- Askeri Yargıtay 1.Dairesi'nin 28.05.2008 tarihli, E.2008/1662, K.2008/1655 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi
- Askeri Yargıtay 3.Dairesi'nin 01.03.1988 tarihli, E.1988/170, K.1988/154 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi
- Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 3. Dairesi'nin 05.06.2014 tarihli, E.2013/1626, K.2014/855 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi
- Askeri Yargıtay 1.Dairesi'nin 27.04.2011 tarihli, E.2011/391, K.2011/387 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi
- Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 3.Dairesi'nin 27.02.2014 tarihli, E.2013/755, K.2014/329 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi
- Askeri Yargıtay 1.Dairesi'nin 16.12.1985 tarihli, E:1985/3639, K:1985/4912 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi
- Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 3.Dairesi'nin 26.11.2015 tarihli, E:2015/412, K:2015/1542 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi
- Askeri Yargıtay 3.Dairesi'nin 24.09.2013 tarihli, E:2013/1085, K:2013/1103 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi
- Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 3.Dairesi'nin. 17.04.2015 tarihli, E:2014/1467, K:2015/626 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi
- Askeri Yargıtay 4.Dairesi'nin 21.05.2005 tarihli, E.2005/748, K.2005/745 sayılı kararı. Askeri Yargıtay Dergisi, Sayı:17, 2005 Yılı
- Askeri Yargıtay Daireler Kurulu'nun 04.12.2008 tarihli, E.2008/200, K.2008/197 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi
- Askeri Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulu'nun 17.02.1950 tarihli, E.1950/1314, K.1950/289 sayılı kararı. Askeri Yargıtay Kararları Dergisi, Özel Sayı İçtihadı Birleştirme Kurul Kararları,1933-1996, s.11, Yıl 1997
- Askeri Yargıtay 5.Dairesi'nin 20.10.1993 tarihli, E.1993/479, K.1993/476 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi

- Askeri Yargıtay 1.Dairesi'nin 22.02.2006 tarihli, E.2006/315, K.2006/309 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi
- Askeri Yargıtay 3.Dairesi'nin 22.12.2009 tarihli, E.2009/3252, K.2009/3254 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi
- Danıştay 12.Dairesi'nin 23.02.2017 tarihli, E:2016/8865,K: 2017/461 sayılı kararı. <https://www.danistay.gov.tr/> (E.T. 17.05.2023).
- Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 1.Dairesi'nin, 24.10.1994 tarihli, E:1994/205, K:1994/1231 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi
- Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 1.Dairesi'nin, 01.04.2003,tarihli E:2002/806, K:2003/4769 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi
- Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 1.Dairesi'nin 05.07.2011 tarihli, E:2011/219, K:2011/1273 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi
- Anayasa Mahkemesi'nin 28.11.2013 tarihli, 46/140,RG:27.03.2014-28954 sayılı kararı. <https://www.anayasa.gov.tr/tr/kararlar-bilgi-bankasi>, (E.T.:02.03.2023)
- Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 1.Dairesi'nin, 27.09.2011 tarihli, E:2011/3, K:2011/1543 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi
- Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 1.Dairesi'nin, 07.10.2008 tarihli, E:2008/445, K:2008/800 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi
- Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 1.Dairesi'nin 23.05.2013 tarihli, E:2013/616, K:2013/606 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi
- Askeri Yargıtay Daireler Kurulu'nun 26.06.2003 tarihli, E.2003/60, K.2003/59 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi
- Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 1.Dairesi'nin 10.06.1996 tarihli, E.1995/1133,K.1996/551 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi
- Danıştay 12.Dairesi'nin 02.02.2017 tarihli, E.2016/7995, K.2017/154 sayılı kararı. <https://www.danistay.gov.tr/> (E.T. 17.05.2023).
- Askeri Yargıtay Daireler Kurulu'nun 16.10.1997 tarihli, E.1997/113, K.1997/124 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi
- Askeri Yargıtay 5'inci Dairesi'nin 06.03.1996 tarihli, E.1996/131, K.1996/129 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi

- Askeri Yargıtay Daireler Kurulu'nun 25.12.1970 tarihli, E.1970/91,K.1970/91 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi
- İzmir Bölge İdare Mahkemesi 2.İdari Davalar Kurulu'nun 12.03.2020 tarihli, E:2020/319, K:2020/419 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin, 22.12.2005 tarihli, B.N.29986/96, A.D./Türkiye Kararı. <https://www.anayasa.gov.tr/tr/kararlar-bilgi-bankasi>, (E.T.:12.04.2023)
- Danıştay 12.Dairesi'nin 02.02.2016 tarihli, E:2014/945, K: 2016/410 sayılı kararı. <https://www.danistay.gov.tr/> (E.T. 18.05.2023).
- Danıştay 5.Dairesi'nin 03.02.2022 tarihli, E:2016/42536, K:2022/163 sayılı kararı. <https://www.danistay.gov.tr/> (E.T. 18.05.2023).
- Danıştay 5.Dairesi'nin 03.02.2022, tarihli, E:2018/3510, K:2022/166 sayılı kararı. <https://www.danistay.gov.tr/> (E.T. 18.05.2023).
- Danıştay 12.Dairesi'nin 30.06.2011 tarihli, E.2008/4925, K.2011/3569 sayılı kararı. <https://www.danistay.gov.tr/> (E.T. 19.05.2023).
- Danıştay 12.Dairesi'nin 24.02.2021 tarihli, E.2020/4583, K.2021/968 sayılı kararı. <https://www.danistay.gov.tr/> (E.T. 21.05.2023).
- Danıştay 12.Dairesi'nin 26.04.2016 tarihli, E.2012/12566, K.2016/2448 sayılı kararı. <https://www.danistay.gov.tr/> (E.T. 21.05.2023).
- Danıştay 12.Dairesi'nin 04.02.2011 tarihli, E.2010/64, K.2011/474 sayılı kararı. <https://www.danistay.gov.tr/> (E.T. 21.05.2023).
- Danıştay 12.Dairesi'nin 26.09.2013 tarihli, E.2010/5479, K.2013/6665 sayılı kararı. <https://www.danistay.gov.tr/> (E.T. 21.05.2023).
- Danıştay 12.Dairesi'nin 23.09.2020 tarihli, E.2019/7360, K.2020/2931 sayılı kararı. <https://www.danistay.gov.tr/> (E.T. 21.05.2023).
- Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 3.Dairesi'nin, 14.11.2013 tarihli, E.2013/1263, K.2013/1375 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi
- Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 3.Dairesi'nin, 21.11.2013 tarihli, E.2013/1479, K.2013/1422 sayılı kararı. Işıklar C. (2022), Barışta ve Savaşta TSK Disiplin Kanunu ve Yorumu, Ankara; Adalet Yayınevi
- Anayasa Mahkemesi'ne yapılan 2013/8896 BN sayılı bireysel başvuru ve 23.06.2014 tarihli kararı. <https://www.anayasa.gov.tr/tr/kararlar-bilgi-bankasi>, (E.T.:21.06.2023)
- Anayasa Mahkemesi'ne yapılan 2013/3724BN sayılı bireysel başvuru ve 23.03.2016 tarihli kararı. <https://www.anayasa.gov.tr/tr/kararlar-bilgi-bankasi>, (E.T.:21.06.2023)
- Anayasa Mahkemesi'ne yapılan 2012/1198 BN sayılı bireysel başvuru ve 07.11.2013 tarihli kararı. <https://www.anayasa.gov.tr/tr/kararlar-bilgi-bankasi>, (E.T.:21.06.2023)

- Anayasa Mahkemesine yapılan 2012/603 BN sayılı bireysel başvuru ve 20.02.2014 tarihli kararı. <https://www.anayasa.gov.tr/tr/kararlar-bilgi-bankasi>, (E.T.:21.06.2023)
- Anayasa Mahkemesi'ne yapılan 2013/6428 BN sayılı bireysel başvuru ve 23.06.2014 tarihli kararı. <https://www.anayasa.gov.tr/tr/kararlar-bilgi-bankasi>, (E.T.:21.06.2023)
- Anayasa Mahkemesi'ne yapılan 2013/9661 BN sayılı bireysel başvuru ve 09.09.2015 tarihli kararı. <https://www.anayasa.gov.tr/tr/kararlar-bilgi-bankasi>, (E.T.:21.06.2023)
- Anayasa Mahkemesi'ne yapılan 2013/19 BN sayılı bireysel başvuru ve 07.03.2014 tarihli kararı. <https://www.anayasa.gov.tr/tr/kararlar-bilgi-bankasi>, (E.T.:21.06.2023)
- Anayasa Mahkemesi'ne yapılan 2012/998 BN sayılı bireysel başvuru ve 07.11.2013 tarihli kararı. <https://www.anayasa.gov.tr/tr/kararlar-bilgi-bankasi>, (E.T.:21.06.2023)
- Anayasa Mahkemesi'ne yapılan 2016/11722 BN sayılı bireysel başvuru ve 15.0.2020 tarihli kararı. <https://www.anayasa.gov.tr/tr/kararlar-bilgi-bankasi>, (E.T.:21.06.2023)

ÖZGEÇMİŞ

Halil Akın AKAR

EĞİTİM

- **Yüksek Lisans** : (2023) İstanbul Gedik Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kamu Hukuku Tezli Yüksek Lisans Programı
- **Lisans** : (2019) Doğu Akdeniz Üniversitesi/Hukuk (Burslu)
: (2009) Anadolu Üniversitesi Kamu Yönetimi
- **Ön Lisans** : (2015) Anadolu Üniversitesi Adalet MYO

MESLEKİ DENEYİMİ

- 2003-(Devam) Milli Savunma Bakanlığı/Dz.K.K.lığı Muhtelif Görevler
- 2022-2023 Avukatlık Stajı Stajer Avukat